

د ټاټوبي ميلې پېيلې

Ketabton.com

مهرلام، لغمان، افغانستان
دوې: د وري ۲۸، ۱۴۰۲ لېږدي

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲ چوپړی

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله په نوم پيل كوم چې پوره رحم كوونكى او پوره رحم لروونكى دى؛ مهرباني
د پېنى پنځونكي څښتن بر لورينه ده.

۲. ليكي پوهه

سرليک: د ټاټوبي ميلي پېيلي
ليکوال: ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس

د محصول اوږدوالی،
سوروالی او پېړوالی: ۲۹۰ * ۲۱۵ * ۱۸.۳۲ ميلي ميټر.

د کښلي غټ ټکي: ۱۱ څپرکي
کښلي د چوپړو گڼه: ۲۲۲ چوپړي (مخه)
وړلو وزن: ۵۵۵ گرام

وت نه يا پرته له وته د ابېڅو
خای نيونه لري

و، منشور: د رسمي سند ور
کونه مستعمراتو ته د حقوقو
ور کونه: درېست نيونه
(د ابېڅو او نورو) پرانټ،،
..

۱۹۹،۱۰۹.۰۰ داني

منشوره يې له وت سره: ۲۵۶،۴۵۴.۰۰ داني
سرليکه: ۴،۰۰۲.۰۰

لينونه (خطه، کرښي له
ليکي هرپي، لاندنی يادوني
او پاينی يادوني سره، سره)
گڼه: ۹،۱۴۶.۰۰

وييزېرمه (پښتو په پښتو وی
يا ويويکي يا لغاتونه، ويکي)
گڼه: ۵۴،۸۷۲.۰۰

د دې کښلي پيل په دې و، د، سره شوی او
پای يې په اوږدې بې و، ي، سره شوی دی.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳ چوپړی

گڼه:.

ليکوال استوگنځای:.

اتتم ليکي (کښلي، کيتاب يا کتاب)
بغل، تره خيل، کچور شمټي، مهترلام، لغمان،
افغانستان

خپرنډوی:.

اېډېټور:.

طراح او ډيزان:.

کښلي د پيل پېر:.

مومند خپرنډويه ټولنه
ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس
ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس
پيلنی وار: د رييس غلام حسن بابا کور، نمبر
اول ښوونځي ترڅنگ، ختېځ نوی ښار،
مهترلام، لغمان، افغانستان؛
تله ۱۵، ۱۳۷۲ لېږدي

(زېږدي ۱۹۹۳ October ۰۷)،

دوېيم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي
ترڅنگ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان،
افغانستان؛

غبرگولي ۱۹، ۱۳۸۸ لېږدي

(زېږدي ۲۰۰۹ June ۰۹)،

دريېم وار: زموږ کور، نمبر اول ښوونځي
ترڅنگ، ختېځ نوی ښار، مهترلام، لغمان؛
کب ۲۰، ۱۳۹۵ لېږدي

(زېږدي ۲۰۱۷ March ۱۰)،

څلورم وار: ۷ کور، درېيم پور، ۵۳ بلاک،
اماراتو ښارگوټی، کسبه، ۱۵ سيمه، کابل،
افغانستان؛

کب ۰۱، ۱۳۹۹ لېږدي

(زېږدي ۲۰۲۱ February ۱۹)،

جوهریزاده سرک، میدگارډوک، دوشنبې ښار،
دوشنبې، تاجیکېستان؛

دوبی، وړی ۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدي

(زېږدي ۲۰۲۳ September ۱۹)

دوبی، وړی ۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدي

(زېږدي ۲۰۲۳ September ۱۹)

کښلي د پای پېر او اوډون

(ترتيب) بی:.

خپرېدو نېټه:.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۴ چوپړی

چاپ نېټه:.

چاپشمېر:.

چاپ وار:.

ډول:.

دوبی، وری ۰۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی

۱۰۰۰ ټوکه

لومړی

ادبیات او هنر (لیکنی اړت، ادبیات او فن،
ادبیات او عملي مهارت، ادبیات او صنعت،
لیکنی او صنعتي قدرت ضد، ادبیات او د ښکلا د
تخلیق فن، د تخلیقي تخیل اثر، ادبیات او د پوهې
یوه څانګه په تېره د اجتماعي علومو د موسیقي
یا ټکنګتکور برخه؛ لیکنی او مهارت یا تخصص؛
لیکنی او استعداد؛ ادبیات او څیرکي؛ ګرني
پېيلي) ټولګه

ژبه:.

ژباړونکی:.

پوخ بڼه:.

ټم:.

رپ ځای:.

یادونه:.

بڼه:.

د لیکوال ګرځنده اړیکه:.

برېښنالیک:.

له پاره:.

پښتو

هېڅ یوه

اساسي

تازه

A ۴

د ګډون کولو بېلګه

۳۰۰ افغانی

+۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹

Safiullah_firdows@yahoo.com

د ټول پښتون پښت (نسل) له پاره دی چې لږ او

بر ټول پښتو له پاره کښل شوی، یانې د

۷۰۰۰۰۰۰۰ اويا مېليونو وګړو له پاره.

زر ټولګي دی، ټول پښتون پښت به ترې ګټه

پورته کړي چې د یوه تود بخري (پرتون) په

اندازه هم د یوه پښتون د پرمختګ سبب شي؛ نو

اويا مېليونه تنه پښتون پښت ته يې ګټه ور

رسیري.

کښلي د ګټني ګور:.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۵ چوپړی

يادونه:

د پښتون پښته! زما گټه په کي نه شته؛ په ۲۵۰ افغانۍ يې له مالي سره را وباسم، ۲۵۰ دانې يې وړيا وېشم او پاتې نور پلورم. په ۲۵۰ افغانۍ چې له يوه کرډيټ کارټ سره برابرېږي بيبه يې ده. گټه خو يې نه شته که دا لږ پيسې په لاس راغلي نو بل ليکي به پرې چاپ کړم. د پښتو ورم دی چې د ليکوال گټه د شپانه گټه ده. که موږ ورته روغه وه د خپرولو له پاره يې و درېږئ. (له چاپ روغ تېر شوی نه دی.)

د اي في اي (APA) کالډ په بڼه د اخځوک يا ريفريس له پاره ترې گټني اجازه شته.

زما د الواک اغېزښندنې په څېړنه کي څلور ستنې شاملې دي: خلاص ديټا، خلاص کوډ، کاغذونو ته خلاص لاسرسی او خلاصه (وازه) بېاکتنه. د خلاص پښتو گړني ادب د ودې له پاره د ټاټوبي ټولو پوگړو وگړو، د معلوماتو ټيوتوريلونه کوربه کړئ، په اوبپانو کي خپور کړئ، ترڅو وگړو سره مرسته وکړي، ټولو وگړو ته د خپل پښتون پښت دود ليکدود کارولو او پوهيدو کي د مرستې له پاره وسيلې رامنځته او لا کوربه کړئ.

د چاپ رښت له ليکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د گټې اخيستنې اجازه نه شته!.

د تاتوبي ملي پېښې ۶ چوپړی

۳. لرلیک

گڼه: سرلیک: چوپړی:

۱. پښتۍ ۱
۲. ليکي پوهه ۲
۳. لرلیک ۶
۴. د یادښتونو له پاره: ۴
۵. د دی چاپ تران (پیل، شروع، برید) ۸
۶. ننه توزي (پیلزده، پیله، سریزه، مخکي وینا، مقدمه) ۱۸
۷. د تاتوبي ملي پېښې ۴۳
۸. پایله ۱۳۵
۹. ژبپانگه (ویزېرمه: د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحي وییکو چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کی کښل شوي) ... ۱۳۸
۱۰. بېلو گراپی Bibliography د هغو لیکنو لېست چې په یوه سکالو یا بوړونکي او کښونکي پورې اړه و لري. ۲۱۵
۱۱. پڅښتۍ ست ۲۲۲

۴. د یادښتونو له پاره:

- ۱. ....
- ۲. ....
- ۳. ....
- ۴. ....
- ۵. ....
- ۶. ....
- ۷. ....
- ۸. ....
- ۹. ....
- ۱۰. ....
- ۱۱. ....
- ۱۲. ....

د تاتوبي ميلي پېلي ۸ چویری

۵. د دې چاپ تران (پیل، شروع، برید)

په پیل که له هر څه څخه وړاندې یوازې د الله په نوم پیل کوم. له بر الله څخه به کچې مننه او د هغه بې پایه ستاینه کوم. په کومه گڼه چې د هغې شمېر د هغه په اند کې شتون لري، په همغومره کچه ترې منندوی یم چې ملتیا یې تل، تر تله را په برخه ده.

هغه سپېڅلی پنځونکی څښتن چې د پینۍ او څه چې د دې پینۍ په منځ کې شتون لري د دې ټولو پنځونکی دی.

زه یې پنځې بورولۍ یم، هر څه یې پنځي بورولي دي، لکه: اوبه، باد، هوا، هواوېچه، اسمانونه، ځمکې، هر ډول بوټي، هر ډول ونې، خواړه، تیاره، رڼا، تودوخه، تله راتله، اند، وند، پند، پوهه، ژبه، ... او د دوی څخه د ژغورلو او خونديکولو پوهې وړتیا یې په هڅه کې را تر غاړې کړې چې روغه گټنه ترې په هر پېر کې واخلم او د خپلو ژونکو د زورونې جوگه یې کړم چې یوازې له هر څه څخه پاک الله و منم. هغه الله چې د ټولو زورورو، زورور دی، د باچایانو پاچا دی، د ټولو ۱۸۰۰۰ پینۍو ځواکمن او واکمن دی چې یوازې د ده پالنه کېږي.

ای! بر!، هر څه چې می له تا څخه غوښتنه کړي هغه دي راته راکړي دي، ان تر خپلې مینې پورې چې په ډېره مینه دې را ته په مینه، مینه را په برخه کړي دي. له ټول کهول او پښت سره. ای بر! ته می د زړه ټول ارمانونه تر ورستۍ سا پورې پوره کړه، په هېڅ ډگر کې می بې برخې، بی اسرې او یوازې مه پرېږده. ای! بر!، هغه څه چې درڅخه غواړم، زما په هېر دي، که په یاد کې می دي او که په راتلونکي پېر کې دي، له خپل زوزان سره یې راته په ډکو منگولو چمتو کوه او چارچ وه. ای! بر! زما په مال، بډاینه، شتو، هر څه کې روغ کتور ډېروالی واچو، د دې له پاره چې ته یوازې کونکی د دې شیاوې یې او د دې رښتین رښت یې.

ای! بر! ای رحمانه! ای! الله! چې د تن مانی او هر زړه د انسان د تن بشپړولو او د انسان له پاره د خپل سپېڅلي تن او برمنله (عبادت، اللهپاله، بردنای، یا ربپاله) د رښت له پېژندلو پرته و بورو. ستا پوهه، ستروالی، لوړوالی، له اسبابو پرته کړنې، په پټو توکو پوهه او ښکلي نومونه دي او د فردوس بن (جنت)، دوزخ، ځمکې او اسمانونه دي؛ د پیدایښت یوه اړینه اړتیا ده. لویي او لویوالی، د ټولې پینۍ د ژوي، د ناڅاپه څخه راوتل، رښت د رسېدلو خواړه، په یوه والي کې د منلو، له منځه تلو او بې وسۍ یوه له لوړو وسیلو څخه دی.

ای! الله! ته په پښتو ژبه پوهېږي. ای! الله! ته په پښتو ژبه پوهېږي. ای! الله! ته په پښتو ژبه پوهېږي. د دې له پاره چې تا په

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۹ چوپړی

خپلو ښکلي نومونو کې موږ ته خپل پښتو نوم وو، بر، هم را په گوته کړه. هغه څه چې تا خپل استازي ته ورکړي، هغه رب رمټ بشپړ موږ ته راخوندي کړي او را رسولې دي. اى الله ته هېڅ تن ته اړتيا نه لري، موږ ته بډاينه، ودنه، سوکالي، خوبښېدنه، هوساينه، پوهه، غښتلتيا، اتلوي، بریا او په ټولو نعمتونو دي ښه غوره ډې کړه او موږ به يې پر لوري پل پورته کوو. د دې له پاره چې دا وړتيا يوازې او يوازې ته لري، له ټولو نه پيلنی (لومړی) يې، له ټولو نه پاينی (اخير) يې، د پيلنی ورځ، پاينی ورځ د پرېکړو واکمن يې او د ټولو پنځونکی يې.

هغه څه چې تا په خپل کښلي (ليکي، کتاب) کې ترې منه کړي يو چې هغه مه کوئ!!!! هغه موږ په سر سترگو او په رڼو سترگو په روغه ښه نه کوو او چې تا پرې د کولو امر کړی دی چې دا کړنې کوئ!!!! هغه موږ په سر سترگو او په رڼو سترگو په روغه ښه کوو.

هغه وگړي چې دا پوهه نه لري، هغوی ته پرې پوهه ورکړه. له کمغلانو، ناپو هو، ضدې، بېباکه، پوروړو، تراکگرو، وژونکو، ځلو، کلکزيرو او دېرهمارانو څخه موږ لرې لره.

اى! بره! يا (بر څښتنه!) تاسو تل د ښه کړنو يا ښه کارونو کولو توان راکړه چې تل ښه کارونه و کړم، هره ورځ يې و کړم او ته راڅخه خوښ و وسې.

اى! بره!؛ اى! رحمکونکيه!؛ اى! رحملرونکيه!؛ ... اى! الله!

زموږ له پاره خپله لاره بې ستونزې کړه، تر څو موږ له تا پرته بل څوک و نه وينو او نه يې و پېژنو؛ زموږ سره مرسته و کړه تر څو مو په تن کې د غرور نڅښه پاتې نه شي او د اسلام د دين له سپېڅلو غښتلو څخه مو و بولي.

امين، امين، امين (اى! بره! دا سوال مې و منه!؛ اى! بره! دا سوال مې و منه!؛ اى! بره! دا سوال مې و منه!؛ اى! بره! دا سوال مې و منه!).

ور په سي د دې چاپ تران (پيل، شروع، بريد) د دې کتاب له نوم څخه کوم

و، د ټاټوبي ميلي پېيلي، په لنډه مانا د لېوالتيا يا مينې او رښت ژبه ده.

پښتو په پښتو مانا يې ده: (د هېواد ميلي شېروڼه يا هېواد وگړو اشلوک يا د وطنی وگړنې پيران يا د افغانستان د خلکو شعرونه)؛ چې د پښتو ژبې له درې وي يو (ويکي، ويکي، لغاتونو) څخه يې رغښت موندلی يا ما بورولی (جوړکړی يا وارکړی) دی او اوډون (ترتيب) يې داسې دی.

بېلگه: د پښتو درې وی چې پر دې شعري ټولگي نوم کې دي، د هغو پښتو په پښتو مانا لاندې ده.

۱. ټاټوبي: هېواد او و تن دی چې د عربي، دري (فارسي، تاجيکي) وی يې وطن

پښتو ژبې ته رامنډل شوی وی (ویکی، ويکی، لغات) ده. د پېل پېر مېنه،

لرغون د زوکړې ځای، د پښت د ډېرودو ځای، هېواد، وطن.؛ ۵، ۶، ۹، ۱۰

او ۲۲۱ (تول ټال ۲۸۳ واري نور) په چوپړي کې (مخ کې، مخگنه کې، پاڼي

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۰ چوپړی

مخ يا سټ كي، صفحي مخ يا سټ كي يا د اېنگلېسي ژبي پېچ وي په بڼه) كېنل شوی.

۲. ميلي: ټاټوبي د وگړو اړوند، وگړنۍ، د ولسونو اړوند، (اېنگ. نېشنل يا پ. ملی) چې د پښتو ویلو کینلې یا لیکولو بڼه یې کره میلی لیکل کېږي ملی د ملی (بڼه، ملگري) او مېلي (مېلیمېتره، mm) په بڼه نه. د دې له پاره په پښتو ژبي اړین رښت دی چې زور، زېر او پېښ اېڅې (ای، بی او تی یا ا، ب، ت، الفبا، حروف) وی (ویکی، وییکی، ویی، لغات) غونډ او کوشنی کر نه لري. د زور (ـ)، اوږد زور (ـ) او ډېر اوږد زور یا مد (آ) پرځای ای (ا، الف) لیکل کېږي او لوستل کېږي؛ د زېر (ـ) په ځای یې (ی) اوږد زېر (ـ) او د لنډزېر په ځای یې (ي) لیکل کېږي او لوستل کېږي؛ د پېښ په ځای وي (و) لیکل کېږي او لوستل کېږي. ۴. ۱، ۲، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ... او ۲۱۹ چوپړی (ټول تال ۵۰ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلی دی.)

پښتو ژبه د عربي، پارسي، انگرېزي... پر خلاف (بېلو اړتیاوو، بی ټینګاره، سرچپه، بی ثباته، د منلو نه شتوالی، موافقي نه شتوالی، متضاد شرطونو) (زور او مد، زېر او پېښ) هېڅ نه لري.

پښتو کره وی (و):.

پول، گومان، گومارل، ورزگان، اورگون، کونړ، کوندوز، کولتور، تورک، مغول، تورکمن، تورکیه، اوزبیک، رومان، اورگان، مرسته (کومک)، لږ (کم)...

پارسي وی (پېښ):.

پل، گمان، گمارل، ارزگان، ارگون، کنړ، کندز، کلتور، ترک، مغل، ترکمن، ترکیه، ازبک، رمان، ارگان، کمک، کمک...

پښتو کره وی (و):.

وايي، وايي، بیت الله، رییس، اروپايي، لایک(لایق)، دکن، ډېموکراسي، خوله، ایین، اسان، ارام، ازاد، اباد، ادم، گیله، هېلمند، ميلي، ډېموکراسی، افغانستان تاجیکېستان، اوزبیکېستان، کزاکېستان، کبر غېزېستان، مغولېستان،

تورکمنېستان، اېنگلېستان، برلین، سېک، ژورنالېست، و، دده، ددې، د دې، دده، د، ده، و، وه، و، نارینه وو، اړتیا وو، یوه تن و، یوه تن وه،؛ ساء، ساوي، څا، څاوي، گیا، دستگا، دستگاوي، بېگا، گازرگا، خانقا، ترا، تیرا، پنا، پوپنا، تنخا، لوڅ، لومړی، کوچنی (کوچ نی)، کوشنی، گول، گال (ښځه نوری یې کاله، د خرو گال)، خوم، خورما، توخم، خوتن... .

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱ چوپړی

پارسي وی په (زور ، ا ، آ ، زېر ، پېښ ، و) .
 وائي، وائي، البيت الله، رئيس، اروپائي، لائق، دگن، ډموكراسي، خُله، آئين
 آسان، آرام، آزاد، آباد، آدم، گله، هلمند (هلمند)، ملی (ملی)، دموكراسی
 (ډموكراسی)، افغانستان، تاجکستان، ازبکستان، قزاقستان، قرغزستان،
 مغلستان، ترکمنستان، انگلستان، برلن، سک، ژورنالست؛ و، دده، ددي، ددي،
 دده، ده، دهه، وه، وهه، و، نارينه و، اړتياؤ، يوه تن وو، ساه، ساگاني، څاه،
 څاگاني، گياه، دستگاه، دستگاگاني، بېگاه، گازرگاه، خانقاه، تره، تيراه، پناه،
 پوپناه، تنخواه، لڅ، لمړی، کچنی، کچنی، گل، گل، خم، خرما، تخم، ختن... .

يوازي په د عربي، پارسي، انگرېزي ژبه کې ليکلی شئ، په دې بڼه ليکل په
 پښتو ژبه کې (کېنل) غلت دي، نا کره دي، ناسم کار دی، وياړ دی، کمټون دی
 او تېروتنې دي.

خو د عربي، پارسي، انگرېزي ژبې ليکلار کې چې په کومه بڼه دي، په همغه
 د عربي، پارسي، انگرېزي ليکلار دي ليکي، الله کره راځي. خو پښتو ژبه کې
 د عربي، پارسي، انگرېزي کېنلو په ډول ناکره راځي. داسې گړنه په پښتو ژبه
 کې کلکه نټه (سخت منکرېده) ده، د پښتو پېگانو (ياگانو، يې وو) رښت
 (قانون) پرې کړی رښت دی، منل يې په هره وې کې اړين بايد و کېنل شي.
 هېڅ يوه وې ته پرته له رښته بڅښنه کول (معاف کول) نه شته چې په دې وې
 کې يې منو او په دې وې کې يې نه منو. د ډېررښت او منښت له اړخه چې له
 نوي پېر څخه رادود دی. ملی (نیشنل، ولسي، وگړنی) پارسي وې ده د پښتو
 (خلی، گنلی، تلی، نلی (کرکی)، ملی (ملگری، بده) په بڼه غږ لري او يې (
 نرمه يا زور واله (ی)، په بله وينا، هغه بې ټکو يې (ی) چې تر مخه ابېڅی يې
 زور (فتحه) لري لکه (و، غلی،)؛ غږ لري او لوستل کېږي. خو په پښتو کې
 (نیشنل، ولسي، وگړنی) ميلي لوستل کېږي او کېنل کېږي. مې (م) ابېڅی زېر
 لري، او پښتو ابېڅی يې لنډه (ي)، لکه: بنادي، خپلوي، وداني، وراني، خېښي،
 تربگني، مېلي (مېلمېتره)، منگي، کودي، دي، سري او وري. په بڼه راځي.
 کره وې (ميلي) ناکره وې (ملی) ډول کېنل او ويل له پښتو ليک دود او پښتو
 ژبې سره دښمني ده. همداسې کره وې (افغانستان، Afghanistan) ناکره
 وې (افغانستان Afghanistan) په سې در واخله. په ټوله پښتو کې يې د ټاټوبي
 په ډيپلوماسۍ او سياسي برخه او په پښتو کې د ټاټوبي نوم په اېنگلېسي ژبې

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲ چوپړی

علمي لیکو (Afghanistan) کره لیکو، او د پښتو ژبي په علمي لیکو رښت يي افغانستان نه لیکو. که مو د دري ژبي په بڼه په غږ Afghanistan وليکه، هېڅ هېواد يي راسره نه مني او ملنډي راپورې وهي، چې د واول ابيځی i په کې شتون نه لري يا يي (ي) په کې نه شته ترې غورځول شوې ده. د دې له پاره پښتو ژبه په خپل کره رښت، کره پښتو، کره او روغ راځي. اړينه ده چې د پښتو ژبي ليکلار رښت پام وکړو.

۳. پېيلي: چې ښځه ډېر نورۍ (جنس) نوم دی، يکرونم يي پېيله ده چې (اشلوک، پېيرن، شېر، شعر) ته وايي. چې د دري (عربي، فارسي يا تاجيکي) وی يي شعر پښتو ژبي ته رامنډل شوی وی (ويکي، ويکي، لغات) دی چې پښتانه يي شېر په ډول وايي. د دري ژبي شېر ويکي بيا په پښتو ژبه کې پرانگ ته وايي. چې زموږ ژبي ته رامنډل شوی وی شېر (پېيله، اشلوک، پېيرن يا شعر) دی. ۶، ۹، ۱۲، ۱۳، ۱۴ او ۲۱۹ چوپړی (ټول ټال ۸۹ وارې نور).

زموږ په ټاټوبي کې بېکچي ځل (ظلمونه)، نادودې، ناگنلي، سېتم، نارواوې، جنگونه، سترې، نااندولې او ناندرۍ تېرې شوي. دا لمرک له پېر څخه پر له پسې تېرې کړي دي د ټاټوبي د پښتنوميرځمنو.

دا ټولي کاني هغو ته ورته دي، لکه په څلېر کې چې کومي نندری ځناور کوي. بېلگه: لکه يوه هوسۍ به د اوبو څښلو له پاره د دښتې ډنډ ته راشي چې اوبه و څښي؛ نو يا به يي لېوان، پړانگان، څمريان و خوري. که ترې تېره شي نو د اوبو څښلو په دوران کې به يي لويه سمخاره له اوبو څخه ورتوب کړي او له خولي به يي را و نيسي، پرې حشر به جوړ کړي؛ له ډېرې تندې څخه به اوبو ته يوه هم لاس رسۍ نه شي موندلې. له ځنگلي سپيانو به لېوان ځغلي، زمري به له فيلانو څخه ځغلي او ماران به هم اوبه نه شي څښلې چې ټپسان به يي اوبو څښلو ته نه پرېږدي. تراکگر شخړې راوري، شته، زېرمې، مېوي، غلې، توکي، لاسته راوړنې، کښلې، ليکي، پندونه، ورمونه، پېيلي او هر څه له ځان سره وړي. ځمکې، کورونه، مينې، باندې، څاروي، زر، اثار، کاني، خپل زوزات ته رسوي يا په لاس پاتېشوني پرېږدي يا يي په اور سوز وي او يا يي تالا کوي. له لرغون پېر څخه تراکگر په ښارني ژوند او مدنيت نه پوهېږي چې تر روانپېره پورې هم دوی پر همدې ډول له هغه لوري را ځغلي او پرمور غلې، پټي، ښکاره حملې راوري. د دې ټولو دود دلته پر موږ تېر شوی، شو او روان دی.

د ټاټوبي ميلي پېيلي کې د دې کړنو بوی او بريالي ژوند تيکنالوژيک پرمختگ انگېزې کونجونه (زاويې) شتون لري. د دوی باور يوه دوي اړخېزه مزل دی، تل

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳ چوپړی

باید ملي گټو ته له ځاني گټو څخه لومړیتوب ورکړو، زموږ پښت دي د نوي پښت د يوه والي کره وړه تيار کړي، د دښن په کرغېړنو کړنو او سگنالونو دي په ډېره پرېکړې بڼه چمتوالی و نیسي، د وگړو څرگندونې او غوښتنې ډېر ځانگړې او څرگندې دي چې پښتو ژبه دې لیکلو، لوستلو او یادولو ژبه په خپل ټاټوبي کې وي. اړینه ده چې د وړتیا ډول بورونې او د وړتیا غوښتنې په لوی اند سره لید و لرو او واکمني پر خپلو وگړو په خپله و کړو، د بلواگرۍ، بدلون او لویې غميزې په وړاندې بشپړه وړتیا و لرو، چې په ټاټوبي کې تلپاتې، ځای پر ځای واکمني لید له لیدلوري سره شتون و لري، چې د وگړو او وگړې د ښونې، روزنې، علم، پوهې، لوړو زده کړو، تکنالوژۍ په ځانگړې ډول د نوې تکنالوژۍ په مټه ولاړولی، ښه او پرمخ بېولی شو. یوازې دې ۳۵ کالونو په اوږدو کې موږ د امریکا له ښاري پرمختګ او وگړو د ژوند، هوساینې، بډاینې او ودنې څخه ۳۵۰۰ کاله ورسته کړي یو.

د ټاټوبي سیاسي تر (وضعیت، د یو شي د پیدا کېدو له پاره په زړه پورې فضا: د حالاتو څرنګوالی، وړ شرایط) په لوی اند (تصور) کې و گورو او بیا یې شننه کړو، چې دا زموږ د سیاسي ژوند په پرېکړو کې گټور راځي. د کرکېچ او لویې غميزې په پېر کې موږ زده کړه تر لاسه کو چې څنګه گټورې اوسېلې و لرو، وړاندې له دې چې هره اوږدپېرې پرېکړه او لنډپېرې پرېکړه کوو. له هغې څخه وړاندې، وړاندې، بیا هم وړاندې، بیا هم ترې وړاندې او لومړی د هغې پرېکړو پایله یا په پای کې تر لاسه کېدونکې پایله (نتیجه) ښه په غور پلټلې ده چې ګټه لري که تاوان. ګټې لري که تاوانونه، که تاوان، تاوانونه، درانه تاوانونه یې لرل او یا ترې تر لاس کېدو یا لاسته راځي، له دې څخه زر ځله غوره ده چې هغه پرېکړه و نه کوو او نه یې سرته و رسو. دا موږ ته په لاس راکوي او سپیني ته راوباسي چې د پرېکړې او ترې پایله لومړی ښه و ارزو او پرتله یې و کړو، بیا هغه پرېکړه و کړو او و نه کړو، د هغې پرېکړې او ترې پوهه به مو تر لاس کړې وي. ټاټوبي ميلي (ملي) پېيلي له ځان سره د ژوند لارو چارو هر اړخیزې انګېزې، پرېکړې، ترې، ژبه، پښتو، پښتونواله، ښوونه، روزنه، پوه، زده کړې او ځبرکتیا لېږد وي.

په لرغون پېر کې نوموړې پېيلي لیک او لوست په ټاټوبي کې شتون درلود، په لغمان کې ارامي لیک په ۴۲۳ مخزېږدي کې په درز کې روان وو. مکیدانسکي، یا اسکندر یا اسکندر مقدوني یا الکزاندر گریډ، خپله ويلي دي، د ارامي لیک ډول. ل عام انسان دی، کورب اړک وروی - حان پ وکره

و، اېسکندر مقدوني، ويلي دي چې زه د خپلو حملو په لړۍ کې یوې سیمې ته لارم چې نوم یې لمپاکا و او ارامي لیک په کې په درز کې روان وو، په روان پېر کې زموږ د وگړو لیکلو او لوستل کچه څومره ده، که له جاپانیان له ټاټوبي سره یې پرتله و کړو دوی په منځنۍ کچه په کال کې اتیا کښلې بشپړې لولي

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴ چوپړی

او عربان له ټاټوبي سره يې پر تله و کړ دوی په منځنۍ کچه په کال کې دوي کښلي بشپړې لولي مور او زه هېڅ نه لولو او نه يې لیکو.

په ټاټوبي راورلشويو شخړو او جگړو زموږ او زما پېيلي هم را ټوکه ولي دي، چې په کې له داسې ناگللو بوی را پور ته کېږي. په دې ټولګې کې له سلو ۹۸٪ او زما په وګړنې پېيلو کې د لغمان ادبي چارپېريال د اثر زېږنده ده. د سيمې انځور، اخذ او اغېزه شته، هم په کې د خنډ، ودرېدوګي کړنلاره او د خوی تګلاره شته. زموږ او زما ځينې زېږه، بېباک، له تېکې وېستلې، لوڅې، بربنډ پېيلي او ټکي، جوړښتونه او خبرې که له يوې خوا زما د جرې، ازاد او بېباک ذهن ژباړه کوي، له بل لوري په پنځونې عمل کې زما د خنډ کړو وړو زورنه، د برلاسي پورې له سولوکو زما د نه منلو او د ژوند د پېښونې او پرمختګ په چارو کې زما د کړنو څرګندوالی کوي.

هره يوه کنځا، له تېکې باستلي خان ته په ځانګړي ځای کې ځانګړې مانا لري او هر لوري مسلي او کونجونه (زاويې) لري، په بله وينا يوه سلو او شپږوېش ۱۲۶ کونجونه (زاويه) څوارلس ۱۴ بنسټي يا ورکې (مجهوله) معادلي لري. ځوابونه د خبرو او پوهاوي په لاس ورکوي. که زموږ لرغونو نيکونو او اناوو؛ علين مکان (خوشحال خان خټک)، فضل رحيم (خان عبدالغني خان)، عبدالرحمان مومند، مولوي عبدالحميد مومند (موشګاپ) يا ما صفي الله فردوس خان له ژبو څخه له تېکې باستلي، کنځاوې (سپکې، سپورې، ژېړې، زېړې، ستغې) چې راوتي په پېيلو کې نو ژبه نيولي شوي ورته نه يو.

که ادب: پوهې، زيرکۍ، ښه سلوکو کړه وړو او لوړوالي ته ويل کېږي. يا په اصل کې ادب هغه پوهه او ګړنه ده، چې انسان ته لوړوالی ور په برخه کوي، په خپلو کړو وړو کې يې له سهوي او ښويېدنې څخه ژغوري. زموږ او زما پېيلي زما احساس کټ مټ لېږدوي، ستاسو لوستونکو او اورېدونکو پرعواطفو اغېزه کوی شي. ځکه ما له رښت څخه خپل بردابنت په ولوليز بڼه انځور کړي دي. همدې ته ادبيات (ليټريچر) هم وايي چې لوبډيځوال بيا د ټولو له چاپه راوتو اثارو ټولګې ته وايي.

ځکه دې برخې ته ښويېدنې نه وايي چې زما له پامه په نوموړي برخه کې کښل شوي دي. بويمه چې پېيلن او پېيلنه د وګړو اېنداره وي، اېنداره اړېينه ده چې پاکه او ښکلي وي، اېنداره اړېينه ده چې چټله، خبرنه، پرې، ماته، لوڅه نه وي چې بيا په کې هرڅه د وګړو له تېکې وېستلي څرګندېږي. خو ځينې پېيلي په دې کښلي کې چې هغه د سکالو له مخې له تېکې وېستلي دي، هغه د نړۍ والو نورو هېوادونو ميلي پېيلو په ډول په ټول ټاټوبي کې يوازې زما پېيلن په دې کښلي کې نوم يې د ټاټوبي ميلي پېيلي دې په کې شتون لري.

د ټاټوبي ملي پېيلي ۱۵ چوپړی

زما موخه په هېڅ بڼه داسې نه ده پاتې شوې چې د لوستونکو ذهني سويې ته خپل د مېچې کچه (معیار) راټېټ کړم، بلکې جغات مې داسې څرگند پاتې شوی چې د لوستونکو اند او وند مېچې کچه را لور کړم. زما پېیرانی (شاعری) د پېيلو پر بېلا بېلو کالېونه د غریز او څپیز خجیز جوړښت عملي کېږي. دېری يې د پښتو ژبې د غریز او اهنګین جوړښت پر بنسټ رامنځ ته شوي. خوند يې په بډایه پښتو ژبه کې دی چې دېری يې پښېله (قافیه) او ان لرونه (رديفونه) نه لري، ځنې يې بیا له دې رښت څخه هم ازاد دي. دا سمه خبره ده، تر اوسه پورې د پښتو پېيلو ټول کالېونه (ژانري يا فورمونه) دې څرګند شوي وي. د دارنګه کالېونو مجموعه به له دوی سوو او څلوېښتو بېلابېلو جوړښتو ته ورسيږي. چې دا کالېونه د پښتو لحجې له منځه وړي او یوه ټاکلې پښتو ژبه له کتوري انگېزي سره د وګړو ذهن پوهې ته رسوي.

د پښتو وګړي (ولسي) او ګرني (لوستي) پېیرانی ځینې سرغندوي (مشهور) ژانرونه (کالېونه، فورمونه) له بېلګو سره په کتابونو کې شتون لري. په دې کښلې (ليکي، کتاب، ټولګه) کې به داسې څه و وینئ چې په هغه کښلو کې نه وي، لکه د پښتو وګړني پېيلي لمن چې دېره پراخه ده او تر اوسه لا د هر کالب (فورم) ټول ډولونه او د هغه بشپړې بېلګې نه دي پېژندل شوي. کومې چې پېژندل شوي له هغه پرته نور داسې پېيلو کالېونه شتون لري چې په پورتنیو کالېونو کې نه راځي ما د خپل فکر او ژوند د اړتیا له مخې د نورو پېيلنو (شاعرانو) پېيلو (شپړي، شعري) کالېونو له پام کې نیولو پرته رامنځ ته کړي چې ځانګړې نومونه هم نه لري.

هر تن د خپل ذکاوت په انډول له دېرو ویکو پېيلي څخه په بشپړ بڼه اشنایي پیدا کوی شي په کې. د دېرو ویکو پېيلي چې ویکو ګڼه يې په پایليک کې (په هم هغه مخ کې) يې مانا او څرګندونه ليکلي وی نه ځایي ده، چې ځينو ویکو لا یوه یا دوی مخ پانې يا چوپړي ځای نیوه.

نو د همدې له پاره مې لکه د نړۍ والو ژبو په شان د هر سخت او پېچلي وی (ویيکي، ویکو يا لغاتونو) چې په غونډله (جمله) کې يا د پېيلي (شعر) په کوم دوي مسرو (بيت) کې راغلي وي.

هغه په پای کې له پایلي وروسته په ويزېرمه يا د ټاټوبي ملي پېيلي ټولګې د پښتو په پښتو تشریحي ویکو چوپړي کې د چوپړو (مخو، صفحوستو) له شمېر سره په کې ياده ونه کړي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶ چوپړی

له يوه اړخه وگړني پېيلي مور ته له لرغون پېر څخه خوله په خوله، لور را لور، کور را کور، سینه په سینه او د سندرغاړو له خولي را رسېدلي دي.

له بل اړخه گړني ادب (کتابي ادب، د لوستو وگړو پورکړي پېيراني بڼه) ادبي فنونونه (مهارتونه) له عربي ژبي څخه زموږ ژبي ته په زوره رامنډل شوي دي او د عربي ژبي ادب څخه مور ته راغلي دي. ځکه د ډېرو پېيلنو او پېيلني (شاعرانو او شاعراني) په پېيلو (شېرونو يا شعرونو) کې نيمگړتياوې شته. لکه د حميد مومند په باره کې د پېيلې (کاپيې، قافيي) عيونه، د رحمان بابا په باره کې د لږ، څپيزو او زورني (رديف، سيلاب او خجونو) عيونه شتون لري. له بل اړخه په ټوله نړۍ کې به په شمېر داسې پېيلنو (شاعران) وي، چې له شل کلنۍ نه په کوز عمر کې دې پېيلان (شاعر) ټولگه کښلي وي، زما پېيلي او پېيراني (شاعري) د شل کالونو څخه په کم عمر کې د و، څلېر کې د دود دود، په نوم شوې ده. چې ځيني او ځني پاتېشوني پېيلي يې د لمپاکا (لغمان) چارپېريال راټولي شوې وگړني پېيلي (لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصري) دي چې په دې ټولگه کې شتون لري.

د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصري يو انگر څرگندونه، تعريفونه، بېلونکي نخښي، د اواز ټيټوالی او لوړوالی، د کچې اندازې، د ليکوالو په څېړنه کې زما څېړل او څرگندول چې روڼوي کتنه داسې، عيونه او کمټونونه، د رنگونو ښکاروندې، په ولسي ادب کې ځای او بېلگې؛ د لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصري بېرته يې خپل د اصلي ځای استعمال ته راوړئ؛ د نورو نويو جوړولو تکل يې؛ اړوتي غني کول او خپرول يې؛ موندل او د ولس له منځه يې ټولول؛ اوسمهال يې د ډېرولو تگلاره؛ دې پښتو کړنې پېيلو ته د ادبي ښکېلاک گرو ارزښت ټاکل؛ ځای؛ اړوتی (شرط)؛ آر (اصل)؛ د پيل پېر، لرغون پېر، زور پېر او روان پېر پېڅليک (تاريخ) د لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصري يو؛ پېر (وخت) يې؛ ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری يې؛ د کره پښتو ليکلاري اېڅو غږېزليک (غږ) په سټه لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصري؛ د صفي الله فردوس په لنډۍ يو، ټپو، ټيکۍ يو او مصري يو کې تشبې؛ د ختېځ لومړي نمبر څېړونکي په لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصري کې له بېلگو سره مشبه، مشبه به، تشبې وجه، د تشبې توري، تشبې پټه، وتلي تشبې، نغاړلي تشبې، نادره تشبې، مېتزله تشبې، لسپانۍ تشبې (مرسله تشبې)، ټينگاره تشبې (موکده تشبې)، ډېرښته ټينگاره تشبې (اضافي موکده تشبې)، ستاينوره ټينگاره تشبې (توصيفي موکده تشبې)، مازې ټينگاره تشبې (موکده محض تشبې)، گډېغوښلي، د پېيلو نگېرگدون ستر تاثير لرونکی او وېشونکی لوری يې؛ رښتنی وېش د دوی د منځپانگې او سکالو له مخې؛ د (ديني)؛ بداييې؛ غنايي يا بزمي؛ حماسي يا رزمي؛ ښوونېزې يا تعليمي؛ مدحي او ستاين؛ انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي يا ټوکيزې؛ وېر نه يا مرثيه، ساندي؛ مبارکۍ، هرکلي يا د تهنيت؛ د گيلو، گيله من او شکايتونو؛ وړتوب يا وصفي؛ هېوادپالنې؛ دوستي باورکولو؛ ځيرکې؛ پوهگړې؛ کورنۍ ته د غاړې ايښودنې؛ ورکړ د ډالۍ ورکولو؛

د تاتوبي ميلي پېلي ۱۷ چوپړی

دندي کې د تېټوالي؛ ټکرکولو مېراني؛ د ژوند لارې لورې ارزو؛ زړه سوی او رېښتي ټولوالي؛ لیدل او رهبري؛ میلمه پالنې؛ ژبی نښتېځونکي؛ وراشي یا وجيزي یا متل؛ ورمي او لوڅې) لنډیو، ټپي، ټيکي یو او مصري یو بورول؛ څرگندول، له پښتو یې په اېنگلېسي ژبه کې بورول او د څېړونکي څرگندول چې روڼوي کتنه داسې؛ د دوی انگر او پېره (حاصل یا ثمره)؛ د دې هر یوه څېړلو ته زما اوږدپېری (اوږد پړاوی) او اوږدمنګی (اوږد عمری) لید لوری زما په تېرو کښلو کې، د لنډیو، ټپو، ټيکي یو او مصري یو انگر څېړنچوپړو (ریسرچ پانو) — لومړي، دوېم او درېیم ټوک کې و گوري.

په دې کښلي کې یوازې یې بېلګې د رنگونو ښکاروندې، لکه: لنډیو د رنگونو ښکاروندی: ګن تورڅکی شین رنگ دی. آسماني رنگی هرم یې نرانو ته د منسوبتیا نښه ده؛ د ټپي د رنگونو ښکاروندی: ځيګري رنگ دی. آسماني رنگی هرم یې نرانو ته د منسوبتیا نښه ده؛ د ټيکي د رنگونو ښکاروندی: بادامي رنگ دی. ګلابي رنگی هرم یې میرمنو ته د منسوبتیا نښه ده؛ د مصري د رنگونو ښکاروندی: تټ نصواري رنگ دی. آسماني رنگی هرم یې نرانو ته د منسوبتیا نښه ده. ګن تورڅکی شین د لنډی، ځيګري ټپي، بادامي د ټيکي او تټ نصواري رنگ د مصري دی، آسماني رنگی هېرم یې د نر نوري اړوند یا منسوبې چې د نرانو له لوري ویل شوي وي؛ ګلابي رنگه هېرم یې د ښځې نوري اړوند یا منسوبې چې د ښځو له لوري ویل شوي وي، په ګوته شوي دي.

درو لوستونکو نه هېله لرم چې په هره بڼه یادوني او وړاندېزونه لرئ راته یې په ګوته او رابېښليک کړئ. له دې سره به نوی پښت دا کابو و مومي چې تر دغه منځ یوه پرتله و کړي او یوه پایلنډوي ته خپله ورسې!

ټولو لوستونکو ته روغتیا او سوکاله هوساینه، اوږد نېکمرغه ژوند، سرلوري او برياليتوبونه غواړم!!، بريا مو تل په برخه!، د بر څخه په ژوندوني او مروني کې ورته د خوشحالي، سوکالي، بډايني او وداني هيله کوم!!!

په درنښت

ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس

د وټساپ نرمکالي اړېکه: ۹۳۷۸۶۹۰ ۴۷۹۹+

برېښنالیک: Safiullah_firdows@yahoo.com

Safiullah.janan@gmail.com

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸ چوپړی

۶. ننه توزي (پيليزه، پيله، سريزه، مخکې وينا، مقدمه)

زه به په لنډو ټکو کې په ننه توزي کې وکارم، چې د ټاټوبي ميلي پېيلي، د ټول پښتون پښت له پاره دی، د وگړو له خولې مې ډېری راټولې کړي دي، چې د وگړو تر منځ په ناستو، مجلسونو، پېښونو، د کراري مېلو، سيلونو او ودونو کې يې وکړي وايي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي لنډی، ټپي، تيکي او مصري په نوم يادېږي. دا پېيلي د دې ټاټوبي د وگړو له پاره لرغون ټاکلی رښت (قانون) دی. هره يوه يې د وگړو د ژوند هرې بېلابېلې برخې او گټوره ښکاروندی (سټنډرډ) رښت بوروي.

د دې پېيلو چې په څېره کې يوه بڼه لري خو د دننۍ برخې او سکالو له مخې بېلوالی لري؛ د يوې کره پښتو بشپړ هر اړخيز مانا لرونکی له مانا ډک انگېزه کونکي مانا لېږدوي چې وگړي پرې د رښت منلو او غاړه اېښودلو لور ته په تگ راولي.

ځينې کړنو د کولو او ځينې کړنو د نه کولو ښوونه او روزنه ورکوي له هر اړخيز گور (کتلو) کونج (زاويې) سره.

د ټاټوبي ميلي پېيلي (لنډی، ټپي، تيکي او مصري) چې لرغون رښت دی. نوموړی رښت پېښی (غېر، مادي، توکي، مواد، جوهر، اندازي، جسم، سکالو، موضوع، پوستي، اهميت لرل يا غوراوی) ۲۱۹،۵۶۴.۰۰ دوي سوه او نولس زره او پېنځه سوه او څلور شپېته داني دي يا قانونه يا د قانون مادي لري. چې سینه په سینه د وگړو له لوري خوله په خوله، د پيل پېر له پېر څخه راغلي دي او ځينې يې نوې پنځونې دي چې له زېږدي پېر څخه دلته په ۱۷ زېږمو څخه ما راټولې کړي دي، زما کښلی د لنډيو، ټپو، تيکيو او مصريو څېړنچوپړو انگر لومړي ټوک کې د دوی ټولې سره گډې د ټول ټال د کچې گڼه سپينې ته را و باسي.

د ټاټوبي د ختيځ لومړي نمبر څېړنکي په ډول زما صفي الله فردوس له اند، وند او پند څخه د ټاټوبي ميلي پېيلي هره يوه لاندې ۱۴ بنسټه او دا بنسټونه ټول ټال ۱۲۶ ډوله کونجونه (زاويې) لري.

۱. نوموړي رښت ځانته ټاکلي څلور نومه (لنډی، ټپي، تيکي او مصري) لري؛

۲. څلور رنگه لري: لنډيو د رنگونو ښکاروندی: گن تورڅکی شين رنگ دی او اسماني رنگی هرم يې نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او گولابي

د تاتوبي ميلي پېلي ۱۹ چوپړی

بي ښخو ته؛ د ټپي د رنگونو ښکاروندی: ځيگري رنگ دی او آسماني رنگی هرم يي نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او گولابي يي ښخو ته؛ د ټيکي د رنگونو ښکاروندی: بادامي رنگ دی او آسماني رنگی هرم يي نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او گولابي رنگی هرم يي مېرمنو ته د منسوبتيا نښه ده؛ د مصری د رنگونو ښکاروندی: تت نصواري رنگ دی او آسماني رنگی هرم يي نرانو ته د منسوبتيا نښه ده او گولابي رنگی هرم يي مېرمنو ته د منسوبتيا نښه ده. (د پښتو پېيلو پېنځه څلوېښتو او يوه سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو پېيلو رنگونو ښکاروندی) (د رنگونو کوډ) مې په ۱۳۹۵ لېږدي کې وندی بورولی او په راتلونکي پېر کې د پښتو ژبي د ټولو پېلو رښت څرگندونه کوي.)

۳. هره يوه يي دوي مسري (نيمه کړی، نيم بند، يوه پټ، نيم بيت) لري؛
۴. هر يوه يي لږ تر لږه څلور غونډلي لري يا دوي غبرگغونډلي يا گډغونډلي لري؛
۵. يوه لږ (رديف) د هي (ه) ابېڅه په اوږدې مسري په پای کې لري؛
۶. يوه رښتي پښېله (پښواله کاپيه، حکمي قافيه يا عالميه کاپيه) په اوږدې مسري په پای کې لري؛
۷. يوه ترنگتوک د اوږدې مسري په پای کې يا په خور (پرېوتلو خور غزې غز) يا په لور (پورته تلو خور غزې غز) د (وه، بينه، نه، مه، له، ره، ږه، په، که، وه، شه، ښه، ده، نه، ...) لري؛
۸. د پښتو ژبي پېيلو د څېيزي او زورني ټولوالي (سيستم) په بنسټ د پېلنی مسري (اولی، لومړی يا لنډې مسري) ۹ څپي وي له سرباري، منځباري او بېڅباري ديقتنگونو او پارانويکو پرته لري او د پایلنی مسري (اخيري، دوېمي يا اوږدې مسري) ۱۳ څپي وي له سرباري، منځباري او بېڅباري ديقتنگونو او پارانويکو پرته لري. هرگوره چې ورسره دا توکي گډ شي د څپو (سيلابونو) په گڼه کې دېروالی راځي، هغه که په هره کچه وي، همغه کچه ورسره دېروالی مومي؛ زورني (فشار، خج) د پېلنی مسري په څلورمه او اتمه څپه زورنه وي او د پایلنی مسري په څلورمه، اتمه او دولسمه څپه زورنه وي. يا يې د هرې څلورو څلورو څپو څخه په اوله، اوله څپه، يا دوېيمه، دوېيمه څپه، يا درېيمه، درېيمه څپه او يا په څلورمه، څلورمه څپه زورنه وي. خو پېنځه، شپږ، اووه څپېز غوندې او وي دېرې لږ په پښتو ژبه کې شتون لري (لکه: ، پنځهونېواله،

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۰ چوپړی

نېکاراګوا، تورکمېنېستان، کبرغېزېستان، ګواتېمالا، انټهرکنیکا) په پايښی څپه يې ډېری پېر او لږ پېر يې ځانته، ځانته په يوه اېڅه زورنه وي؛

۹. د بې سروېوله انګېرنې له مخې زما څرګندول چې رونوي کتنه داسې ۵۴ شمېرې لري؛

۱۰. څلور ډوله پېخليک (د پېل پېر پېخليک، لرغون پېر پېخليک، نوي پېر پېخليک او روانپېر پېخليک يا تاريخ) لري؛

۱۱. د پښتون پښت د پېل پېر پېيلنو (شاعرانو) پېيلنې (شاعرانې) په پنځي ډول کښلي دي چې يا به نر نورې له لوري ليکل شوي (اړوند، منسوبې) وي او يا به ښځې نورې (جنس) له لوري ليکل شوي (اړوند، منسوبې) وي. د نوموړو پښتنو پېيلنو او پېيلنې پېيلي (پېران، اشلوک، شېرونه، شعرونه يا اشعار) چې يوه له بل سره پرې خبرې کړي دي، ويلې دي، يوه بل ته يې غږ کړی دی.

کچه يې ۶۰۰۰۰۰ زرو ويکیو، وی يا لغاتونو ته رسېږي. د کوم تن چې څومره ډېر له يادو ياد وي په نورمال بڼه هر پښتون له ۳۰۰۰۰ څخه ډېر پنځي بڼه پښتو ويکي ياد لري چې د پښتنو په چارپېريال کې زوکړه شوی او ژونګر وي، له پاتې شويو ۵۷۰۰۰۰ ويکیو هر وګړي يادکړي نه دي، ښوونه، زدهکړې، په په پرې چارپېريال کې پاتې شوي چې په هغه چارپېريال کې د کور په دننه په خپله ژبه خبرې نه کوي له خپل کهول سره، په داسې کرڼه اړينه ده چې د پښتو ژبې ويکیو ته مو شا شي، د دې له پاره د پښتو ژبې ويکیو څخه نټه (انګار) سپين سترګي ناپوهي ده. د دې له پاره چې يوه ژبه د هغې په ويکیو يا وييزېرمو يادولو، ليکلو او لوستلو زده کېږي. چې دا درې نه وي له کومه به زده شي.

د نورو ژبو پرته له ټکنالوژيکه او ښه وی (لغاتونو) څخه پښتو ته پور ويکيې رامنډل شين کوپر (کفر) دی يا له بر يوه الله څخه نټه ده، نتيالي داسې پام کوي په ناپوهۍ او تيارو کې چې الله مه کړه الله په پښتو ژبه پوهېږي نه، او وګړي يې چې ترې بڅښني غواړي هغه اوري او مني نه. له پښتون څخه هېڅ باندنی او پردی تن په پښتو کې ډېره پوهه نه لري لکه زما په ډول.

پښتانه چې څه په خولي وايي همغه بڼه يې ليکي، پرته له ناسمو لهجو څخه ليکل، يوه پښتو کره پښتو دوی دی.

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۱ چوپړی

له پېل پېر پېخلیک څخه په ټوله پېني کي پښتو ژبه د جگړې ژبه ده، يوه څه په کي شته دي چې د لمر له پېر څخه نيولي تر روان پېره پورې پرې تراکگر حملې روري لمپاکاته (لغمان ته).

هر غږ يې يا وی يا غونډ يې چې ميلي پېيلي کي شتون لري ۵۶۷، ۷ کاله زور پېخلیک لرغونوالی لري. د دي پښتو ويکیو (پېخلیک يا تاريخ) يې له نن ۲۰۲۴ زېږدي څخه ۵۶۷، ۷ کاله وړاندې تېر پېر ته رسېږي. چې بېبېگه يې په لاندې ډول ده. لکه:

مور(ادي)، توري (خاله)، توري زوی (خاله زوی)، توري لور(خاله لور)، ترور(عمه)، ترورزيه (تروزوی)، ترورلور، خور، خوريه، خورزه، اېنشي(اندېښنه کونکي، ريوهونکي، مشورهکونکي، څېړکېډلی، اوښی، د خور مېړه يا د ښځې ورور)، ورور، ورېره، وراره، وربندار، لور، زوی، مسی، مسی، کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی، تره (کاکا)، ترله (کاکي)، تره زوی، تره لور، تره مسی، تره مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، تربوران (د تره پښت)، ماما، مواني، مامازوی، ماما لور، مامامسی، ماما مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، ماماڅپل(د ماما پښت)، اېنگور، اېندور، ښځه (مېرمن، منډينه، ارتينه، مينا يا ښاروگي)، بن، برکتی، برکتی، بډه (کوشنيوالي مل يا ملگری)، بډی (کوشنيوالي مله يا ملگری)، پلار(ابا)، پلندر(د مور بنی يا د مور بل مېړه)، بنی (د مور بڼه)، نیکه (د پلار، پلار)، لوی نیکه (د نیکه، پلار)، ستر نیکه (د لوی نیکه، پلار)، غورنیکه (د ستر نیکه، پلار)، ترنیکه (د غور نیکه، پلار يا پښت غځېدونکي پلارنی يا مورنی نیکه)، نيا (د پلار مور)، انا (د نیکه مور)، لويه انا (د انا، مور)، ستره انا (د لوي انا، مور)، غوره نيا (د ستري انا، مور)، تره انا (د غوري انا، مور يا پښت غځېدونکي پلارنی يا مورنی انا)، لويه ادي (د مورنی نيا ادي يا مور)، اکه (مشره ورور)، کوکی (مشره خور)، ښېڼه (د ښځې خور)، ښېڼي لور، ښېڼي مسی، ښېڼي مسی (کړوسی، کړوسی، کودی، کود، اودی، اودی، پردی، پردی)، باجه (د ښېڼي مېړه)، خوسر (د ښځې پلار)، خواښي (د ښځې مور)، کاکاخسر(د ښځې تره)، ماما خسر (د ښځې ماما)، نانی (هغه تن

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۲ چوپړی

چې له ۱۴ کلونو يې د عمر کچه کمه وي او ته يې پېژند نه پېژني چې څوک دی نوموړی، او په عمر کې يې عمر له تاڅخه لږ وي، د خبرو اترو له پاره پرې غږ کوي، ناني يې بنځينه نوري دی، نيمنانی (نيمچه ځوان)، نيمنانی (نيمچه پېغله)، کاکو (هغه تن چې له ۱۴ کلونو يې د عمر کچه لوړه وي او ته يې پېژند نه پېژني چې څوک دی نوموړی، او په عمر کې يې عمر له تاڅخه لوړ وي، د خبرو اترو له پاره پرې غږ کوي، کاکي يې بنځينه نوري دی)، کونډ (چې مېرمن يې مړه شوي وي)، کونډه (چې مېرغه يې مړ شوي وي)، ورورنده (چې ورور يې مړ شوی وي)، خورنده (چې خور يې مړه شوي وي)، بوره (چې زوی يې مړ شوی وي يا لور يې مړه شوي وي)، خپل، دوست، هډ (ادوکی يا د پلار پښت)، سلوک (اخلاق)، يې، د، و، ده، وو، ځکه، درې، منی، وېشتل، کوي، نه، زه، زمری، اتل، نړی، پېښی، وگړي، ژوی، سړی، بنځه، نورې، لمپاکا، لمک، ټاټوبی، پښت، پخت، ځای، پکتون، پڼه، وار، نه شته، شته، درناوی، مېړانه، اتل، ودنه، لولي، کوي، څه، ځي، راځه، مه څه، کوه، مه کوه، کړی، کي، بي، دي، چې، دی، ځی (ځای)، اړي، شمله، مېړانه، ناوې، شا، لاس، سر، غوړ، ژبه سترگي، هډ، نس، کړنه، لور، دنگ، اس، غوايي، سپرلی، سمڅه، غر، سين، ډبره، زمکه، پرڅه، پول، غرگي، نړی، غټ، چاغ، پېر، پنډ، ونډی، څغ، غږ، مڼه، بڼ، ښه، ننکی، بيانکی، کټی، کيسکی، سپی، سپی، چرگه، بانگی، چرگوری، پېشو، لېوه، لېوگی، لېوانی، پر، باز، بابنه، سپېنوزری، توروزری، الوتنکی، ... دا ټول ويکي (وی، يا لغاتونه زاره دي، او پېل پېر، لرغون پېر پېڅليک لري. بل لوري ته د پښتو ژبې نړه او کره ويزېر مه ځکه ډېره ده چې په نورو ژبو کې هرې اړېکې او لوري ته ځانته، ځانته وي نه شته. يو نادره سپېنسترگي د پردی ژبو دا همده چې د دغه لاندې د دوي لېنديو په منځ کې بېلگو په بڼه وي يې له عربي او دري څخه زموږ خپلې پښتو کره وي چې له دوي لېنديو څخه باندې دي لرغوني دي خو پر موږ يې په خبرو اترو کې په زوره رادود او منډلي دي لکه:

[وټه (اقتصاد)، وټيزه (اقتصادي)، هاميانی (پيسی)، منډهی (مارکيټينگ)، منډهی (مارکيټ)، ځغاستی (دهلېز)، پلغاری (زېنه)، پور(منزل)، غولی (فرش)، بام (چت)، تمځای (استگاه)، ودرېدوکه (ايستاندن، قوف، ستاپ)، ښار (بازار)، پلورل (خرسول، خرسلو)، پېرودل (اخشتل، خريد)، راکړه ورکړه (پلور او پېرود، پلورل او پېرودل،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۳ چوپړی

اڅستل او خرسول، د درې ژبي فروش او خريد وى)، راكړې وركړې (تجارت)، كونج (زاويه)، درې انگلي (درې څنډى يا مثلث)، څلور انگلي (څلورڅنډى يا مربع)، درې انگلي (مكعب)، گردى (ديره)، نيمى (قطر)، وړانگه (شعاع)، اواره (سطحه)، چارپېريال (محيط)، وبى (محلول)، مالگوبى (د مالگي محلول)، گرووبى (د گورې محلول)، ټينگوبى (غليض محلول)، نرۍ وبى (رقيق محلول)، ټوتونى (قطاع)، پرېكونه (پر لنډوپرې ، پر اوږدوپرې قطعه)، پرېكونه يا غوڅونه (عمليات)، پرېكوني يا غوڅونې (عملياتونه)، كين ليدل، بنى ليدل، له بنكي ليدل، له سر ليدل (ليفت ويو، رايټ ويو، باټم ويو او ټاپ ويو د اېنگلېسي وى، ليك (مکتوب)، ور (دروازه)، كړكى (اشداره)، زنجير (پاټاك)، چرچوبى (تشناب، خاكانداز)، وريا (شاور)، څلى (برج)، چورگه مېنه (گارډهوس)، شپه ميرى (پوليس)، ساتونكى (اوردو)، كليوال شپه ميرى (اربكى)، چوپړى (مخ)، ژى (كناره)، ... [. د پښتنو له ژبي را وتلي خپل نږه وى نږه دي، له ريښې سره يې د لرغونو ژبو هر څېړونكى چې د هرې ژبي تر نيمه يې وى يې يادې نه وي، هغه د دې رېښت نه لري چې دا ناگنلي و مني او په گوته يې كړي.

چې د پښتو ژبه ناگنلې گڼي، په سې بډې وايي كه هغه د پښتون له پښته وي، هر هغه تن چې په دې بڼه وي هغه پردي دي، پردي سوسيسان، ميرڅي او دېښ دي. د پښتو ژبي نتيالي دي.

ځان ته به پوهان وايي خو د پښتو ژبي يوه غونډله به كره نه شي ليكلې. د پښتو په اېڅو (الفبا) په كچې به نه پوهېږي چې څومره اېڅې لري. دوى داوي به د ډاكټرۍ د دې ژبي كوي. چې وي پلټي په ويڅكي څښلو كي به يې ډاكټري اخستې وي، دېښو به روزلى وي، هغه څه كوي او ليكي چې زموږ د پښتو دېښمنانو زموږ تاريخونه كښلي دي. كه په ژوندۍ بڼه په هېندارو كي د تلويزيون په پرده ورته و وايي چې دا يوه پښتو غونډله په ليكاني (قلم) په خپل لاس و ليكه.

لكه: څرگند د سېرلي غوښه پېنځه ټوټې كړه او نږه، نږه يې په ښه و وېشله.

په دې غونډله كي به له شلو ډېر عيېونه او تېر وتي و كړي.

دري ژبي خو پر پرده، پر پرده، د ټاټوبي ۳۰ ژبو وگړو پښتو ميلي ژبه ده او دا يې ميلي ژبه ده، دوى په ناپوهۍ او ناكامۍ يې ښوونځى لوستلى

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۴ چوپړی

وي. د پښتنو ژبي درې وی لکه: ډم، ټول، ډول. نه ویلی او نه لیکلی شي. دوی خپل وییکی زموږ ژبي ته له نوي پېر څخه په زوره را منډلي دي.

د پردی نړۍ والو ژبو په لیکلو، لوستلو او ویلو کې به یوه ټکی، یوه وت (واتن، فاصله یا سپیس)، یوه ابېڅی غلتي نه کوي، لکه د اېنگلېسي ژبي نیم وی (نوم Name) نامي نه وایي او نه به یې، ناسم (Nem) کښي کره به یې (نیم) وایي او کره به یې (Name) کښي. د پردیو ژبه به یې له ټولو رښت (قانون) او دود سره زده وي، د خپلې ژبي وییکی (وی لغاتونه) به زموږ په ژبه رامنډي، خو خپلې د ټاټوبي ژبي ته بیا وایي چې موږ ورته اړتیا نه لرو، که ورته ته وایي ښه اړتیا اړینه ده دې ټاټوبي لري، اړینه به پرې غږېږي او لیکي به یې هم په دندو کې. که ته ورته د دوی په ژبه خبرې و نه کړې تاته متعصب وایي خو چې هغه ستا ژبه نه وایي بیا هغه متعصب (یا بېلونکی د پوست، رنگ، ژبي او ټبر) ځان ته نه وایي. زموږ لرغوني اثار تر اګرو ۲۳۴۱ کاله وړاندې سوزولي، له ځان سره وړي دي چې لرغونتونو کې یې پراته دي، چې د کلونه د شمارلو ګڼه یې ناشوني نه ده، یوازې په خوله ویل کېږي ۲۳۴۱ کاله وړاندې، یونانیان او اسکندر مقدوني له میلاده څخه مخکې په لمپاکا کې ماته خوړلي. زموږ له پښت څخه یې د پښتو ژبي لیکل له منځه وړي دي. چې دا د ښن تر ټولو برلاسی کرښه ده، موږ پرې پوهېږي، خو د مخي ډېکولو وړتیا یې نه لرو، لکه امریکا له دوی څخه موږ ۳۵۰ کاله ورسته یو. ما تاسو ته په ګوته کړه او په راتلونکي پېر کې په لوړو علمي څېړنو، منولو د تولندي (موټرو)، پنځونو، لیکدرو، نڅینو، لوبو لارو، وټیزو برخو کې ترې په کره ښه ګټنه واخلئ او پښت کې د خپلې ژبي یوه رښت کره پښتو لیکل یاد کړئ.

۱۲. د پښتو ژبي ميلي پېيلو د علمي لیکلو، لوستلو او ویلو خپل پښت ته په لاس ورکئ او تر ټولو غوره د پښتو لیکلو کرښه په کې پنځه کړئ؛

۱۳. ۱۵ ښې تشبې لري؛

۱۴. رښتنی وېش د دوی د منځپانګې او سکالو له مخي ۲۶ ډوله دی.

د هر پښتون لږ تر لږه یوې یا دوی دانې لنډې، ټپې، ټیکې او مصری له یادو یادې وي. له همدې اړخه د ټاټوبي هر وګړی او وګړې دا ملي پېيلي کښلي، ویلي او

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۵ چوپړی

لوستلی دي چې د پښتونوالي دود رښت، د پښتنو د ژوند کرنلاره، سلوک، مېړانه، پت، عزت، غیرت، تورې، سپرې، اړي، پند، اند، وند، ژبي د عمر غځېدو تېر خوروي. لیکل، لوستل او ویل یې زموږ په زوزات کې زیرکتیا، رمتیا، وېختیا او غښتلتوب او څرگندوالی پند وي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي لکه زموږ د ميلي يوالي (۳۰ بېلابېلي ژبي او ولسونه چې ډېرگڼه يې پښتانه دي او د مشر ورور په ډول په ټولو مهر بانه او زړه سونده دي). په پېنۍ واله پندوسکه کې ټول هېوادونه ځانته ميلي توکي يا شيان لري، په ورته بڼه له هغوی وړاندې موږ ميلي توکي درلودل. لکه:

ميلي نخښې (دريځ، غنمو وړی، تورې، هامیانی، توپونه، کلیمه، د روښنای وړانگي روسولو لید چې د ميلي بیرغ په منځ کې په ژېړ رنگ شتون لري دی)، ميلي بیرغ (تور، سور او زرغون رنگ څخه جوړ شوی دی، د زمري اوومه يې ورځ ده)، ميلي اله (رباب چې لند رباب يا ننګر هاری رباب يې بولي)، ميلي توکي (څغ)، ميلي الوتونکي (باز)، ميلي نخا (اتن)، ميلي ختي (خادر، واځکت، خولی، لونگی او څپلی)، ميلي کالي (غالی، کټ، منگی، پپاله، کاسه) او ميلي خوار (د شپانه ورېته کړې غوښه يا د شپانه کباب)، ميلي لوبه (وزلوبه)، ميلي ساز (چارباغی)، ميلي ترې (د هوتکو)، ميلي جرگی (د غرغښتو)، ميلي ورځ (شاه امان الله خان غازي د زمري په ۲۸، ۱۲۹۸ لېږدي يا د اګسټ ۱۹، ۱۹۱۹ زېږدي کې د افغانانو په پراخ ملاتړ او مرسته له اېنگلېسانو سره له سختې جګړې وروسته د افغانستان خپلواکي اعلان کړه. غازي امان الله خان په خلکو غږ و کړ چې ۲۸ د زمري د ميلي خپلواکۍ ورځې په نوم ولمانځي). ميلي پارک (بلخ کلا، لغمان ګټي څنګ، د غور او لغمان ميخي ليکونه، سمڅي، نورستان کاپرکلاوي، پامير واخان ځغاستی، باميان بودا، د امير ډنډ او د مېسو چپنه يا د عينک مېسو کان خاورې لاندې ښار)، ميلي پېيلي يا اشلوک، پېيړن، شېروڼه، شعرونه يا اشعار (لنډی، ټپي، ټيکي او مصري) په بڼه چې له لرغونپېر څخه وګرې په ډېری بڼه ترې ګټني اخلي او لرغون دود دی. نوموړې پېيلي هم ميليې لرغون دود او مخينه لري.

زه په پرېکړې بڼه خپل اند خپلو وګړو او لوستونکو ته پرېږدم چې.

۱. پوښتنه کول هېڅ وياړ (عيب) نه دی، نه پوهېدل وياړ او عيب دی.
۲. لس واري پوښتنه و کړه، په يوې پوښتنه تاسو ته سم او روغ ځواب په لاس نه درځي، په لسو پښتنو تاسو ته سم او روغ ځواب په لاس درځي په هغه څه پسې چې ګرځئ.
۳. د خپلې ژبې کره ليکل تاسو ته دومره څه په لاس در کوي چې اړتيا يې لرئ، له سيالانو سره مو سيال کوي، د ژوند د لارو روزنه در په برخه کوي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۶ چوپړی

له الله نه تمه لرم چې زما له مرگه ورسته نه، بلکې په ژوندوني د پښتون پښت د دې و، د ټاټوبي ميلي پېيلي،، ټولگي لوستونکي و زېږوي، په اخځوک او بېلوگراپي کې تر گټې واخلي. د ټاټوبي ميلي پېيلي (لنډی، ټپي، ټيکي او مصری) د تعریفونو او څرگندولو له پاره په وېيزېرمه کې د اېڅو په ویکيو کې راغلی دی وي وینئ.

یوازې د مصری تعریف (څرگندونه، ښکارونه، دوی د یوه توري یا سکالو تشریح کول) څخه دلته یادونه کوم چې ننه توزې پرې را لنډه کړم.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زموږ لرغونو نیکونو خپل د ژبي یوه دوي سرې پېيله (پېران، اشلوک، شېر یا شعر) یې د مصری په نوم باندې نومولې وه، چې دې پښتو دوي سرې پېيلي له مصری توري او مصری سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرني لرلې. لکه: د مصری ځانگړې ځانگېرني

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- ښه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستې برخه یې لنډه او دوېمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د مېچې منځه (ټکل مرکز) یې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یوه وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سري ته بس دی، ۶:- بېلابېلي بڼي لري، ۷:- درې خواوې یې سري پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامی کې انسان نه کړېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي او لرغون روغ رښتي (دودي، قوانین) دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کړل شوي، ۱۱:- لرغونې څېړل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غونډې جوړونکي یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولې دي، ۱۵:- زوروري دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې گټه اخستل کېږي، ۱۷:- د نندارو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصری توري، ۲۳:- د مېرمنو د مستی او د سرو د سرلوړی توکي دي، ۲۴:- درنډي دي، ۲۵:- سختي دي، ۲۶:- جوړول یې گران دی، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- نندار چیانو ته یوه ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکي وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې لنډې دي.

موږ ته یې دا همداسې را پرېښي دي او په همدې بڼه یې پوښ کې کړي. هرې لنډۍ، ټپي، ټيکي چې دغه پورته ۳۲ ځانگېرني و درلودلې. ښه غور ورته و نیسي، پام ورته و کړی، نو بیا یې پېژنئ. چې دا مصری دي چې د مصری تورو او مصری خصوصیات لري. لنډی، ټپي، ټيکي نه دي، بېلوالی یې پر همدې ځانگړو ځانگېرنو کې دی.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۷ چوپړی

و، لکه دا لاندې زما مصری چې د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم
بلاک، لومړي پور، دوېمه کوټه کې مې د لېږدي کال ۱۰/۰۲/۱۳۸۵
E1۰۲, ۱۰:۰۰ کې کښلې وه:

▲ په سپینه رېره سودايي يې
جومات کې کې نه عبادت و کړه رېنه،،
(صفي الله، ۱۳۸۸ ل ل کال، ۲۲۸ چوپړی).

د دې مصری تاثیر همدومره ډېر دی. چې سری يې پرې غوڅ کړی هم وي،
خو توره لا په وینو نه وي شوې. خو دی وروسته پرې پوهېږي، چې ترې ویني
ځي، دی خبر هم نه وي. د دې مصری به ايله لس کاله کېږي، چې زما له پښتنه
پښت جنټیک زهن زوکړه وي، خو پورتنۍ ټولې ځاګېرنې د مصری لري، نو ځکه
ورته مصری وايو او مصری يې بولو. انسان چې زور شي بايد د هر څه نه د کورنۍ
ژغورونکی وي، له تېرو سړو او تودو څه و لري، په دومره عمر ناوړې و نه کړي،
له سپين ږېري څخه الله ج حيا کوي، ځکه ټول عمر يې اسلام دين کې تېر کړی وي،
په سپين ږيريتوب کې بايد گناهو نه توبه و کړي، نور پرې کړ نه شي، د هر انسان
د سرلوری ځای مسجد دی، د مصری په ښه شلځي (دېسي، مصنوي، سويي پنځي
) جوړېږي، په مسجد کې ناسته د دنيا او اخيرت بريا ده، غوره ځی مسجد دی، په
مسجد کې ناسته، صبر، انتظار د الله ج په ثنا کې په ټول مخلوق کې د مینې ارتباط
پيدا کوي، يوازې عبادت په جومات کې خوند کوي، په نه کړو يې تن لېږجن،
لاړجن، ناولی، چې له خولې يې لېږ ځي، همغه وي او رېن وي.

د وی يا وييکي له پامه مصری هغه دوي سري پېيلي ته وايي چې د لرغون
مصری توري، مصری سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنگوالی او
څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، گڼلې،
منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او
نباگانو د پښتو ژبې د ابېڅو و، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ...، د مصری لرغون اهرمو
غونډې چې ترننه يې نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم دي څخه وړاندې
زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي.
پښت يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي بني) يې پرته له ادبي بيرغي کولو
(فلګياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصری د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنگونو او پارنويکيو
پرته. (دفتنگونه د مصری توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرينه،
ګرانه، يا الله، يه، وا!!، وای!!، وه!!، وه الله، الله وی!!، ای!!، وه الله وی!!، وا وی،
وا وی، نو، يه کربانه!!، وروره!!، کنه!!، ولي اوا سي نور ...). د پښلې (قافيې)

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۸ چوپړی

غونډلي (کلمي) نه لري. خو د دوېمي مسري په پای کې ترنگتوک څپه(اهنگينه څپه) لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره مصری باید ده (زموږ خپله ،،هـ يا هـ)، چې ورته وړه هـ، روغه هـ، کوشنی هـ، لنډه هـ، دوي سترگي هـ، هـ، دوي سترگي والا هـ، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، هـ، وايو) چې د پښتو ژبې، نهويشتم، گڼه اېڅي ده.

په واول يا غرن اواز پای ته رسېدلي وي، مصری د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غريز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کې د دې ټول پېيلي (البته په همدې وزن او اهنگ) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصری په ژباړه کې د دې اهنگ ساتل شوی دی. پرتولو مصری يو، باندي يوه رښت (دودی يا قانون) د پلي (تطبيق) وړ دی، يانې دا چې د هرې مصری لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنگونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته.

د هرې مصری، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه؛ د دوېمي مسري څلورمه اتمه او دولسمه څپه، زورنه (خجنه) وي. ډېری وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي (کيفيت) نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. لکه:

▲ په کربانه!؛ ځان نه د غټ ساگر جوړ کړی؛ کنه
وه!؛ ټول شيطانان دې دوي لاسي سلام کوينه

د پورتنۍ مصری څپيز (څپه، سېلاب، هجا ،، سيلبيل Syllable، د اېڅو شمېرلو) - خجيز (زورنه، خج، اکسنت ،، لفظ، د موسيقي نوټ: د خج نښه: د توري په سر نښه ، چې د تلفظ د جگوالي او تېتوالي زور، اوږدوالي، څه رنگوالی يا کيفيت ښه يي،: تېنگه ، لهجه ،: تاکيد: بېلوونکي نښه: د وينا ، ځانگړی، خاص او بېل، ډول: Accent, Morphemel،،) جوړښت په دې ټول دی:

په پورتنۍ مصری کې د تشپي ټول داسي دی: زما (ليکوال يا صفي الله فردوس) په پورتنۍ مصری کې چې ښځو ته منسوبه ده، په پيلنی مسره کې ستاینوره تېنگاره تشپي د غټ ساگر په جوړښت کې بورولي ده چې غټ (ستر، لوی) مشبه او ستاین شوی؛ ساگر (بې واکه سا گرځونکی، جادوگر، پېریانو او شيطانانو ملگری، کوډگر) مشبه به او ستاین دی. په همدې سټه يي ستاینوره تېنگاره تشپي لرونکي مصری گڼم. چې په دې مصری کې په کربانه! بلنویکی، کنه! چارټاکي گر (باور و که، يا ومنه) او وه! پارنویکی دی.

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۹ چوپړی

پورتنی مصری د منځپانگې، سکالو، محتوا، موضوع یا مسلي له مخي لاندې ډول لري، له الیده بسپني ورکولو سره. انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا توکيزي مصری په دې ډول مصری کې د فرد یا ټولنې اخلاقي نیمګړتیاوې، ناوړه اعمالو ته د انتقاد ګوته نیول کیږي، مسایل د هجو یا طنز په ژبه بیانېږي او یوه ډول توکيزي پېيلي دي. پورتنی انتقادي، هجوي، طنزي، هزلي یا توکيزي مصری، بېلګې یې لکه:

په لویه کې د مصری ځمکچپو هني (هندسي) رغبت یې داسې دی:.

اي (۱).

(---)؛ _____ پ یال؛ (---)
(---)؛ _____ ل؛ (---)

بي (ب). (---)؛ _____ پ یال؛ (---) (---)؛ _____ ل؛ (---)

ځمکچپو هني رغبت کې یې سپرنه داسې دی:.

۱. اي (الف) د یوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصری د کښلو (لیکو) ډول چې په ولاړه یا پورته کېږي (اوفکي یا افقي، وېرټیکل) بڼه روښانه کوي او بي (ب) د یوې لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصری د کښلو (لیکو) ډول چې په پرتو (اومودي یا عمودي، وېرټیکل) بڼه روښانه کوي.
۲. کوشنی لیکه (خت یا خط) دیفتنگونه، غبرګېرونه، ناټروییګي، ټروییګي، سټرېل، اوسټرېل، پارنویيګي، بلنویيګي، اندېښنې، هیپجاني چغې، لکه: الله وی، وی، او، نو وی، ای، جان، ځانه، ځانه، اشنا، شیرینه، راځه، کنه، یا الله، یه، وای، وای، وه، الله، ای، وه الله وی، وای، وای، وای، نو، الله، او، ګرانه، په کربانه، په پښتپانه، په ځلمیه، هه بچیه، فردوس ځانه، لغمانیه، په که څاره، ای الکه، وروره، بخته میره، وی اه، دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولی...، نومړي ټول د لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصری توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی را ولي. چې په دې بڼه کې د پیلنۍ مسرې (نیم بند، نیمه کړۍ) په سر (پیل) کې، په کربانه، او پای کې یې، کنه، راغلي او د دویمې مسرې یا اوږدې مسرې په پیل کې، وه! راغلی دی، په همدې بڼه کله یوه، دوې، درې او یا څلور څپېزه راځي.
۳. منځني واټن لیکي یا یوه ۹ څپېزه مسره ده، دوې غونډلې یا غبرګونډلې دي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۰ چوپړی

۴. پي (پ) پښېله (کاپيه، قافيه) ده او لي (ل) لړ (رديف) دی، چي د ۹ څپيزي مسري په پای کې راځي او په ۱۳ څپيزه مسره کې د ه (هي) ابېڅې تل او اړين بڼه لري وي.
۵. اوږد واټن ليکه يا يوه ۱۳ څپيزه مسره ده، دوي غونډلي يا غبرگغونډلي دي.

د مصری څپيزې او زورني

په لويه کې د مصری څپيز او زورني يې داسي دی:.

UUUU ;U-UUUU-UUUU ;UUUU
UUUU ; U-UUUU-UUUU-UUUU;UUUU

د مصری څپيز او زورني د لاتيني (يو) ابېڅو لښتېوندي.

يه-کر-با نه؛ ځان - نه- د - غټ + سا - گر - جوړ - که + ري؛ کنه!
وه؛ ټول-شی - طا - نان + دي - دوي - لا - سي + سه - لام - که - وي + نه
د دغي مصری څپيز او زورني پښتو ابېڅو لښتېوندي.

۴؛ ۱ - ۲ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ - ۷ - ۸ - ۹ - ۲؛
۱۰؛ ۱ - ۱۱ - ۱۲ - ۱۳ - ۱۴ - ۱۵ - ۱۶ - ۱۷ - ۱۸ - ۱۹ - ۲۰ - ۲۱ - ۲۲

د مصری څپيز او زورني د شمېرنوم لښتېوندي.

▲ په کرېبانه؛ ځان نه د غټ ساگر جوړ کړی؛ کنه!
وه؛ ټول شيطانان دي دوي لاسي سلام کوينه
څېړونکي د مصری کښل (ليکل) شوي بڼه.

د تاتوبي ميلي پېيلي ۳۱ چوپړی

د مصری سپړنه

د دې مصری سپړنه لومړی مسره $4 + 9 + 1 = 14$ څپي چې دو په کربان! بلنويکی او کنه چارټاکی، دفتنگونه دي په لومړی مسره کې شتون لري. دوېمه مسره $1 + 13 + 0 = 14$ څپي چې دو وه! پارنويکی، دلی دله ټوله ټپه ۲۸ سیلابه یا څپي شوې ده، او ولس کې دفتنگونه لرغ دود دي. دلته ټوله مصری ۲۸ څپي ده، دا پنځي مصری چارټاکی کر کنه (ومنه، باور وکړه) لري چې خپله یوه ترلی څپه ده، لکه کال، مور، خور، کور، کټ او خپل یوه څپه دی او یوه وازه څپه لکه اکا، ابا، زه، ته، بیا نه ده، ورسره دوي څپي هم نه دی، د څپي په ګڼه کې دپروالی راوړی ولس کې دا غیرګڼزونه، بلنويکی او پارنويکی... لرغ دود دی او د نیمګی ټپي برخه ده.

۱. لومړی مسره
۲. دوېمه مسره
۳. ۱. او ۲. یوه مصری
۴. څپي (سیلابونه)
۱. مسره ۱۴
۲. مسره ۱۴
۵. زورنه (خجنه) بولډ
۶. نت نصواري بی د رنگ ښکاروندی دی.
۷. د اواز ټپوالي او لوروالي خطونه
۸. نرانو ته منسوبی (اړوند)
۹. دفتنگونه دو په کربانه! کنه! او وه!، دي.

یه کربانه!؛ ځان نه د غټ ساګر جوړ کړی؛ کنه!

وه!؛ ټول شیطانون دي دوي لاسي سلام کوي-نه

د مصری پېر یا وخت: (وخت ټاکل، نېټه ایښودل: پر سور برابرول: وخت اندازه کول، وخت، دوران، نېټه: ټيک وخت، ټایم، وخت، بیدو، موده، موقع: دم، وار، ځل: کړی، ساعت، شېبه، غوټه: مهال: د موسيکي شېبه: پروخت، پرتاکلي وخت.) سره بېلوالی لري.

نوموړي پېيلي چې د هر پېيلن او پېيلني له خولي څخه را وځي. د پېر، ځای، د دوی دواړو بېلابېلو ډول او بڼو تابع ده. چې د پېر په څومره واټن سره يې بشپړولی شو.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۲ چوپړی

د خوښۍ په پېر کې يوه ټاکلې شېبه د پېر په مېچه پښتون پښت مصری وايي. د اندېښنې، مستۍ، سوکالۍ، غم په پېر کې په بېلا بېلو کچو د پېر کې وايو او بېلې ټاکلې مودې په لاس را کوي.

د يوې پېيلې د ويلو له پاره که د روان پېر پېڅليک مصری پېر مېچه کړم (مصری پېر مېچه کړم).

۱. په کراره ويل يې يوه ښه پېر ټاکي؛

۲. گړندی يې بل ښه پېر ټاکي؛

۳. په اواز کې يې بل ښه پېر ټاکي؛

لکه يو ازان دی خو ازان په کراره ناسته، مجلس کې په خبرو اترو يا نارمل خبرو کې په يوه ښه پېر کې ويل کېږي؛ ازان په اقامت کې په يوه گړندی ښه پېر کې ويل کېږي؛ په ازان کې بيا په ډېر خوند او اواز سره اوږد ښه ويل کېږي. چې په گيڅ کې په يوه واټن او خوند؛ په ماسپښين کې بل ډول او د پېر په واټن؛ مازيگر، ماشام او ماسخوتن په بل ډول په ټاکلې پېرمېچه لوستل کېږي؛ او ما کړی دی.

په همدې ښه په تنگتکور (موسيکۍ يا موسيقي) کې او پرته له تنگتکوره بېلابېل واټن د پېر په لاس را کوي. که يوه لېواله خپل لېوال ته دا مصری وايي په ويلو کې به په لاندې ډول د پېر وخت په پېرمېچه و ټاکو.:

په ساده بڼه: ۰۷:۱۲:۰۰:۰۰ (رپه: ثاني: د کيکي: ساعته) په وخت کې وايي.
په اواز بڼه: ۱۲:۷۹:۰۰:۰۰ (رپه: ثاني: د کيکي: ساعته) په وخت کې وايي.
په خواږه غږ بڼه: ۲۱:۸۲:۰۰:۰۰ (رپه: ثاني: د کيکي: ساعته) په وخت کې وايي.

څېره ۶. د ختېځ لومړي نمبر څېړونکي په پورتنۍ مصری کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (گڼه يې په: دانې)

زما پلټنه داسې په ډاگه شوې يا زما څېړنه داسې بنودل شوې ده په څېره ۶. کې:

۱. څېره ۶. ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس و، د ټاټوبي ميلي پېيلې، په دې ليکي کې د دې مصری کچه، ۱۳۸۸ لېږدی، (گڼه يې په: دانې)

۲. گڼه: ۱

۳. راټولونکي / ليکونکي نوم: ماسټر اېنجينېر صفي الله فردوس

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۳ چوپړی

۴. لیکۍ: د ټاټوبي ميلي پېيلي
۵. چاپ کال: وری، ۲۸، ۱۴۰۳ لېږدی
۶. ټول ټال لنډۍ، ټپې، ټیکې او مصری (یوازي پورتنۍ څخه یادونه شوي): ۱
۷. لنډی Lándéy:
۸. ټپې Tapé:
۹. ټیکې Tikéy:
۱۰. مصری Mésréy: ۱
۱۱. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ لنډی Lándéy:
۱۲. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټپې Tapé:
۱۳. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ ټیکې Tikéy:
۱۴. ▲ سرو ته منسوبې Related to men؛ مصری Mésréy:
۱۵. ▲ بنځو ته منسوبې Related to women؛ لنډی Lándéy:
۱۶. ▲ بنځو ته منسوبې Related to women؛ ټپې Tapé:
۱۷. ▲ بنځو ته منسوبې Related to women؛ ټیکې Tikéy:
۱۸. ▲ بنځو ته منسوبې Related to women؛ مصری Mésréy: ۱
۱۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وي بېواک وو، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
۲۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې وو، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ونه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
۲۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná (نون زور ولري یا رښتي پښېلې هي وو، څخه مخکې اېڅه نې وو، زور ولري) نه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
۲۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
۲۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی وه یا له ، mayolə, xwalə, xpələ, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
۲۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) وه یا له ، ará, ar, baxtawará konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرگره، کونآتوره، بختوره، اړ، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې لنډی Lándéy:
۲۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná (څرگند واو یا وي بېواک وو، په غږ کلمې سره راشي) ونه؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:
۲۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ینه - iná (څرگنده یې یا لنډه یې وو، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) ینه او ونه ؛ سره بشپړې شوې ټپې Tapé:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۴ چوپړی

۲۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوې ټپي Tapé:
۲۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوې ټپي Tapé:
۲۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا له ،: mayolə, xwalə, xpələ, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوې ټپي Tapé:
۳۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا له ،: konatawará, zargará, kaftará ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوې ټپي Tapé:
۳۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند واو يا وي بېواک وو، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوې ټيکي Tikéy:
۳۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرگنده يي يا لنډه يي وو، ي، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړي شوې ټيکي Tikéy:
۳۳. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوې ټيکي Tikéy:
۳۴. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوې ټيکي Tikéy:
۳۵. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی ، ه يا له ،: mayolə, xwalə, xpələ, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوې ټيکي Tikéy:
۳۶. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور) ، ه يا له ،: konatawará, zargará, kaftar ará, ar, baxtawará, (کفتره، زرگره، کوناتوره، بختوره، ار، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړي شوې ټيکي Tikéy:
۳۷. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ونه - waná: (څرگند واو يا وي بېواک وو، په غږ کلمي سره راشي) ونه؛ سره بشپړي شوې مصري Mésréy:
۳۸. وروستاري غږ Suffix Voice؛ ينه - iná: (څرگنده يي يا لنډه يي وو، ي، په غږ جملې، غونډلې سره راشي) پينه او ينه؛ سره بشپړي شوې مصري Mésréy:
۳۹. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زوزکی - ná: (نون زور ولري) نه؛ سره بشپړي شوې مصري Mésréy: ۱
۴۰. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی مه - má (maná منه مجهوله هي) مه؛ سره بشپړي شوې مصري Mésréy:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۵ چوپړی

۴۱. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورکی، ه یا ه، : mayolə, xwalə, darə, xpalə, tralə (ترله، خوله، مغوله، خپله، ډره) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۲. وروستاري غږ Suffix Voice؛ زورواله هي (زور)، ه یا ه، : ará, ar, baxtawará, konatawará, zargará, kaftará (کفتره، زرگره، کوناټوره، بختوره، ار، اړه) ډېرې لږې شتون لري؛ سره بشپړې شوې مصری Mésréy:

۴۳. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د مسرو (پټ، نیم بیتۍ، نیمه کړۍ، نیم بند یا مسره، د پېيلي نیمه کړۍ، نیم بند یا نیم بیت) کچه: ۲

۴۴. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د لرونو (چې یکر، یوون، مفردو وی یې لږ یا ردیف دی؛ د هي، ه، ،، ابڅه) کچه: ۱

۴۵. د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د نه ماتیدونکي پېنبله (حکمي قافیه) کچه: ۱

۴۶. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د څپو (څپیزو، څپي، سېلابو، هجاوو، ،، سيليبلس Syllables،، د ابڅو شمېرلو) کچه: ۲۸

۴۷. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د زورنو (خجیزو، خجونو، اکستنو، و، لفظ، د موسيقي نوټونه: د خج نښې: د تورې په سر نښې، چې د تلفظ د جگوالي او ټیټوالي زور، او ردوالي، کیفیت نښې، ټینګي، لهجې، : تاکيډي: بیلوونکی نښې: د وينا و ځانګړي، خاص او بېل، ډولونه. Accents, Morphemels:،،) کچه: ۸

۴۸. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د ترنګتوک مېچي کچه: ۱

۴۹. ټول ټال د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د لوړ ترنګتوک (د پایني مسرې پایني څپه یا خوږه غږي اواز په لوړه وي چې ډېری یې په پنه، او نه سره راځي چارباغی لغمانی یې بولي یا د کیسو (داستانی) لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او مصری یې بولي او پاتیشوني نورې چې وروستاري غږ په ځوړ راځي دي) مېچي کچه: ۱

۵۰. د لنډۍ یو، ټپو، ټيکۍ یو او مصری یو د ځوړ ترنګتوک مېچي کچه:

۵۱. دیفتنګونه (غیر غږون)، ناټروپيکي، ټروپيکي، سترېل، اوسټرېل، پارنویپيکي، بلنویپيکي، انډېنېني او هېجانې چغې لکه: وی، وه!، وا، نو، الله، او، گرانه!، ... . یه کربانه!، کنه!، وه! چې له دوی سره سره باري، منځباري او بېخباري راځي: ۳

۵۲. کره شوې Action Req'ed (ویار (عیبونه) او تېروتنې سمې شوې) ■ :

۵۳. خبرداری (Caution) ● :

۵۴. کنټرول کي (In control) ✓ : ټول

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۶ چوپړی

د ختېخ لومړي نمبر څېړونکي څرگندول چې روڼوم کتنه داسې، د پورتنۍ مصری ستر تاثیر لرونکی او وېشونکی لوری په لاندې ډول د لیکوال پېيلي د ټاټوبي ميلي پېيلي له پاره موږ ته په لاس را کوي لکه:

۱. لنډی پېيله له لنډی څخه؛ ټپه پېيله له ټپ څخه؛ ټيکي پېيله له ټيک څخه او مصری پېيله له مصری څخه رغښت مومي.
۲. لنډی پېيله د لنډی پېلنی او پاینی څېري کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختگ شوی روغ کوښښ دی؛ ټپه پېيله د ټپ پېلنی او پاینی څېري کاپي، هم بڼه، هم ډول پرمختگ شوی روغ کوښښ دی؛ ټيکي پېيله د ټيک پېلنی او پاینی څېري کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختگ شوی روغ کوښښ دی او مصری پېيله د مصری پېلنی او پاینی څېري کاپي، ورته بڼه، ورته ډول، پرمختگ شوی روغ کوښښ دی.
۳. تر ټولو غوره بڼې د وگړني پېيلي موږ ته په پوخ کې کوي چې لنډی، ټپي، ټيکي او مصری د پښتون پښت غږونو پرمختگ شوی روغ کوښښ دی او دوي سره لري.
۴. څومره والی د وگړني پېيلي موږ ته په پوخ کې کوي چې يوه دانه مصری ده او دوي مسري لري.
۵. زورني يې په څلورمه، څلورمه څپي دي، خو ټوليز پاىخچ يا پاینی زورنه يې تر ټولو پياوړې راغلې ده او د مخنيو غونډلو بېلابېل اهنگونه د هماغې وروستۍ غونډلې تر سيوري لاندې کمزوري پاتې شوي دي.
۶. د څلورگونو څپو ټولوالي څخه يې په هرې څلورو څپو کې په څلورمه څپه زورنه ده او بلنويکي او پارنونکي ځانته، ځانته څپي باندې زورنه لري. ټوله پېيله مصری ده. د دې مصری پېلنی مسره يا لومړۍ مسره کې په نه!، غټ، که او نه!، د لنډی پاینی مسره يا دوېمه مسره کې په وه!، نان، سي او وي زورنه راغلې ده.
- په لنډی کې ترنگتوک په لوړ دی چې په و، نه،، يې ترنگتوک راغلی دی.
۷. د لنډی، ټپه، ټيکي او مصری پېيلي پېنځگوني رغنده توکونه لکه: ژبه، ټول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) په کې په مصری بڼه شتون لري.
۸. لنډی مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالي (Syllabic and Tonic Measurement System) يوه بڼه او لارښوده مخبېلکه ده، له ژبني پلوه لږ

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۷ چوپړی

تر لږه دوی یا زیاتې غونډلې را اخستې، خو څپې یې له ټاکلي شمېر ۹ او ۱۳ څخه تیری کړی دی او زورنې یې له ټاکلي شمېر څلورو څخه تیری کړی دی. ديفتنگونه، غیرگغرونه، ناټروویکي، تروویکي، سترېل، اوسټرېل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وای! وای، او، نو وای!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کنه، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وای!!، وای، وای وای. نو، الله، او، گرانه!، یه کرانه!، یه پښتیا!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه که ځار!، ځار شمه!، راځه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...، چې په دې مصری کې شتون لري او په پام کې یې هم راولو، دا چې په کې شتون لري، پام کې یې نیسو چې څپو په کچه کې ډېروالی راوستلی دی چې دا هېڅ باکه نه کوي. نوموړی د دوی لغمانی رښت دی. له لرغون پېر څخه د ټاټوبي ميلي پېيلو کې شتون لري؛ پیرروښان یا میاروښان یا بایزید روښان د روښاني غورځنگ مشر به دا خبره نه منله پرې نښالې و؛ خو اخون درويزه چې په ټبر تورک و، لغمان کې زوکړه شوی و، لغمان کې یې د پښتو پوهه زده کړې او زده کړې یې لغمان کې کړې وې. بیا د پیرروښان د مقابلې له پاره لومړی ننګرهار ته لاړه او بیا له ننګرهار څخه پېښور ته لاړه، د پیر روښان غورځنگ یې له منځه وې وره، د هغه خیرالبيان په وړاندې یې ډېر کتابونه لکه: شرالبيان، مخزن، و لیکل، لکه یه کرانه!، کنه!، وه!... چې له د ټاټوبي ميلي پېيلو کې سرباري، منځ باري او بېخباري راځي هغه ته ویل هغه به نه منل چې دايې برخه ده خو هغه به نه منل او سترګې یې پرې پټولې. خو له لرغون پېر څخه پېيلان، پېيلنې، سندرغاړي د ټاټوبي ميلي پېيلو کې نوموړي توکي ديفتنگونه، پارنویکي وایي او روان پېر کې یې هم وای.

اخوندرويزه پېښور کې مړ شو او زیارت یې الله دی، سرغڼوی زیارت یې دی د کاکا صیب په نوم باندې یادېږي او د پیر روښان زیارت الله د پیربابا په نوم یادېږي. د هغوی د پېر مصری ده چې وایي:.

،، پیره بابا په ډانګ یې وله له تا ټبرېري کاکاصیب زیارت ته ځینه ،،

د پېخلیک په اوږدو کې روښانيان هم ډېر وران دي، د ده هسو له کسده یې په زوره باندې د ده د زوکړې ځای (لغمان) کې په ښونیز مرکز باندې د روښان نوم کېښوده، چې په ټاټوبي کې یوه له زرو لومړنیو لېسو څخه ده. چې د روښان عالي لېسه (روښان ستر ښوونځی) ورته وایي. دوی د نیتونو جګړې همداسې ساتلې او پاللي دي خو رښت، رښت دی هغه هېڅ نه په ټبري. زه یې د یوه نږه او سوچه لغماني په بڼه وایم چې نوموړې مصری پېیلنې مسره

(لومړی، لنډه، یا کوشنې مسره) ۹ څپې نه ده، په پیل کې یې په کرانه!؛ بلنویکې سرباري ۴ څپې ده او په پای کې یې کنه! چارټاکی کر (وګڼه، داسې

د تاتوبي ميلي پېيلي ۳۸ چوپړی

فکر و کړه، یا و منه يې مانا ده) وازه څپه ۱ څپي بېخباري راغلی دی چې کوشنی مسره $1+9+4=14$ څپي ده. او پاینی مسره (دوېمه، اوږده یا لویه مسره) ۱۳ څپي نه ده، په پیل کې يې وه؛ پارنویکی سربراري ۱ څپي راغلی ده چې اوږده مسره $1+13+0=14$ څپي ده. چې په رښت کې ټوله مصری ۲۸ څپي ده.

دا چې د مصری لومړی غبرگغونډلی دواړه ملي سره په یوې لارغې تړل شوي یا عطف شوي دي نو یوه تر غبرگغونډله رغوي. اوډون (ترتیب) د غونډلي په بڼه نه چې اېښی (پیل، مبتدا، شروع) وي یا، اېښونی (پای، خبر) وي. دا مانا بڼندي چې هره پتلیزه و ویل شي؛ بویه، اړبڼه ده، په چار ده چې په ټینګاري بڼه و ویل شي. لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) او بی لارغې (بی مکثه، بېلتون)، توسني اړبکه چې په لارغه څرګندېږي. یوه ګډه غونډله جوړوي. چې په رښت کې نومړي مسره ۱۴ څپي کېږي او په لارغه (پيوستون، مکث، مکثه) کېږي.

بل لوري ته لارغه، وت او کسر دري واړه په کې راغلي؛ چې کسر (ماتېدنه، درز، برخه، ډله، فراکسیون، په ګوند کې دننه کوشنی ډله، (Opening) Fraction, Deficit, Detraction, Depreciation) مطلع او وت (واټن، فاصله، pace, Interval, Distance, Break, Ravine, Interstice, Chasm, Hiatus) ته وايو، په لومړی مسري کې يه؛ له ځان، د له غټ او ری له که سره لارغه دی. نه! له وه؛ سره کسر دی، ۱۳ دانې وټه (واټنه دي لکه يه له کربانانه! یوه وت لري، ځان له نه سره، نه له د سره، غټ له ساګر سره، ساګر جوړ سره، جوړ له که سره، وه؛ له ټول سره، ټول له شیطانونو سره، شیطانونو له دي سره، دي له دوي سره، دوي له لاسي سره، لاسي له سلام سره، سلام له کوي سره وت يا واټن يا سپيس) لري. او پاینی مسري نه (مطلع يا خلاصه) ده چې بله پېيله يا د مصری پېلنی مسره ور پسي راتلی شي.

بویمه، اړبڼه ده، په چار ده چې د مصری له پېلنی او پاینی مسري سره کسر څرګندېږي، برابر راځي او اوز يا لحن يې هم روغ اوډون مومي. پورتنی پېيلي کې، د مصری ښځي نورې ته منسوبه ده يا اړوند ده،،.

د ورد پوسټکالي (New Microsoft Word Documents) له پامه نوموړي مصری، په ۱ چوپړو (Pages) کې ده؛ ۱۸ ويکي (Words) لري؛ ۶۴ دانې يې وت نه يا پرته له وټه د ابڅو ځای نيونه لري، د منشور: د رسمي سند ور کونه مستعمراتو ته د حقوقوور کونه: درېست نيونه، د د ابڅو، اونورو، پرانټ،، (،، no Spaces، Characters)؛ ۸۷ دانې منشوره يې له وت سره دي (،، with Spaces، Characters)؛ ۲ پراګرافه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۳۹ چوپړی

(Paragraphs) دي او ۵ لڼو (lines) کي کښل شوي دي له ليکي هرپي، لاندنۍ يادونې او پاينۍ يادونې سره، سره (Footnotes and Endnotes, Include Textbox).

۹. د رنګونو ښکاروندی يې د مصری ټټ نصواري رنګ (Color model: RGB, Red: ۱۰۳, Green: ۱۰۹, Blue: ۴۱) دی. د لښتليک (جدول) ۱. ۲. ۱ پښخه څلوېښتو پښتو پېيلو او يو سلو شپېته بېلا بېلو نورو پښتو پېيلو رنګونو ښکاروندی (د رنګونو کوډ)، ۱۳۹۵ لېږدي په سټه ۲۹ ګڼه دی.

۱۰. د لنډۍ، ټپي، ټيکۍ، او مصری پښخه له هغې لنډۍ، ټپي، ټيکۍ، او مصری له پاينۍ مسري کپري چي منځه (هسته) وي؛ چي ځانګړي ځانګړني يې لنډۍ، ټپي، ټيکۍ او يا مصری ته ورته وي، د نوموړې منځه مور په خپل رنګ يې چي د مصری رنګ ښکاروندی يې ټټ نصواري دی. ګډولي بڼه يا اونګ بڼه جوړه کړي مسري هغه رنګ لري چي يا لنډۍ ته منسوبې وي، يا ټپي ته منسوبې وي، يا ټيکۍ ته منسوبې وي او يا مصری ته منسوبې وي نو د همغو منسوبو شويو رنګ باندې کښو؛ له دې څخه يې د پنځ نوم هم اخستل کپري چي دا لنډۍ ده، که ټپه ده، که ټيکۍ ده او که مصری ده. له دې سره سم دا مصری ده.

۱۱. د دې مصری پېيلن ليکوال م. اېنچ. ص. ف ټولي په ګډولي بڼه يا اونګ بڼه جوړي کړي (مصنوعي: ديسي، شلخي، ګډول، ترکيبي، يوه ځای کول: فيصله کول: جوړول: صرف نظرکول و، د جرم د مجازاتو څخه، : موافکي ته رسېدل. ګډ، د دوو يا ډېرو اجزاوو څخه جوړشوی. انګر، غولي، احاطه شوی ځاي، جارګی، چمبر: مرکب) يا (Mixdesign, Synthetic or compound) کښلي ده. دا يې نوي ګډوله رغولي چي د نوي مصری سکالو ځانګړني او نخښي او بېلوالی يې ځانته غوره کړی دی.

هره يوه مسره يې په ليکه کړي يا په ليکه برابرول (Alignment) شوي او د سکالو تسلسل (continuity, succession) سره لري. له مصری يې څرګندېږي چي له نورو لرغونو پښتني وګړني پېيلو څخه روغه ګډوله شوې نه ده، دا به داسي ښکارېږي چي پنځي، طبيعي، ده او مصنوعي، ديسي او شلخي، نه ده.

۱۲. د دې مصری پېيلن د پښتو ژبي لېوال دی، ځپګ تن دی، د لغمان يوه بڼه نیک نومه وګړی دی چي ډېری پېيلي (پېيران، اشلوک، شېرونه، شعرونه) يې په پښتو ادب پنځي، طبيعي، او يوه دمي پوښلي ده.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۴۰ چوپړی

د ذهن د مصری زېږندي يې له لېوالې سره سويې لوره د لېوالتيا حس ساتل، لېوالې (خپلې معشقي، مېرمنې، ښځې) ته د ودني چمتوالی، خوشحالی رېښې رغولو، خوږ ژوند گالنه، لېوالتيا ته درناوی لوری په لاس ورکول، يوازي او يوازي لېوال خپلې لېواله او لېواله خپل لېوال ته د کوروالي اتلان جوړېدل چې دا تر ټول غوره پښتونواله په ډانگېبېلې رښت دی او اسلامي رښت هم دی؛ چې چارېپرېال له خنډونو څخه لرې ساتي، د لېوالتيا ښه سلوکو يا کړو وړو ته پام، بدي، ځل، ټگي، غلتي، ورانی، ټپتې کړنې نه لوري کړنې کول، پښتونواله او دودواله پاتې شوني پرېږدي. بل لوري ته دا د دې له پاره نه بوروم چې ځانمني ستاين شي، په ټوله کې د دې له پاره ده چې د نورو پېيلنو د پېيلو له پاره ترې په لرليد گټني واخستل شي.

۱۳. د دې مصری يو د زوکړې موده لکه څنگه چې زه وایم داسې ده: کره موده يې راته معلومه نه ده، خو په پلاخمينه کابل، خوشال خان مېنه کې مې کښلې، ۰۷/۲۵ / ۱۳۸۵ لېږدي څخه مې مخکې کښلې دي.

د دې مصری چې سرليک يې و، را ته نه دی ياد، بدي، ځل، ټگي، غلتي، ورانی، ټپتې کړنې نه کولو، مينې او مېنې پالنې لور حس، ټاټوبي سوکاله او ودني چارېپرېال او هوايچي د تاثير پښې زېږنده ده، د دې له پاره کره بوروم چې همدا يې د پښې (تخليق) منځي (هستي) د زوکړې موده ده.

۱۴. د دې مصری وخت موده چې باچاخان لغماني په پلازمېنه کابل کې، د ميوند تمځای کې (جاده ميوند) کې د ادبني په ورځ د جون مياشت په ۲۱ د ۲۰۱۹ زېږدي کې ورسته له وخته يا ماسپېنين ۲۱:۸۲:۰۰:۰۰ کې ثبت کړې ده، دوباره يې ويلي. وخت : (وخت ټاکل، نيټه ايښودل: پرسور برابرول: مهال: دموسيکي شيبه: پروخت، پرتاکلي وخت.). : ۱۲:۴۰:۰۰:۰۰ (رپه: ثانيي: دکيکي: ساعته) په وخت کې ويلي ده.

۱۵. د ليکوال دا مصری د ده له مصری يو څخه يوه ده، په دې ښه مصری يو کې د مصری وېشلتلو، اچولو، وهلو او ويلو تسلسل کې خنډ، دمه، ودرېدوکه، بله لاره او بل لوری ته شوی وي. لکه په لرغونو وختونو کې به يې چې ځيني پښت لنډی، ټپي، ټيکي او مصری په اواز کې ويلي چې يوه درجن يا دولس دانې به پوره شوې، بيا به يې يوه بله لنډه پېيله وه يا کوم خبره، وينا او يا د پښتو په لرغوني پېيل مېجه څپېزه خېزه ټولواله (چې له څلورگونو څپو څخه به يې يا په هر څلور څپېز کې اوله څپه باندې زورونه وي، يا په هر څلور څپېز کې

د ټاټوبي ميلي پېيلي ٤١ چوپړی

دوېمي څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې درېمي څپه باندې زورنه وي، يا په هر څلور څپېز کې څلورمې څپه باندې زورنه وي) په سټه يوه پېيله به يې ويله بيا به بېرته په بل درځن د لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصری پېل و کوه. ځينې پېر به يې په نېغه لاره ټولي ويلې، يوه درځن (Dozen, Douple)، دوي درجنه ان تر شل درجنو پورې ويلې.

ځينو په يوه سيټ څلور دانې يوه تن ويلې او څلور بل تن؛ ځينې وخت به يوه همبول دوي دانې ويلې او بل به دوي دانې ويلې؛ ځينې وخت چې څو دانې همبول به اوازونه سره جوړه کول چې هر څو تنه به وو، چې وار به يې پوره شو، بيا به يوه، يوه ويله. ځينې پېر په ويناوو، خبرو کې يوه دانه مصری وايي.

چې ځينې وخت بيا په ساز کې پورتنۍ برخې د ساز اسبابو او بولل ته ده په لاس گټنه ورکوله چې کله په کې ډول خپل فارموله او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به رباب خپل فارموله او غوره حالت (کوزې او بره پردې) وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به ارمونې خپل فارموله (کوزې او بره پردې) او غوره حالت وړاندې کړه له يوه درځن ورسته؛ کله به رږغری (ټولۍ) او ځينې وخت به يوي گډې نغمې، سندرې، د موسيقۍ يوي پارچې، تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په گډه خپل وار، تېر کړه (ځينې وخت به يوي گډې نغمې يا سندرې يا د موسيقۍ يوي پارچې يا تش ساز، د دوی ټولو اسبابو په گډه خپل وار تېر کړه)؛ پېرې پېر لېوال به يوه مصری و ويله او لېوالي به ورته بله يوه مصری ويله او ترله. لکه دا چې په ښځې نورې (جنس) لومړی ويلې بله به تر نورې ويله؛ په دې سره به په ساز کې خوند هم لاسته راغی او سندرغاړي يا بولل به هم دمه و کړه او بل سيټ يا درځن ته به چمتو شو.

له ۱۹۹۸ زېږدي را په دې خوا را باندې د لوی افغانستان د غرونو، درزۍ سيمو، خړو کمرونو څر پښتانه پيريان کې نه ناستل يا دې را باندې سره ښاپيرۍ ناسته وي. بلکې د بر لويه لورينه راباندې و کړه چې د پښتو پېيلو بوږولو، څېړلو، شنلو، ونډولو لور او پری يې داسې په لاس راگر چې تر درې زره پوري تشي سپينې پاڼې يې راباندې ډکې کړي. زما پېيلي ډېره ساده ښکاري خو ساده توب يې ډېره پېچلتيا هم لري.

د پېچلتيا ډېر پورونه لري او ځينې پېيلي مي دومره پېچلې بريښي چې له پېچلتيا سره يې پښتون پښت خپل ساده مانا اخستلی شي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۴۲ چوپړی

دا چې د لوستونکو او اورېدونکو خپله يوه څرگندونې په هر پېر شتون لري،
دا کښلی د ټاټوبي ميلي پېيلي ستا سو درنو لوستونکو په لاس کې دی او په نوموړي
نوم مي کښلی دی.
که زما دا کښلي (ليکي، ټولگه، کيتاب يا کتاب) د يوه سور بخري (الکترون) په
کچه زما د پښتون پښت او پښتو ژبي د پرمختگ سبب شي زه پرې خورا ډېر
ويارم.!!

په ټوله پښتني افغاني مينه او لورپينه

ماسټر اېنجنېر صفی الله فردوس

د وټساپ نرمکالي اړېکه: +۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹

برېښنالیک: Safiullah_firdows@yahoo.com

Safiullah.janan@gmail.com

۷. د تاتوبي ملي پېښې

▲ پیل یې په دې لنډۍ کومه
د پاک الله ملتیا دې تر را سره وینه

▲ په بسم الله به د اشنا کړم
په کلیمه به د یاری ته راضا کړمه

▲ په بسم الله کټ ته ورخېږه
د نجلی کټ د جنغوزي دی مات به شینه

▲ ضعیف ابلیس لعین شیطان دی
په بسم الله باندې یې مرګ لوڅره شینه

▲ ته پر کابل خوشحاله اوسه!
زه په لغمان کې ملریا نیولي یمه

▲ جانانه دومره پر ما ګران یې
د خورلن اور دې ځکه کونې لاندې ږدمه

▲ ،، که د مرغی وزر ځما وی
زه د اشنا دیدن ته هر ساعت ورتلمه

▲ مرغی وزر خو به د سرو کړم
که د اشنا دیدن ته ما راوړي مینه

▲ عالم دې وایي تومتونه
زه د اشنا په غېږ کې چا لیدلې یمه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۴۴ چوپړی

▲ عالم دي وايي تومتونه
ما د تهمت په ډنډ کي ډېر لمبلي دینه
▲ په غم کي تانه کمه نه یمه
کم عقله نه یم چي به کلی خبرومه،
د لغمان سرغندوي سندرغاړي پینده محمد پیند له خپل پلار گول محمد گلکي سره
په تنگکور کي ویلي دي.

▲ و، سر دي چوتي کړه خوله دي راکړه
که پرې اغېره شوې لنډۍ بوکه به دي کړمه

▲ د زني کنډ يي خوله کي راکړه
قند او نبات مي کابل جان کي بدي شينه

▲ څنگه مي پاس په سينه پروت يي
د اخيرت سختی ته نه گورې مينه

▲ چي خدای کوي هغه به وشي
جانانه مه ځانگه د فکر په ټالونه

▲ که جنت غواړې عبادت کړه
بي عبادته ياره نه شته جنتونه

▲ جنت د لاري په سر نه دی
چي هر سړی دي لنگ وهي ځان غورځوينه

▲ لاس په کسم راسره کي ده
که نازولي مي ساتي درسره ځمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۴۵ چوپړی

▲ مينه روا که ناروا ده
په کومه مينه چې اخلاک ناولی شينه

▲ يوه د ياری می ورته ویلي
کتوی يې باندې کلیمي راته کوينه

▲ زما د مینې یار ملنگ شوه
اوس به دې دې د ملنگانو لټومه

▲ مايې وړوکې ورور نه څار کي
د سترگو کونج کي د خورکي نخښي لرينه

▲ زه د گولاب له گول نه سره وم
ستا په ياری کي د انگر بڼه څرکه شومه

▲ يوه د ياری می ورته و ويل
يوه څوک يې را کره پېنځه يې لوتې و وېشتمه

▲ دا سور سړی سور يې بریتونه
د ونې د پنا کوي ما دارونه

▲ پېغلي په گور کي ارمان و که
روپی می کور اوربل می توري خاوري خورينه

▲ که ياري کرم مخ می تورېږي
که ياري نه کرم يتيمان له لورې مړينه

▲ پاکه مولا که ته يې واخلي
سړی، سړی نه دی پرې بنده ناسته یمه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۴۶ چوپړی

▲ منډې مي ډېرې په سې وکړې؛ وه الله!

ورځ د اخل کي جدا يې ليکلي ونه

د لغمان سرغندوي سندرغاړي پينده محمد پيند له خپل پلار گول محمد گلکي سره
په تنگتکور کي ويلي دي.

▲ ،، که زړه مي بند په زولنو کړم

چې کله خلاص شي برابر اشنا له ځينه

▲ منډې مي ډېرې په سې و کړې

له کبره پکه بېرته نه گوري مينه

▲ دا به د چا په ځان پېرځو وي

چې تله واخلي پردی غم ځان ته تلينه

▲ دا مازيگر چې داسې تېر شو

داسې به تېره شي دا ستا لېونی مينه

▲ يوه د اخير مصری دې دا وي

تل خو به نه وي ستا ځواني زما سوالونه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي ملاجان ملاکي اوستاد په تنگتکور کي ويلي دي.

▲ ،، نصيب تکدير ته گناه نه شته

بخت چې کوته شي تندي سل ټکړې خورينه

▲ منډې مي ډېرې په سې و کړې

ورځ د ازل کي جديي ليکلي ونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۴۷ چوپړی

▲ کلم مي خدای وهلی نه وو
ماته په لویه لار کې مه ژړه مینه

▲ د کیس (قیس) کانه راباندې و شوه
په لاره ډکي ټولوم ځان پرې سېزمه

▲ زه خو هغه مسته لیلا یم
که رنگ مي زېر دی له همزولو لرې یمه

▲ الله دې تا لري خوشحاله
خیر ده که ما غمازان دار ته خپروینه

▲ په مورچل هغه ځلمی خپري
یا به مین وي یا بی پیغله ناسته وینه

▲ جانان به ولي توره نه کړي
تر نیمایي مورچله زه ورسره ځمه

▲ که یاره نه کولی نه شي
دومره خو وایه چې مین درباندي یمه

▲ اول د تا نارې سورې وي
اوس دې په وړانو مېنو زه گرځم مینه

▲ دیدن دې څومره کیمت کاري
چې سر مي ورکړم باکیدار به څومره شمه

▲ دیدن په لک خندا په زر ده
د سپیني خولي حساب به نه درسره کړمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۴۸ چوپړی

▲ ديدن مې کور ته په سې وېوړه
په کدردان جانان مې ځان بې کدره کړنه

▲ ديدن کوه مه منې کېږه
په تش ديدن به دې څوک نه حلالوینه

▲ ديدن خروار د روپۍ وې سه
که وخت يې راغی بيا به خورده په روپۍ شينه

▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوینه

▲ تا په کوڅه کې توخی و کړه
زه په مستو کړه خوله در و وتمه

▲ دا موزيگی په خندا راغی
برې کلا کې چا مستې ورکړي دینه

▲ موزي ته غټ ټيکلی کېږدئ
له خمېر دان نه يې مچان شړلي دینه

▲ تا ته سپين ږيری ماما ښه ده
چې تناره ته خميردان درسره وړينه

▲ ما موزيگی سره معلوم شو
چې تبی نه کړې ما زېری راتختوینه

▲ له موزيگي نه خلاصی نه شته
هره کوڅه کې راته ناست وي شک غوړونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۴۹ چوپړی

▲ موزي د کټ د ختو نه دی
لکه چرگوری چنگېده پرې سبا شونه

▲ ولي درلگیر ولاړ يې ياره
خدای به اسان کړي د دنيا مشکل کارونه

▲ عالمه لاره ورته نیسئ
مستي محبوبې زولنې شکولي دینه

▲ ما ته دې لږې شپې بانه کړې
مياشتي دې تېرې کړې کلونه دې شمېرمه

▲ ماته يوه نیم من پولي جوړ کړه
نېستمه! ياره نور مې ځله خورويڼه

▲ ستا په هر څه نېستي، نېستي ده
الوان راگز کړه چې پرتور ترې جوړومه

▲ ما ته وړوکی پېزوان جوړ کړه
چې زه اوبه ځمک دی لمبو راته وهينه

▲ چارگول مې خوله کې ترېڼه وې وړه
دا بوره مور يې ډېرانونه لټويڼه

▲ مخ دې له گوله خايسته دی
په گوشملو دې وربل ځله درنده ونه

▲ گول (گل) خو په لاس درته ولاړ يم
يا مې گول واخله يا روخت راکړه چې ځمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۵۰ چوپړی

▲ گول چې تازه و رادي نه کړه
دا مړاوی گول چې راکوې دا زره مي چوپنه

▲ بورا په گولو ناروغه دی
ناغه توتي دی خزان راوړل براتونه

▲ بورا به خدای په گولو موړ کړي
بوغانه! ستا نیمگړی نیت مي ژړوپنه

▲ ورشه يي درک پوښتنه يي و کړه
غونچه د هغه گول کړه چې زات لړينه

▲ ما خو د ورور په خای گڼلي
چې نیمه شپه شوه را اوږده دې کړه لاسونه

▲ هېڅ بلا خوړلي نه یمه
په یار مي تیگي تېره وي ولاړومه

▲ کمپس مي لنډ و نیسه موري
پلار مي تالب دی خوبنوي لنډ کمیسونه

▲ عالمه راشی نندارې ته
چې ملنګ جان او دوجان گور ته ورځينه

▲ په پخوانو سترگو مي گوره
اوس مي جامي د غریبي اغوستي دینه

▲ زه خو هغه مسته لایلا یم
چې رنگ مي زېړ دی ماجتي نه بېله یمه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۵۱ چوپړی

▲ په گورستان مي سلام وايه
چې خاورې نه کړې ماجتي سپين مړودونه

▲ ای! گورستانه کبرستانه
چې خاورې نه کړې د اشنا سپين مړودونه

▲ لونگی دې واغوسته ویده شوي
په زړه دې نه شته د یاری سوي داغونه

▲ که عاشکي له اوره نه وی
پتنگ به ولي شیرين ځان په اور سپزونه

▲ عاشکي ورکه کي خاونده
چې سیال سړی وي د کم سیاله غلام شینه

▲ په عاشوک بد مه وایی خلکو
عاشوک (عاشق) خو خدای د محمد يي پیدا کړنه،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي شاه گلول اوستاد او ملاجان ملاکي اوستاد سره گډه
په تنگتکور کې ويلي دي، لغمان میوزیک بشیر رستورانټ خوندي کړي وي.

▲ ،، جانان زما په سر جانان دی
که زه يي پرېږدم د کوسو ملنگ به شینه

▲ ستا یارانې مزه را نه کړه
علک (علق) به مې تریخ تر زلکدنه پورې وینه

▲ جانان به ما نه لرې نه ځي
که يي پر زړه ايخي زما د باغه ینه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۵۲ چوپړی

▲ بېلتانه! زور راته معلوم شو
نور به سلام په دوي لاسي ورته کومه

▲ له ميرقاد خوري راباندې لگي
څوک چې خبرې د جانان، جانان کوينه

▲ يار په ياري کې ضامن غواړي
پردي وطن دی سترگي چا ته واړومه

▲ په خدای په پندو دې دوکه شومه
د ونې تېټه له اغزو دې تته کرمه

▲ الله د وار د خوانی تېر که
چې کبرجن خان ته دې فکر شي مينه

▲ چې مې د تورو زلفو وار وو
جهان مې يار و بې پروا به گرځي دمه

▲ ستا يارانه د زانۍ خور دی
د زانۍ خور تر غم لو پوري وينه

▲ خانـــــده! خوشـــــحاليږه!
زما پالنگ له به بيا ډېر و کړې وېړونه؛ ارمان، ارمان دی

▲ خانـــــده! خوشـــــحاليږه!
زما پالنگ يې ورسته ډېر و لوتونه؛ چې ميري لاره

▲ زما بانه ورته لوگي کړئ
زما کتل په جانان بد راغلي دينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۵۳ چوپړی

▲ نن مي پر وچو کولمو درد دی
جلی سپېرکی شه چې دې خولي ته واچومه

▲ جانانه راشه سبا کپړي
بلبلي ويخي شوي چرگان نارې وهينه

▲ ياري دې نه کوم شرمېږمه
د لرې، لرې تماشې به دې کومه

▲ چې د خوانۍ دوران مي تېر شو
جانانه ستا که باچاهي وي سي کومه

▲ خبر مي کله، کله واخله
د مرگ اوبه مي تر مړۍ راغلي دينه

▲ د مينې يار مي پيدا نه کړه
چې کاغذي سينه يې درې وړې کړمه

▲ مايې د زپو د پاگله
چې په کچه ځانگو کېني ماتې به شينه

▲ د ژبې سر مي شو تټاکه
چې د بي ننگه جانان نوم دې واخسته

▲ د گناه تور په نورو نه اچم
ستا په يوه ناخوله درې وړې شونه

▲ د مخې و لوپړي دېواله
تانه پنا دي د جانان څلور خالونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۵۴ چوپړی

▲ پلار دې په تا باندي خبر دی
د تېلفون کبلياني جيب کې گرځوینه

▲ چې د ستا زړه پرې تازه کېږي
هغه سپرلی په کال کې یوه واري راځینه

▲ په رنگ کې زېږ لکه نارنج شومه
جانان په ډاک د سرشاهي کرلي یمه

▲ سهر سبا چرګان وهي بانگونه
اشنان زما له غېږي ځي وهي ځانگونه

▲ چې راپسي نه شي کورانه!
زه د جانان له پاره گدم په تالاسونه

▲ خلکو مزي ورباندي و کړي
زه يې خالي سترگو ته سترګي غږومه

▲ چې د اشنا کوڅې ته لاړ شمه
شنې شوتني دي غايېبانه کور ته راشينه

▲ يار مې په خوله کې ژبه غواړي
عادت مې نه دی خپل کنلنگ جاري کوينه

▲ چې د ستا زړه پرې خوشحالېږي
هغه سپرلی په کال کې يو وار ځي راځينه

▲ تورې جامې دي مبارک شه
لږ رانږدې شه چې تنی دې و ترمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۵۵ چوپړی

▲ د عجب کور به ترې نه خر شي
چا چې انکار د بېلتانه لیدلی وینه

▲ ریباره خدای دې سزا درکړي
لېږلی ما وي کار دې ځان ته و وېستنه

▲ چې دې ریبار پرې نه پوهېږي
په داسې رنگ باندې اخته يم مر به شمه

▲ د یارانې مزي مې شکېږي
کچکول له لاسه مې چپه توکړي دینه

▲ د یار دین د برېښنا پرک دی
کله رڼا شي کله توره تیاره شینه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور گرځي مینه

▲ چې یارانه دې نه کوله
د چا په خوله به دې ځواب راكړی ونه

▲ چې یارانه دې نه کوله
زما ویده زړگی دې څله وپخونه

▲ ښه یاره زما سره په کې نه شته
د تا له کسده درته شین له خدا یمه

▲ یوه روژه بله گرمي ده
لیلا سړی راولېږه چې رادېښینه

د ټاټوبي ميلي پېيلې ۵۶ چوپړی

▲ زه چې سبا له خوبه پاسم
له کلیمې سره دې سمه یادومه

▲ د جانان دې ظلم ته گورئ
يو راته خاندي بل مې تبغ په مری گدینه

په زړه مې غم دی خندا نه راځي
په سفر تللی اشنا نه راځي

▲ د اسمان ستوری مې کي خدایه
چې همېشه د یار په سر ولاړیمه

▲ اسماني تندر شوي جانانه!
په ما راپرېوتې زړې، زړې دې کرمه

▲ د خدای په امان زه درنه لارم
زما د ناستې په ځای و کره گلونه

▲ ما ته په سترگو کې حال وایه
لارې کوسي له غمازانو ډکې دینه

▲ د بام په غرش کې ډبلخ واخله
لکه ویشتلې مرغی ځانته ناسته یمه

▲ خوله دې له گورې نه خوږه ده
په لنډه زنه دې گني کرلي دینه

▲ ځلمیه! لار شه ترې کلار شه
پردي راوړي د چا څه پروا لړینه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۵۷ چوپړی

▲ د يارانې مې ورته ويلې
يو يې سوک راکړه دوي يې لوتې و وېشتمه

▲ زړه مې د شگو شين کمر دی
د بېلتانه باران يې ورو، ورو نړوینه

▲ بېلتونه! خور به درنه واخلمه
که دې زما شهزوان ته څه ويلې ونه

▲ زما يې د زړه غوښي اوبه کړې
د جانان مينه تېزابي خاصيت لرينه

▲ که پاکستان زما په نوم شي
زه به يې کربان ستا له کاره وربله کړمه،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي بنګي اوستاد او بريالي صمدي سره ګډه په ټنگټکور کې ويلې دي.

▲ و، ښه په پښتو باندې پوهېږم
يو خو پښتون يم يو مين په پښتو یمه

▲ اسپه دې زين کړه روانېږه
تر غوراشو څڼو دې مزي ونځښتنه

▲ اس به مې ولې مستي نه که
چې يې سفر د يار کاله په لورې وينه

▲ اس دې زين کړي روانېږي
زه نيمه خوا نيمګړې چاته پاتې شمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۵۸ چوپړی

▲ اس مي زين كړه روانېرم
زه مسافر د لويي لار يم در نه ځمه،
(سليمان او مجاور، ۱۳۶۱ لېږديز، ۵ چوپړی)

▲ و، د سترگو جنگ چې په کې نه وي
وی! غمازه ولي بده وي د خلکو زړونه

▲ وی!؛ سودپه سي گرځم دا مي کار دی
ما ته ملا په ممبر پاس ويلي دینه

▲ له پلاره يي مخکي زوی پيدا شو
مخکي ترې لوی شو په هوا مزل کوينه

▲ مور يي ډاکټره د علي اباد ده
لور يي کونين ده زما تېي و چوينه

▲ يا مي کمېس لاندي بنين که
يا مي دستمال کړه چې مدام دي جب کې يمه

▲ ظاهره روغ خلکو ته ښکارم
لکه غنم د زړه په سر چودلی يمه

▲ د عاشکانو سوال کبول کړي
چې يي په زړه وي خدايه وريې کړي مينه

▲ چې پوهنتون يي لوستی نه وي
د دولسم په سويه خوله نه ورکوينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۵۹ چوپړی

▲ د جلی تگ د ټیوټا دی
کله په ورو ځي کله اويا ميلو کي ځينه

▲ زما دې بيا تمه پيدا کړه؛ وی
چې په کاره اورمېگ دې بېرته و کاته نه،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي قاري عبدالهادي د لغمان کیسۍ ویونکی په تنگتکور
کي ویلي دي.

▲ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وايي شنه توتیان نارې وهينه؛! الله وی!

▲ وی؛! جانانه مړ یي که ژوندی یي
میراث خورو دې پر ما لاس و لگونه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله در نه کړم مرور گرځي مینه

▲ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وايي شنه توتیان نارې وهينه؛

▲ جانانه چېرته به ولاړ یي
سوي او سوي اوسېلي دې باد راوړينه

▲ وی؛! خلک د کال مړي ته ژاري
ما په ژوندې جانان کمر را وشکونه

▲ د ملکی کچکوله! مات شي
چې در په در دي گرځوم تش دي راوړمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۶۰ چوپړی

▲ ځان دي ملنگ کړه پرما راشه
د ملنگانو لاري چا نيولي دینه

▲ ماته په سترگو کې حال وایه
لاري کوڅې له غمازانو ځکې دینه

▲ اول مي فکر درته نه و
اوس مي د زړه ستنې پر تا ولاري دینه

▲ جانانه غږ دي تبليغي دی
ما د ملا اذان نه مخکې پاسوینه

▲ مینه د زور خبره نه ده
چې ته يې نه کړې زه دي نه مجبور ومه؛ وای!

▲ وه؛ مینه اول سړی باچا کړي
د ملنگی کچکول بیا ورسته ورکوینه

▲ مینه د زړه خبره نه ده
مینه لگېږي د زړه وینه وچوینه؛ وای!

▲ وه؛ په الکټوب مي زړه زخمي شو
تېنګه مي راغله جوړ مي نه کړل پرهرونه

▲ د الکټانو ياري مه کړه
د الک مینه د زړه وینه وچوینه

▲ وه الله وی؛ داسې چې ته وې داسې زه ومه
داسې به شي لکه دا زه چې داسې يمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۶۱ چوپړی

▲ خدای دې زما په شان مین کړه
چې ناسته پاسته دې له غمه سره شینه

▲ جلی د بام په سر کړه شوه
زه په کمر ور سره کور شوم و لوېدنه

▲ وه الله وی!؛ یو د نیستی پیغور یې راکه
جانانه لو کړه چې زه ورې ټولومه

▲ بېلتون په لوړه غونډۍ ناست ده
کلم په لاس دی دوی مین جدا کوینه؛ و!

▲ گېلې به پېرې درته و کرم؛ یاره!
که مې یو ځل د سور پالنگ ملگری شینه

▲ او!؛ په بېسم الله کټ ته ورڅېره
د جلی کټ د جنغوزي دی مات به شینه

▲ او!؛ په ما دې و کړه په تا و شه
په کور دې راشه بې بارانه سېلابونه

▲ وه الله!؛ اواز یو بل سره جوړه کړئ
خلک به وایي شنه ټوټیان نارې وهینه

▲ زما سلگی د زنکدن دي؛ وای!
لیلا دې ځان سپنګاروي جانان ته ځینه

▲ یا الله!؛ شیخه! پوښتنې درنه کېږي
د الکانو سره مه گرځه مینه،

د لغمان سرغندوي بینجوماري له خپلو ملګرو سره په ګډه په تنګتګور کې ویلي دي.

د تاتوبي ميلي پېيلي ۶۲ چوپړی

▲ ” زرگی می دسې راته وایي
چې په دا ناستو خلکو و شینده گلونه

▲ رب دې واده کې مینه مه که
زړو چالبازو به جوړ کړي وي ځانونه

▲ ما یې د غاښو نندارې کړې
جونو ور واچول د سرو شونډو کلپونه

▲ پاس په کمره ولاړه گوله!؛ نو
نصیب د چا یې اوبه زه در خبرومه

▲ د تندي خال دې مجلسي ده؛ نو
د زني خال دې الکان په خولا کوبینه

▲ شونډې بی ولې پستې نه وي
مور یې د زېږې غوا غوري ورکړي دینه

▲ د خمارو سترگو مېرمنې
خود به می کلي ورکي روغ لیونی کرینه

▲ ځان یې سپنکار کره کولالاله!؛ نو
د کبره ډکه شاته نه گوري مینه

▲ تاسې لاخېرته پسې گورئ
د چچو لاندې په کې خمه، خمه ځینه

▲ له رنگه توره مصلی ده
په خوله کې خوند د چهارباغی مني لړینه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۶۳ چوپړی

ته وطن ته راشه سندرې مي پخکړې دي
بنکلو، بنکلو پېغلو سندرې مي خورلې دي

▲ مادزيگر لمونځ رانه قضاء شو؛ نو
د سور سالو مېرمنې ژر بداره شومه

▲ څر که دا نن مادزيگر تېر شي
داسې به تېره شي د دې لېونۍ مينه

▲ نصور دې تو کړه خولگۍ واخله
د ژبي څوکه څوک سوالې ته ورکوينه

▲ له موزگي نه خلاصۍ نه شته؛ نو
په درېنڅه کې راته ناست وي څر غوړونه

▲ موزي حلال کړه ځان ترې خلاص کړه
يو به غازي شي يو به دا در پاتې وينه،
د لغمان سرغندوي دوي تاره ماري، سندرغاړی شهريار کوچی په دوي تاره
تنگتکور کې ويلې دي.

▲ و، د عشک اور به مې مړ نه شي
او؛ که له جامو سره درياب ته و دانگمه؛ نو وی!

▲ زما ازار دې لېونۍ که
چې لاس ترلی دې ميالي بابا ته وړمه؛ وی!

▲ خدايه! کوټې يې کنوالي کړې
چې په عاشق د لېوني گومان کوينه؛ نو وی!

د تاتوبي ميلي پېيلي ۶۴ چوپړی

▲ چي لغړ ځني په کې نه وي
مولا دې واخلي دا بوتل، بوتل سرونه؛ نو وی!

▲ عاشکي نیمه باچاهي ده
چې معشکه یې په طرف ولاړه وینه؛ نو وی!

▲ لا خو به ماته ښه ښکارېږي
یا دې په ټول وطن کې ساری نه وینه؛ وی!

▲ په مخه راغله راته ژاري
له لونگینه مې ځنډي شکېدلي دینه؛ وا وی!

▲ لاس مې له سپین ده رنده کېږي
یا د ورې جلی گوتمی گوتي پرې ږدمه؛ وا وی!

▲ عاشکي وی غمونه یې مه وی
خدایه په در کې به دې څه کم شوي ونه؛ وا وی!

▲ له ښکې رامشي غنم لوه!
د غنم لو له پاره وږي ټولومه

▲ خدایه غنمو کې لو گډ کړي
چې بغدادی کېترې وږي ټولوپنه

▲ له دروازي راسره وو ځه
نورې کوڅې راته معلومي دي مینه

▲ خولگی دې خورم نه پرې مړېږم
نامردې تا په کې گني کرلي دینه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۶۵ چوپړی

▲ يوه د نيستی پېغور يې راکه
جانانه لو کوه زه وږي تولومه

▲ د اسمان ستوري مې په شمار کړل؛ وی
په شمار مې نه کړل د وږي ليلا خالونه

▲ ديدن کوي تلوار پرې و کو
ختې يې کړي ديدن لارې بندويڼه

▲ لکه دا پاس اسمان چې شين دی؛ وی!
داسې مې زړه درپسې شين ده مړ به شينه

▲ په يارانه کې ماصول راکه
په زنده کېږي بيا د و لږو گزارونه

▲ په سپين ږېره لېونی شوې؛ وی!
توره لنګی دې د کفن لايکه شينه

▲ ما خو ماما، ماما گڼلې
چې نيمه شپه شوه را اوږده دې کړل لاسونه

▲ په ټول ښايست يې فکر و کړئ
دا کاغذي گلونه پرې کې لټويڼه

▲ گولان خو ټول د پسرلي دي؛ وی!
ګول د غاټول په سي سرتوره و وټمه

▲ خاونده! بيا دې پسرلی کړه؛ وی!
په هره پوله کې ښکاري مات شوي دينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۶۶ چوپړی

▲ د بېلتانه په ژرنده راغله
دورې يې خبرې عاشکان وره کوينه

▲ په اديرو راشه زرگره؛ نو وی!
خوانان به گوټې خوښوي پېغلي ششتونه

▲ مينت پرې مه کو دله! خانه!
وژلي خدای وو غږ يې ما ته نه کونه

▲ په اديرو کې شور ما شور ده؟! نو
انکیر منکیر نه چا خپلی و تختوله!؟

▲ مينه دې پاکه پاتې مه شه؛ وای!
رب دې رسوا کړه چې تاوان درباندي شمه

▲ د ټکري خېټه خوله کې نيسه
ما ته د خېټې په څنگ بيا راشه مينه

▲ له تندي غږ کولی نه شمه
په زړه مې ستا د ياری داغ دی وران به شيبينه،
د لغمان سرغندوي بينجوماري له خپلو ملگرو سره په گډه په تنگتور کې ويلې دي.

▲ و، له دې خواږه اواز د زار شم
وايي خو ته خو مزه ما ته راکوينه

▲ الکه تورې جامې و کړه
تورې جامې درسره ډېرې خوند کوينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۶۷ چوپړی

▲ د پېغلي تگ د ټيوټا ده
کله بنږېږي کله اويا مېلو کې ځينه

▲ راځه چې دواړه ټال ته خپرو
ټال به بانه کړو سيني منځ به لگونه

▲ د سيني زور په اندازه که
تي مي خوږېږي سگنۍ بالغه يمه

▲ که مي ماشوم په گېډه نه وي
ما به په غېږه کې زور کړی وي مينه

▲ کمېس مي ځي په ځای سوری ده
ستن به ورنه وړم ياره تا به زورومه

▲ که دا دېوال په منځ کې نه وي
ما به په ډک غېشکي وېشتلی وي مينه

▲ خلک خروړي شي راتېر شي
له دې ملالې خولي به زه در تېره شمه

▲ په نيمه شپه راغلي لاليه!
ما دې خدای غرکه کړي چې خوله نه درکومه

▲ د نيمې شپې راتگ د ورک شه
دا جرجړی پنی دې کلي خبروینه

▲ نيمه شپه مه راځه لاليه
پلار مي بوډا دی د شپې نېغ ناستي مينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ٦٨ چوپړی

▲ زما بنگري به دې په کار شي
چې کټ غلت کړې په رو، رو بی شړنگومه

▲ بنگرو ته شړنگ ورکه جانانه
چرس مې اسکلي کټ د لار ته که مينه

▲ بنگري مې ستا په کټ کې مات شول
که نارينه يې وس (اوس) مې ډک کړه مړوندونه

▲ حُما او ستا ياري په څه شوه
د شين غمې گوتي زاری درته کومه

▲ غم دې پر ما اجز تېرېږي
چې خوشحالي شي کوسټېزن يې تېرونه

▲ غمونه ټول په ما امبار دي
ته د گولاب په شان تازه گرځي مينه

▲ غمونه راغله ډلې، ډلې
جانانه خپل بار دې تره خپل به ترمه

ياره کبرجنه داسې مه کوه!
ما سره دې ژمنه داسې مه کوه!

▲ کټه! څلور دې بازوگان دي
پېنځم مې يار شپږمه زه درجيگه شومه

▲ کټ ته مې خپره بېسم الله کړه
د کټ بازو مې جنغوزی ده مات به شينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۶۹ چوپړی

▲ راځه، راځه کټ ته مې خبره
موزي د بدو سړی نه دی کوز به شینه

▲ موزي لا بله توره کړې
له درېنځي نه يې متيازي کړېدینه

▲ ما ته مې خپل موزيگی ښه دی
تر تتاره پورې پورکي راسره وړینه

▲ موزي ته غټ ټيکلی ورکړئ
له خمیردان نه يې مچان شرلي دینه

▲ ما له مې خپل موزيگی ښه دی
چې کور ته ری (رای) شي اېنځران پرې ټولومه

▲ که موزيگی دې راته مړ کړه
هم به غازي شي هم به زه درېاتي شمه

▲ ملگریه! دا خبرې مه کړه
په ما بی مړ کړې ته به رانه شي مینه

▲ که موزيگی مې درته مړ کړه
بيا به گيله کړې چې تنکی دې کونده کړمه

▲ ملگریه! دا خبر سبي ده
هغه پخوانی مینې وس نه شته ده مینه

▲ ملگریه! ستا به مزه نه وي
زما همزولي زنگوگاني ځنگوینه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۷۰ چوپړی

▲ ارمان به هله زما و کړي
چې سور پالنگ در ته يوازې پاتي شينه

▲ زما به البته ارمان درشي
چې مي د سخت پيسو ته و نيسي لاسونه

▲ چې اشنا لاړو ارمان راغی
چې لږ مي غېر کې رانيولی و مينه

▲ ټېنگه مي مه نيسه په غېر کې
د عشکه ډکه اوس له سيل راغلي يمه

▲ ټېنگه مي مه نيسه په غېر کې
ټينگه مي مور ترې نه يم زړه مي چوپينه

کلي نه وتلی نه شم شرم دی
زړه مي په وړو کي الک گرم دی

▲ يوه ورځي ما په خولگی مور کړه
د سر مامور خواب دي زه وایم مينه

▲ دا زه به ټوله درپه شاه شم
بيا به دي دا خبرې نه وي څه به دي کمه

▲ يوه ځلي راغی خوله مي ورکړه
لاره يې سيي کړه په غضب ککړه شومه

▲ که يوه خوله وی ما به درکړی
ته شمکوروال يې همېشه کوي سوالونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۷۱ چوپړی

▲ خولگی به خاوري تا له درکړم
په اور لرونې به دې شونډې و داغمه

▲ خوله به په زور درځينې واخلم
ستا په دادا مې څلورنيمې روپۍ دينه

▲ ستا له دادا نه نه وېرېږم
که يو ټټو د چرو بار ورسره وينه

▲ ستا په دادا مې پور اوختی
ابله جمعه يې رانه پور وړي دينه

▲ څه خو نو تا ته داسې وايمه
ستا په دادا مې پنځوس نيمې روپۍ دينه

▲ دا پنځوس نيمې به دې درکړم
تا به پر شا کړم بيا دې خپل کاله ته وړمه ،،

د لغمان سرغندوي سندرغاړي کاري (قاري) عبدالحادي د لغمان کيسۍ ويونکي او
سيدمحمد اوستاد په گډه په ټنگټکور کې ويلي دي.

▲ نن مازيگر يې را ته و ويل
پس د ماښامه دې بېا دلته نه راځينه

▲ ځانگې چې ستا په نوم مې وژني
زه خو به داسې مرگ ته غاړه ورکومه

▲ د پېښور په ليکه کوز شه
جانانه زه دې ستړي مه شي ته درځمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۷۲ چوپړی

▲ لاس دي له چته رابهر کړه
ته د وطن پېغلو ته وايه! سلامونه

▲ جانانه ما د ځان نوکر کړه
ايجازه به دي تتخوا حسابومه

خالي مي د اشنا د ناستي ځای دی
ژړا ته که راځي زړه مي نری دی

▲ شينو ستا وروڼه! بد ماشان دي
هر ماذيگر را ته په برېتو لاسوهينه

▲ چېر ته په غرونو کې مي گورئ
په ابادۍ کې مي ليلا ده زړه مي چوپينه

▲ دا نيمه شپه توره تياره ده
د يار ليدو ته لېونی راغلی يم

▲ دا نيمه شپه توره تياره ده
باران ورېږي شپه به چا کړه کومه

بيا نه درځمه د ستا په کلي
دردونه مي په زړه مندلي

▲ په کنډو اوږي پنا کېږي
د گشمالو جوني توپک ورسره ورينه

▲ څوک په مليشا کې اوسېږي
د پېښور جوني دعا ورته کوينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۷۳ چوپړی

▲ ته د دوبي په مېرو ورکه
له گول نازکه ياره خدای به دې ساتينه،
د پېښور محلي شوکي سندغاري په تنگتکور کې ويلې دي.

▲ ،، ځان مې بې وسه راته ښکاري؛ اوو!
وه!؛ چې مې اشنا د بل په خوا کې و ليدنه

▲ کنه!؛ دومره په بخت بيداره نه يم
وه!؛ چې اوبو وړی يار به بيا په لاس رى شينه

▲ اى!؛ د غره په سر مې دې يار کور دى
ما توتکى کړې چې کږه وړه ور شومه

▲ اى!؛ مسافري ته دې ځان جوړ کړه
وه!؛ د زېرو گلو باغ په چا سپاري مينه

▲ څوک چې د يار کلي ته لاړ شي؛ دوگرېماره!
وه!؛ مناسب نه ده چې خفه يې و لېږينه
د لغمان سرغندوي باجهماري سندر غاري باچاخان لغمانې په تنگتکور کې ويلې دي.

▲ ،، جانانه زه دې ساز خدر کړم
چې خپله مور مې ټېده نه مچو کوينه

▲ جانانه پلار د دد ښکارېږي
د درکړې ږور گورئ په هر مجلس کوينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۷۴ چوپړی

▲ ای خولگی زه د خدریوان کړم
ځکه ولس کې د هر میر کور له ورځمه

▲ ربه له غیو می ثواب کړي
هغې دنیا کې مجردانو د صف شومه

▲ ربه د هغې دنیا می خیر کړي
چې مجردانو صف کې زه ونه درېرمه

▲ بیا به سرکوب غوندې ولاړ یم
د ټول عالم مخکې به زه مختورن یمه

▲ ربه د هغې دنیا می خیر کړي
بې پته یار می د یهودو نوکر کړمه

▲ څښتنه! ژوند عمر می خیر کې
رېن جیویش می د لالا ډډون کوینه

▲ ژاخو جانانه خدای دې واخله
نه دې بنایست شته نه دې سم دي اندامونه

▲ خداپرو درکړ دې رانه جوړ کړ
چغځی کوراک ومه څرمه د مټاک شومه

▲ یاره زوزان ته ساییزم شوم
د غم دردونه می رنجې له منځه وړینه

▲ دادا دې سم درسره پوی کړه
دا په دا داج به دې په دانگ را له راوړینه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۷۵ چوپړی

▲ جانانه مانه گيله مه كړه
د لغمان خلک درغلي نه كېلونه

▲ ربه رښتینی مې سالار كړي
دا كور رېن به همیشه ژنل ومه

▲ زما پر تا د ستا پر مادي
چناک گتلی داوڼ زه نه درکومه

▲ په دواړو لاسو مې زیندي كړه
سادۍ سودۍ ملگرې څه دې و ستایمه

▲ یاره سادو سابت دې پلار دی
په سار پوكي دا سابیری راغور ځوینه

▲ نامه دې شته حضور دې نه شته
چرلنډه یاره په بېدیا دې لټومه

▲ یار مې په لوبو کې څرو دی
ځکه لوبغالي له په دنگو گامو ځمه

▲ غمونه نور دې رانه شړه
ما په شپه غاله کې سېک ته نه پرېږدینه

▲ ستا د دوستۍ کتاب مې جوړ كړه
په هر څپرکي کې جفا لیکل راځینه

▲ نا ځوانې دې پینۍ له گوره
ژوي له ژوو سره څومره بڼه کوینه

د ټاټوبي ميلي پېښلي ۷۶ چوپړی

▲ فردوس پښتو ويو کي وايي
ځکه ژاپن رنګرۍ په ژۍ ږغله وينه،
د کابل پولي تخنيک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پور، دوېمه کوټه
، ۱۴:۰۵ pm ۰۹/۰۱/لېږدی. ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹ چوپړی)

▲ ،، مور له قوي پوليس په کار دي
رېن پوليس خلک ميوزيک کنډک له ورينه

▲ وطن تکره شپه ميري غواړي
چې ملک دېنن له اوږدې شپې شيبې کوينه

▲ خدای شته دا څرنگه عسکر دی
چې ملک وردی کې د دېنن سوسيس راځينه

▲ د ستا گناه نه ده ملګريه
د اکاډمۍ له څنگه پټ تېر شوی يينه

▲ زه درته لنډ تورم غږومه
رېن عسکر راته کاره گامونه ږدینه

▲ لاليه! يو دوه راته وايه
موزون کدم ډولونه زه درته وهمه

▲ زه به د ستا لوري له گور کړم
تعليم کدم مي کبلوه چې خوښه شمه

▲ که سترې مه شي راته وايي
زه به ژوند، ژوند درله ويم چې مير مي يېنه

د تاتوبي ملي پېيلي ۷۷ چوپړی

▲ ته بريالی اوسې فردوسه!
له درسه وروسته الله پامان دې و واينه

▲ له خدمتي ځيني راستون شه
مور په خپې لوڅو تيرگرو پله ته درځينه،

د کابل پولې تخنيک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پور، دويمه کوټه
E1۰۲, ۱۱:۰۰ pm ۱۰/۰۲/۱۳۸۵ لېږدی،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۵۱
چوپړی)

▲ ،، وطن تم ټول کافران راغله
ژر را پاڅېږه چې جوړه جهاد له ځونه
▲ د بوست له ور به زه درتېر شم
غاړه غړی دې له کاله راځه مينه

▲ دا وطن نه جوړېږي ياره
غټ او واړه يې بلواگر جوړ شوي دينه

▲ دا بچي څه بچي دي ياره؟
لکه لرمې بچي خپله مورکی خورينه

▲ مونږ به گاديلي جواړي خوارکړو
چې پر وطن مو کړاړی حالت راشينه

▲ ای گڼو ژنو ميرڅمنو
ځني له څندو سازوی خدا راځينه،

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرگاه، هېلمند، ۲۹/۱۲/۲۰۰۷ زیږدی
، ۰۳۰ Roshan BTS site HLM ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۷۸ چوپړی

- ▲ دېنمن زمونږه پاکستان دی؛ خدايه!
نه اېنگلېسان نه امريکايان نه روسيان دینه
- ▲ د ډارنډکي زو ډارېره
فرضي تواف بڼې منډې نه غواړي څرگنه
- ▲ څاڅکي هوس څارل څاري ده
څپان، څپان څپان، څپان غواړي خورلنه
- ▲ حائل جوگر جلبنگ جنبان که
په لېوالتي مي جيجيوني ترېستي شينه
- ▲ چټي چټي چرلنډيه ياره
ځنځوونکي ځغونځونکي جيجری يمه
- ▲ د شرمېدلي زو شرمېره
د تخت سيالی کې مېرني اور څرمه وينه
- ▲ په درنو غېږو څرېولېره
په څلورځنډو کې د غبرگو څکل څکه
- ▲ چې څه دې کښت که کښت بې ټول کړي
زړه دې دنيا که گشمالي کړي خاونده!
- ▲ ته دې له خپل مېرمن ډارېږي
خلک پردو په سي کلا ته وا وختنه
- ▲ ما چې به اسپي څرولي
زما مېرني سور په اس سور راغلی ونه

▲ الله تالا شولو مانعه!
تولو کانونو مو تالا و لږېدنه

▲ تن مو هرې د مرغلرې
پرې بې حسابه ميرخمنو تاراگونه

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنگ دی
ماته په مينه باندې نوم ټاکي زردکه

▲ و، راځه جومات کې قسم و کړو
نور به په زړونو لوبې ژوند کې نه کوونه

▲ زما څښتن باندې سوگند دی
رسول الله له په پښتو درخواست لېږمه

▲ د تبې غره د سر ښاماره
زموږ بدیداره افسانې دې غږوونه

▲ موږې د ستا مې نه منله
د مهترلام اوبه مې پاس طرف ته وړينه

▲ زده کړياله ياره يوه ځل راشه
چې دد وگړي خواست گاري راله راځينه

▲ زده کړياله ياره يوه ځل راشه
چې ضدي پلار مې خدرېوان له ورکوينه

▲ چې هر څه و راباندې تېر شو
ناخوانه خوب کې خو راځه چې خوالي کړونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۸۰ چوپړی

▲ ته اته ډاډ باندې اوسېره
دلته زما له ډډه تاو شو کېبلونه

▲ پښتو پښتۍ کړې راته ماتې
رېن رېن سره مې خواکې نه پرېږدینه

▲ چې څه د زړه و پوره نه شو
که ژوند باکي و ننهواتي به درځمه

▲ ستا د کتو انداز را یاد شي
بې دریغه و ژاړم چې کله به مخ شونه!؟

▲ څښتن تعالی نه به دې غواړم
په دې دنیا دې خدیان نه را کوبینه

▲ اته به دواړه سره گورو
څوک وفادار څوک بې وفا په دنیا ونه

▲ کله په خیال کې ورسره یم
کله په خیال کې یې راوړم رانه تم بینه

▲ کله تکدیر راسره مل وي
کله بې رحمه توکي و کړي رانه ځینه

▲ فردوسه! ولي سودايي شوي؟
تکدیر (تقدیر) سودا راسره کړې مختورنه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پوړ، دویمه
کوټه E۱۰۲، ۳:۰۰ pm ۱۰/۰۲/۱۳۸۵ لېږدی. ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی،
۲۳۷ چوپړی)

▲ و، محضې په خوله رېښتینې وایې
راځه د زړه خوالي و کاندو مرگ راحینه

▲ راځه وېصال ته غاړه کېږدو
نور له هجرانه توبگارو شوم مینه

▲ مینه کې وېصل ټکي ورک شو
هجر کې و گوره کولیات راغلي دینه

▲ په غېږ کې سمه را غورځېږه
ما برابري درېسي ډېر ژرلي دینه

▲ ستا رنگ انار غوندې ښکارېږي
زما دې رنگ د مکيانډې واړه ونه

▲ که یاران نه کړې جانانه
داسې بیا مه وایه چې بیا له کلي ځمه

▲ زه دې رمته لېونی کړم
مینه دې واخله ما په خپل خیال کړه مینه

▲ چې زه پخوا په خیال کې بیا شم
نور به په ژوند کې مینه نه کوم مینه

▲ دا سترگې ما وژني جانانه
چې ترمې اوبښکې یې سهار کې و وینمه

▲ په گناهو توبې و کاندو
د پاک څښتن ډېر گناکاره یو مینه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۸۲ چوپړی

▲ له پاک الله به فردوس غواړو

مور گناکار يې د ورتلو لايق (نه بونه

د ملا باکي غونډۍ په سر، د موسی کلا ولسوالۍ، هېلمند، ۲۰۰۷/۰۱/۱۶ زېږدي
، ۰۱۲ Roshan BTS site HLM ،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ،، لاس کي به غټ لرگی د ستا و

لکه د غره شپنه چې سمې ته راشينه

▲ ځانه څښتن باندې دې سپارم

تودو اېرو باندې مې خپل يار و لرمه

▲ د غم سيلی را باندې راغله

نمجنې سترگې مې له خاورو ډکه وینه

▲ ولې په اوښ باندې سوره يې؟

ماته معلوم شول گولي ستا ټول فريبونه

▲ ځان د پشان د کوم کومړۍ کره!

د خلاصيدو ځواب په ستوني کې واينه

▲ بنگالی پېغله درنه ښه ده

کوډگرې زه دې له خدا په ژړا کرمه،،

(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۲۸۷ چوپړی)

▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندې

نادان بچي دې د دښمن په لمسون دینه

▲ ځان سره تل په ژړا ژاړم

د يهودي مسی د دين ټېکهدار شونه

(صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۳۲۹ چوپړی)

د تاتوبي ميلي پېيلي ۸۳ چوپړی

▲ په پټه، پټه غلی وران شي
پټ رنګېدو پروژېم ستا له کور راختنه

▲ له ملو رنګ شي پاکستانه!
په زړه بدانه زړه مې وران تل له تا وینه

▲ کرېکي دې کوم شهيد راياد کړم
که تېمرشاه، که ملالی که نجيب کړمه

▲ د سلګی زړه پر دغه شين دی
سلګی، سلګی، سلګی، سلګی ليدلي دینه

▲ پېغلو چکچکې کړئ الک (حلقه) شئ
د پېغمبر اومتی څوک نه نازوینه

▲ ناوی لالی دې لاس نه نیسه
چې ننوتی ستا د زړه کور ته درځینه

▲ ناوی رو، رو کدم اخله
د ولس پېغلي په کتار درسره ځینه

▲ ناکي دنیا درته فردوس شه
مونږ د الله نه درته دا غوښتني کړونه

▲ بډی ملګري دې خوشحاله
واده د ستا دی ژړا دوی د دروغو کرینه

▲ که يې بوغان راباندې پلوري
زه پېرودونکي د ابی د گسټ گل یمه

زمور کور، مهترلام، لغمان، افغانستان ۱۳۸۵/۱/۱ لېږدی، (صفی الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۲۲ چوپړی)

د تاتوبي ميلي پېيلي ۸۴ چوپړی

- ▲ د تورو ټکو برکت دی
تا غونډې خلک څوک منبر کې نه پرېږدینه
- ▲ سوگند په تورو ټکو کومه
که د نامه په خوله واخلم سرکوب به یمه
- ▲ موږ به دې هسې خاطر و کړو
کم اصل خلک څوک په پوځ کې نه پرېږدینه
- ▲ په سپینه ږیره کونیتوب کړې
ورانو کارو پسي د سبي په شانتی ځینه
- ▲ په سپینه ږېره سودايي يي
جومات کې کښه عبادت و کړه ږبڼه
- ▲ د اسلام رنگه دې کړه بده
سادې سوډی اېمامه څه دې و ستایمه
- ▲ اسلام بدنام خلکو بدنام کړه
ځکه يهودو باندې دين له منځه وړینه
- ▲ گاونډ دې وړی ته چرگان خوره
داسې کارونه اسلام هېڅ نه کېلوینه
- ▲ اسلام د عدل انصاف دين دی
ځکه غريب غني يو ځای څځلي کوینه

د کابل پولي تخنیک پوهنتون شپه غاله، پېنځم بلاک، لومړی پوړ، دوېیمه کوټه
E1۰۲، ۱۰:۰۰ pm ۱۳۸۵ / ۰۲ / ۱۰ لېږدی، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدی، ۲۴۹
چوپړی)

▲ و، په لغمانيانو کې مې خوښ کړې
راځه، راځه پردی په زه دې خپله ومه

▲ رېنچېنه سمه په سر کېږده
چرلنډيه ياره څوک به غږ درو کوينه
▲ ستا کور اوږ پاج نه کربان شم
لکه جلغ زه درنه تاو راتلوه شمه

▲ چې د وېصال په خيال کې جوړ کړم
بېلتون ظالم مې سم دستي په منځ کې شينه

▲ ستا له اوبښتو سترگو ځار شم
په دا زرغونه سيمه يې ساری نه وينمه
▲ ته په ښايسته ډمېر گرځېږه
زه په خامه کشونو ځم لېونی شومه

▲ پرېږده چې ستا تعليم پوره شي
مور مې خبره د کرارې مجلس کړنه

▲ ښاگليه ياره مه ځورېږه
که کېسمت و شو په هغه ځای به يو شونه

▲ په رېگستان کې مې رېږدي ده
رېه زرغون يې لوی په وه ترې لرې يمه

▲ زمام کم اصلو ته سلام دی
څوک چې له تېټه وره ځي سر تېټه وينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۸۶ چوپړی

▲ ربه د ستا په ازموینه
ما خو له پېغلو شونډو رنگ خوړلي دینه

▲ ربه د ستا په ارزونه
ما يي په زنه د ستا نوم ليکلی ونه

بوست، د فکيرانو کلی، لښکرگاه، هېلمند، ۲۰۰۸/۰۱/۰۱ زېږدي
Roshan BTS site HLM ۰۳۰،، (صفي الله، ۱۳۸۸ لېږدي، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ،، بيا به کړی ورځ را په شا وي
لکه چې کوتی څوک په بار بلده وينه

▲ ستا به لاسونه زما غوړونه
لکه گاډی جلب دې هر وخت کش کونه

▲ څنگ ته مې راشي راته نه گوري
لکه هندو چې کلیمه بده راینه

▲ اوس په لکسس باندې گرد مه کړه!
ماته معلوم دي واړه لوبني لږکي دینه

▲ ځانه د غټ ساگر جوړ کړی
ټول شیطانون دې دوي لاسي سلام کوينه

▲ فردوس ته هغه وخت ورياد کي
چې د غوبله غوبل يي تا باندې کونه

▲ ځانه د غټ ساگر جوړ کړی
ټول شیطانون دې دوي لاسي سلام کوينه

د تاتوبي ميلي پېلي ۸۷ چوپړی

▲ په کربانه!؛ کربان وطنه زموږ کور يي
په سر او سترگو به دې موږ جوړو اړمنه

▲ په کربانه!؛ کربان وطنه څومره خوږ يي
له ځانه گرانه و خوږمن افغانستانه

▲ رانزړه مې وينې خپلې وڅښې
رنگتيا يې څه ده ږنگ وي داغلي زړونه

▲ ږبن په بڼه وارولم
څه به کړي مينه مې د يار په زړه دننه

▲ ږندې پېښې را باندې و که
د ژبې لارې دې درمل د ږنگي زړه نه

▲ ننګۍ دې پاس څرخي ته نه ځي
بېګا په توره خړه و لاره ترې شپانه

▲ نۍ غټه روغه، روغه جوړه
موږ ته بختي يې وه له ځای ځني خپه تله

▲ ږڼ خو دارلۍ نه يې ياره
له غره راغلی ږنگ دي ځي راځي مينه

▲ ثابت کدم وسه جانانه
د ثانيه گر په شان چورلېڅ تل له تايمه

▲ ثوابيروژي مه نيسه ياره
د يار په هېنډه کې اجرونه کال کلونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۸۸ چوپړی

▲ ضعیفه! هر څه په دنیا دي
ټېنگ یو الله دی چې مدام په دنیا وینه

▲ ضعیف بدن می مه کړې خدایه
ضعیف بدنې د هر چا مهتاجه وینه

▲ ضربه، ضربه ضربې ضربې که
ضابط شیطان مو ضامنې ضایعه کوینه

▲ یه کربانه!؛ کربان وطنه زمور کور یی
وه!؛ په سر او سترگو به دې مور جوړو اړمنه؛ وی!

▲ نړۍ سینه نړۍ یی ونه
خدایه له ځای ځنې کمزورې دغه ترله

▲ ستا رنگ انار غونډې ښکارپرې
زما دې رنگ د مکیانډې واړه ونه

▲ هواوېچه د ژمي نه ده
د څرگري ورمه بوی نغښتی په شاړه

▲ غاښ مرغلرې لال دې شونډې
خوله دې غونچه کند دې خبرې په تول دینه

▲ تي دې کونځیت غاړه ایلېت ده
هډ دې کرسټلي د ماوی او کورگل دینه

▲ ښه انگچه مینه انگولا که
غبرگ انگول که لېوهگی سره لېوه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۸۹ چوپړی

▲ په دا ژوند وند اکی په څه که
د کودیو یې کتار لار له انگر لاره

▲ تن مو هرپی د مرغړي
پرې بي حسابو میرڅمنو تراکونه

▲ درون خوی درنې خبرې درنه ژبه
په غټو ټکو یې شتمنه څومره دره

▲ لکه کوچی نوم دې بادرنګ دی
ما ته په مینه باندې نوم ټاکي زردکه

▲ سترګې رپ رپې دې لېزې
لیدل یې گوره د زړه سپینې تختوینه

▲ د دارنګي زو دارپره
فرضي تواف بڼې مندې نه غواړي څرګنه

▲ پیغمبري بڼایست دې څار شم
د ټیک بارکی ټینگه مې نه غواړي مینه

▲ د مینې لید دې راته ښکاري
د ژپې ژۍ دې د زړه اور سړوبه وینه

▲ عامر کفارو ته خبرې که
د الله رسول باندې څوک داسې کاني کرینه

▲ مینې د عامر ته فکر وړی
زخمي یې یار دی پرې غابڼونه توپونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۹۰ چوپړی

- ▲ د عامر مينه بويه مينه
له انگو کړی باسي اوښکې يې ځينه
- ▲ پېغلو په خپل منځ کې ديره شئ
د پيغمبر اومتی څوک نه نازوينه
- ▲ بن جراح مينې ته گور که
د زغري پرې په غابو لري کوينه
- ▲ غښتليه! رب شه ولاړېره
پر دښن گډه شخړه ورو چې تالا شينه
- ▲ تورې او سپرې مې دلې دي
چې پر راځي ما به په تن تړلې وينه
- ▲ زدهکړې پر زوی برکتې و که
چې پرې سوکاله شمه زه ته او برکته
- ▲ خدايه! جنت له بويه خوړ دی
د خاوند غېرې بوی مې زړه کرار وينه
- ▲ اه! د سفير فردوس خبره
چې بل کې سر کېښود ترې هر څه له سر ځينه
- ▲ ناوکی راشه په خير راغلي
مېره دې تا ته هر کلی وايي مينه
- ▲ که يې بوغان راباندې پلوري
زه پيرونکي د ابی د گسټ گل یمه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۹۱ چوپړی

▲ په يار مې دوی پورافسه کړي
کړنه يې نه شته نه شفرونه سگنالونه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
له هغې نه زر چند بڼکلي خدای را کړه مېرمنه

▲ واه په لولی پېغلي لېواله
مناسب نه دي خوله وېنځېستې سترگې دواړه

▲ ته کروندگره ناوی نه يې
چې هم گوته کړې غورينه او کټنه

▲ اه! د سفير فردوس خبره
گرځ شه! چې غوښې له الماسو لورې وړينه

▲ زړه يې پر دې ښارگوټي نه دی
په دا او دا بلکن ولاړه وي گولځکه

▲ راته يې شپږ زوزات را وړي
له سترگو لرې لره زما بڼکلي گولوی په

▲ دنده سهاره تر ماښامه
جانانه تاته په کې څه شی پاتې شونه

▲ دا د غازي غازۍ واده دی
چې د واده شپې يې د سمخو منځ کې دینه

▲ دوکتورا بڼکلي ځوانان وايي
کوناتور پوهنتون ته ځي بېرته راختنه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۹۲ چوپړی

- ▲ د گوداګي واده به تېر شي
سپي ښه و نه کړه شولي ديګ دي و لړنه
- ▲ خدايه! د پېغلو باران و کړي
چي خادر و غورم ترې و ترم پندونه
- ▲ زما په تور زندان ته تللي
زه د اتو زامنو مور يم زې بخښمه
- ▲ په اند او ليد دي زېري و شه
خلک دي ستايي د پردو په کتارونه
- ▲ زما زېرکه کور کي نه شته
زړه مي خپه دي هېواد خوند نه راکوينه
- ▲ دا باچاهي ده د ستا خپله
د ولس پېغلي په کتار درسره ځينه
- ▲ په مينه، مينه اتني کاندي
دا مېلمني جوني په ورا راغلي دينه
- ▲ دېره په نوم د ناصرخان ده
پکي کاسي د اعظيم خان له کوره ځينه
- ▲ بر به مو بر ساتي بري
په بابېلي بلي بابري بدان دينه
- ▲ په ټول واځکت يي دعوا و کړه
يو دانه جيب يي خامخا په لاس درځينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۹۳ چوپړی

▲ که زر کوسونه بارن و شي
که منځ کې يو غين وي راځي زموږ پر کونه

▲ د دارنډکي زو ډارېره
فرضي تواف بڼې مندې نه غواړي څرگنه

▲ څاڅکي هوس څارل څاري ده
څپان، څپان څپان، څپان غواړي خوړلنه

▲ ځاځل جوگر جلبنگ جنبان که
په لېوالتي مي جيجيونتي تربښتي شينه

▲ چټي، چټي چرلنډيه ياره
ځنځوونکي ځغونځونکي جيجرۍ يمه

▲ د شرمېدلې زو شرمېره
د تخت سيالۍ کې مېړني اور څرمه وينه

▲ په درنو غېږو څړبولېره
په څلورځنډو کې د غبرگو څکل څکه

▲ چې څه دې کښت که کښت بې ټول کړي
زړه دې دنيا که گشمالي کړي خاونده!

▲ ته دې له خپل مېرمن ډارېږي
خلک پردو په سې کلا ته وا وختنه

▲ ما چې به اسپي څرولي
زما مېړنۍ سور په اس سور راغلی ونه

▲ د تپ دې ټولي ويني وڅښي
د کوسی زويه بله څه کوي دويمه

▲ زړه به دې تور له کوروالی کړم
چې ځوانی هندي کړم زړه سوی بيا نه لرمه

▲ له ايرانی مې زړگی شين ده
واده د ده خوتي بل ورورو کلينه

▲ ناوکی لاري، لاري، لاري
پام دی کوه چې دې دردونه ورکوينه

▲ له تپ دې ټولي ويني وکښي
د پېغلتوب پردې مې لاري په برغنه

▲ ته خبر نه يي زه ډېر بد يم
پرتور دې باسم لاس او پڅښي دې پرې ترمه

▲ يا به زما په سترگو تور وي
يا دې لسم ځل ياره غی مې په ناورينه

▲ که پېغله کی لغمانی و که
چې په مستی کې دې له ښکې پانتي وهينه

▲ که مېړه کی لغمانی و که
کوس دې چپی او په اوړو دې پورته وړينه

▲ دا لغماني څومره بدان دي
ملگري پرېږده مېلمني غی په چلونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۹۵ چوپړی

▲ په کوس له هر لوري وردانگه
په کونه مه دانگه رنگی دې د پلار خونه

▲ که پرې راځې په مخې راشه
خپلی له چپ لوري څوک نه پخنبو کوبنه

▲ بنځې کول دي سونتونه
تینگ، تینگ غوول يې دي فرضونه ثوابونه

▲ که بنځه يو ساعت کې خوبنه
يو ساعت غوول يې برابر يو کال اجرone

▲ وی خورې دومره سپک سړی ده
پرتور مې باسي په لکړه يې اچوبنه

▲ د پښتنو درنې کنځاوې
وی خور او مور او نیا دې غیم هم دې منډینه

▲ د پښتنو درنې کنځاوې
وی ستا په لوی کوس کې ټول غر وړ و منډمه

▲ پښتون د بل کنځاوې نه که
وی ستا دا زېر کوس په زېرگل وغم او په ونه

▲ د پښتنو کاني در وښیم
چې کوس وړ نه کړې وی ستا کوس و غیم خیرنه

▲ زما لس کلن غین چولک بولي
خدايزو د خوند څکه يې و ویني په مینه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۹۶ چوپړی

▲ د پښتنو د غین له زوره
د نړۍ ولو کونې حای ته نه راینه

▲ که مې تر بېخه در کې کېښود
کوس به دې رېږدي پام به کړې چې دی ځنگونه

▲ ښځې هېندارو ښځې، ښځې
مور بېټالې یو چې عسکر غهيو کلونه

▲ ستا په سینو کې خوتې چوخ کړم
نړۍ دې ملا تن دې نازک کوس دې په وینه

▲ خپله له ټولو غوره غیه!!!
د مېرمن یوه رښت دین کې دا ده په درغنه

▲ نړۍ سینه نړۍ یې ونه
له حای ډارنه او کمزورې دغه ډره

▲ پېر یې تېر دنگه یې ونه
خدایه! پر تا ټینگه ډاډمنه دغه ډره،

د ختیځ لومړي نمبر څېړونکي د ټاټوبي ميلي پېيلي دي (صفي الله، ۱۴۰۳ لېږدي،
حای، حای له ۱۸۳ څخه تر ۳۰۴ چوپړی)

▲ ،، ته خو کوچۍ وې کوچ دې وکړه
د څرې اور دې په کوڅه کې و شیندنه

▲ یار مې په بوسوکې ویده وه
چې مې پرې بو کړ پرتوغاښ یې و شلېدنه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۹۷ چوپړی

▲ په چا به ځي په چا به نه ځي
څوک دې په زوره په چا ته نه منډي مينه

▲ د سحر غينه زه دې څار شم
هره تېله دې د زړه زنگ لرې کوينه

▲ د بام له سره مي سبي کړې
پرتوک دې باسه غين مي کانگي کړي دينه

▲ له نامه پورته اجازه ده
له نامه بنکته مي تېر کړلي دينه

▲ تېنگه مي مه نيسه په غېر کې
تي مي خوږېږي سگنۍ بالغه يمه

▲ په ما دې خپته نغاره کړه
راغلی مه وای د يوې شپې مسافره

▲ د سپينې خولې واک مي درکړی
د پرتو غاښ په غوتو مه وهه لاسونه

▲ کميس يې تي په سر سوری دی
لکه مرز چې له خلتي وتلی وينه

▲ د کوس په سر دې مچۍ و خوره
چې تر سبا يې تېږې اوبه يې ځينه

▲ د کوس په سر دې هتۍ جوړ که
غين مي بنوال دی گندنې ورته راوړينه

▲ کاشکې چې زه د ملک لور وی
ما به پرتوگ د کوناتو په سر ترنه

▲ نیمه شپه شوه یار رانهغی
زویه! ویده شه چې په خپله پهسې ځمه

▲ سر دې چوټې کړه خوله دې راکړه
که پرې اغېره شوې لنډۍ بوکه به دې کړمه

▲ د زني کند یې خوله کې راکړه
کند او نبات مي کابل جان کې بدې شينه

▲ گول د گولاب بوی د ځنځلي
سوری د ونې خوب د نجونو پر ورنونه

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې گيلې در له کومه

▲ جانانه بد مې اموخته کړې
چې خوله درنه کړم مرور گرځي مينه

▲ په نیمه شپه راغلي لالیه
ما دې خدای غرکه کړې چې خوله نه درکومه

▲ یو ځلي راغی خوله مې ورکړه
لاره یې سبې کړه په غضب ککړه شومه

▲ که یوه خوله وی مابه درکړی
ته شمکوروال یې همېشه کوي سوالونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۹۹ چوپړی

▲ خوله دي کتاب شوندي د پاني
د چار شنبې په ورځ يې ژو په و کومه

▲ ملا دا خپل سیرلی مې راکه
دا ستا په گورو ليلا خوله نه راکوینه

▲ د دونيا دوي ورځې ژوندون دی
مېرمن يې غيم چې په ژړا يې تېرومه

▲ د مور دې درې څپکه کوس ده
د دادا زړه دې له خفگانه و چاودنه

▲ له رنگه توره مصلی ده
په خوله کې خوند د چهارباغی مني لرينه

▲ زما دې خپته نغاړه کړه
راغلی مه وی د یوې شپې مسافره

▲ د مور د درې جریبه کوس دی
د پلار دې خپته مرتبان ده زړه يې چوینه

▲ د مور د درې جریبه خوله دی
یوه جریب راکړه چې شپټل په کې کر مه

▲ چې مور دې اخ! کر ما در ښخ کر
دادا دې جیگ شو زه يې له خوټو و نیومه

▲ په کوس دې خچه گوته نه ځي
چې زور پرې راشي الیشنگ مولی پرې ځینه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۰ چوپړی

▲ په کټ کې سپينه، سپينه اوړي
په ما دې غوسل (غسل) په پټي کې واراونه

▲ لمن دې ټوله خوله کې نيسه
د خپټي جنگ ته درته بيا راغلی يم

▲ پرتور مې ځي پر ځای سوری دی
د خپټي جنگ ته درته بيا راغلی يم

▲ پرتور مې ځي پر ځای سوری دی
ستن به ورنه وړم ياره تا پرې ځورمه

▲ پرتور دې سوري، سوري راوړه
چې هره سوره يې گنډم ژړا راځينه

▲ په ټس او پس دې پوره نه شوه
جانانه غرکه مې وهه چې بلاربه شمه

▲ دا ږز او ږوز دی زامن کېږي
زه د دله په کور کې شنډه ناسته يم

▲ خلک جوړه، جوړه څملي
ابی مې مړه کړې ما يوازي څمله وينه

▲ جانانه ستا مزه گی نه شته
زما همزولي زانگوگاني زنگوینه

▲ اول دې پيني راته اوږدې کړې
بيا دې درتولي کړې چې نه يې درکومه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۱ چوپړی

▲ پاس په سینه مې غلی خمله
غر به و نه کړم که ورسته درلاندي شمه

▲ یوه دې وه بله دې و کړه
اوس ورته اېنگ شه چې بانجان دې و باسینه

▲ چې موټکي وهل دې زده کړه
کمبخته زه یم په پځي یې سولومه

▲ چې پسرلی شي غین سېرلی شي
کوس لېونی شي په بازو خوله لړوینه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې لونگین دې په اوږو درواړومه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې لونگین دې لکه وریځي و چېچمه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې ته څاری کړې زه دې گنډه خلاصومه

▲ خدای دې په تنگه کوڅه راکه
چې ته ځان، ځان کړې زه بانځان در و منډمه

▲ ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه بي موره کوتي خور ته به دې کړمه

▲ ما سره سمه سیالي مه کړه
لکه د لاري څپلی و به دې شکومه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۲ چوپړی

▲ ما سره سمه سيالي مه کړه
زه لغمانی يم خره په ونه خبرومه

▲ له گرېوانه مي لاس ورتېر که
په کولماني بيهي مي لاس و لگېدنه

▲ تا چې په کت کې ماته شا کړه
تورې سمې دې پر ما اور و لرونه

▲ گول چې تازه و را دې نه کړه
مراوی گول چې را کوي زاره مي چوپينه

▲ چارگول مي خوله کې ترې نه وېوړه
دا بوره مور يې دېرانونه لټه وینه

▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصری تورې وارونه

▲ توتي، توتي په توره راشي
چې پرهارونه دې گنډم خوله درکومه

▲ خوله دې د سرو زرو راشه ده
کوم بختور به ورته غوندی غوړوینه

▲ موزي د کت د ختو نه دی
لکه چرگوری چنگېده پرې سبا شونه

▲ يار مي په خوله کې ژبه غواړي
عدت مي نه دی خپل کنلنگ جاري کوينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۳ چوپړی

▲ خوله دي له گوري نه خوره ده
په لنده زنه دي گني کرلي دینه

▲ خوله به په زوره درنه واخلم
ستا په دادا مي څلور نيمې روپۍ دینه

▲ که ته مي روغ لېونی نه کړي
بيا مي د بنگو پياله مه بوله مينه

▲ زه خو له شوکه مصري وایم
څوک چې د یم گومان کوي خرکوس به وینه،

لغمانی نړه له تېکي وېستلي ميلي پېيلي دي (صفي الله، ۱۴۰۳ لېږدي، ۲۲۲ چوپړی)

▲ ،، راځئ، راځئ چې لنډی وایو
لنډی لابیښي دي د یار غم غلتوپنه،
(گل باچا، ۱۳۲۵ لېږدي، ۱۱۳ چوپړی)

▲ راځئ، راځئ چې لنډی پرېږدو
لنډی چرې دي د زړه ولي غوڅوینه

▲ ،، هابیل کابیل وو سره وروڼه
نفس ظالم شو په خپل منځ کې تبا شونه،
(محمد دین، ۱۳۳۴ لېږدي، ۲۹۵ چوپړی)، (سلېمان او مجاویر، ۱۳۶۳ لېږدي، ۴۷۲ چوپړی)

▲ ،، په سگنۍ تبه مړ مه شي
خلک به وايي چې ليلا شوه بدشاگومه،
(د ليکوال مور بي بي حاجي)

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۴ چوپړی

▲ ،، رب خو دي دا واري راجور که

خلک به وايي بخت يې تور دی یار يې مړينه،،
(سلما شاهين، ۱۹۸۴ زېږدی، ۳۸۰ چوپړی)

▲ ،، خدای دي له دي لاري راجور کړه

خلک به وايي بخت يې تور دی یار يې مړينه،،
(د هېواد سرغندوی، تکره، هېښنده او انقلابي سندرغاړی عبدالله مقری وايي)

▲ زما د عمر سره سمه

میراث شي غمه په خندا دي تېرومه،،
(داود خان ۱۹۸۴ زېږدی، ۲۱ چوپړی)

▲ ،، مسافري ته دي ځان جوړ کړه

په چا مي سپاري که دي هېره کړم مينه،،
(حضرت محمد ويار، ۱۳۸۷ لېږدی، ۱۷۴ چوپړی)

▲ ،، تېکی کوه او بيا يې ليکه

چې په ټولي کې شرمنده نه شي مينه،،
(حبيب الله رفيع، ۱۳۴۹ لېږدی، ۱۰۹ چوپړی)

▲ ناوي بنادي دي مبارک شه

داسي ښکارېږي لکه لعل او مرغاره

▲ رب دي رحمت پر دي ټيکی که

ايله بېله زړه مې په ځای و لگېدنه

▲ زما په زړه دي پرهار و کړ

په تا دي و شي د مصری توري وارونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۰۵ چوپړی

▲ مصری کوه او بیا یې لیکه
چې په ټولي کې شرمنده نه شي مینه

▲ مصری دوی درې سړي ته بس دي
له دي نه ورسته لغمانی سروکی کرمه

▲ خاطر د ډېر را باندې گران دی
گنې منگي لاندې خوله کبه ورکومه

▲ خاطر دي ډېر راباندې گران دی
ما په ملالي کوکي لاس کله پرېخونه
د عمر کچه يې له يوه سلو شل کاله وړاندې کلمي نخسه کې شتون لري، چې
راتولونکی او پېڅليک يې معلوم نه دی په ملي ارشف کې خوندي ده په ۱۲۸۰
زېږدي کال کې (خوندي شوي، ۱۲۰ کلو وړاندې خوندي شوي)

▲ ،، خاطر دي ډېر راباندې گران دی
زه په ملاله خولگي نه پرېدم لاسونه،
استاد گل پاچا الفت په خپل کتاب پښتو سندرې کې راوړې يا راټوله کړې او کتاب
يې هم په ۱۳۲۵ لېږدي کې چاپ شوی دی، له دې کتابه وړاندې په ليکلي بڼه د
لنډيو کوم کتاب نه دی چاپ شوی، (۷۵ کاله وړاندې دا خوندي شوي).

▲ خاطر دي ډېر راباندې گران دی
ما پر ملاله خولگي نه پرېښوه لاسونه

▲ خاطر دي ډېر راباندې گران دی
د چا د وړاندې سترگي نه در اړومه

د محمدين ژواک، پښتني سندرې په نوم ليکي (کتاب)، لومړی برخه، کې ۸۸
چوپړی (پاڼه) ، د خ ابڅی کې درېيمه او څلورمه گڼه لنډۍ ده، په ۱۳۳۴ لېږدي
کې له چاپه تېر شوی دی، (۶۶ کاله وړاندې محمدين ژواک خوندي کړي دي) له
د څخه ورسته ډېرو ليکلوالو ليکني کړي په لنډيو لکه مجاوير.ا.ز ، عبدلروف
بېنوا، صديق الله رښتين... . سليمان لايق.

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۶ چوپړی

▲ زما دې سر په کار ده ياره!
مال ده بنټروخی چې زه اور پرې لږومه

په کربانه!؛
▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی
کنه منگي لاندې خوله کله ورکومه

په کربانه!؛
▲ زه خو همغه مسته ليلا يم
چې رنگ مې ژېړ دی له همخولو بېله يمه

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی
پارکي په شونډو کې پراته خوله درکومه

▲ خاطر دې ډېر راباندې گران دی
خالي خولې کوڅې اوږدې درته درځمه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
خدايزو لاليه بې ننگی ته دې ساتينه

▲ که په ميوند کې شهيد نه شوې
د ډارن زويه! دورکاندي ته دې لږومه

▲ سپورمۍ سر وهه را خبره
يار مې د گولو لو کوي گوتي رېبينه

ناکره بڼه يې:.
▲ سپورميه کړنگ وهه را خبره
يار مې د گولو لو کوي گوتي رېبينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۷ چوپړی

زما لومړۍ ترکيبي لنډۍ:.

▲ سپورمۍ سر وهه را خبره
تېکو مرورلو نه به تنده کړم دارنه

زما دوېيمه ترکيبي لنډۍ:.

▲ سپورمۍ سر وهه را خبره
له ډېرو هنډو نه ونه وژنمه ژنه

▲ که د خانو لښکري راغلي
زه تر گوملي پورې مخې ته ورځمه

▲ که د خانو لښکري راغلي
توري او سپري لېندهماره ورته وړمه
زما دوېيمه ترکيبي مصری، خو داسې کړنې ناسمي دي، لوی ويار دی:.

▲ بې ننگي تا و کړه جانانه
د ټول عالم پېغور دې ماته راوسته،
(پښتو ټولنه، ۱۳۵۴ لېږدی، ۱۷۶ چوپړی)

▲ زما په زړه دي باڼه خښ کړه
سترگي په ورو پورته کوه نامردې مرمه

▲ استاذه خبر ده ما کامياب کړه
زه نا لايک د خپل جانان له لاسه یمه

▲ زلفي دې بې شماله بنوري
لکه استاد شاگرد ته لښته خوځوینه

▲ اخر به ټول جنت ته لار شي
چې کليمه يې د الله ويلي وينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۰۸ چوپړی

▲ جلی ولاره په لمانځه ده
پېرزو مې نه دی چې اوربل په خاورو ږدینه

▲ زکوة د خولې به زه در نه کړم
پر کلندرو انجونو نه شته زکاتونه

▲ د روژې هر ماښام اختر دی
توتې، توتې د پېشلمي د لاسه یمه

▲ له ما نه پټ مکې ته لارې
کبول دي مه شه د الله په در سوالونه

▲ ورځ د جمعي وخت مازیگر دی
سترگي په ورو پورته کوه نامردي مرمه

▲ و، کیتابه! ژر، ژر تمامېږه
ما په وطن کي رنځوران پرېښي دینه

▲ د غره له سره مې سهيې کړې
پرې به دي نه دم د کېږدی لاندې اوربله

▲ شین خال دي ستوری د اوکاب دی
د لویو غرو پر سر يې مراوي کړل گولونه

▲ د نجلی تورو سترگو و سوم
کلی يې وران کي رانجه چا ورکړي دینه

▲ گول د گلاب بوی د څنځلي
سوری د وني خوب د نجونو پر ورنونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۰۹ چوپړی

▲ خوله په خوله شونډه په شونډه
ژبه مې پرېږده چې گيلې در له کومه

▲ د سپينو غابنو يې برېښنا شوه
چا ويل رلی ده چا ويل واوره اوروينه

▲ خمارو سترگو نه دي خاړ شم
چې يې را واړوي له ما اخلي غمونه

▲ سترگو دي جنگ را باندې راوړ
بانه دي ځي تر شا لښکري خبروينه

▲ نن مې جانان ليدلی نه دی
لکه بابه لورې ژورې لټومه

▲ نن مې جانان ليدلی نه دی
لکه د بنگو پيال له بيا خماره يمه

▲ کميس دي تي پر ځای سوری دی
لکه گولاب چې له پردې وتلی وينه

▲ په مخ دي پشم د باران دی
ما به گومان د مرغلرو پرې کونه

▲ ديدن دي حج مخ دي مکه ده
سپينه سینه دي عرفات پرې درغلمه

▲ په لاس به تېر ساعت را نه شي
که وچي ونې زرغوني په اوښکو کرمه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۰ چوپړی

▲ اسمان ته لار د خلکو نه شته
د زمکې سر به را ته بلې لمبې کرينه

▲ په دنيا ښه راسره و که
په اخرت کې د هر چا ښه وي کورونه

▲ زما زرگيه! لېونيه!
ته له پردي عالمه! غواړې عزتونه

▲ سبا مې بيا د کډې وار دی
په سر به پندې چلوم په زړه غمونه

▲ خوله دې کتاب شونډې د پانې
د چار شنبې په ورځ يې ژو په و کومه

▲ اوړی دې ټول په غم کې تېر کړه
په ژمي راغلي له ما غواړې ژېړ گلونه

▲ ستا د ديدن باران دې و شي
چې دغه تېرې عاشکان په اوبه شينه

▲ که ته پر سپينه خوله مړ نه شوي
سوگند په خدای دی بې ننگی ته دې ساتينه

▲ سپينه خولگی دې راته ژوي
که په چرو کې نړی لار وي در به شمه

▲ خلک به هر څه، هر څه وايي
جانانه مه د چا منه نه يې منمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۱۱ چوپړی

▲ خلک به هر څه، هر څه وايي
زه زور اشنا په نوي يار نه بدلومه

▲ اول مي کله، کله غم وو
اوس مي کتاب شو مشغولا په کي کومه

▲ زما د زړه صبرېدل گران دي
اشنا چي راشي خوي کوي صبر به شينه

▲ که سل اويا کالونه تېر شي
هېر به مي نه شي ستا را کړي ځوابونه

▲ که چا رباب ليدلی نه وي
د شا ليلا سينه رباب زلفي يي تارونه

▲ د لونگين پر تار راڅپړه
شپه پر پېزوان کړه خرڅ له خولي واخله مينه

▲ اوبه مي څښي پېزوان مي لوند شو
په نري باد يي و چوم ژړا رايځينه

▲ د هېندوستان لوري ته مه ځه
ته به گني خوري ما به هېره کي مينه

▲ پر هېندوستان يي گول کړلي
پر خوراسان ولاړه يم بوی يي رايځينه

▲ سپيني سپوږمۍ ولي کبرجنې
سپيني سيني درته پرته دي پر بامونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۱۲ چوپړی

▲ زلفي مي مه پرې کوه موري
پر پرېکړې ونې نه کښي بازونه

▲ د بېلتانه په ژرنده راغلم
گرهپار يې خبري دوي مين جلا کوينه

▲ خوانان ژور کابر له لوپري
لنگی يې کښنودي د ښځو په سرونه

▲ يار مي اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره د اېندوانو رسم کړمه

▲ يار مي اېندو زه مسلمان يم
د يار له پاره درمسال جارو کومه

▲ وطن د يار په سترگو خپل دی
چې يار نه وي څه وطن څه بي وطنه

▲ راځه، راځه چې سره ځونه
که را گرمي شوه تورپيکی به سوری کينه

▲ راځه، راځه چې سره لار شو
يا به ياران شو يا به تورې خورې شونه

▲ کيتابه ژر، ژر تمامېږه
په وطن کې مي په خنجر پيلي زړونه

▲ ولي د بد راسره و کړه
زما په دنيا کې تمه وه چې يار لرمه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۳ چوپړی

▲ د ولي د بد راسره و کره؛ جانانه!

چې د کيامت مخ مي په تا تور که مينه،

(پينده محمد، ۱۳۱۰ لېږدي، ۷۷ چوپړی)

يادونه: جانانه! پرنويکي د مصري په پلني مسره کي ببخباري راغلي چې ۹ مسره يي
۳ څپي ډېره کړي او ۱۲ څپي شوي، چې له پايني يا اوږدې مسري سره ۱۳ سره ټول
ټال شي. دا مصري بنځه نورې ته اړونده ده چې ۲۵ څپي کېږي او دا لرغون دود دی.

▲ خاونده بيا دي پسرلي که

له تشه ډاگه د لونگه بوی رايينه

▲ د پلار مي حک راباندې نه شته

يو وار گېډی کړم بيا يي اور ته و نيومه

▲ ملا دا خپل سپرلي مي راکه

دا ستا په گورو ليلا خوله نه راکوينه

▲ زړه مي سونک دی د پولادو

د جانان مينه خزاني زه به يي ساتمه

▲ خدايه کوچي په کوچ روان کي

چې بڼايسته بدرنگي گډې وډې ځينه

▲ زما ځواني دي عبث تېر کړه

لکه اخور له گولو ډک غوايي يي خورينه

▲ زړگي مي ډک دی له ارمانه

لکه کمکي کنډو چې ډک شي له بارنه

▲ مصري مي ډېرې و ويلې

زياتي چې وايم د زړه غم مي ډېره وينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۴ چوپړی

▲ د الکه موري جنتی شي
الک دې جوړ که د لونگو بوی يې ځينه

▲ ما درته ويلي پېغله و که
پېغله گنی دی بند په بند مزه کوينه

▲ ستوري اسمان ته غېږه ورکړي
زما بي اکه (عقله) اشنا غېږ نه راکوينه

▲ زرگی مي ستا خبرې غواړي
لکه د للمي غنم غواړي بارانونه

▲ توره را واخله سر مي پرې که
د جدایي خبرې مه کوه مینه

▲ زرگیه!؛ تا چې پر مخ څپېږه راکړه
په ژړا ډکې سترگې چا ته واړومه

▲ ما ته کاغذ او کلم راوړئ
یوه څو مصری په وینو سرې یار ته لېږمه

▲ مشواتی وچ او کلم خلاص شو
کلم مي اوښکې توي وي پرې ستړی شومه

▲ اسمانه کړنگ وهه رالوېږه
پر ما کیامت (قیامت) دی چې پر ټولو کیامت شينه

▲ زړه مي ستا له لوري تور شو
لکه د ژمي دود چې تور کې دیوالونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۵ چوپړی

▲ اسمان په ستورو ښایسته دی
لکه کمکی جلی چې و وهي خالونه

▲ ما په تدبیر کې عمر تېر که
تکدیر(تقدیر) را وران که د تدبیر بسته بارونه

▲ پر لویو غرو د خدای نظر وي
پر سر یې واورې ترې چارپېر دي ژېړ گلونه

▲ پسرلی شو ونې شني شوي
زما د زړه ونې ړلې وهلي دینه

▲ په سترگو وړوند شي راته گوره
په چالکجه اوربل مې ایښي دي گولونه

▲ په سترگو وړوند په غورو کون شي
په ژبه گونگ شي چې و نه وايي حالونه

▲ سلام، سلام سپیني سپورمې
پیغام مې یوسه د همزولو تر کږدۍ یه

▲ سهر سبا دی باد لگېږي
رښاندې واچوه لنګۍ دواړه لاسونه

▲ د سپینې خولې تن راته کپړده
چې د چرو په څوکو لار وي در به شمه

▲ الکه خدای که به خوله در کم
په سر دې نه شته د مصرۍ تورې وارونه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۱۶ چوپړی

▲ چي خدای قاضي شي ميزان راشي
ستا د جفا تفسير به الله غورومه

▲ مصری دې ډېرې خو يې وایم
چې خو يې وایم د زړه غم رازياته وينه

▲ د تورو جنگ وای ما به کړی
د نصیب جنگ دی ورختا ولاړیمه

▲ ټوټې، ټوټې په توره راشي
چې پرهارونه دې گنډم خوله درکومه

▲ تور به رنځک سور شي په وینو
سالم په تن بي ننگه را مه شي مینه

▲ تورې به نه کړي نو به څه کړي
چې سپین مړوند يې زه د سر لاندې کومه

▲ په تور ټوپک وېشتلی راشي
د بي ننگی احوال دې را مه شه مینه

▲ په وینو رنګ توره دې راکه
راشه په سرو شونډو يې زه در پاکه کمه

▲ تورې به نه کړو نو به څه کړو
چې مو شیدې د پښتني رودلې وینه

▲ جانان مې سر په وطن کېښود
په تارو زلفو بی کفن ورته گنډمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۱۷ چوپړی

▲ ولي دلگير ولاړ يې ياره
خدای به اسان کړي د دنيا مشکل کارونه

▲ زما او ستا به روغه نه شي
لالی يه! ته يې خام تما زه کبرجنه

▲ که واورې پرېوتې په غرونه
نامراده ياره د هوسي په دود را درومه

▲ ورشه له بلخه! دنيا راوړه
په کورنۍ دنيا مې پلار نه درکوينه

▲ يوه خو دې بن راباندې و کړه
بل راته وايي چې ورا ته سره ځونه

▲ پر ما د بني بنتوب تېر دی
زه د دوزخ د لمبو څه پروا لرمه

▲ ټپه تياره ده نه دي وينم
په چارکنجه اوربل دي کپړده مشالونه

▲ د بېلتانه مې ځان شاگرد که
ما ترې شروع لا کړې نه وه اک (عاق) يې کړمه

▲ خال به د يار د وينو کپړدم
چې شينکي باغ کې گول گولاب و شرموينه

▲ جانان مې جنگ کې توره و کړه
ځکه امزولي را له کوښي سموينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۸ چوپړی

▲ کاشکې زما د منگول باز شي
د زړه کفترې به درکړم تا به ساتمه

▲ ،، کاشکې زما د منگول باز شي
د زړه کفترې به ورکړم دا به ساتمه

▲ نن مې د زړه توتي خفه ده
يو څو لنډی د خپواکۍ ورته کومه

▲ نن مې د زړه توتي ټپي ده
يو څو ټپي د خپواکۍ ورته کومه

▲ نن مې د زړه مرغۍ خوښحاله
يو څو ټيکۍ ناوې ملگرې ته کومه،

▲ نن مې د زړه توتي خفه ده
يو څو مصری د ازادۍ ورته کومه

▲ پښتنو خدای ته سر، سر تور کئ
چې خپل قوم د ننګیالو ملگرۍ کرينه

▲ ترپ له ميدانه احتياط نه دی
په بدنامۍ کې سپي موزيان په تبه مړينه

▲ پر سپين ميدان به درسره يم
زه پښتنه له تورې نه ترېم مينه،
(پينځه محمد، ۱۳۱۰ لېږدي، ۵۱ څخه تر ۱۵۸ چوپړی)

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۱۹ چوپړی

▲ و، اسمان په څه کودرت ولاړ دی
کډیمه! خدایه نه یې ستن شته نه یې تیرونه

▲ که ته پر سپینه خوله مړ نه شوې
سوگند په خدای دی بې ننگې ته دې ساتینه

▲ اس پښتو زور را باندې و که
د کمیسه مخ مې پر ځای استر یې ځینه

▲ آس بادرو د یارۍ ټانک دی
کتک مگر کې بی پاخه شي زېرگولونه

▲ په هوا لارې توتکۍ یه
سلام مې وایه مسافرو په ټولیه

▲ ټیک په تندې پیزوان په شونډو
اوکی په غاړه د جلی مزه کوینه

▲ ټپه په وار راسره وایه
ما ته بې واره ټپه خوند نه راکوینه

▲ ټیکۍ په سرو شونډو مزه که
لکه بلبله چې چربانگ نارې و هینه

▲ ټپ خو په دواړو لاسو کېږي
اشنایي هم له دواړو خوا مزه کوینه

▲ ټول صورتونه تار په تار شو
را ټول بی نه کې د ماسلو په لوړونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲۰ چوپړی

▲ ټيکي سبي که بيا يې وله
چې په ټولي کې شرمنده نه شي مينه

▲ ډوډی مې و خوره مړه شم
ته به د چا په در ولاړ يې مسافره

▲ ډډه وگي ډډه دې غاړه
ما په کې نغاړه مسافر راغلی يم

▲ که دې خندلي راته نه وی
غريب سړی وم خپله لار به مې وهله

▲ لنډی په لنډه، لنډه وایم
چري زرگی دې پرې خفه نه شي مينه

▲ یار مې اېندو زه مسلمان يم
د یار له پاره درمسال جارو کومه

▲ یار مې اېندو زه مسلمان يم
اېندو رام، رام که څه به خپل دین چلومه

▲ حسن خانه زمور خانه
نه دې بل خان شي نه دې واخلي ماجبيونه،
(د ليکوال پېژند څرگند نه دی لرغونی په ليکاني بڼه دی، ۱۳۱۲ لېږدی،
ځای، ځای له ۱ څخه تر ۶۵ چوپړی)

▲ و، که په ميوند کې شهيد نه شوي
زما لاليه بي ننگی ته دې ساتينه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۲۱ چوپړی

▲ سپوږميه منځ د اسمان راغله
بي ياره خوب نه شته که ما له نه را ځينه

▲ جانان په ځين کې راته کور شو
د جستو څوکي لگوم خوله ور کومه

▲ ما ته ځولي گولونه راوړه
زه د اور بل د پاسه چتر جوړومه

▲ پر لويو غرو د خدای نظر دی
پر سر يي واورې وروي پای يي گولونه

▲ کلم په لاس گوتي مي رېږدي
د عاشکي (عاشقي) مصري په زړه وهلي يمه،
(عبدالروف ، ۱۳۳۷ لېږدي، ځای، ځای له ۳۵، ۵۸، ۱۴۲، ۶، ۱ چوپړی)

▲ ،، سینه مي تخت بالښت مي زلفي
که بي پروا اشنا پرې سر ولگوينه،
(سيداکل، ۱۳۸۵ لېږدي، ۱۱۸ چوپړی)

▲ ،، ته دي له خپل مېرمن وېرېږه
خلک پردو په سي کلا ته واوخته،
(صفي الله، ۱۴۰۳ لېږدي، ۱۱۸ چوپړی)

▲ الله! پر مخ دي داسې پرهار کېږدم
چې مور دي وېر کي پلار دي ږېږه و شکوينه

▲ ،، په دېوال غلي، غلي راغله
په بلي کېناسته گيلي راته کوينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲۲ چوپړی

▲ که له دولت مجبوره نه وی
مابه مې یار د سرو په تول اخستی ونه

▲ مسافري په بې غمي که
اصیل زاده یم په نامه دې ناسته یمه

▲ ماذیگر هر بوټی تازه شي
زه لکه تریخ هر ماذیگر کې بد کې یمه

▲ پاس په سینه مې غلی سمله
تابه په تورو غرو کې کړي یې شبگیرونه

▲ که ته مې روغ لېونی نه کړي
بیا مې د بنگو پیاله مه بوله مینه،
د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي منور او سید محمد اوستاد سره په ګډه په
ټنګتکور کې ویلي دي.

▲ یه کرېانه!؛ هوښیار هغه چې پردې خپل کې
کم عقل خپل پردې کوي ژړا راینه

▲ فکر کوم سودا کې ډوب یمه
چې مې دیدن اشنا په کوم ځای کې کوینه،
د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي منور اوستاد په ټنګتکور کې ویلي دي.

زه به تمه د وفا و کړم له چانه
وفادار چې مې ګڼلو لاره مانه
یواځیتوب مې شوله برخه دې دنیا کې
چې زه پاتې شوم په دې پاتې کاروان

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲۳ چوپړی

▲ د شپې د یار غېږ کې ویده شوم
سبا مې بیا د یار غمونه پاسوینه

▲ په تصور مې ځان باچا که
چې سر مې جگ کړه د دوهی ملنګه ومه

▲ دا سید باچا میدان کې نه شته
زړه مې خپه دی میدان خوند نه راکوینه

▲ میرویسې! ولي ورختا یې
چې شپه پخه شي راپیدا به شي مینه

▲ سید باچا تا زېری ورکړی
میرویس لگیادی په ټپو دې یادوینه

▲ میرویسې! همدغه دې مطلب و
په دې میدان کې نور ځوانان هم شته مینه

▲ جانانه زېری مې درباندي
زموږه کډه ستاسو کلي ته راځینه

▲ جانانه زېری مې درباندي
پلار مې رضا شو اوس مې تا ته درکوینه

▲ ټول صورتونه تار په تار شو
را ټول بی نه کې د ماسلو په لوړونه

▲ چندان مین درباندي نه ومه
کږه وگږه په لاره تلي مین دې کږمه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۲۴ چوپړی

▲ ريباره خدای دې سزا در کړي
لېرلی ما وې کار د ځان ته و وېستنه

▲ ريبار ورکوټی و اوس لوی شو
اوس چې د يار خوا ته ورځي شکمن پرې یمه

▲ په کباري کې يې دوکان دی
دغه کېسټ د يار محمد مزه کوينه

▲ په کباري کې يې دوکان دی
چې مونږه ور شو زموږ ډېر عزت کوينه

▲ زړه مې کابل دی نه وړانږي
يار مې دوکني دی په توپو يې وړانوينه

▲ خدايم د کابله پسې تېر کړه
چې بېر ته راشي ياره نه دې يادومه

▲ کارونه! وړان بچي يې مړه شه
چې په عاشک د لېوني گومان کوينه

▲ کور يې د مرگ په تبه وړان کړې
چې په دوستی کې ځنې تېرې ټکوينه

▲ په خدای سپک کړي نه درنږي
که د کاپ غرونو په څادر کې و ترينه

▲ سړی په رنگ نه سړی کېږي
سړی هغه دی چې يې خوی د سړي وینه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲۵ چوپړی

▲ مار کره په ټېټه تار اوچت که
لایک (لایق) دې نه يم پاک الله درکړې يمه

▲ افسوز، افسوز ارمان، ارمان دی
دامي ارمان دی چې اشنا به چېرته وینه

▲ خالونه يې ټول د مخ خالونه
د زني خال يې مرور په خوله کوينه

▲ که د جمعي په شپه رانغلي
که ته ژوندی يې زه دې په مرو حسابه ومه

▲ چې مسافر په کانو ولي
جلی لمن به دې خدای نه زرغونه وینه

▲ د مسافرو د رب مل شي
باران به اوري څوک به ځای نه ورکوي

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
چې ځای جارو کې په کې واخلې کدمونه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
شونډې دې پو کې په بلا دې و وهمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
ما به لاهو کې په نوښار به و خبرمه

▲ د مور ملوکې سرې دې نوکې
خوږې خبرې دې مزه کئ په تالوکې

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲۶ چوپړی

يادونه: د ننگرهار سر غندوي سندرغاړي سيد محمد اوستاد د دې لنډۍ اوږده مسره (۱۳ څپزه يا پاينۍ مسره) غلته ويلې ده، ديارلسمه څپه باندې ترنگتوک ناسم راوستی دی، رښتني پېښله (حکمي کافيه يا نړۍ واله يا عالميه کافيه) د دې پېيلو په کې نه شته، په هې (ه) ابېڅې اړېښه بايد بشپړه شوې وي، د لنډۍ ويلو خوند يې په خوږ غږۍ کې پيکه او اکېکېدونکې کړی دی. چې دا ترټولو ستره غلتي ده؛ هېڅ سندرغاړی يې ناسم و نه وايي او د هې ابېڅې او ترنگتوک غوندې په خوږ يا په لوړ په کې و ساتي دا د ټاټوبي د ميلي پېيلو رښت (قانون) دی.

د همدې له پاره ميرويس شوکي (شوقي) شينواري ورته گرندۍ وايي او پوی وي يې چې غلتي دې و کړه؛ سمې بې وايه، سندرغاړي خو ډېر ژر د سترگو په اشارو، د مخ له رنگ او د پېيلي له مانا ژر پوهېږي، د دې ناستو او پېيلو د چارپېريال ډېرې سړې تودې لري، دوی دي چې په دې دوديزو پېيلو وگړي ژر پوی وي او انگېزې په کې ښاندي.

يو سندرغاړی خپل ځواب هېڅ نه پرېږدي، ژر او گرندۍ ځواب ور ته په بله وگړني پېيله کې وايي. که د دوی په گډه ټنگتکور ته پام و کړی چې سندرې په کې وايي دا اړېښه درته روښانه کېږي. د دې غلتي لنډۍ کره او روغه ښه په دې ډول ده، اړينه ده چې داسې يې ويلي وي (واي).

▲ د مور ملوکي سرې دې نوکي
خوږې خبرې دې مزه کي په تالوکه

▲ د مور ملوکي سرې دې نوکي
پاس په تالو کې دې خدا مزه کوينه

▲ خدا د سر په بدله دی
چې سر پرې ورکړم باکي (باقي) دار به څومره شمه

▲ د مور ملوکي سرې دې نوکي
چې ځای جارو کې په کې واخلې کدمونه

د ټاټوبي ميلي پېيلې ۱۲۷ چوپړی

▲ د مور ملوکي سرې دې نوکې

چې دا درغلی ستا هر وخت کې شونډې بوکه

يادونه: د ننگرهار سر غندوي سندرغاړي سيد محمد اوستاد د پورتنۍ لنډۍ په بڼه چې مې يادونه ورڅخه و کړه دا هم غلته و يلې، ناسمه يې لوستې، ترکنگتوک په کې شتون نه لري.

په لاندي بڼه يې روغه بڼه ده چې و يلې يې وی نور دې په راتلونکي پېر کې هېڅ يوه تن د ټاټوبي ميلي پېيلې (لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصری) پرته له هې (ابېڅې) لمر (رديف) څخه نه وايي. دا لاندي يې کړه او روغه بڼه ده.

▲ د مور ملوکي سرې دې نوکې

چې دا درغلی ستا هر وخت کې شونډه بوکه

▲ مسرې سبي کړه بيا يې و له

چې په ميدان کې خجالت نه شي مينه

▲ څه د کوران (قران) ټکي خو نه دي

داسې الک په اکو بکو تېرومه

▲ که د کوران (قران) ټکي دا نه دي

لوټ دې اخستې بڼه مجلس کوه مينه

▲ دغه مجلس ته خدای راوستی

ميرويسه! وروره ملا دې و تره مينه

▲ که ته بلد زه نابله

دا جوړه مار مې دلته نه شته دی مينه

▲ د جوړه مار ارمان د مه کړه

که دا ته وايي زه به سم درته ويمه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲۸ چوپړی

▲ په انگرېزی کې به شروع شم
ته يې سپين ږېړی چې خفه نه شي مینه

▲ گوره دا ملک د پښتونو دی
ته ما انگرېزه نه يې راستوی نه يې مینه
▲ پښتو بدله په اېنگلېش شوه
کمپوټري ده پښتو نه خوښی مینه

▲ د خلکو نه خوښ يې جانانه
مور هغه حساب کې نه حسابونه

▲ (هواریو وېلکم) په خير راغلي
فرهاده تا ته هرکلی وایو مینه

▲ زه ما ارمان ختلی نه دی
لاسونه جیگ کړه غېږ ته بیا راشه مینه

▲ د ملکنډ د سر ټوتي وی
په زړه مې نه وی د خواره جانان غمونه

▲ غم به دې هله در معلوم شي
چې خدای دې زما غونډې محتاج د بل چا کې نه

▲ د ملکنډ د سر ټوتي وی
را سره نه وی د خواره جانان غمونه

▲ په مسافرو مې زړه بد دی
اوس مې کیسه د بنگالي مسافر شونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۲۹ چوپړی

▲ زه تر هغې ورته ولاړ وم
د جانان سپين مخ يې کبلي (قبلي) ته واړونه،
د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي ميرويس شوکي (شوقي) شينواري او سيد
محمد اوسنډ سره په ګډه په ټنگټکور کې ويلې دي.

▲ ،،وه!؛ ماته دې خپل جانان را ياد که؛ وای!
وه!؛ دومره پرېشاني زلفي مه ګرځه مينه

▲ وه!؛ فرياد له خوړو زړنو خبرې؛ وای!
وه!؛ چې زړه يې روغ وي هغه به څه فرياد کوينه

▲ وه!؛ ملاتړلی يار مې مړ دی؛ وای
ملاتړلي شړی و کڅم و ژاړمه

▲ چې کله، کله مې را ياد شي؛ اوو!
لکه يتيم د دېوال خواته و ژاړمه

▲ او!؛ ستا به زړه مينه يادېږي؛ نو
د ظالمانو لاسه کور کې ناسته يم

▲ يه!؛ خلک په پېغلو مينېږي
يار په زړې باندې مين دی مړ به شينه

▲ او!؛ ځان دې زړو جامو کې جوړ که
لکه په وران کلي کې باغ د گولو وينه

▲ يه!؛ اول به مور کره راتللي
اوس په څادر مخ پټوي چې پېغله شومه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳۰ چوپړی

▲ او!؛ په کوژدرني مين مه شي
ته به ولاړ وي هغه به بل ډولی کې وړینه

▲ وه!؛ کشری د ستا مشرۍ زما شوه
په منځني افسر به ښه لی واچونه

▲ او!؛ که یوه خوله دې ما ته را کړه
زړه به مې ښه شي خوله به بیا در کرم مینه

مړی، مړې اوبښکي څخومه په گربوان کې
پاکي پنډې تېرومه په میران کې
د خمارو سترگو هسي گناکار شوم
د زړه غم په وینو رنگي زه بېمار شوم

▲ زه بي له تانه وطن څه کړمه؛ وه!
که بوتې لونگ کاني ټوله له زرو شینه

▲ اول به کله، کله غم وه
اوس مې دوتر شو کروندې په کې کومه

▲ وه!؛ یار به په ټوکو مرور وي
زما به زړه ترې په رښتیا چودلی وینه

تیراواله ماما څه چې څو گرمي ده
پټکی را واخله بیا زموږ کلي ته خونه

▲ ما ویل چې زه به یار ته ژاړم
یار له بازاره سترگې سرې راوړي دینه

▲ ځان دې زړو جامو کې جوړ که
لکه غریب پټکي کې گول ټمبلې وینه

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۳۱ چوپړی

▲ د غره په سر د گولو وېش دی
نه مې جانان شته نه د گول تمه کومه

▲ وه! لېلا په منډه، منډه راغله
په لېوني اشنا يې واچول لاسونه

▲ وره، وره په توپو مړه شي
ته لا وره يې په يار وايي سلامونه

ستا سو په کلي کې راتلم کراره شپه وه
ورېځ خوره وره وه، نر، نری باران وه

▲ سپرلی خو بيا په تيرا راغی
د مسافرو په کې نه شته نصیبونه

▲ دا رحيم شا په غور کې ياد کړم
گيله به و کړي چې موږ څوک نه يادوينه

▲ په زړه کې پټ را باندې گران يې
ځکه په خولي خبرې نه در سره کړمه

▲ په خولي ويلي يار ته نه شم
خدای يې په خپله مهربانه که مينه

▲ په سفر تلې در پورته نه شوم
گيله و نه کړې زه سلگو نېولي ومه

▲ يه! کله به وم کله به نه ومه
يه! زما ياري په ږنگي مه شمېره مينه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳۲ چوپړی

▲ يه! په وېخني يوه ورځې را نغلي؛ نو
په خوب کې نخېني را کوي چې بلاربه شمه

▲ يه! وېښته مې يار له غمه سپين شو
خلکو ته وایم د بچو غمخواری شومه،،

د تیرا سرغندوي سندرغاړي محمد اشرف تیراوال اوستاد په ټنگټکور کې
ویلي دي.

▲ ،، نورې د هېچا او! کېدې نه ځي! نو
دا یو پښتون دی او! کېدې ښکته پور ته وړینه؛ ای!

▲ او یه کرېانه! د پښتنو، نو! مشران نه شته؛ نو
په هر سنگر او! باندې بېځایه ځکه مړینه؛ ای!،،

▲ ،، روړه یو ډک سگرتی راوړه؛ نو
زه یوې شپې ته د یار غم غلټومه

▲ وه! خدای به په خپله مادزیگر؛ وی!
د چینارونو سر ته مه خپره مینه

▲ يه! جانانه تېرې کاني سمې؛ نو
یوه جونگره ستا دیدن ته جوړومه

▲ وه! د دریابونو لامبوزن یم؛ اوو!
نصیب مې خوار شو د لڅښتي اوبه مې وړي نه

▲ وی! امانتي مې گور کې کېردی؛ که کېردی نو
وی! که یار خبر شي ما به خپل وطن ته وړي نه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳۳ چوپړی

▲ مخامخ مه راته درېږئ! اوو!
زما د زړه ستني کړې در په سي شينه

▲ وئ!؛ جانانه زېږي مي درباندي؛ ائ!
وئ!؛ پلار مي رضا شو اوس مي تاته درکوينه

▲ وه!؛ ديار په کلي کي مي شپه وه! اوو!
زما پوښتنه يې په درېيمه مياشت کونه

▲ ائ!؛ اوربل مي مخ باندې را پرېږدئ! اوو!
او!؛ لکه شپونکي چي رمه غره ته و شرينه

▲ وه!؛ اول مي فکر درته نه وه؛
اوس مي د زړه ستني کړې در په سي شينه

▲ ائ!؛ زما په سترگو ورته گورئ! وه!
او؛ جانان ښايسته دي او که خدای زه لېوني کړمه

▲ وو!؛ پخوا د سپک (صدق) يارني وې
دا اوسني خو تجارت (تجارت) په کي کوينه،

د ننګرهار سرغندوي سندرغاړي ميرويس شوکي (شوقي) شينواري او پهلون
هوټيل سره په گډه په ټنگټکور کي د شمشاد تلويزيون په يوې سترې ناسته
کي ويلې دي.

▲ خدايه! دوي مخو ښځې خړې کي
ما ور په سي کړې چي لکي يې تاوومه

▲ څوک د وطن په نوم شهيد شو
چا د و وطن په وينو جوړ کړل بېلدينگونه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳۴ چوپړی

- ▲ خاوره خو مور مور ترې پيدا يو
چې لېوني وي هم مور نه برېښوینه
- ▲ پرېږده چې ښې بلا و کاندې
نادان بچي دې د ښمن په لمسون دینه
- ▲ تور پنجابی مې خپل مېړه کړم
د پښتنو په سیمه درې وار کونده شومه
- ▲ ستا د غیرت پایله همدا شوه
یوه مېلیون مړي دوی مو ړنگ شو دېوالونه
- ▲ زموږ د جهاد پایله روښانه
څه چې یهود مشران وایي هغه به وینه
- ▲ راغلی مه وی انقلابه!
ډېرې دې کونډې کړې ښېرې درته کوینه
- ▲ سترگې مې پټې کړم خیر غواړم
که نه یې غواړم یتیمان له لورې مړینه
- ▲ بې ورونو خور په کوڅه راغله
ناره یې و کړه شپه به چا کړه کومه
- ▲ ښه ده چې اېننه یې زرګڼه!
که ته بېرون وای پرتا لا ډېر دي غمونه
- ▲ څنگه دې خواره کړمه خدایه!
چې همسایه مې د خولګۍ تمه لرینه

۸. پایله

گواکې داسې بویږ! چې د ټاټوبي ميلي پېيلي د مينې ژبه ده، د مينې په ژبه ټول بېل ژبي په ټوله نړۍ کې پري پوهېږي او په پينۍ واله بڼه زموږ د پېيلو پېنځگوني ر غنده ټوکونه لکه: ژبه، ټول، واند (خيال)، اند (فکر) او ولوله (احساس، عاطفه) کټ مټ لېږد وي، ستاسو لوستونکو او اورېدونکو پر واندونو، اندونو، ولولو اغېزه کوی شي.

د مينې په ژبه پنځي دي، ځکه موږ له رښتيا څخه خپل بردابنت په ولولي بڼه انځور کړي دي. همدې ته ادبيات (ليترچر) هم وايي چې لوېديځوال بيا د ټولو له چاپه راوتو اثارو مجموعې ته وايي. که ادب پوهې، زيرکۍ، ښه سلوکو کړه وړه (اخلاقي تهذيب) او لوړوالي (فضيلت) ته ويل کيږي.

او په اصل کې ادب هغه پوهه او روزنه ورکول (رياضت، استعمال، عادت او رواج، مشق؛ کارکول، مشق، کول، پرله پسې عملي کول، د پېښې په توگه يو کار کول، تربيه کول) دي، چې انسان ته لوړوالی ورپه برخه کوي، په خپلو کړو وړو کې يې له سهوې او ښويېدنې څخه ژغوري. داسې وگنئ چې و تاته مې و وي! ځکه چې هر پښتون باندې د خپلې ژبې ادبيات لازمي او اړين دي، که هغه په هر علمي مسلک کې وي، له دې پرته مو ژبه بډايه او ځواکمنه کېدل نا شوني دي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي هر يوه يې يو بشپړ رښت (قانون) دی او پښتون پښت به د وينښتيا او پرمختيا لور ته بيايي، هغه کسانو چې د دې ټولنې وگړو سره جفا کوله هغو ته مې نغوته کړي او د نيوکې لاندې مې په يوه نه يوه بڼه نيولي دي.

دا زما ښه بخت هم نه دی، چې تر اوسه پورې مې پښتون پښت له کتابه سره اشنا شوي نه دي، بل دا زما ليکې داسې دي چې د لوستونکو سويه، مزاج، او مېلان رسېدلی نه شي. او د خپل پښت ډېری زده کړيالان د پردۍ يو ژبو پېيلنو او پېلني (شاعرانو او شاعرانې) پېيلي (شعرونو) کې خپل مزاج ويني،

لکه د ابو عبدالله جعفر بن محمد رودکي، ابومنصور دقيقي، ابوالقاسم فردوسي طوسي، ابوالمجد مجدود بن آدم سنائي غزنوي، فريدالدين ابوحامد محمد عطار نيشابوري، جلال الدين محمد بلخي يا مولوی يا رومي، ابومحمد مصلح بن عبدالله شيرازي سعي، نظامي گنجوي، ابو الفتح عمر بن ابراهيم خيام، خواجه شمس الدين محمد حافظ شيرازي؛ مير، غالب، انيس، اقبال، جوش، يگانه، فراق، فيض، راشد، ميراجي، عزيز حامد مدني، ناصر کاظمي، مجيد امجد، امرو القی، النابغة، زهير، طرفه بن العبد، لبید، عنتره، عمرو بن کلثوم، الحارث بن حلزة، الأعشى، عبيد بن الأبرص؛

А. С. Пушкин, Л. Н. Толстой, М. Горький, А. П. Чехов, А. Н. Толстой, Н. В. Гоголь, И. С. Тургенев, М. Ю. Лермонтов, Ф. М. Достоевский, А. И. Куприн, Н. А. Некрасов, И. А. Бунин

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳۱ چوپړی

William Shakespeare, John Milton, Samuel Taylor Coleridge,
William Wordsworth, Lord Byron, Percy Bysshe Shelley, John
Keats, Emily Dickinson, Robert Frost, T.S. نورو....

پردی ژبو یا فارسي ژبو کېنلې (لیکي یا کتابونه) لوسته (مطالعه) کوي یا يې پېيلي له یادو یادوي (شعرونه حفظوي). چې شروع درته و کړي ته به وایې نېمچه فارسيوانان یا پنجابیان، عربان، روسیان یا انګلېسان دي.

زما د پښتون پښت نوی نسل او د ادب مینوال په همدومره پوی شي، چې زموږ میرځمن مور ته په درنده سترګه نه گوري، بد مو یاده وي، ټېټ او وروسته پاتې مو بولي، په درناوي مو نه یادوي، نو د هغو میرځمنو خبره په هره بڼه چې وي، مه منئ؟! چې خپل یو ژبی (له خپل پښته مو، ورته څهره، یو شان ونه، خوی، دود او په کومه بڼه مو چې زموږ مور ډوډی پخوي او په څتری لمونځ کوي په همغه بڼه مو بل پښتون یو ژبی یا بل پښتون ورور هم په ورته کړنه کړ وي). خپل پښتون پښت باید په هېڅ صورت و نه وژنو، موږ داسې ټبر وو چې اسکندر مقدوني مو مات کړی وه، ۳۴۰ کاله وړاندې له میلاد څخه په کنړ اسمار دره کې؛ اسکندر ژور زخمونه خوړلي وو، اسلام دین مو د اسیا په لویه وچه کې رسولی دی او له هیندیانو څخه مو عربان مسلمانان ژغورلي.

همدا زموږ لوی پښتون پښت و چې اوس ټول لر او بر ۷۰ میلونو ته رسیږي، هم دا یو پښت و چې انگریزان مو درې واري مات کړه، د نړۍ له باچاهۍ مو را وغورځول، همدو انگریزانو موږ په منځ کې یو خط کش کړ، ترسو چې دا پښتون پښت چې ۷۰ میلونه کېږي نېمګری، ناتوانه کړي او د نورو لاس ته یې محتاجه کړي. موږ په رښت کې که سره یو شو او ټول پښتون پښت سره یو شي نو ۷۰ میلونه په ټوله نړۍ کې یو زورور او بډایه ځواک کېدلی شي او د خپل پښت هر وګړی به مو بډایه شي، هر څه به مو خپل وي بیا به افغانستان لوی کور وي، خپل کوشني بېل شوي کورونه به له خپل لوی کور سره یوځای وي. لکه د پلرونو ۷۰۰۰ کلن پېڅلیک چې د پېنۍ داسې پښت و چې ښارونه یې ودان کړي وو، عصري ژوند یې وګړو ته تیار کړی وو، دښمنانو ته یې زورورې ماتې؛ د پنډه ډک درسونه ورکول، که لر له بر سره ګډ شو، په لر به د لر همغه سرغندوي پښتانه، خان عبدالغفار خان او خان صمد خان کهول واکمن وي، ټولو پښتنو ته به بېشمېره ښېګڼې رسوي، له دوي مخی به بیا لري وي، په ښکاره به لوی کور وي د افغانانو.

د ټاټوبي ميلي پېيلو کې همداسې ازانګي شتون لري چې بری یې تر لاسه کولی شئ په زیار سره، هندسي بڼه د هرې بڼې پېيلي د مانا له لوري حرم ته ورته دي، چې یو ټکی یا هېڅ ښکارېږي چې هر څومره یې بېخ لوري ځی نو بېخ (قایده) یې غټېږي او درنډېږي! دا چې د پښتو ادبیاتو له مخې د پښتون پښت هر سیمه په ځانګړي بڼه پېيلي کې ځانګړی سرغندوی (مشهور) نوم لري. لکه لمپاکا (لغمان) په لنډۍ یو، ټپو، ټیکۍ یو، مصرۍ یو، نیمکۍ (سروکه، پام) لنډۍ یو، نیمکۍ (سروکه، پام) ټپو،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳۷ چوپړی

نیمکی (سروکه، پام) ټیکۍ یو، نیمکی (سروکه، پام) مصری یو، لنډی ایزو، ټپه ایزو، ټیکۍ ایزو، مصری ایزو، انکی یو، لنډکی یو، غبرګی یو، پټی یو کې او کابل په غزلو کې، غزني د اتن نارو کې، سویل کندهار په نکلونو کې، پېښور په پېران (نظم) کې، پکتیا په کاکړی یو کې او ننگرهار په چاربتو کې، بلخ په بدلو کې. نو په خپله یو لنډی چې د ټاټوبي ميلي پېيلي برخه ده په لاندې بڼه وایم:

▲ سترګې رب رپې دې لېزې لیدل یې گوره د زړه سپینې تختونه

زما په دې پورتنۍ لنډۍ کې ټینگاره تشبې (موکده تشبې) شتون لري. ټینگاره تشبې (موکده تشبې یا موکده تشبه یا ټینگه، جدي، سختگیره، درست، سمه، پرځای، دقیقه تشبې): چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول (حذف) شوی وي، یا په کې شتون و نه لري ټینگاره تشبې گڼل کیږي.

په دا پورتنۍ لنډۍ چې سرو ته منسوبه ده، په پیلنۍ مسره کې سترګې له لېزې سره تشبه کړي ده چې سترګې مشبه، لېزې یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ رب رپې (رپول، رپول) یې د تشبې وجه ده؛ په پیلنۍ مسره کې سترګو لیدل د زړه سپینې سره تشبه کړي ده چې لیدل مشبه، سپینې یې مشبه به دي؛ د تشبې توري نه لري؛ له سترګو یې تر زړه پورې واټن یا چې د لېوالتیا حس لېږدوي او اثر یې رنگ پرک وړي، نظر یا گور! یې د تشبې وجه ده؛ ټینگاره تشبې (موکده تشبې) یې ځکه بولم چې د تشبې ټکی (تشبه ټکی) ور نه غورځول شوی یا په کې شتون نه لري.

پورتنۍ لنډۍ مې د منځپانګې، سکالو، محتوا، موضوع یا مسلې له مخې لاندې ډول لري، له الیده بسپنې ورکولو سره. بډاینې، غنایي یا بزمي لنډۍ (Great, Important, Dignified, Supreme, Erotic, Amatory, Stimulating Landay) ده: غنا په لغت کې سرود، نغمې او ښکلي آواز ته وایي. او په ادبي اصطلاح هغه لنډۍ دي چې د شاعر د احساساتو، عواطفو بیانونکي او څرګندوي وي. دغه احساسات خامخا د انساني مینې (محبت)، مینه ناک، له مینې ډک، لېوالتیايي (عشقي)، پارونې، رنځونو او کړاوونو څخه متأثر یا اغېزمن شوي وي. سکالو یې پر بزم او یا د بادویگا (۲۳۴ مخ) په خبره پر مینه یا لېوالتیا راڅرخي. بډاینې، غنایي یا بزمي لنډۍ ده.

په درناوي او رت سپڅلي پښتونولي

ماسټر اېنجینېر صفی الله فردوس

د وټساپ نرملکالي اړیکه: +۹۳۷۸۶۹۰۴۷۹۹

برېښنالیک: Safiullah_firdows@yahoo.com

Safiullah.janan@gmail.com

د تاتوبي ميلي پېلي ۱۳۸ چوپړی

۹. ژبپانگه (وېزېرمه: د کره لیکنی پښتو په پښتو تشریحی ویکو
چوپړي، د پښتو ابېڅې په سته په لاندې لښتیلیک کی کښل
شوي)

بېلگې:-

وی د ابېڅې په سته
مانا، د چوپړي ګڼه له ټکی لرونکي کامي او ټکي نه
ورسته په شمېر باندې ښودل شوي.

۱. اي (ا، الف)

ابا:

پلار، د مور خاوند، د مور څښتن، د مور ساتونکی، د مور
میره، والد.؛ ۲۱، ۳۱ او ۱۴۰ چوپړي کې (مخ پانه کې،
مخ کې، مخ صفحه کې، مخکڼه کې) شتون لري.؛ ۱۵۸
شیطان؛ ۴۳ او ۸۸

ابلیس

ابېڅه:

یوه توری، یوه حروف، ښځېنه لږ نوم دی یا مفرده ښځېنه
وی ده. لکه: ا (اي)، ب (بي)، ت (تي).؛ ۱۹، ۲۰، ۳۳،
۳۵، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۸۰ او ۲۱۰

ابېڅي:

ډېر نوم د تورو دی ښځېنه وی ده، ټول توري، ټوله الفبا،
الفابيټ له اي څخه تر يي پورې. لکه:
زموږ د پښتو ژبي ۴۹ ابېڅي: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ،
ج، چ، ځ، خ، د، ډ، ر، ز، ژ، س، ش، ښ، غ،
ک، گ، ل، م، ن، ڼ، و (اوږد واو)، و (لند واو)، و (بېواک
واو)، ه، زورواله هي(ه يا ه)، زورکی هي(ه يا ه)، ي،
ي، ی، ی، ی

ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق

دودیز: ا؛ غږېز(فونوميک): a؛ نوم: اي (اه، زور)؛
بېلگه: اره، ار؛ غږېزلیک ar, ará.

؛ ۳، ۶، ۱۰، ۲۳، ۲۸، ... او ۲۰۷ چوپړو کې شتون
لري (او ۳۱ واري نور په بېلا بېلو چوپړو کې راغلي
دی).

ابېڅي:

یوه توری، یوه حروف، نر لږ نوم دی یا مفرده نر ویکی
دی. ا (اي)، ب (بي)، ت (تي).؛ ۱۱، ۲۴، ۱۰۵، ۱۲۶،
۱۷۵، ۱۷۶ او ۱۸۵ چوپړو کې راغلي دی.

ابېڅي

ډېر نوم د تورو دی نر وی ده، ټول توري، ټوله الفبا،
الفابيټ له اي څخه تر يي پورې. لکه: زموږ د پښتو ژبي
۴۹ ابېڅي: الف ا، آ، ب، پ، ت، ټ، ج، چ، ځ، خ، د،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۳۹ چوپړی

ډ، ر، ز، ژ، ړ، س، ش، بن، غ، ک، گ، ل، م، ن، ڼ،
و (اوړد واو)، و (لنډ واو)، و (بېواک واو)، ه، زورواله
هي(ه يا ه)، زورکی هي(ه يا ه)، ي، ي، ی، ی، ی، ی
ث، ح، ذ، ص، ض، ط، ظ، ع، ف، ق). ۱۷۶؛
نظر. ۱۳۹؛

اټکل:

اچيان:

د غوايانو هغه جوړی ته وايي چې کروندگر پرې کرونده
کولبه کوي. له کده واره وي او وطني يا لغماني يې هم
بولي، ځانگړتيا يې: په بېره کار کوي او زر ستري
کېږي، د پېرېدلو بېيه يې ارزانه ده او د لاسته راتللو گڼه
يې زياته ده. دوېمه بېلگه يې انکيان نومېږي. له کده لوړ
وي او زراعتي يا کونړي يې هم بولي، ځانگړتيا يې: ورو
کار کوي په ډېر طاقت سره او زر نه ستري کېږي، د
پېرېدلو بېيه يې گرانه ده او د لاسته راتللو گڼه يې کمه ده.
درېمه بېلگه يې چپيان نومېږي. چې چپه بنسکرونه لري او
کم پيدا کېږي. ۱۳۹؛

احمد خان:

۱. د پښتنومير، باچا ابدالي، دورانی، احمد شاه بابا. ۲.
احمد خان زما د نيکه نوم دی چې د لغمان شيخ د محمد
ظاهر شاه د پېر د تالبانو لوی مشر د شهيد حبيب الرحمن
اوستاد. ۳. احمد خان د احمد خان نيکه ملگری مې د لغمان
سرغوی پېيلن شيخ؛ ۱۳۹

اخته:

ادم ذات:

مشغول. ۴. ۵۵، ۱۶۴، ۱۷۲ او ۱۷۳
بشر، انسان، ژوی د حضرت ادم (ع) اولاده، اشرف
المخلوق، بني ادم. ۴. ۱۳۹

ارو:

راگ دی: سا دي دي گا دي ما نا دي په دي گا ما پا ني
سا. ۴. ۱۳۹

ارک په ارک:

بغل په بغل، طرف په طرف، تاو را تاو. ۴. ۱۳۹
د پښتو ژبي سرغندوي ليکوال شاعر محمد اسمعيل ارم
پيتار منځنی نوم دی. ۴. ۱۳۹

ارمه:

ارنگلاندی:

تکيه، پايه، ډډه. ۴. ۱۳۹
ارنگمن، مشکوک، د اشتباه لاندې، اړنگ بړنگ، شک
او تردید. ۴. ۱۳۹

ارپکه:

ازاريان:

ازانگي:

اسارت:

رابطه. ۴. ۱۷، ۳۸، ۴۲، ۱۳۷ (ټول ټال ۱۰ واري نور)
د ازار جمع ده، خلکو ته مصيبت ورکونکی. ۴. ۱۳۹
انگ. ۴. ۱۳۶
غلامي. ۴. ۱۳۹

د ټاټوبي ميلي پېښلي ۱۴۰ چوپړی

- اشنا: ملگری، دوست، انډیوال. ۲۷، ۲۹، ۳۷ او ۲۰۷ (ټول ټال ۳۶ واری نور)
- ازرده: دېرزيان رسونکی. ۱۴۰
- اغېزېندنې: اثرلرونکي، يکړ يې اغېزېندنه کېږي. ۵
- اکتدار (اقتدار): دوران. ۱۲، ۳۱ او ۵۳
- اکلياتوريس: منډکه، خسته. ۱۴۰
- اکېډمي: دارالتعليم، اکاډيمي، د تعليم جونگره، د زده کړې کور، اکاډمي، هغه ځای چې الله د افلاطون د مدرسي پيروي او نظري زده کړې ورکول کېږي. ۱۴۰
- اکي: کاکي. ۲۵ او ۸۹
- اېلا: خوشي، روان. ۱۴۰
- الک: بېل، جلا، جدا، الېده. ۱۴۰
- الواک: نظر، تيوري. ۵
- الماسک: تالنده، په اسمان کې د ليکي په بڼه برېښنا ده. ۱۴۰
- امرو: راگ دی: سا نا دي پا ما ري گا دي ني سا ني سا ري گا دي سا. ۱۴۰
- انا: نيا، ادکي، د پلار مور، د نيکه مندينه، د نيکه ارټېنه، د نيکه مينه، د نيکه ميرمن، د اکا بنځه، د بابا کور ودانه. ۹، ۱۴، ۱۵ او ۱۸
- اندکي: کوشنی فکر، يا کوشنی پام. ۱۴۰
- انکړ: اکر، حالت او وضع (بد انکړ). ۱۴۰
- انگار: سکروټه. ۲۰ او ۵۵
- انگاره: سکروټه. ۱۴۰
- اننگوري: انارک. ۱۴۰
- اوتي ټوتي: بي هوده خبرې، چټي او بي باکه خبرې. ۱۴۰
- اوب: اوېدل يا (باقت). ۱۴۰
- اورپکي: جگره مار، جنگ اچونکي، وسله وال، د کلاشينکوف ريښته داران. ۱۴۰
- اورغونکی: وزگوري، د اوزي بچی. ۱۴۱
- اوردېپېری: اوږد پړاوی. ۱۷
- اوردمنکی: اوږد عمری. ۱۷
- اونيزه: هفته وار. ۱۴۱
- اېنجينېر: يوه فرانسوي وی ده. هغه څوک چې طبيعت په خبرو راولي، د طبيعت ژبه ده چې زي روح شيان په خبرو راولي، بردابنت، طاقت، ظرفيت، څرگند والي او ځانگړنې يې معلوموي. او په اصطلاح کې هغه متخصص

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴۱ چوپړی

ته وایي چې د یو شي په باره کي په ذهن کي پلان جوړوي او بیا یې د خطونو په واسطې سره کیني یا ترسیم او تیاره وي. ۲، ۳، ۱۷ او ۲۲۱، ۲۱ ټول واري راغلي دي.

اېنداره، هنداره. ۱۴

وېستلی. ۱۴۱

دولسپاني، ټيکگولي، ټيکوي، يو گل دی چې ستوري ته ورته بڼه لري، په رنگ سپين دی او داسې غرو يا د ځينگورا د پرېنو په درزونو کې شنه کېږي، دا گل د سيويس هېواد ملي گل دی چې وگړي سکي لوبه کوي او په ډېره مېړانه سره لاس ته راوړي چې پيداکول يې گران کار دی، د دې راوړل د زړه وړتيا نښه ده، دا گل يو ملگری بل ملگری ته د لاس نښي له پاره ورکوي. ۱۴۱

ایینه:

ایستی:

ایډال ویس:

هغه تن چې په ټول کران کریم د الله کتاب عمل کوي او په دونیوي علومو کې لوړې زده کړې و لري. ملا هغه تن چې کوران(قران) کریم لیکي، لوستل او ویلی و وسي، پېشوا، هغه میر چې کوران کریم لیکي، لوستل او ویلی و وسي، هغه مشر تن چې کوران (قران) کریم لیکلي، لوستل او ویلی و وسي او پرې عمل کوي یا کرلېږي. ۸۴

اېمام(امام):

۲. آ

آر:

اصل. ۱۶

شرطي. ۱۶

آروتي:

آس:

اس، اسپ، ډېرنوم نوري يې اسپي ده. ۷۸ او ۹۳

فکر، نظر، اند. ۱۵، ۳۶، ۴۴. ... ۱۳۵ (ټول ټال ۱۰

آند:

واري نور)

۳. بي (ب)

بابل:

ناڅيز. ۱۴۱

بابېز:

ببولالي:

هغه شعر ته و ويل کېږي چې په هغه کې د ناوې بڼه ستاينه، يادونه او تعريف کوي. د واده په هغه وخت کې وایي چې د ناوې سينگار تمام شي نو پېغلي سر يوه دايره جوړه وي او ناوې يې په منځ کې کېښنوي او بڼه ستاينه، يادونه او تعريف يې په شعر کې کوي. نوموړي شعر ته

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴۲ چوپړی

- ببولالي وايي. پاتي شوني دي نه وي چې د پېغلو په ديرا
کې هغه مېرمنې گډون کوي چې هغه واده شوي او يا
کوژده شوي وي. بې مېروخه او انجونې نه شي کولی چې
په نوموړي دايره کې گډون وکړي. ۱۴۲
مالک. ۱۴۲
- بادار:
بادرنگ:
باغه گل:
- سيزي ده. ۷۹ او ۸۹
د الينگار ولسولۍ کې د کلی نوم دی. د گمبه او څخره نومي
کليو د سيند نه پورې. د توري کلا نه مخ په غره لورته په
درځنۍ سيمه کې پروت دی. ۱۴۲
زړه. ۴ او ۴۲
مخنته. ۱۴۲
- بڅري:
بدرنگه:
بډه:
- د ماشومتوب ملگرۍ، د کمکيوالي ملگرۍ، ورکيتوب
انديوال. ۱۰، ۱۱، ۲۱ او ۱۸۷
کامياب، بهره مند، بريالي. ۱۴۲
تکميل، مکمل، پوره. ۳۳، ۷۸، ... (تول ټال ۴۸ واري
نور)
- برخوردار:
بشپړ:
- توروزري جنگي څرخي الوتکه، توره کوشنۍ څرخي
تياړه، توره کوشنۍ مرغۍ (سمال بلکېږده). ۱۴۲
شورشي. ۷۷ او ۲۱۱
ټانگه. ۱۶۴
- بغبعۍ:
بلواگر:
بگۍ:
بنگۍ:
بن:
بوستان:
- څارگره الوتکه، څارکېنې بېبيلوټه الوتکه. ۱۴۲
باغ، فردوس. ۲، ۳ او ۲۲۰
بن، وچېنگۍ، باغ، فردوس، بهشت، جنت. ۱۲۹، ۱۴۲
او ۱۸۲
- بوژن:
بور:
بورولي:
بورم:
بوروم:
بولن:
بولنده:
بولنديان:
- دهشت، بلواگري، ډاراجول. ۱۴۲
راتول. ۶
راتول کړي، راتولولي. ۸ او ۲۱۰
راتولوم. ۱۴۲
راتولوم. ۴۰
معقول، بولنې (معقولې). ۱۴۲
کومانده. ۱۴۲
کومندانان. ۱۴۲
- بيديا:
بيره:
بېړنۍ يو:
بي زبانه:
- ټينگ، بيابان، دېسته، صحراء. ۱۶۱
تيز، گرندۍ، رب، څڅېبکۍ. ۱۶۰ او ۱۶۵
عاجلو. ۱۴۲
حيوان، کم طاقت، عاجز. ۱۴۲

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴۳ چوپړی

بېلگه: نمونه، ورته بڼه، مثال. ۴، ۹، ۱۲، ... او ۲۰۰ (۱۱) واري نور په بېلابېلو چوپړو کې راغلي دي)
 بېهان: بېهي، بېي، د منو په شکل خيران گردان پوتکی لري او زېررنگ. ۴. ۱۴۳

۴. بي (پ)

پار: ساعت، وار. ۴. ۱۰۹
 پاتوری: وارث، اصلي پتساتی. ۴. ۱۴۳
 پتون: کشر، وروسته پاتي. ۴. ۱۴۳
 پردېس: مسافر. ۴. ۱۲۵
 پرلغېښتی: ټولو الهیز، سپستمتایک. ۴. ۱۴۳
 پرگی: غرنۍ میوه ده چې قهوېي او برک رنگ لري، البته زري يې خورل کېږي. ۴. ۱۴۳
 پر: چپه، نسکور، ژېرمخی، زېرمخی، ملامت. ۴. ۵۵، ۱۳۹ او ۱۶۵

پرونی: ښځینه څادر، ټیکری. ۴. ۱۶۴
 پسد: سم دم، رمټ، جور تیار، هوښیار. ۴. ۱۴۳
 پښت: نسل. ۴. ۱۳۶، ۴، ۲۰۱ او
 پښبله: کافیه یا قافیه. ۴. ۱۵، ۱۹، ۳۰، ۳۵، ۱۲۶، ۱۷۵ او ۲۰۷
 پلاوی: استازی. ۴. ۱۴۳
 پلنگ: پړانگ. ۴. ۱۲
 پلو: د ټیکري هغه برخه چې په سینه پرته وي او له پیڅکو (څنډو، ژي) پیل او د ټیکري تر نیمایي پورې وي. ۴. ۱۷۲

پلوه: اړخه. ۴. ۳۶، ۱۵۰، ۱۵۵، ۱۷۹، ۱۸۶، ۱۹۵ او ۱۹۹.
 پلوري: خرڅوي، خرڅلاو، خرڅول، پلورل. ۴. ۸۳ او ۹۰
 پنځا: تخلیق مفرده نر وییکی يې پنځ دی. طبیعت. ۴. ۱۴۳
 پنځه: تخلیق مفرده نر وییکی يې پنځ دی. ۴. ۱۹، ۲۴ او ۳۹
 پور: قرص. ۴. ۱۴۳
 پوروری: قرضدار. ۴. ۹
 پور: منزل. ۴. ۳، ۱۴، ۲۲، ۲۷، ۴۱، ۶۹، ۷۶، ۷۷، ۸۰ او ۸۴

پوپک: د ماشومانو یوه بېلگه لوبه ده. هغه خالي دروی چې دولي وني د نازک ښاخ څخه لرگی د منځ ساکه (ساقه) یا ډډ اوباسي او پوستکی يې پاتي کېږي، چې ورته پوپک وايي. او ماشومان په خوله کې د غنمو دانې او یا نورې وړې

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴۴ چوپړی

داني اچوي او هغه د خولي په واسطه پوپ کوي. چي هغه دانه د پوپک په منځ کي په سرعت سره د نښي طرف ته درومي. ۱۴۴

پوښت، پوښتنه کول، سوال کول. ۱۴۴
رون اندي. ۱۴۴
زوکړه. ۸، ۱۵۲ او ۱۶۷
مفرده وی يي پيسه ده، هامیانی، پيسی. ۲۲، ۲۵ او ۱۶۰

باکيره جلی، بي مېروخه، ناواده. ۲۲، ۴۷، ۸۲، ۹۴، ۱۱۴، ۱۲۹، ۱۶۰، ۱۶۵ او ۲۱۰
تله، اندازه. ۱۴

کائينات. ۸، ۱۲، ۱۹، ۲۲، ۲۵، ۷۵، ۱۳۵ او ۱۳۶
اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ۱۲، ۲۶، ۲۷، ۳۶ او ۲۰۵ (ټول ټال ۳۰ واري نور راغلی دی.)
پېيله، اشلوک، شېر، شعر، (نظم). ۱۲، ۲۵ او ۱۴۷

پوښتي:

پوهگري:

پيدايښت:

پيسو:

پېغله:

پيمانه:

پینی:

پېيله:

پېيرن:

۵. تي (ت)

تابدان:

تان:

تير:

تيران:

تران:

ترخان:

تروگی:

تاراک:

ترانگه:

تعليم قدم (کدم):

تل:

درينځه. ۱۴۴
(۱) تشکيل، رغونه، جوړښت، ۲) خوی، رویه. ۱۵۰
پری، رسی، عوبدل شوي لومه. ۱۵۹
بونجی (مونجی) هغه څوک چې پزه پيټه کوي او لنډه وي يي، پيت پوزی. ۱۴۴
پيل، شروع، بريد. ۶، ۸ او ۹
د لرگي چينجی، هغه څوک چې له ماليي څخه معاف وي. ۱۴۴

يو ډول گيا ده چې غوايي و خوري پرسېري. ۱۴۴
ټول وژنه، عام وژنه، قتل عام. ۷۹
دره. ۱۴۴

شېرم حالت د سيستم دی، کي ورته وايي:- کله چې گور پای ته رسي تعليم قدم پيلېږي. بيا شپه ميري سره په گډه وایي يو!، خپلو پخښو ته ډب ورکوي. بيا وایي دوه! بيا خپلو پخښوته ډب ورکوي. بيا وایي دري! بيا خپلو پښوته ډب ورکوي. ۱۴۴، ۱۷۴، ۱۹۰ او ۲۱۲

بېخ، ژورټکی، ژوره نقطه. ۱۳۶
همېشه، دايم. ۵۶، ۷۰ او ۹۸

تل:

تمکه:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴۵ چوپړی

- تمکه: یو راز زهر او شیدي لرونکی بوټی، یو ډول غرنی بوټی دی چې د زهر پی لري. ۱۴۵ ۴.
- تمن: زهري شیدي کونکی. ۱۴۵ ۴.
- تنخرو: اشخار، تمنه، د اشخارو د بوټی څخه جوړه شوې پلنه چکی چې د صابون په ځای استعمالیږي. ۱۴۵ ۴.
- تندوس: تمخرو، تنزری، تمزری، یوه مرغی ده چې خونوره غوښه لري. ۱۴۵ ۴.
- توتان: یو ډول گیاه، یو ډول واښه دي چې د پسرلي په موسم کې راټولېږي. ۱۴۵ ۴.
- تود بڅری: تازه میوه ده، د توت ډېر نوم. ۱۴۵ ۴.
- تور: پروتون. ۱۴۵ ۴.
- توران: په پرتیا تورن، ملامتیا. ۱۴۵ ۴.
- تورایت: تور کندهاري انگور دي بیخي تور. ۱۴۵ ۴.
- تورتورو: یوه ډول تور انگور دي چې لږ شان سوروالی هم لري. ۱۴۵ ۴.
- تورتیلی: گونگی. ۱۴۵ ۴.
- تورکوتا: لمر سوځلی، هغه سړی چې تک تور وي، تورسوی شی. ۱۴۵ ۴.
- توره پاڼه: د ځای نوم دی چې د لغمان ولایت مهترلام ولسوالۍ مخې ته پروت کلی دی، د لغمان ولایت په مرکز کې شتون لري، یا د تورکوټه. ۱۴۵ ۴.
- توره خره: بنفشه، یو ډول بوټی دی چې ارغواني رنگه گل لري. ۱۴۵ ۴.
- تورم: سهار وختي. ۸۷ ۴.
- توروتکو: د موسیکۍ یا د ډمټوب یوه اله د چې پوکوي یې او د تولی په شان اواز اوباسي. ۷۶ ۴.
- توریشانه: د تورو نقطو جمع ده: قران کریم، مقدس کتاب، او پښتانه یې د الله تعالی له لوري رالېږل شوي مقدس کتاب قرآن پاک چې د حضرت جبرائیل امین ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی دی بولي. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دي کتاب پورې تړلی دی. ورته وایو او منوونکو ته یې مسلمان وایي. الله تعالی مونږ ته له یو لږ شیانو څخه په کلکه منه کړي یو چې هغه حرام دي او نه به یې کوئ: په ځمکه کې فساد، د پردو خبرې منل، یهودو او عیسویانو نه پیسې اخستل او لاس ورسره یو کول، د مسلمانانو وژل، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل،

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۴۶ چوپړی

د خور غوښه خورل، د يتيم مال خورل، ظلم، منافقت، ...
 او له هغه سره شريک نيول دي. او بل لړ شيانو يې حلال
 گرځولي دي چې هميشه به يې کړي: د انسان درناوی، د
 پلار او مور درناوی، بېوزلو، مسافرو، لارورکو،
 کوشنيانو، سپينزيرو ته خواره او اړي بابرول، يووالی،
 لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازي او يوازي د الله تعالی د
 رضا له پار جهاد، ښه سلوك، ښه رويه، ارام خوراک
 کول په ټيټ اواز غږېدل، د مشرانو احترام، پاک خواره
 خورل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم
 نه ويل. ۴. ۸۴

تورن: تور بخنه، تورنگی. ۴. ۱۴۶
 توکي: دوران، پريود. ۴. ۱۴۶
 تولندی: موتر، لکه بگاتي، لمبرگيني، لکسيس، تيوتا او بنس تولندي
 . ۴. ۲۲۲
 تومن: شيرگرم، ترم. ۴. ۱۴۶
 تونده: غوره مری. ۴. ۱۴۶
 تېري گل: د مهترلام په ولسوالۍ، د لغمان په مرکز کې د کلي نوم
 دی. له مريم کوري نه کوز لورته

(نوبت: نوموړې پرته او اوارې سيمي پخپليک دی. د
 شپاړسمې پېړۍ سرونه وو، د کروندو د کرکيلي د مالياتو
 غونډولو راپورونه چې به سلطانت ته ورتله نو د دې
 ختېځې پرته او اوارې سيمي چې د الينگار او اليشنگ د
 سيندونو او ترانگو په غاړو کې وې افغانستان باله، او نومه
 وړی نوم به بابا ته ډېر خوند ورکاوه. او وروسته سلطان
 احمد شاه بابا ابدالي دوراني د ټول افغانستان نوم کړ، چې
 تر اوسه پورې پرې يادېږي.)
 نو يو هندو سوداگر چې نوم يې تېري گلي نومیده او همدې
 کلي کې اوسېده.

د وخت په تېرېدو سره نوموړی تيرگرې شو. او بېرل
 هندو انگر هم په همدې کلي کې وه. هغه وخت چې سلطان
 احمد شاه بابا ابدالي دوراني له هندستان څخه راستون شوی
 وو، نو ډېری گڼه هندوان ور سره راغلي وو او په دې کلي
 کې ژوندگر شوي وو. ډېری گڼه وگړي په دې اند دي چې
 نوموړی له پخوانه د تېري گل په نوم وو او وروسته
 تيرگرې شوه. د لغمان زوړ ښار يې هم بولي. ۴. ۱۴۶
 د تره ښځه يا کاکۍ. ۴. ۱۷۲

تیندار:

د تاتوبي ميلي پېلي ۱۴۷ چوپړی

۶. تې (ت)

تاتوبي:.

د پېل پېر مېنه، لرغون د زوکړې ځای، د پښت د دېرودو
ځای، هېواد، وطن. ۴. ۵، ۶، ۹، ۱۰ او ۲۲۱
موټرسیکل، موټرگارې. ۴. ۱۴۷

تېټی:.

تېه:

د وی یا ویکي له پامه (په لغات کې) تېه هغه دوی سرې
پېلي (پېیرن، اشلوک، شېر یا شعر) ته وايي چې د تېپ
سره دېرې ورته ځانګړې ځانګېرنې، څرنگوالی او
څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړی، غښتلی،
هېښونکی، سندريز، خوږ، ګڼلی، منلی، له اند، پند،
احساس او تخیل ډک شېر دی چې زموږ لرغونو پښتنو
نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو وو، ښ، ډ، ږ، ن، ی
او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له
زوکړې له پېداېښت سره جوړښت یې جوت کړي دي. پښت
یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښی) یې پرته له
ادبي بیرغې کولو (فلګیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په
خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

تېي د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۲۲ له
دفتنگونو او پارنویکیو پرته. (دفتنگونه د تېي توکي دي
لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرینه، ګرانه، یا
الله، یه، وا!!، وای!!، وه!!، وه الله، الله وی!!، ای!!، وه الله
وی!!، وا وی، وای وای، وروره، یه الک، یه پښتونه، یه
کربانه، کنه او داسې نور...)،

د پېنېلي یا قافيې کلمې یا غونډلې نه لري. خو د دویمې
مسرې په پای کې اهنګینه کلمه لري، چې دوی ټول اهنګ
بشپړوي. هره تېه باید ده (زموږ خپله وه، هیا هی، ،
چې ورته وره، روغه، کوشنۍ، لنډه، دوی سترګې
ه، وه، دوی سترګې والا، یا عینکو والا، عصري او
ځانښودنې، وه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، ګڼه ابېڅې
ده. په واول یا غرن اواز پایته رسېدلي وي، تېه د پښتو
ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر
بنسټ جوړېږي.

په نورو ژبو کې د دې ډول پېيله (البته په همدې وزن او
اهنګ) څرک لیدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د تېي
په ژباړه کې د دې اهنګ ساتل شوی دی. پرتولو تپو، باندې

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴۸ چوپړی

يوه رېښت (دودۍ يا قانون) د تطبيق وړ دۍ، يانې داچې د هرې ټپې لومړۍ مسره بايد ۹ له دفتنگونو پرته، او دويمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې ټپې، د لومړۍ څلورمه او اتهمه څپه؛ د دويمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي؛ دېرې وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کې توپير لري. ۴. ۲۹، ۳۶، ۳۹، ... ۲۰۶ (ټول ټال ۶۵ واري نور)

ټپه يې يوون نوم دۍ، يا مفرده وي يې ټپه ده او ټپه دېر نوم ټپو (نارينه وي) او ټپې (ښځينه وي) کېږي. ۴. ۱۶، ۱۷، ۱۸ ... ۲۰۸ (ټول ټال ۳۶۴ واري نور)

د وي يا ويکي له پامه ټپه ايزه هغې درې سرې پېيلي ته وايي چې درو ټپو سره دېرې ورته ځانگړې ځانگړنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابېڅو و، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) يې پرته له ادبي بيرغې کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټپه ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوبيکيو پرته دۍ. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسترباری، غونډلې يا کلمې دې چې سندره ، اهنگ؛ ترنگتوک؛ يې لا خوړوي، په بله مانا ديفتنگونه ، غبرگغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملگرتيا منځ ته رازي او لکه پوستووی اواز يوه وار پتلز له خولې راوړي د يوه غبرگغږ لومړی توک يوه خپلواک او دوېم توک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکۍ واله يې يا نرمه وۍ، او زورکۍ واله يې يا درنه يې وۍ، او داسې نور. ديفتنگونه ، غبرگغږونه، ناټروبيکي، تروبيکي، ستربل،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۴۹ چوپړی

اوسټرېل، پارنوييکي، بلنوييکي، انډېنني، هېبجاني چغي، لکه: الله وى!، وى، او، نو وى!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شيرينه، گرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، اى!، وه الله وى!!، وا وى، وای وای، نو، الله، او، گرانه!، يه کربانه!، يه پښتانا!، يه ځلميه!، هه بچيه!، فردوس ځانه!، لغمانيه!، يه که څاره!، اى الکه! وروره!، بخته ميره!، وى اه!، دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولي...، نومړي ټول د ټپه ايزي (ټپيزي) توکي دي، چي لکه هرې مسرې پيل کي، کله منځ او ډيرای وخت په پای کي ويل کېږي او د څپو په شمېر کي ډېر والی راولي.

د پښېلي کلمي يا غونډلي لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې او درېيمې مسرې په پای کي ترنگتوکه غونډله لري، چي دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره لنډۍ ايزه بايد ده (زموږ خپله ده، هيا هي، چي ورته وره ده، روغه ده، کوشنی ده، لنډه ده، دوی سترگي ده، دوی سترگي والا ده، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ده، وايو) چي د پښتو ژبي، نهويشتم، گڼه ابڅي ده. په واول يا غږن اواز پایته رسېدلی وي، ټپه ايزه د پښتو ژبي د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي.

او درېيمه مسره يې ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته. د هرې ټپه ايزي، د لومړۍ او دوېمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کي کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځني سيمه کي بېلوالی لري. په بله وينا لنډۍ ايزي مېچي د څپيزه او خجيزه ټولوالي سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوي خور غږي يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چي د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او يوه دېر شتمې څپي خور غږي د ټپه ايزي مېچي د څپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنگه د ټپيزي يوه بل رغنده توک گڼل کېږي او نه شتون يې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلي په توگه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پايني توکونه په يوه پير کي له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکي نهمې، اتلسمې، او يوه دېر شتمې

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۰ چوپړی

زورنې څپې له يوه څه اغېز سره ټپه ايزې ته يوه خورغري وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنگتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د ترنگتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دې چې د لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانگړې ځانگړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنکينه پاينۍ څپې ولري، د ديفتنگونه او پارنويکي سره، خو له نيمکۍ، انگۍ، لنډکۍ، بگتۍ، کېسۍ (شبي)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادي پېيلې)، کېسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپيزۍ، څلور څپيزۍ، پېنځه څپيزۍ، شپږ څپيزۍ، اووه څپيزۍ، اته څپيزۍ، نهه څپيزۍ، لس څپيزۍ، هايکوبۍ، مونډۍ (سر پرېکړۍ)، انځورگۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، ناپېنېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلې، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلي، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالۍ ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رې بېلوالۍ يا گړندۍ فرق يې وکولای شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رې سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسې چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره ټپه ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سرې پېيله له درو سره ټپ يا درو سره زخم يا درې زخمه يا درې ټپه، درو سره ټپه ايزې، څلور سره ټپ له څلور سره ټپه ايزې سره، پېنځه سره ټپ له پېنځه سره ټپه ايزې سره، شپږ سره ټپ له شپږ سره ټپه ايزې سره، اووه سره ټپ له اووه سره ټپه ايزې سره، اته سره ټپ له اته سره ټپه ايزې سره، نهه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۱ چوپړی

- سره ټپ له نهه سره ټپه ايزی سره او لس سره ټپ له لس سره ټپه ايزی سره... ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې لري. ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۰ او ۱۵۱
- ټاپی: (۱) په نښه شوی، ټاپه شوی (۲) په ټکو لوخسې (خصی) شوی، ټپي شوی، ټکيدلی. ۱۵۱
- ټاپن: مهر لگونگی، ټاپه کونگی، چاپه کونگی. ۱۵۱
- ټاپ: افسوس، ټاپ، ارمان، اوسوز، اوسوس. ۱۵۱
- ټانتیس: کم عقل، شوده، ساده، ناپو. ۱۵۱
- ټانتوری: ټانتور، ټاندور، د څپياکي (چاپکو) توتې چې نغري کې يو دبل دپاسه اېښودل کېږي او په اسانه اور اخلي. ۱۵۱
- ټبر: کورنی، کهول. ۲۴، ۳۷ او ۱۳۶
- ټبوتوک: غرنی بلبل. ۱۵۱
- ټپر: سوندي توکر. ۱۵۱
- ټپر: سينه، ټپری. ۹۶
- ټټنگ: (۱) دښته، بيابان، ميره، وچه دښته (۲) خالي لاس (۳) د افغانستان په ختيځ کې د يو ځای نوم دی. ۱۴۲، ۱۶۱ او ۱۹۲
- ټگمار: دوکه ورکونکی، غلط توونکی، تېر وېستونکی، خوله په سروونکی، چل ورکونکی، فريبکار. ۱۵۱
- ټندان: پلن، پرسيدلی. ۱۵۱
- ټنده: وچولی، تندى. ۱۵۱
- ټنگ: انگ، انگ لرونکی اواز، د دبختی زيری. ۱۵۱
- ټوکان: د تخرگ لکړه، امسا، ټاپوړی. ۱۵۱
- ټول: واړه، درست. ۳، ۴، ۵، ... او ۲۲۱ چوپړی (ټول ټال ۳۵۹ واري نور دا وی په بېلابېلو چوپړو کې شتون لري).
- ټولگو: صنفونه، ټولگی، ټولگی يکر نوم دی. ۱۵۱
- ټولگوالو: هم صنفیان، ټولگيوال. ۱۵۱
- ټولگی: صنف، کلاس. ۱۸۹
- ټولواله: سيستم. ۴۰ او ۱۶۶ چوپړی
- ټېټ: کوز، لاندی. ۱۳۶ او ۱۴۶
- ټېټه: سويي لوري، کوزې، لاندی. ۵۲، ۸۵ او ۱۲۵
- ټيکی: د وی له پامه ټيکی هغه دوی سري پېيلي ته وايي چې د ټيک سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۲ چوپړی

او په اصطلاح کي هغه ولسي، پياوړی، غښتلی، هېښونکی، سندرېز، خوږ، گڼلی، منلی، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پېيله ده چي زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبي د ابېڅو و، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... ،، څخه وړاندي زده، پېژندلي او د پښتو ژبي له زوکړي له پيدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چي لرليد (راتلونکي بني) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

ټيکي د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له دفتنگونو او پارنوييکيو پرته. (دفتنگونه د ټيکي توکي دي لکه: وى، او، نو وى!!، جان، اشنا، شيرينه، گرانه، يا الله، يه، وا، وای، وه، الله، الله وى، اى، وه الله وى!!، وا وى، وای وای، وروره، يه پښتونه، يه کربانه، کنه ...)، د پښېلي (قافيي) کلمي يا غونډلي نه لري. خو د دويمې مسري په پای کي اهنکينه کلمه لري، چي دوى ټول اهنک بشپړوي. هره ټيکي بايد ده (زموږ خپله و، ه، ه يا هي، ، چي ورته وره ه، روغه ه، کوشنې ه، لنډه ه، دوي سترگي ه، ه، دوي سترگي والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، ه، وايو) چي د پښتو ژبي نهوېشتم، گڼه ابېڅې ده. په واول يا غرن اواز پايته رسېدلي وي. ټيکي د پښتو ژبي د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغي پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کي د دي ډول پېيله (البته په همدې وزن او اهنک) څرک ليدل شوى نه دی او نه نورو ژبو ته د ټيکي په ژباړه کي د دي اهنک ساتل شوى دی.

پرتولو ټيکي يو، باندې يوه رښت د تطبيق وړ دی، يانې داچي د هرې ټيکي لومړى مسره بايد ۹ له دفتنگونو پرته، او دويمه ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته. د هرې ټيکي د لومړى څلورمه او اتمه څپه او د دويمې مسري څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېرى وخت په کي کومه څپه په کي نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په نيمه سيمه کي توپير لري. ۴. ۲ چوپړی او ۱۰۰ واري نور راغلی دی.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۳ چوپړی

ټيکي يې يکره وئ (يوون ويکی يا مفرد لغات) دی يا د
ټيکي ډېر نوم دی. ؛ ۲، ۱۶، ۱۱۷ ... . (۱۹ واري نور
راغلی دی)

ټيکي ايزي
(ټيکيزي):

د وئ يا ويکي له پامه ټيکي ايزه هغې درې سرې پېيلي
ته وايي چې د څو سره ټيک سره ډېرې ورته ځانگړې
ځانگېرنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري.
او په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، پياوړې، غښتلې،
هېښونکې، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند،
احساس او تخيل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو
نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابېڅو و، بن، ډ، ر، ن، ی
او ... ، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له
زوکړې له پېداېښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت
يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بني) يې پرته له
ادبي بيرغي کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په
خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټيکي ايزې د مسرو شمېر يې ۳، د څپو
شمېر يې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوييکيو پرته دی.
(دفتنگونه ، الیده ، اضافې، سرباري او اوسترباري،
غونډلې يا کلمې دي چې سندره ، اهنګ؛ ترنگتوک؛ يې
لا خوږوي، په بله مانا ديفتنگونه ، غبرگغږونه يا واکه
مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په
ملگرتيا منځ ته رازي او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز
له خولې راوړي د يوه غبرگغږ لومړی ټوک يوه خپلواک
او دوېم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله
يې يا نرمه وئ، او زرکی واله يې يا درنه يې وئ، او
داسې نور. ديفتنگونه ،غبرگغږونه، ناټروبيکي، تروبيکي،
سترېل، اوسترېل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې،
هېيجاني چغې، لکه: الله وئ!، وئ، او، نو وئ!!، جان،
ځانه!، ځانه!، اشنا، شيرينه، گرانه، يا الله، په، وای!،
وه!، وه الله، ائ!، وه الله وئ!!، وای، وای وای. نو،
الله، او، گرانه!، په کربانه!، په پښتيا!، په ځلميه!، هه
بچيه!، فردوس ځانه!، لغمانيه!، په که څاره!، ائ الکه!
وروره!، بخته ميره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۴ چوپړی

ولی...)، نومړي ټول د ټپه ايزي (ټپيزي) توکي دي، چې لکه هري مسري پيل کې، کله منځ او ډيرای وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پېنېلي کلمې يا غونډلې لري لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې او پېنځمې مسري په پای کې ترنگتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره ټيکۍ ايزه بايد ده (زموږ خپله ،، ه، ه يا هي ،، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنې ه، لنډه ه، دوي سترگې ه، ه، دوي سترگې والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، وه، وايو) چې د پښتو ژبې، نهوېشتم، گڼه ابېڅې ده. په اول يا غرن اواز پایته رسېدلې وي، لنډی ايزه د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غريز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او د لومړۍ ټيکۍ ايزي څلورمه او د دوېمې ټيکۍ ايزي پېنځمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هري ټيکۍ ايزي، د لومړۍ او دوېمې (د پورتنۍ څلور سرې مسري درېمه، او د پېنځه سرې مسري څلورمه) مسري څلورمه او اتهمه څپه او درېمې مسري (پاينۍ مسري)، څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا ټيکۍ ايزي مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالي سره سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خور غږې يا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې او څلوېښتمه (د پېنځه سره ټيکۍ ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېشمې او نهه څلوېښتمې) څپې خور غږي د ټيکۍ ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنگه د ټيکيزې يوه بل رغنده توک گڼل کېږي او نه شتون يې رغنيت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلې په توگه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پاينې ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۵ چوپړی

مخکې وروستی نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې او
څلوېښتمه

(د پېنځه سره ټيکې ايزې يې نهمې، اتلسمې، اووه ویشتمې،
شپږدېښتمې او نهه څلوېښتمې) زورنې څپې له يوه څه
اغېز سره ټيکې ايزې ته يوه خوږغږي وربښي او پر
همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره يوه څپه هم
ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې
ترنگتوک يا ترنمي توک کېدای شي. غوره سټه د
ترنگتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د
ايزې رغښت پنځ کوي، د ايزې غوره توک او منځي
راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې،
ټپکې او مصرې، له هرې يوې مسرې سره ورته لرونه،
پښيلې، ځانگړې ځانگړنې، بېلونکې نخښې، سرباري
اهنگينه پاينۍ څپې ولري، د ديفتنگونه او پارنويکي سره،
خو له نيمکۍ، انکې، لنډکۍ، بگتۍ، کېسۍ (شبي)، پارکۍ،
کاکړۍ، نارې، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيتې، سپينې
(ازادې پېيلې)، کېسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپيزې،
څلور څپيزې، پېنځه څپيزې، شپږ څپيزې، اووه څپيزې،
اته څپيزې، نهه څپيزې، لس څپيزې، هايکوبۍ، موندۍ
سر پرېکړۍ، انځورگۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ،
زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، ناپښليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ،
دې ټولو پېيلو سره د سکالو
(موضوع، مسلي، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې
بېلوالۍ ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له
درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان
له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره.

نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالۍ يا
گړندۍ فرق يې وکولای شي، ورته گڼلې وي او د ټولو
زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی
وشي.

د ټيکې ايزې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې
سره لري ۳۱ څپيزې وي، څلور سره ټيکې ايزې ۴۰
څپيزې وي، پېنځه سره ټيکې ايزې ۴۹ څپيزې وي، شپږ
سره ټيکې ايزې ۵۸ څپيزې وي، اووه سرې ټيکې ايزې

د ټاټوبي ميلي پېلي ۱۵۶ چوپړی

۶۷ څېبزي، اته سره ټيکي ايزي ۷۶ څېبزي وي، او نهه سري ټيکي ايزي يې ۸۵ څېبزي وي او لس سره ټيکي ايزي ۹۴ څېبزي وي. چي تر ټولو غوره يې څلور سره ټيکي ايزي ۴۰ څېبزي رانېلولي لري او څلور داني وويل شي. خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي، ډېري ښي يې اته سره ټيکي ايزي ۷۶ څېبزي وي چي دوي داني وويل شي، ښي به بيا دري سري ټيکي ايزي دي اته داني يا دولس وويل شي، لري ښي بيا پېنځه سره ټيکي ايزي يا پېنځيزوني ټيکي ايزي دي چي پېنځه داني وويل شي ښي راځي، دا بيا له څلورو دانو شپږ سره ټيکي ايزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دي له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چي زه خپل د ژبي يوه څو سره پېيله د څو سره ټيکي ايزي نوم باندې نوموم، چي دې پښتو څلور او پېنځه سره پېيله له څلور سره او پېنځه سره ايز ټيک، پېنځه سره رې رمټ ايز يا پېنځه سره سم برابر ايز او ايزي سره تشع کوم، چي ورته ټيکي ايزه وايي، په دغه ډول څېري لري، دري سره ټيکي ايزي، څلور سره ټيکي ايزي، پېنځه سره ټيکي ايزي، شپږ سره ټيکي ايزي، اووه سره ټيکي ايزي، اته سره ټيکي ايزي، نهه سره ټيکي ايزي او لس سره ټيکي ايزي... په ښه مندل کېږي. د ټولو پام د ناوي ناوېتوب درناوي ته چي په همغه شېبو او چارپېريال کي ويل کېږي نوموم يې. ټولي ځنگېږني يې د ښادی د دي شېبو سره ورته وي. هر څه د ناوي برابر وي سم برابر، يوازي د ناوي ستاينه په کي کوي همدغه چارپېريال سره ډېري ورته ځانگړي ځانگېږني لري. ۱۵۳ او ۱۵۶

۷. جې (ج)

زما ريضائي نوم دی، زما ريضايي مور را باندې جانان: جانان:
نوم ايښی و، په دغه نوم به يې نومولم، ۲: لالی، لېوال معشوق، حبيب، محبوب. ۴۷، ۴۸، ۵۱ او ... (ټول ټال ۶۳ واري نور.)
د پښتنو دود مجلس چي اته فيصله کېږي. ۲۱۲: جرگه:

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۵۷ چوپړی

- جغات: کوشش، ربر، زیار، زحمت. ؛ ۱۵، ۱۴۶، ۱۸۵ او ۱۸۸
- جگرې: جمع وی ده جنگونه، مفرده وییکی یې جگره. ؛ ۲۱، ۲۵ او ۳۷ چوپړی.
- جگره: جمع وی یې جنگونه، مفرده وییکی یې شخړې. ؛ ۱۴۰ او ۱۵۷ چوپړی
- جلا: بېل، جدا. ؛ ۱۵۷
- جکا: (جگه)، کور. ؛ ۱۵۷
- جلگی یو: د جلگی مشابع ده چې د چمن واښه دي چې خرکا لري. ؛ ۱۵۷
- جنبان: لړزنده، لړزېدونکی. ؛ ۷۸ او ۹۳
- جوگر: خپره، جونگره. ؛ ۷۸ او ۹۳
- جولا: غالی اوبدونکی، توکر اوبدونکی. ؛ ۱۷۳
- جيجری: کوزری، کوزلی، د خاورو گډوی، د خاورو گډوه، د خاورو هغه لوبنی چې لاستی لري اوبه په کې څښلی کېږي. ؛ ۷۸ او ۹۳
- جيجکي: جمع وییکی دی د جيجی، هغه مرغی دي چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۱۵۷
- جيجی: د يوه مرغه نوم دی، هغه مرغی چې د لوپټ نومي مرغه څخه نه جلا کېږي. ؛ ۱۵۷
- جيجيونتی: د موسيکي د کماچ ټاټ يو راگ دی، رکهب يې با دي دی په دوو گندهارو (کومل، تپور) او دوونکهار وويل کېږي، ارو، امرو. ؛ ۷۸ او ۹۳
- جیل خاني: زندان، بنديخانه. ؛ ۱۵۷
- جيویش: هود، يهودي، بني اسراييل، د لغمانی بلا (بلحه) زامن. ؛ ۷۴

۸. چې (ج)

- چان: ستره، پاک، صاف شوی، پاک شوی، غلبل شوی، کره شوی. ؛ ۱۵۷
- چامېل: جمېلي، چامېلو يې ډېر نوم دی، چلمېلي، يو ډول سپين گل دی چې ډېر ښه بوی لري خوسپين يې ډېر پيدا کېږي. ؛ ۱۵۷
- چانېو: يو ډول نشه ده چې افين (اېم، تارياک) په اوبو کې پخوي اوچلم کې يې څکوي. ؛ ۱۵۷
- چپاول: گوښه کول، چورول، تالاکول. ؛ ۱۵۷

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۸ چوپړی

- چېټ: (۱) چېټ، ټوکمار، ټوکی، مسخرهجي، ټوکی، ملندي، مسخره کونکی، دوره مار (۲) کرتو، قرتو، قرتن، غورتن. ۱۵۸ ۴
- چېټ: (۱) تکره الک، غټ الک، تندرسته سری (۲) څرگنده، ښکاره، معلوم، چېټه. ۴. ۱۵۸
- چټي په چټي: هسې بي فائیدی، محضې محضې. ۴. ۱۵۸
- چرسې: له چرسو تن، هغه تن چې چرس ځکوي، نشه کونکي مواد دي. چرس. ۴. ۶۸
- چرلندی: خاکساری، متواضع، چرلند. ۴. ۷۸
- چرلندی: متوازن، خاکسار. ۴. ۸۵
- چغخی: مغز، مغخ. ۴. ۷۴
- چغشکي: د ماشومانو کوچنيانو ځلميانوڅڼي، د ماشومانوڅڼي، کوچنيانوڅڼي، ځلميانوڅڼي. ۴. ۱۵۸
- چوپړي: چوپړی یا مخ، پاڼه، ورقه، صفحه يي پکر وی ده، لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ۴. ۲، ۶، ۱۰، ... ۲۲۰
- چوپړی (۱۵ واري نور ټول ټال کښل شوی.) مخ، پاڼه، ورقه، صفحه لکه د کتاب او داسې نورو چوپړی. ۴. ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸، ۹، ... ۲۲۳ (ټول ټال ۲۲۳ واري نور کښل شوی.)
- چارمغز: غرنۍ میوه ده چې گرد شکل لري. البته پوتکی او مغزي خورل، غوځان. ۴. ۱۸۲
- چناک: چېناغ، یو نوع شرط دی، چې د چرگ د سيني دوی شاخه هډوکي په ماتولو سره پیل کېږي، دوی تنه يي په دې موخه تړي، چې د ذهن چټک تیا، زکاوټ پکې معلومه وي. دواړه تنه په دې بېلگه سره تړه تړي چې که هر څه ما تا ته لاس په لاس درکاو نو د هغه سيز له نیولو او اخستلو نه وړاندې به راته یاد وایي. که یاد يي و نو له نیولو وړاندې ورته واي چې یاد، که هېر يي و، مقابل لوری ورته وایي چې و، ستا هېر زما په یاد،، نو په دی حالت کې چې يي سره په کوم څه باندې شرط تړلی وي هغه به ورکوي. لکه: ورو او غریبو د چېناغ گټلو ناغه: بېلگه- اینداره، رومنځ، د بوتانورنگ، کالي، لونگی، پکول، د ميلي مصرف.
- خوانانو او مینو د چېناغ گټلو ناغه: بېلگه- نوی کتابونه، ښه قلم، غورکی، تېسوت ساعت، کمپیوتر، د سرو زرو گوته، له تندې مچ، په زړه پورې خټي او کالي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۵۹ چوپړی

شتمنو د چپناغ گڼلو وبه: بېلگه- د بښادۍ مصرف، موټر،
 د لور پورو ودانۍ پو کور، د حج مصارف، په نړۍ والو
 هوتلونو کې مېلمستیان، د باندني هېوادونو د دیسکوتیک
 مصرف، باندني هېوادونو د قمارخانو مصرف پری کول.
 ۷۵.؛

۹. ځي (خ)

غصه، قهر. ۱۵۹.؛
 قهرول، په غصه کول. ۷۸ او ۹۳
 څاریدونکی، فیدایي، قربانیونکی. ۳۱۰
 خاصه. ۱۵۹
 ځان وژونکی، انتھاري، خودکش. ۱۵۹
 کرجنی، مغرور. ۴۰ چوپړی
 ځدران په پکتیا کې د یوه نامتو او مشهورې قبیلې نوم دی.
 ۱۵۹.؛
 غویانو په اوږو یې ږدي، سپاره تر، موتي، پال، تیر،
 رسی(تیر)، ځوندي او غویه کنترول وي. ۲۲ او ۲۵
 په ډبره اوبی ترتیب گڼه گڼه راوستونکی. ۷۸ او ۹۳
 ځلان: ۱۶۴
 ځواکونه: ۱۵۹
 ځنځوونکی: ۱۵۹
 ځینگر: ۱۵۹
 ځینگورا: ۱۴۱

۱۰. ځي (خ)

څخوب، چک، څک، څڅینه، څخوبی، قطره،
 څڅواکی. ۱۵۹ او ۱۶۰
 کتوکه، تعقیب، تر پام لاندې ساتل. ۱۵۹
 تعقیبول. ۷۸ او ۹۳
 پلټونکی، ډډونکونه، پلټنه کونکی، کتوکی، هغه وگړي چې
 د باز په بڼه رته، رمته، چاپکه، ټېنگه منگولي لرونکي وي
 او د څېرکو کړنو پوهه و لري. ۱۴۲

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶۰ چوپړی

- څارگره: کتوکه، ډبونه، د ځانگړو خدمتونو جلی، هغه پېغله چې د ټاټوبي د غلټو هامیانیو، وړانکارو، د ټاټوبي د رښت نه منونکو مخه نیسي. ۱۴۲
- څارونکي: پلټونکي، تر پام لاندې رواستونکي، هغه جلی چې د باز څخه تېزې سترگی او پام و لري چې ټاټوبي د غلټو هامیانیو، وړانکارو، د ټاټوبي د رښت نه منونکو په پټه او ښکاره ترلاسه کوي. نر یکی نوم یې څارونکی او ډېر نوم یې څارونکي دی. ۱۶۰
- څاري: بې اتفاقي. ۷۸ او ۹۳
- څپان: د اوبو توپان. ۷۸ او ۹۳
- څپان: کتار، قطار، صف، چپل. ۷۸ او ۹۳
- څپرکی: فصل، برخه. ۱۹۲ او ۲۱۴
- څپوڅو: څپوڅی، خاپوړی. ۱۶۰
- څپیز: څپه ییز، ښځه نوری یا ښځه نوم یې څپیزه ده. ۳۶
- څپیزو: څپه ییزو. ۱۶۰
- څخلو: سجدو. ۱۶۰
- څخلي: سجدې، مفرده وی یې څخله یا سجده ده. ۸۴ او ۱۸۲
- څڅبکی: گرندی، چټک، تیز، ژر، رټ، بیر. جمع وی یې څڅبکي. ۱۴۲ او ۱۶۵
- څڅوبکی: څڅواکی، قطره، څاڅکی. ۱۶۰
- څڅڅڅکی: د اوبو پوکنی، د اوبو پړومبی، برېوکی. ۱۶۰
- څربولیره: غټول کپړه، چاغول کپړه. ۱۶۰
- څرخبان: بازیگر، څرخبانی. ۱۶۰
- څرگرو: څرگری، یو نوع غرنی بوټی دی، چې تارتار وایو په شان دی، په زړه پوري بوی لري او اکسره د کوټو په غولي او جماعتونو کې یې د فرش له پاره اچوي لکه بروڅي. ۱۶۰
- څرگه: بزبو، ترری، حق دوسته مارغه، یوه ډول مرغی ده چې د شپې له خوا ځان په ونه کې ځوړند وي او حق نارې وهي. ۱۶۰
- څېرمه: څرمه، نږدې، کم وخت. ۱۶۰
- څرو: د اور رڼا. ۷۵
- څکل: (۱) کم واټن، لږه فاصله، لږه لاره، (۲) څنډل، چنډل، چپنډل، چیکل، (۳) څکل: په ژبه د یو شي کیفیت. ۷۸ او ۹۳
- څکل: د یو شي خوند کتل په ژبې سره، د یو شي کیفیت معلومول. ۱۶۰

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۶۱ چوپړی

ځکه: ځکاکه، روزي، هغه څه چې خوړل کېږي. ۷۸، ۹۳ او ۹۵

ځلنی: چهار شنبه. ۱۶۱
څلورځنډی: څلورکونجی، اطاق، کوټه، خونه. ۲۳
څلور لاري: چوک. ۱۶۱
څلی څولی: (۱) لوري ژوري، څلي څولي (۲) د لاري توبه. ۱۰۶ او ۱۶۱

څلېر: د بېديا تالاو، د صحرا تالاب، د مېرې ډنډ، د سارا حوض، د صحرا ډنډ، د ټينګ حوض، د بنتي ډنډ، په دشته کې ډنډ، په ټينګ کې ډنډ، په بېديا کې تالاو، جوړ، تربلی، اود. ۱۲، ۱۶، ۲۱۸ او ۲۲۳

څورلېڅ: څورلېڅ، چورلېڅ، لټ، محور. ۱۶۱
ځمخه: د ځمکې په مخ درځ (درز) يا د ځمکې په مخ چاود. ۱۶۱

ځمغېلي: وړه او زړه خیمه، وړه او زړه کيرېدی، ۱: څېره، شيشی، برلک پوری، د مرغانو شکنو (شکانانو) او نورو ځناورو د ډارولو دپاره په پټي او فصل کې درول شوی وي. ۱۶۱

ځمغېلي ځمغېلي: وتره (ځمکه)، وچه او لمدۀ ځمکه. ۱۶۱
ځنگزان: په ډډه، په اړخ، په يوه طرف. ۱۶۱
څو تر څو: ترڅوپوري، تر څومره پوري، ترڅومره زمان پوري. ۱۶۱

څورله: ځنځير، ځنزير، سرکوزی. ۱۶۹
څورلېڅی: لټ، محور. ۱۶۱
څوسيس: جاسوس، سوسيس، د ميرځمن پټ مالومات، ځای، کچه، له لیکې شاته شتمني او ځواک پېژندونکی، دېن څارونکی. ۱۶۱

څوکړ: کوڅه، چوکړ. ۱۶۱
څوگير: انتظار کې ناست، منتظر، په څوکۍ ناست، د بنکار په طمعه ناست بنکاري. ۱۶۱

څولسيزی: سو دپي لس، لس کاله. ۱۶۱
څه او څه: پلانی او پلانی. ۱۶۱
څه نه څه: کم او زیات، لږ او ډېر. ۱۶۱
څښتن: الله، رحمان، رحيم، ساتونکی، الله تعالی، رب. ۷۴، ۷۹، ۸۰، ۸۱ او ۹۳

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۶۲ چوپړی

۱۱. ځي (خ)

- ځاوند: بر، ځاونده! رب، الله، څښتن، ساتونکی. ۴. ۵۱، ۶۵ او ۷۸
- ځاوند: مېړه، ساتونکی، شا يا شاه. ۴. ۷۸، ۹۰، ۹۳، ۱۳۸ او ۱۷۴
- ځينځېدو: ځينځېده، په ځمکه اوارېدل، په ځمکه ټينته کېدل. ۴. ۱۶۲
- ځين غوړی: غوړنرمی، غوړپوستکی، د غوړپېڅلی، د غوړ پوڅکی. ۴. ۱۶۲
- څټېڅ: شرق، لمر خاته، هغه ځای چې لمر ترې را پورته کېږي، هغه سيمه چې لومړی پرنورو سيمو رڼا او روښنايي خپروي. ۴. ۳، ۱۶، ۳۲، ۳۶، ۱۳۶ او ۱۵۱
- ځووک: ځخوکی، د ځمکي مخ چاودنه. ۴. ۱۶۲
- ځچلی: ټېله کړی، پورې وهلی، اچولی، غورځولی، پورې وهل شوی. ۴. ۱۶۲
- ځدايرو: په الله قسم، په الله سوگند، په څښتن تعالى سوگند، په څښتن قسم. ۴. ۹۵ او ۱۰۶
- ځدريوان: هغه څوک چې د کلي مالونه بيايي او بيا ترې د مال په سر ېوډی غواړي، خدری، د غوبه ېوډی، غوبانه ېوډی. ۴. ۱۶۲
- ځدر: گدا، مسکين، ځوار، غريب. ۴. ۷۳ او ۸۰
- ځدشه: شوکاره، په نوکانو گرول. ۴. ۱۶۲
- ځدعه: دوکه، فريب، چل. ۴. ۱۶۲
- ځرپټه: يو ډول څررنگه واښه دي چې اواره دښته کې شنه کېږي، نرۍ پاني لري او خلک يې خوري. همدارنگه د پېچ مرض يا د نسناسټي دوا ده. ۴. ۱۶۲
- ځرپياڅه: يو ډول بوټی دی چې سپين گلان کوي او نرۍ اغزی لري. ۴. ۱۶۲
- ځرتۍ: غونډ، گردۍ. ۴. ۱۶۲
- ځرتسکی: يو ډول بوټی بېخ چې گرد يا غونډ منډ شکل لري او تريخ خوند لري. ۴. ۱۶۲
- ځردگ: يو ډول سارنۍ بوټی دی چې پلنې او لويې پاني لري. ۴. ۱۶۲
- ځردیگ: د بوټي نوم ده، مورکی، هغه کوشنی لرگی چې د مرغۍ يو په دام (تلک) کې وي او ېوډی يا غوښه يا بل شی په پېل کېږي. ۴. ۱۶۲

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶۳ چوپړی

- خر زوره: یو ډول وابنه دي چې دوه جلگه او شین لریو دا وابنه په ژمي کې څاروی یو ته ورکول کېږي. ۱۶۳
- خرسومبه: پښی (رواش) غونډی یو بوټی دی چې په غره کې ساره او شگلن ځای کې شین کېږي، په اوږي کې تازه په تازه خورل کېږي او په ژمي کې حیواناتو ته د خوراک په ډول ورکول کېږي. ۱۶۳
- خرسونه: د خرس جمع ده، یو ډول خوشبویه وابنه دي چې د ریشکي (ریشکي) په شان تخم کوي او خلک یې خور واته ور اچوي. ۱۶۳
- خرغورۍ: خرغور، یو ډول خر رنګه پت لرونکی بوټی دی چې خلک یې د ځینو ناروغیو له پاره استعمالوي. ۱۶۳
- خرغوله: یو ډول بوټی دی چې د ویالو په غاړه کې شین کېږي او ځیني خلک یې پخوي، همدارنګه د هغه دانو له پاره چې سر یې نه وي وهلی د ملهم په ډول استعمالوي. ۱۶۳
- خرغینۍ: خرګی، خرګی، خریرۍ، یو ډول مرغیرۍ، گوڅی (د هنوانو ستوری، کاپرخولی، لویه پسکۍ) دغه ډول مرغیرۍ نه خورل کېږي. ۱۶۳
- خرمېږۍ: یو ډول نبات دی چې په سارا کې شین کېږي، که له ځمکې را وکښل شي په ولیو (رېښو) باندې یې ژولې نښتي وي. ۱۶۳
- خرواره: یو ډول ساراني سابه (ساک) دي چې سورگل کوي او د پسرلي په سر کې پیدا کېږي. ۱۶۳
- خروړک: یو ډول ساراني سابه دي چې سپین او سره گلان کوي د پسرلي په اولو وختونو کې پیدا کېږي او اومه خورل کېږي. ۱۶۳
- خروه: د شین شوبی (شمشوبی) په څېر یو بوټی دی. (بل لوري ته انسان هر بوټي او پاني خورلی شي خو چې غور و نه لري. لکه څېړۍ، نارنج، بلېټۍ یا روسۍ وله او داسې نور) ۱۶۳
- خړه کی: یو ډول اغزی دی چې خلک یې په ژمي کې د پسونو له پاره وچوي. ۱۶۳
- خړه واژ: یو ډول سابه دي چې د جوارو د بمېل په ډول گل کوي او څاروي (حیوانات) یې خوري. ۱۶۳
- خړیتۍ: ازدحام، د خلکو ګڼه ګڼه. ۱۶۳
- خړاوه: د سپو جنګ. ۱۶۳
- خړسان: کوره سان، یو ډول نخي او سپین توکر دی. ۱۷۳

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶۴ چوپړی

خړنگی: شینشوبی، یو ډول سارنی بوټی دی چې گل یې شین او پاني یې خړ دي او لوړوالی یې ۵۰ څخه ۷۵ سانتي متره پوري رسیږي. ۱۶۴

خولگی: وړه خوله، کوشنی خوله، مچو، مچي، مچکه، چپو، خولگوتی. ۶۳، ۶۴، ۷۰، ۷۱، ۷۴، ۱۰۵، ۱۱۰، ۱۳۴ او ۱۸۲

خولگوتی: مچو، مچکه، مچه. ۱۶۴ او ۱۸۲

۱۲. دې (د)

داچ: ناوې د واده کالي، هغه کالي چې ناوې ته د پلار له کوره ورکول کېږي. ۷۴

دا په دا: په دې سبب، په دې وجه، په دې خاطر. ۷۴
دانگ: ټوپ، خیز. ۷۴
داني: گڼه. ۲، ۵، ۱۸، ... او ۲۰۹ (تول ټال ۴۱ واري نور.)

داون: ټکری، شال، زړوکی، پورنی، پرونی. ۷۵
دوچار: گرفتار، اخته، مبتلا، گیر، ککر. ۱۶۴
دد: ځناور، څیرونکی څاروی، څیرونکی ژوی، وحشي حیوان. ۱۰، ۱۱، ۷۳، ۷۹، ۱۶۴، ۲۱۶، ۲۱۸ او ۲۶۴

دود: د دد جمع ده، ځناورو، څیرونکي څاروي، څیرونکي ژوي، وحشي حیوانات. ۲۱۶، ۲۱۸ او ۲۲۰
درخشان: ځلان، ځلاند، روښانه. ۱۵۹ او ۱۶۶

درزنی: پلن هوار میدان، سم ډگر. ۴۱
دروېشته: گډې وډې، درشته. ۱۶۴
درغل: مکار. ۱۶۴

درکار: یو بوټی دی چې زېړگول (گل) او سپین بیخ لري. ۱۶۴
درکر: د بگی د ارابي گردی الفه، د گادی گردی ارابه، گاديله لرگی. ۷۴

درکړی: غوجل، د کورني ژويو خونه، د اهلي حیوانات کوټه. ۱۶۴

درغلي: خیانت، درغلنه، منافقت، چل (چريکي لار). ۷۵
درناوي: د درناوی يي مفرده وی ده، احترام، قدر کول، ځیگی، ځيگتوب. ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۹۰ او ۲۱۰

دريخ: ممبر. ۲۵، ۱۸۸، ۱۸۹ او ۱۹۱

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶۵ چوپړی

دېمنانو:	دېمنانو، ميرځمنو. ۱۶۵.
دېنن:	دېنن، ميرځي. ۱۳، ۲۳، ۹۰ او ۱۶۱
دېنځواب:	دېنن بریا ته نه پرېځېدل، دېنن ته ځواب ورکول، هېواد پالنه ده، شمله ده، ننگ دی، عزت دی، ابرو ده، پستو ده، او په کی بډایني لو سرلوری ته رسېږي. ۱۶۵.
دم گړی:	روانپېر، اوس محال، اوس. ۱۶۵.
دننگ:	لور، جېگ. ۲۲، ۷۵ او ۱۵۹
دود:	دستور، د ژوند تگلاره، رواج. ۵، ۱۲، ۱۶ او ۲۲۰
دوسیه:	(۲۹ واري په نور په نورو چوپړو کې شتون لري.) کېس، د کېسي ترلي چوپړي، د مسلي غونډی، مکتوب. ۱۶۵.
دوهنی:	دوشنبه. ۱۶۵.
دوي گرايه:	دوي هومره، دوي چنده. ۱۶۵.

۱۳. ډي (د)

ډاد:	مطمعين، باوري. ۸۰.
ډگگي:	توروزي لېږد را لېږد څرخي الوتکه، توره باروړونکي څرخي تياره، لېږد را لېږد مرغی (شینوک). ۱۶۵.
ډاډينه:	تسلي، ډاډگیرنه. ۱۶۵.
ډدون:	تلاش، لټون، پلټنه، لټونه، پلټون. ۷۴.

۱۴. ري (ر)

راخپنځم:	پر کوم، نسکوروم، راچپه کوم، چپه کوم. ۱۶۵.
راستي:	کوڅي، لاري، کشونه. ۵۴.
راستی:	رېښتيا. ۱۳۰، ۱۳۵.
رې:	ثانيي ۱۰۰ برخه. ۴، ۱۴، ۱۶ ... ۲۰۹ (تول ټال ۴۴ واري نور)
رېټ:	تيز، گرندی، څڅېکي. زړور، په زړه بېر، تکړه سر تېره: بي باکه: څرگند، بر جسته، وتلی. ۹، ۹۰، ...
رټه:	تېزه، بېره. ۱۵۹ او ۱۶۹.
رتي:	رټه بي مفرده وی ده، جمع وی يي ده بېره. ۱۶۵.
رتی:	تېزپېغله، گرندی پېغله، څڅېکي پېغله. ۱۶۵.
رفتار:	تگلاره، کردار، کړندلاره. ۱۶۴.
رغاوه:	صنعت. ۱۶۵.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶۶ چوپړی

رنده: د ترکانی یوه اله (وسله) ده چې لرگي پرې تراشي، اواره،
ثقیل کوي.؛ ۶۴

رند: تېز غوڅ ونکی، چالاک تن.؛ ۱۶۶
رنگري: رنگی، رنگری یې مفرد وییکی دي، لکه پټی چې له خخلو

څخه پاک کړي او کښت خپله اصلي بڼه وه ښايي.؛ ۱۶۶
روان سیند: الف: بېلهجې وییتون، ساده لغات نامه، اسان قاموس (ساده
فرهنگ)، بی: سويي ولاړ سیند (دریا یا رود جریان دار).
؛ ۱۶۶

روښانه: ځلانده، زلنده، درخشانه، معلومداره.؛ ۱۵۹
روغمن: ډاکټر، هغه تن چې ناروغان په روغتون کې درملنه کوي،

او د روغتیا په ټولوا له (سیستم) کې ځانته مشر لري یا لوی
روغمن (سرطیب) چې دی بیا ستر روغمن (د روغتیا
وزیر) ته د روغتیا راپورونه، لیکونه (مکتوبونه)، یادوني
او وړاندیزونه مخي ته ږدي.؛ ۱۶۶

روغناوی: ساختاري، بڼه یي.؛ ۱۶۶
رېردان: څوځینده، تریډنه، لړزیدنه، رېریدینه.؛ ۱۶۶

۱۵. ږي (ر)

ږبن: لېرجن، نارجن، لاړجن.؛ ۲۷، ۷۴، ۷۶، ۸۰ او ۸۷
ږبڼه: هغه څوک چې لېر یې بهېري، هغه څوک چې لېرجن
وي، هغه څوک چې نارجن وي، هغه څوک چې لاړجن
وي.؛ ۲۷ او ۸۴

رنجی: د غاښ رښې، وليي، ولي، او د مات شوي غاښ پاتې شوي
جرړي (رښې)، مغري رنجه.؛ ۷۴

رندي پېښې: د پټو سترگو کاني.؛ ۸۷
رنگ: وران، ویجاړ، خراب.؛ ۱۳۴

رنگتیا: رنکېڼه، وړاندېڼه، منځپڼه، انحلال.؛ ۸۷
رنگری: د چلم دروی، د چيلم نل، چلم نی.؛ ۷۶

روند: وړوند، نابینا.؛ ۱۱۵

۱۶. زي (ز)

زانگو: ماشومانو د خوب ټال.؛ ۱۰۰

زده کړه: تحصیل.؛ ۱۳، ۱۰۱ او ۲۲۱

زرغون: شين، سمسور، زراع، شنه.؛ ۲۵، ۸۵، ۱۶۷، ۱۷۰ او
۱۷۷

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶۷ چوپړی

- زرغون شاه خان: زما غور نيکه و چې د عبدالرحمن خان په واکمنۍ کې د لغمان د شپه ميرو (پوليسو) مشر و.؛ ۱۶۷
 زړان: زرامبو، ژراندو، زړاندو.؛ ۱۶۷
 زنګيان: هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زيات گران وي.؛ ۲۱۰
 زغرټيرۍ: زغرواسکت، زري.؛ ۱۶۷
 زوزات: ماشومان، واره، کمکيان، اولاد، خپل خانه؛ ۱۲، ۲۵، ۹۱، ۱۶۷، ۱۶۸، ۱۷۲ او ۲۱۴
 زوزان: زوزات، ماشومان، واره، کمکيان، اولاد، خپل خانه؛ ۸
 زوزان: تريخ اغزی، د اغزیو يو بېلگه ده چې ډېر زيات تريخ وي او د اوبښانو خاص خوراک دی.؛ ۷۴
 زوکړه: پيدايښت؛ ۲۰، ۲۷، ۳۷ ... او ۲۰۹ (ټول ټال ۱۰ واري نور راغلی دی).
 زيان: تاوان، نقصان، سويي گټه، نا گټه، بي فيدي، سوی فيده، لامفيد؛ ۱۴۰
 زيرسر: ذخيره؛ ۱۶۷
 زيگي: د زيرگی جمع ده چې په دي مانا سره ده: جيره گۍ؛ ششگۍ؛ جزگۍ؛ ځيوگۍ؛ خوځگۍ؛ جیشگۍ؛ سيزگۍ؛ ژبژگۍ؛ شيرژگۍ. په لغمان ولايت کې ځوداني ځلۍ ته ورته ډول غر دی، زيگۍ يې مفرده وی ده.؛ ۱۶۷
 زيندي: له ستونۍ خفه ول.؛ ۷۵
 زيندۍ: له ستونۍ خفه ول.؛ ۱۶۷

۱۷. ژي (ژ)

- ژاپن: جاپان.؛ ۷۶
 ژاخو: بي ډوله، بدنګه.؛ ۷۴
 ژبپانګه: ويپپانګه، وييزېرمه، ويکلري، ډيکشنري، (ذخيره زبان).؛ ۱۳۸
 ژرنده: د غنمو، وريجو، جوارو او وربشو اوږه کولو ځای.؛ ۶۶ او ۱۱۲
 ژرکوری: يو ډول غرنۍ بوټی دی چې خوندورې دانې کوي او خلک يې خوري په بدن کې د پټ زخم ښه کولو له پاره استعمالیږي او لرګي يې سوزوي. بله بېلګه يې تورکوری ده.؛ ۱۶۷
 ژغورند: ساتونکۍ، ژغورندونکۍ، نجاد وړکونکۍ.؛ ۱۶۷

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۶۸ چوپړی

هغه لرگی دی چي د غوايانو په سټ کي راځي په ژغ کي موقعيت لري او غويان د کولبي حالت کي يوبل سره نه لږېږي.؛ ۱۶۸	ژغونډی:
وعدۀ.؛ ۶۸	ژمنه:
وعدی.؛ ۱۶۸	ژمني:
مینل، شاربل، زگول.؛ ۷۵	ژنل:
خوان، خلما، بلغا، مرد.؛ ۱۶۸	ژنی:
حجره، سيل.؛ ۱۶۸	ژونکه:
انسانان، اشرف المخلوقات، د حضرت ادم (ع) اولاد يا زوزات.؛ ۷۵	ژوو:
انسان، اشرف المخلوق، بني ادم، د حضرت ادم (ع) اولاد.؛ ۲۲ او ۱۳۹	ژوی:
دوې يمه مانا يي حيوان، خوانر.؛ ۱۶۴	ژوی:
غاړه، کناره، جی، پيڅه، څنډه، (۲) ژی: د اوبو مشک، (۳) ژي: د پښتو الفبا لیکل شوی او کاپي شوی ۲۰ حروف، ۲۰ حوف.؛ ۲۳، ۷۶، ۸۹ او ۱۴۳	ژي:

۱۸. پي (د)

وعدۀ لرونکی، ژمنه لرونکی.؛ ۷۵ او ۸۰	پښ:
د زړه په غوړو او ريدل، د زړه له کومي اوريدنه.؛ ۷۶	پږغل:
اواز کول، پږغېدا، غږېدا.؛ ۱۶۸	پږغېړي:
کوکارې، زوړ، شورماشور، غوريډا.؛ ۷۳	پوړ:

سي (س) ۱۹.

بيخي، سوچ، بالکل.؛ ۷۵	سابټ:
الوتکه، طياره، جوز.؛ ۷۵ او ۱۷۰	سابيری:
بي عقل، کم عقل.؛ ۸۴	سادۍ:
بي عقله، کم عقله.؛ ۷۵	سادۍ:
لاپو، باتک، دورمار.؛ ۷۵	سادو:
روحاً او جسماً څوک په غذاب کول.؛ ۷۴	ساديږم:
وچ، سوی، ترگی، تيندی نه لولپه.؛ ۷۵	سار:
سره هو او پچه، بخ کېدل، د سروبو وړمه، د يخچالونو او.؛ ۱۷۱	ساره:
برابر، ورته، مساوي، هم شکله، يوه بڼه.؛ ۴۱ او ۷۳	ساز:
مشر، مير، سرلوری.؛ ۷۵ او ۱۹۲	سالار:
کوشنی قطره.؛ ۱۶۸	ستو:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۶۹ چوپړی

- سنگیونی: صعب العبور. ۱۶۹. ۴
- سپوړي: کنځلي، پوچي، بدی، زیري، ژیري. ۱۴. ۴
- سجدي: څښتن ته ځان تیت راوستل، څښتن لویي ویل، له څښتن سره د انسانانو د غزیدا موقع. ۱۶۰. ۴
- سحک(سحق): د دوی پنځو سره سامان مینلو ته وایي. دوی پنځي چې له یو بل سره سامان جنگوي او خپل شهوت پوره کوي. ۴. ۱۶۹
- سخهار: سخته هار، دیاد دالوتلواواز. ۱۶۹. ۴
- سربلند: سرفراز، سرلوری. ۱۶۹. ۴
- سربېره: له دې سره. ۱۶۹. ۴
- سرداران: مالیکان، د مالدارۍ مالیکان. ۴. سرداران
- سرفراز: سرلوری. ۱۶۸. ۴
- سرکار: دولت، حکومت. ۱۶۹. ۴
- سرکوب: خرس، سرتیټی، مختورن، نسکور، ژېرمخی، ژېرمخی، ملامت. ۷۴ او ۸۴
- سرکوزی: (۱) سرتیټی، مختورن، نسکور، ژېرمخی، ژېرمخی، (ملامت ۲) سرکوب، خنځیر، څورله، خنزیر، خرس. ۴. ۱۶۱
- سر لیک: سرلیکنه، عنوان، سر خط. ۱۶۹. ۴
- سر لیکنه: سر لیک، سر مقاله. ۱۶۹. ۴
- سر لیکه: سر دره، سر لوحه، بورډ. ۱۶۹. ۴
- سر مخ: سر صفحه. ۱۶۹. ۴
- سروېړدی: بالښت، سرايزد، سروېړد، سروېښت. ۱۶۹. ۴
- سزنی: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټی چې ماشوم پرې تړي.. ۴. ۱۶۹
- سسټو: بي ایمانو. ۱۶۹. ۴
- سقر: دوزخ، جیهون. ۱۶۹. ۴
- سوکرکو: جواړی. ۱۶۹. ۴
- سکالو: موضع، مضمون، مطلب، مسله. ۶، ۱۴، ۱۶، ۱۸، ... او ۲۱۸ (ټول ټال ۱۹ واري نور)
- سوزني: د ماشوم ترلو پړی، هغه پټی چې ماشوم پرې تړي. ۴. ۱۶۹
- سوکرکي: جواړي. ۱۶۹. ۴
- سول: عقل. ۱۶۹. ۴
- سوله ستاره: سوله ستاره، سوله بوله. ۱۶۹. ۴
- سوله بيز: روغه بيز، سوليز. ۴. ۱۶۹

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۰ چوپړی

سماوات هغه مسي شى چې پکې اوبه جوشوي	سماوار:
۱۷۰. ۴.	
سبي ده، صحيح ده، صبي ده. ۴. ۱۷۰	سمه ده:
مشاعر. ۴. ۱۷۰	سندربول:
د يو حيوان نوم دى چې په منځني ختېځ کې زيات پيدا کېږي. ۴. ۱۷۰	سندا:
ناوړه کټه اخستنه، سوي استفادو، بده استفاده. ۴. ۱۷۰	سواستفاده:
حاضر. ۴. ۱۷۹، ۱۷۹ او ۲۰۹	سوب:
چورتې، په سوداکې. ۴. ۲۷ او ۸۰	سودايي:
لټ، تمبل، مټه. ۴. ۸۴	سودى:
لټه، مټه، تمبله. ۴. ۷۵	سودى:
الکترون. ۴. ۴۲	سور بڅرى:
جاسوس. ۴. ۷۶ او ۱۶۱	سوسيس:
ړو، قسم. ۴. ۷۹، ۸۴، ۱۱۰، ۱۱۹ او ۱۶۲	سوگند:
سونتوکی، د سوزيدو توکي. ۴. ۱۷۰	سونتوکی:
د سوزيدو لړگى. ۴. ۱۷۰	سونلرگى:
جنوب. ۴. ۱۳۷، ۱۷۱، ۱۸۸ او ۲۱۰	سويل:
زيات، اضافه. ۴. ۱۷۰	سيوا:
په شمالي اروپا کې يو نامتو هېواد نوم دى، چې د نړۍ ناوې او زرغون هېواد دى، د دنيا جنت يې هم بولي. ۴. ۱۷۰	سيوس:
توره سابيرى، توروزري څرخي الوتکه، توره څرخي تياره، توره مرغى (بلکېږد). ۴. ۱۷۰	سيوسيوى:

۲۰. شې (ش)

ويرانه، خرابه، شارو، ۴. ۸۸	شاره:
ځواني، ځوان کيدل. ۴. ۱۷۰	شباب:
ليليه، د زده کړيالو له پاره د هستوگند ځاى. ۴. ۲۷، ۷۵، ۷۶، ۷۷، ۸۰ او ۸۴	شپه غاله:
تير، سوفار، خدنگ. ۴. ۱۷۰	شتى:
هغه نرم پټي چې د شولو کرکيلي له پاره يې چمتو کړى وي، د شولو نهل کولو له پاره تيار پټي له چې له ابو ښود. ۴. ۱۷۰	شلگر:
کنجري. ۴. ۱۷۰	شليتي:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۱ چوپړی

شمن گل: شمن گال: د مهتر لام په ولسوالۍ کې سویل لورته پروت د پښتنو کلی دی. خاله خیلو نه کوز او له جوگي کلا نه پورته. ۱۷۱. ۴. نیوټرون. ۱۷۱. ۴. یو نوع واینه دي چې د پسرلي په موسم کې په دښته کې شنه کېږي او شغې یې خلکو پسې نخلي. ۱۷۰. ۴. په بامیانو کې د یوې سمې نوم دی چې ډېر سارو وي په کې او یو ډېر لږلی زوری (کوئل) هم لري چې د شیبیر کوئل یې بولي. ۱۷۱. ۴. ابلیس، ازانئیل. ۱۳۸. ۴. شیطان:

۲۱. ښي (ښ)

ښکروړ: زورور، طاقت ور، زناور، ځناور، سوپر فاوړ. ۱۷۱. ۴. ښکالو: د پخښو غږ. ۱۷۱. ۴. ښکالو: سرخج، بحث، مباحثې. ۲۲. ۴. ښوونځو: مکتبونه، ښوونځي، د ښوونځی جمع ده. ۱۷۱. ۴.

۲۲. غي (غ)

غجکي: لکه دوي تاره (دمبوره) غوندې د ولسي موسيکي يوه ډېره ښه اله ده. ۱۷۱. ۴. غزال: هوسی. ۱۷۱. ۴. غريالي: ږوب، عضلاتي، تنومند. ۱۷۱. ۴. غرلېږدی: ژغ لېږدی، لوړ غړی، لوړوونکی، لاوړ سپېکړ. ۱۷۱. ۴. غوټه: ډمبوسکی جلی، غوښه ور. لکه: هېلمندی جلی غوټه وي. غوټه لنډ وي (و یا واو) باندې زورنه ده، مخکینی ابېڅه غي (غ) دی پر دې زور په ښه غږ راځي لږ لوړ لوستل کېږي. ۱۸۰. ۴. غوټه: سر ورمښل په اوبو یا توکو کې. لکه: وا!؛ لغمانۍه! دا د لغمان سین دی په کې غوټه شه! له اوبو دې وېره ورکوي. غوټه منځنۍ کچې غږ د وي (و یا واو) باندې زورنه ده، مخکینی ابېڅه غي (غ) دی پر دې پېڅ په ښه غږ راځي لږ لوړ لوستل کېږي. ۱۸۰. ۴. غوټه: تړل. لکه: ای!؛ لغمانۍ جلی د ټيکري پېڅکي دي غوټه کړه. غوټه اوږد وي (و یا واو) باندې زورنه ده،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۲ چوپړی

- مخکینی ابېڅه غي (غ) دی پر دی اوږد پېڅ يا اور مد په
 بڼه غږ راځي لږ لوړ لوستل کيږي.؛ ۳۱
 د گل هغه حالت چې خلاص شوی نه وي.؛ ۱۷۲
 د يوې ډلې غړی.؛ ۱۷۲
 نهضت، مومنت، جنبش.؛ ۳۷
 کلماله.؛ ۹۱
 په اسمان کې د الکترونونو د تصادم صوت دی،
 غوږ غوړی بابا، په ورېځ اسمان کې سرو بخړو د ټکرونو
 غږ. هغه غږ چې له تندر او تالندې څخه وړاندې وي؛
 ۱۷۲
 تېلېفون.؛ ۱۵۸
 ورته؛ ۲۶، ۲۷، ۷۴، ۸۱، ۸۴، ۸۸، ۱۲۸، ۱۶۳، ۱۷۱،
 ۱۸۲ او ۲۰۵
- غوټی:
 غورځاون:
 غورځنگ:
 غورينه:
 غور غور:
 غورکی:
 غوندي:

۲۳. کي (ک)

- پير محمد کاروان، شاعر ليکوال زما د ادبي بهېر
 د ۲۰۰۴ کال اشنا.؛ ۱۷۲
 وچه بېړی، د اوبسانو کتار، قطار، قافله، کافله.؛ ۱۲۲ او
 ۲۱۱
 د کاکا بنځه ، د کاکا مندينه، د کاکا ارټينه، د کاکا مينه، د
 تره ميرمن، د تره بنځه، د تره کور ودانه، تينداره.؛ ۲۱،
 ۲۲، ۱۴۰ او ۱۴۶
 هغه څوک چې اواز نه اوري.؛ ۱۷۲
 د هوسۍ زوزات، د هوسۍ اولاد، د هوسۍ بچی.؛ ۱۷۲
 هغه انجونه چې د کابل د سيمي وي، ټاټوبي د پلازميني
 پېژند پانه و لري.؛ ۱۷۲
 يوه شان، ورته، هم شکل.؛ ۱۴، ۱۳۵، ۲۱۳، او ۲۱۷
 د چرسو پرې شوي گرده چې پټی ډډ ساتي.؛ ۱۷۲
 مهاجرت، کيوان، کډوال، مهاجر.؛ ۱۷۲
 ټول، درسته، واره، گر سره.؛ ۸۶
 گردۍ، حلقه، دايره.؛ ۱۹، ۲۹، ۳۵... او ۲۰۸ (ټول)
 ټال ۲۳ واري نور)
 ويناوي، خبري.؛ ۱۷۲
 خبره، وينا.؛ ۱۷۲
- کاروان:
 کاروان:
 کاکۍ:
 کانه:
 کبلۍ:
 کابلۍ:
 کټ مټ:
 کټينه:
 کډوالۍ:
 کړۍ:
 کړۍ:
 کلام:
 کلام:

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۷۳ چوپړی

کله خور: سر خورونکی، کله خورک، یوه بېلگه الوتونکی دی چې زېړه سینه، تور سر، اوږده لکۍ او ډبله چنگه مینوکه لري. چټکي یو بلگه وړوکی الوتونکی دی (امریکايي وړه مرغی) خوري. او ماشومان یې کافر الوتونکی هم نوموي.. ۱۷۳. ۴

ککړی: کپړی، سر، خکيسر. ۱۷۳. ۴
ککۍ: خنکی، زانکی، ننکی، بنکلی ماشوم، ډولي ماشوم، هغه ماشوم چې په مور ډېر گران وي. ۱۷۳. ۴

کم اصل: بي نسبه، سوی اصیل، ډم، ناین، جولا، نډاف، قوال، بازینگر، نخۍ. ۱۷۳. ۴ او ۸۴ او ۸۵

کوراک: غوزانو یو ستره بېلگه چې ډېر سخت وي او ماشومان یې د څلورمغزو په لوبو کې د ټکي په ځای استعمالوي. ۱۷۳. ۴
کوره سان: څرسان یو ډول نخۍ اوسپنې توکر دی. ۱۶۳. ۴

کور: ناسم، سوی سم. ۱۷۳. ۴، ۶۱، ۷۵، ۸۵ او ۱۲۱
کولمان: په لغمان کې یو غرنی سیمه ده چې وگړي یې په کولماني (پشه یي) ژبه خبرې کوي. ۱۰۲. ۴

کوکی: (۱) ډولپوزي، شا وزري، (پکه بي بي، شاه پرک).
(۲) مشره خور. ۱۷۳. ۴ او ۲۱
کوټی: کیسکی، د خره بچی. ۱۷۳. ۴

کونده گل: د الینگار په ولسوالۍ کې شمال ختبخ لورته پروت د کلی نوم دی. په نورلام کې د ډکري کلا نه پورته. ۱۷۳. ۴

کونري: د کونړ، د کونړونو، د کونړ ولایت چې مرکز یې اسد اباد او بنار یې چغسرای دی (خکه یي کونړونه بولي چې څو کونړونه لري لکه خاص کونړ، بر کونړ، کوز کونړ په کې دي). ۱۳۹. ۴

کوهی: ساه. ۱۷۳. ۴
کھول: کورنۍ. ۱۷۳. ۴، ۸، ۲۰، ۱۳۶، ۱۵۱ او ۲۱۰

کېڅلیک: د کبر (قبر) شناخته، د مزار لوحه. ۱۷۳. ۴
کېړدی: خیمه. ۱۷۳. ۴

کېلمان: په لغمان مرکز کې د میدانپو سیمې څخه کوز د ملایانو کلی دی، تانده سیمه ده ورته کېلمان وايي. ۱۷۳. ۴

۲۴. ګي (ګ)

ګاډيلي: ګرده گردی، تاوه حلقه، د ګاډۍ ټیږ. ۷۷. ۴
ګتپالی: ګتونکي بنځه. ۱۷۳. ۴

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۴ چوپړی

نڅاء، بازي. ۱۹۳. ۴	گډا:
ظلم، ستم. ۴. ۵۶، ۱۴۶ او ۱۸۸	گر:
ژړا. ۴. ۸۲	گريان:
کين، چپ. ۴. ۱۹۰	گس:
کين، چپ. ۴. ۸۳ او ۹۰	گست:
کينمټی، چپکو. ۴. ۲۱۱	گسمټي:
کينمټی، چپلاسي، په کين لاس د ليک ليکلو جلی. ۴. ۱۷۴	گسمټی:
گواښنه، گوت څنډنه، خبرداري، اخطار. ۴. ۱۷۴	گواښ:
گوتلید، زاويه دید. ۴. ۱۷۴	گوتپېر:
خيشاوه. ۴. ۹۱	گوتنه:
قبر. ۴. ۴۵، ۵۰، ۵۱ او ۱۳۲	گور:
کتل، د شپه ميرويا د ساتونکو په سيستم کي هغه حالت دی چې تر پېنځه قدمه واټنه پورې امير ته پاتې شو لاسونه سره تړي په ورنو کلک نيسي او د مير په لور گور کوي د تعليم قدم په بڼه تيرېږي. ۴. ۱۸، ۹۰، ۱۳۷ او ۱۹۲	گور:
وينا، په خبرو اخته. ۴. ۱۷۴	گويا:
په خبرو، برغا، غرا، وينا. ۴. ۱۷۴	گوياڼ:
سهار. ۴. ۳۲	گيځ:

۲۵. لي (ل)

ستر ورور، ستر اوښی، ستر کاکا، مشري ورور، خور	لالا:
مشر. ۴. ۷۴	
پر مېرمنې چې خپل خاوند ډېر گران وي نو په لاليه يې رابولي. شرين، خور، شات. ۴. ۶۷، ۷۶، ۹۸، ۱۰۶ او ۱۲۰	لاليه:
پر مېره چې خپله مېرمن ډېر گران وي نو په لالی يې رابولي. شرينه، خوره، شاته، گبینه، جنتبوی، اومتی. ۴. ۱۷۴	لالی:
جنگ او جدل. ۴. ۱۷۴	لانجه:
سوی ویاړ، بي ویاړه، نافخره، لاغروره. ۴. ۱۷۴	لا ویاړي:
دوربین. ۴. ۱۷۴	لرليد:
ورستی گنه، راتلونکي بڼه. ۴. ۲۷، ۴۰، ۱۴۷، ... او ۲۱۱ (ټول ټال ۱۳ واري نور)	لرليد:
لېندوک، سنپير، لرېوشتونکی ټوپک، لېندوک باندې تارول (يوه ډول مرغه) په غلچکي ډول وېشل، خپل ښکار	لرې وېشتونکی:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۵ چوپړی

په پټ او لرې ځايه وېشتل، له لرې او پټ ځايه وېشتل،
يوړ يو وېشتل. ۱۷۴

لر (رديف) داسې تعريف كوو چې هغه غونډلې، وييكي
(ويوكي يا وي) او ابېڅې چې په ټول او تله برابر يا مقفي
شعر په پاى كې د ټولو قافيه والو مسرو په يوه بڼه او يوه
مانا تكرار راځي ورته رديف وايو.

تر ټولو ډېرې پېيلي (پيرانو، شېرونو، شعرونه يا اشلوک)
د پښتو ژبې د ه، ه، ابېڅې باندې پښېله (قافيه) او لر
(رديف) شوي دي. که د ه، ه، ابېڅې د هرې وييکي له بېل
بېل ابېڅې و منو نو د ه، ه، ابېڅې په کې لر (رديف) راځي.
لکه وينه، دينه، شينه، ځينه، پښه په دغو وييې پښېلي کې
د ه، ه، ابېڅې لر ده. يا قافيي دې چې د ه رديف لري. ۱۵،
۱۶، ۱۹، ۳۰، ۳۵، ۱۲۷ ... او ۲۰۳ (ټول ټال ۴۶ واري
په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)

د سطورونه غونه، رووي، قطار، ځنځير، د عنوانو مخ،
لکه: ليکلر، د ليک يا موخو د عنوانو مخ، ليک د سطورو
غونه. ۱۷۵

ريږدان، ځوځيدنه، تريښه، لرزېدنه، اېن ديدنه. ۱۷۵
پروسه. ۱۳، ۱۵۶، ۱۸۷، ۱۹۶، ۲۰۰، ۲۰۴ او ۲۰۹
لېږدېدل، کډه کول. ۱۷۵
طنز. ۱۶ او ۲۹

هغه کس چې په لغمان سيمه کې زوکړه شوی وي، هغه
تن چې په لغمان سيمه کې پيدا شوی وي، د نوموړې سيمې
ژوند گړ او پېژن پاڼه يې ولري. ۳۷، ۹۴، ۱۰۲ او
۱۰۴

ای! لغمان وگړينه!، بلنې غر يا ناره ده د لغمان ژوندگړ
ته. ۱۹۴، ۱۹۸ او ۲۰۷

د لغمان ولايت پخوانی نوم دی. ۱۳، ۱۶، ۲۱، ۲۲،
۲۴، ۱۳۶ او ۱۸۰

لنډ گنډ، په لنډو. ۱۷۵
لنډ پراوی. ۱۷۵
لنډ عمری. ۱۷۵
لنډ وینی. ۱۷۵

مخفقات، چې د اصلي کلمو پر ځای يې د سر، پيل ابېڅې
يا د پيل پېژند ابېڅې راځي. لکه: ت. و (تخنيکي وي)،
ا. غ. و. و. غ.، (اقتصادي غونډله يا وتيزه غونډله)، اېنج

لر (رديف):

لر ان:

لرزان:

لری:

لېنل:

لغاز:

لغمانی:

لغمانی‌یه!

لمپاکا:

لنډ پر لنډی:

لنډپېری:

لنډ منگی:

لنډ لیدی:

لنډون:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۶ چوپړی

(اېنجينېر)، س (ساينسي)، ک (کيميا)، ر (رياضي)، ح
 (حساب)، ا.ا.ج (افغانستان اسلامي جمهوريت) ... ۴.
 ۲۱۴

لنډوين:
 لنډی:

نږدې ليدی، لنډفکری. ۴. ۱۷۶
 په لغات کې لنډی هغه دوی سري شعر ته وايي چې د لټکې
 سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرني، څرنگوالی او
 څرگندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه ولسي، پياوړی، غښتلی،
 هېښونکی، سندريز، خوږ، گڼلی، منلی، له اند، پند،
 احساس او تخيل ډک شعر دی چې زموږ لرغونو پښتنو
 نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابېڅو و، بن، ډ، ر، ن، ی
 او ... ټ، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبې له
 زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت
 يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بني) يې پرته له
 ادبي بيرغي کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په
 خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

لنډی د مسرو شمېر يې ۲، د څپو شمېر يې ۲۲ له
 دفتنگونو او پارنوبيکيو پرته. (دفتنگونه د لنډی توکي دي
 لکه: وى، او، نو وى!!، جان، اشنا، شيرينه، گرانه، يا
 الله، يه، و!، وای!، وه!، وه الله، الله وى!، اى!، وه الله
 وى!!، وا وى، وای وای، گرانه، وروره، په کرانه! کنه
 او داسې نور) د قافيي کلمې يا غونډلې نه لري.

خو د دوېمي مسرې په پای کې اهنکینه کلمه لري، چې
 دوی ټول اهنک بشپړ وي. هره لنډی بايد ده (زموږ خپله
 وه، هيا هي، چې ورته وره ه، روغه ه، کوشنی ه، لنډه
 ه، دوي سترگی ه، هه، دوي سترگی والا ه، يا عينکو والا،
 عصري او ځانښودې، وه، وايو) چې د پښتو ژبې
 نهوېشتم، گڼه ابېڅې ده. په واول يا غږن اواز پای ته
 رسېدلي وي، لنډی د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز)
 جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. په نورو
 ژبو کې د دې ډول شعر (البته په همدې وزن او اهنک)
 څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د لنډی په ژباړه
 کې د دې اهنک ساتل شوی دی.

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۷۷ چوپړی

پر ټولو لنډۍ یو، باندې یوه رېښت (قانون) د تطبیق وړ دی،
 یانې دا چې د هرې لنډۍ لومړۍ مسره باید ۹ له دفتنگونو
 پرته او دوېمه ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.
 د هرې لنډۍ، د لومړۍ څلورمه او اتمه څپه او د دویمې
 مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، خڅنه وي او ډېری
 وخت په کې کومه څپه په کې نه احساسېږي له سیمه ییزو
 غږو سره هم څپه په خپل کیفیت نه پاتې کېږي او په نیمه
 سیمه کې توپیر لري. ۴، ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸ ... او ۲۲۰.
 (ټول ټال ۱۸۶ واري په دې کښلي کې راغلي دی.)

لنډۍ یې یوون (یکر یا مفرده) وی ده، د لنډۍ ډېرنو یا
 جمع وی یا لغات لنډۍ یو کېږي. ۴، ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸ ...
 او ۲۲۰. (ټول ټال ۲۴ واري په دې کښلي کې راغلي
 دی.)

لنډۍ یو:

د وی یا ویکي له پامه لنډۍ ایزه هغې درې سرې پېيلي ته
 وايي چې د لټکې سره ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې،
 څرنگوالی او څرگندوالی لري.

لنډۍ ايزي:

او په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، پیاوړې، غښتلې،
 هېښونکې، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند،
 احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو
 نیکونو او نیاگانو د پښتو ژبې د ابېڅو و، ښ، ډ، ږ، ن، ی
 او ... ، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له
 زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. پښت
 یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له
 ادبي بیرغې کولو (پلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په
 خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ لنډۍ ايزې د مسرو شمېر یې ۳، د څپو
 شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوییکو پرته دی.
 (دفتنگونه ، الیده ، اضافې، سرباري او اوسټریاری،
 غونډلې یا کلمې دې چې سندره ، اهنګ، ترنگتوک، یې
 لا خوږ وي، په بله مانا دفتنگونه ، غبرگغږونه یا واکه
 مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په
 ملگرتیا منځ ته رازي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز
 له خولې راوړي د یوه غبرگغږ لومړی ټوک یوه خپلواک
 او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله
 یې یا نرمه و، او زورکی واله یې یا درنه یې و، او

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۸ چوپړی

داسې نور. دیفتنگونه، غبرگغرونه، ناتروویکي، تروویکي، سترېل، اوسترېل، پارنویکي، بلنویکي، اندېبني، هیجانې چغې، لکه: الله وای!، وای، او، نو وای!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، شیرینه، کرانه، یا الله، یه، وای!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وای!، وای، وای وای، نو، الله، او، کرانه!، یه کرانه!، یه پښتیا، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه!، ای الکه! وروره!، بخته میره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولی...، نومړي ټول د لنډۍ ایزې توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډیری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېروالی راولي.

د پښلې کلمې یا غونډلې لړۍ لري. خوډېری وخت د لومړۍ، دوېمې او درېیمې مسرې په پای کې ترنگتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړ وي. هره لنډۍ ایزه باید ده (زموږ خپله، ه، هیا هی،، چې ورته وره ه، روه ه، کوشنۍ ه، لنډه ه، دوی سترگې ه، هه، دوی سترگې والا ه، یا عینکو والا، عصري او ځانبودې، هه، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه ابېڅې ده. په اوږدو یا غږن اواز پابته رسېدلې وي، لنډۍ ایزه د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېیمه مسره یې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هرې لنډۍ ایزې، د لومړۍ او دوېمې مسرې څلورمه او اتهمه څپه او د درېیمې مسرې څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورونه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورونه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنۍ سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمې څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې، او یوه ډېر شتمې څپې خوږ غږې د لنډۍ ایزې مېچې د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنگه د لنډۍ ایزې یوه بل رغنده ټوک گڼل کېږي او نه شتون یې رغبت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېلې په توگه یې یوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۷۹ چوپړی

په يوه پير كې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخكې نهمې، اتلسمې، او يوه دېرشمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره لنډۍ ايزې ته يوه خوږ غږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وريته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل كېږي چې پښتو اندول يې ترنگتوك يا ترنمي توك كېدای شي. غوره سته د ترنگتوك په پاينۍ مسره كې دى چې نوموړې مسره د ايزې رغښت پنځ كوي، د ايزې غوره توك او منځې راځي.

په ټوله كې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېكې او مصرې، له هرې يوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانگړې ځانگړنې، بېلونكي نخښې، سرباري اهنگينه پاينۍ څپې ولري، د ديفتنگونه او پارنويكي سره، خو له نيمكې، انگې، لنډكې، بگتې، كېسې (شېي)، پاركې، كاكړې، نارې، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيتې، سپينې (ازادې پېيلې)، كېسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپيزې، څلور څپيزې، پېنځه څپيزې، شپږ څپيزې، اووه څپيزې، اته څپيزې، نهه څپيزې، لس څپيزې، هايكوبې، موندۍ (سر پرېكړې)، انځورگۍ، كېنتوزې (سانتې)، نامانېزې، زخې، بې ټولې، ټولونجې، نا پښېليزې، ناپېيلې او سلسلې، دې ټولو پېيلو سره د سكالو (موضوع، مسلې، دننه نى برخې، Dialogue) له ستې بېلوالى ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډيراي بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلى دى او زوكړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسې وي، رت بېلوالى يا گړندى فرق يې وكولى شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب كې ټول پښتون پښت كولى وشي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپينې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره لنډۍ ايزې نوم باندې نوموم، چې دې پښتو درې سړى پېيله له درې سړې لټكې يا درې سړې لنډۍ ايزې، څلور سره لټكې له څلور سره لنډۍ ايزې سره، پېنځه سړې لټكې له پېنځه سړې لنډۍ ايزې سره، شپږ سره لټكې له شپږ سره لنډۍ ايزې

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۰ چوپړی

سره، اووه سړي لټکي له اووه سړي لنډۍ ايزي سره، اته سړي لټکي له اته سړي لنډۍ ايزي سره، نهه سړي لټکي له نهه سړي لنډۍ ايزي سره او لس سره لټکي له لس سره لنډۍ ايزي سره... ډېري ورته ځانگړي ځانگړنې لري. ۱۴۹، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰ او ۱۸۸. (ټول ټال ۱۸ واري راغلي دي)

لوبغاله يې مفرده وي ده، سټيډيوم، د لوبي ميدان. ۷۵ او

۲۱۱

سمت، اړخ. لکه: د لمپاکا لور څخه د وگړو گڼه گونه په

لوري پېر کي افريکا، اروپا، ته تللي دي.

لور لنډ وي (و يا واو) باندي زورنه ده، مخکيني ابېڅه

لي (ل) دی پر دې زور په بڼه غږ راځي لږ لور لوستل

کېږي. ۲، ۳، ۵، ۹، ۱۳ او ۲۱۷

بچۍ، لورکۍ. لکه: بلا (بلحه) د لغمانۍ لور ده.

لور منځنۍ کچي غږ د وي (و يا واو) باندي زورنه ده،

مخکيني ابېڅه لي (ل) دی پر دې پېڅ په بڼه غږ راځي لږ

دروند لوستل کېږي. ۲۲، ۵۸، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ...

دروزگر له وسپني جوړ کړی لور، لکه: د اکا لور پڅ دی.

لسور اوږد وي (و يا واو) باندي زورنه ده، مخکيني ابېڅه

لي (غ) دی پر دې اوږد پېڅ يا اوږد مد په بڼه غږ راځي

ډېر روند لوستل کېږي.

دا د پښتو ژبي يوه رېشت دی چي ځيني وي لکه (۱) لور،

(۲) لور، (۳) لور په يوه بڼه ليکل کېږي خو لوستل کېږي

په بېل بېل سا باندي، چي په کره بڼه يي د اواز په لور والي

او ټېټوالي (اپنټانېشن) کي او د ابېڅي او غوند په زورنه

کي بېلوالی او بېلي بېلي مانا لري. چي پښت يي په غونډلو

کي وايي په غږ يي روغ پوهېږي او مانايي روښانه کوي.

لکه هدا دري وي او پورتنۍ د (۱) غوټه، (۲) غوټه، او (۳)

غوټه ماناوي. په همدې بڼه د (!) غږ چي د اواز بېلوالی

په گوته کوي. (۱) حامده! راځه. په دې غونډله کي

(حامده!) نر نوری دی يا نر نوم دی، يا نر ته غږ کوو.

خو په (۲) حامده راغله. په دې غونډله کي (حامده) بڼه

نوری دی يا بڼه نوم دی، يا بڼه ته غږ کوو. چي دا

څرگندونه په کره بڼه په لاس راکوي چي له نر نوم سره

به اړېنه غږه (!) راځي او بڼې نوگه نوم بي غږي

د تاتوبي ميلي پېيلي ۱۸۱ چوپړی

(ندايي) وي. غره (!) يا (ندايه: Exclamation) چيغه،
 کړی که، د تعجب نه ډکه چيغه. که!! شي دوي برابره او
 که دري!!! شي دري برابره لوره چيغه غره غر ور کوي.
 ۱۸۰. ۴

لوری بنودنکی، قطب نما. ۴. ۱۸۱
 سمتونو، طرفونو، له اړنه، د لوری يې مفرده وی ده. ۴.
 ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷ او ۲۱۳ (ټول ټال ۲۰ واري نور
 راغلی دی)

خاصه. ۴. ۱۸۱
 یو بڼه میوه ده چې په لغمان کې خورا ډېر دي او په
 زیاته گڼه ثمره هم نېسي، ژیر رنگ اوقهوه یې داني لري.
 ۱۸۱. ۴

لوگر ولایت چې مرکز یې پل عالم دی، د میسو چین په
 کې ده یا میسو عینک ښار. ۴. ۱۸۱
 شلیته، ورانه ښځه، سپکه جلی، له خبرې اورېدونکي
 ښځه، بېوفا. ۴. ۹۱
 لمر پرېوته، غرب. ۴. ۱۴، ۱۳۵ او ۱۸۸

د لیک د عنوانو مخ، لیک د سطرو غونه، لړ لیک. ۴. ۷۵
 او ۱۷۵

غیشي ویشتونکي ربري غولکه. ۴. ۱۸۱
 د لېوه زوی، لېوهکتی. ۴. ۱۸۱
 شاهدي ویل، لل. ۴. ۱۸۱
 هڅولي، جغات ورکولي، تشویق کولي. ۴. ۱۸۱

لورینود:
 لوري:

لوښه:
 لوکات:

لوگر:
 لولی:

لوېديځ:

لیکلر:

لینده ماره:
 لېوکتی:
 لېیل:
 لېيلي:

۲۶. می (م)

مالگاني، مالگني. ۴. ۱۸۱
 هغه ځای ته ویل کېږي چې پر سرک باندي اوبه په لنډو
 واورې، چې نوموړی ځای پر سرک د سیلاب یو ناساپي
 راتلو له پاره جوړ شوی وي. او هلته سرک موړ او یا
 چرایي جوړه وي. نو که پر سرک داسې ځای شتون و
 لري چې اوبه ترې اوري نو پښتو ژبه کې ورته مانده
 وایي. (واش) او د اېنجینېری له پامه که پر سرک داسې
 ځای شتون ولري چې اوبه ترې اوري د اوبو اندازه په کې
 تر ډېرشو سانتي یو پوري او یا د کوشنۍ یو موټرو ټیرونه
 په کې ډوب نه شي نو مانده پرط جوړه وي.

مالگني:
 مانده:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۲ چوپړی

- که د دېرشوسانتیو نه اوبه زیاتي وي نو پوچک پرې جوړه وي. د بېلګې نومونه یې. لکه: د محمد گل باچا مانده، کندې مانده، خروټو مانده، باغ میرزا مانده، هرمل مانده، کټل مانده او د شخترای ماندي. ۴. ۱۸۱
- مندینه: ارتینه، مینا، میرمن، ښځه، کور ودانه، د ژوند ملګري. ۴. ۹۵، ۱۴۰ او ۱۷۲
- متاک: سخت منځی، پوچ، خالي غوز، تش منځی، کورک، چارمغز چې منځ یې لرګی وي. ۴. ۷۴
- مانیز: معنایي، معنوي. ۴. ۱۸۲
- مچو: مچه، مچکه، خولګی، چپو، خولګوتی. ۴. ۷۳ او ۱۶۴
- مردان: په کوزه پښتون خوا کې یوه منطقه ده، چې تڅبی څخه سو واټن رومي راځي. ۴. ۱۸۲
- مرغومی: پشیرلی، د پسه هغه بچی چې عمر یې له یوه کاله کوچنی وي مرغومی یې بولي، که له یوه کاله یې عمر لوړ وي وری یې بولي، او که چیره یې عمر له دوی کلو پورته شي نو مګ یې بولي. ۴. ۱۸۲
- مړوندان: مړوندونه. ۴. ۱۸۲
- مسجد: مومنانو د ځځلي ګډ ځای، مسلمانانو د عبادت تمځای، د لونځ ځای، چې یوازي الله تعالی ته په کې عبادت کېږي. ۴. ۲۷
- مسره: د پېيلي نیمه کړی، نیم بند یا نیم بیت ته مسره وایي چې یوه لنډی، ټپه، ټیکي او مصری دوي مسري لري. ۴. ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۵، ... ۲۰۸ (ټول ټال ۶۱ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)
- مسري: مسره یې یوون نوم دی یا د مسره ډېرنوم دی؛ د پېيلي یوې کړی یا کړی، بند یا بیت ته مسري وایي چې یوه لنډی، ټپه، ټیکي او مصری یوه مسري وي. ۴. ۱۹، ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۳۵، ... ۲۰۸، ۲۰۹ (ټول ټال ۹۷ واري په بېلابېلو چوپړو کې راغلي)
- مصباح: څراغ، د شیدو یا د شرابو پېاله. ۴. ۱۸۲
- مصری: د وی یا وییکی له پامه مصری هغه دوي سري پېيلي ته وایي چې د لرغون مصری توري، مصری سره ډېرې ورته ځانګړي ځانګېرنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه ولسي، پیاوړي، غښتلي، هېښونکي، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۳ چوپړی

نيکونو او نياگانو د پښتو ژبي د ابېڅو وو، بن، ډ، ږ، ن، ی او ... د، د مصری لرغون اهرمو غوندي چي ترننه يي نه جوړونکو او نه د هغوی نومونه معلوم نه دي څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبي له زوکړي له پېدايښت سره جوښت يي جوت کړي دي. پښت يي هم کولی شي چي لرليد (راتلونکي بني) يي پرته له ادبي ببرغي کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکني په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

مصری د مسرو شمېر يي ۲، د څپو شمېر يي ۲۲ له دفتنگونو او پارنوبيکيو پرته. (دفتنگونه د مصری توکي دي لکه: وی، او، نو وی!!، جان، اشنا، شیرينه، گرانه، يا الله، يه، وا!، وای!، وه!، وه الله، الله وی!، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، يه کربانه!، وروره!، کنه، ولي اوسي نور ...). د پښېلي (قافيي) غونډلي (کلمي) نه لري. خو د دوېمي مسري په پای کي اهنکينه کلمه لري، چي دوی ټول اهنک بشپړوي. هره مصری بايد د ه (زموږ خپله وه، هيا هي،، چي ورته وره ه، روجه ه، کوشنی ه، لنډه ه، دوی سترگي ه وه، دوی سترگي والا ه، يا عينکو والا، عصري او ځانښودې، وه، وايو) چي د پښتو ژبي، نهويشتم، گڼه ابېڅي ده.

په واول يا غرن اواز پای ته رسېدلي وي، مصری د پښتو ژبي د فونولوژيکي (غريز) جوړښت تابع ده او د هغي پر بنسټ جوړېږي. په نورو ژبو کي د دي ډول پېيلي (البته په همدې وزن او اهنک) څرک ليدل شوی نه دی او نه نورو ژبو ته د مصری په ژباړه کي د دي اهنک ساتل شوی دی. پرتولو مصری يو، باندي يوه رښت (دودی يا قانون) د پلي (تطبيق) ور دی، يانې دا چي د هري مصری لومړی مسره بايد ۹ له دفتنگونو پرته، او دوېمه ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته.

د هري مصری، د لومړی څلورمه او اتهمه څپه؛ د دوېمي مسري څلورمه اتهمه او دولسمه څپه، خجنه وي. ډېری وخت په کي کومه څپه په کي نه احساسېږي له سيمه ييزو غرو سره هم څپه په خپل کيفيت نه پاتې کېږي او په

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۴ چوپړی

نیمه سیمه کې توپیر لري. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ... ۲۱۸ او ۲۲۰. (ټول ټال ۳۰۲ واري نور)

مصری یو: مصری یې پکړه وی ده، یا د مصری ډېرگني نوم دی. ۲، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ... او ۲۲۰. (ټول ټال ۱۸ واري نور)

مصری ايزي (مصريزي): د وی یا ويکي له پامه مصری ايزه هغي درې سرې پېيلي ته وايي چې د څو سره مصری سره ډېرې ورته ځانگړي ځانگړنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وگړنۍ، پياوړې، غښتلې، هېښونکي، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابېڅو، وېش، ډ، ږ، ن، ی او ... څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي. پښت يې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې بنی) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلگياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ مصری ايزي د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنگونه، الیده، اضافه، سرباري او اوسترياري، غونډلې يا کلمې دي چې سندره، اهنګ، ترنگتوک، يې لا خوږوي، په بله مانا ديفتنگونه، غبرگغږونه يا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملگرتيا منځ ته رازي او لکه پوستووی اواز يوه وار پتليز له خولي راوزي د يوه غبرگغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه وي، او زرکی واله يې يا درنه يې وي، او داسې نور. ديفتنگونه، غبرگغږونه، ناټروبيکي، تروبيکي، ستربل، اوستربل، پارنوييکي، بلنوييکي، اندېښنې، هېيجاني چغې، لکه: الله وی، وی، او، نو وی،!!، جان، ځانه،!، ځانه،!، اشنا، شيرينه، گرانه، يا الله، يه، وای،!، وه،!، وه الله، ای،!، وه الله وی،!!، وای، وای وای. نو، الله، او، گرانه،!، يه کربانه،!، يه پښتيانا،!، يه ځلميه،!، هه بچيه،!، فردوس خانه،!، لغمانيه،!، يه که څاره،!، ای الکه!

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۵ چوپړی

وروره!، بخته مېره! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولې...،) نومړي ټول د مصری ایزی توکي دي، چي کله د هرې مسرې پیل کې، کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښلې کلمې یا غونډلې لري لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې درېیمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې مسرې په پای کې ترنگتوکه غونډله لري، چي دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره مصری ایزه باید ده (زموږ خپله و، ه، هیا هی،، چي ورته وره، ه، روغه، ه، کوشنی، ه، لنډه، ه، دوی سترگي، ه، دوی سترگي والا، ه، یا عینکو والا، عصري او ځانښودي، ه، وایو) چي د پښتو ژبي، نهویشتم، گڼه ابېڅي ده. په واول یا غرن اواز پایته رسېدلي وي، مصری ایزه د پښتو ژبي د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. د لومړۍ مصری ایزی پېنځمه او د دویمې مصری ایزی شپږمه مسره یې ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته.

د هرې مصری ایزی، د لومړۍ او دویمې (د پورتنۍ پېنځه سره مسرې څلورمه، او د شپږ سره مسرې پېنځمه) مسره څلورمه او اتهمه څپه او د پېنځمه او شپږمې مسرې (پایني مسرې)، څلورمه، اتهمه او دولسمه څپه، باندې زورونه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورونه نه احساسېږي.

له سیمه ییزو غرو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا مصری ایزی مېچي د څپیزه او خجیزه ټولوالی سره سره پر یوه نازورنه څپه یا یوې خوږ غږې یا ترنمي څپه پای ته رسي. د هې ابېڅې دی چي غږ یې نس څخه هوا په حنجري کشوي، چي خولې مخکې مو وورغوی او نیسې او ه یا هه ووايي نو هوا وچي او د نس ډکېدل او تشیدلو باندې پوهېږی چي همدې ته ترنگتوک وایي، مانا دا چي د پیلنۍ مصری ایزو نهږي، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې او نهه څلوېښتمې (د پېنځه سره مصری ایزی یې ایزو نهږي، اتلسمې، اووه ویشتمې، شپږدېشتمې، پېنځه

د تاتوبي ميلي پېيلي ١٨٦ چوپړی

څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) څپې خوږ غږې د مصری ايزې مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنګه د مصری يوه بل رنډه ټوک ګڼل کېږي او نه شتون يې رغنيت له پوښتمې سره مخامخوي؛ د پېيلي په توګه يې يوه څپه کمېږي او له موسقي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي. دغه پاينې ټوکونه په يوه پير کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې وروستۍ نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېښتمې او نهه څلوېښتمې (د شپږ سره مصری ايزې نهمې، اتلسمې، اووه ويشتمې، شپږدېښتمې، پېنځه څلوېښتمې او اته پېنځوستمې) زورنې څپې له يوه څه اغېز سره مصری ايزې ته يوه خوږ غږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره يوه څپه هم ايووني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنگتوک يا ترنمي ټوک کېدای شي. غوره سټه د ترنگتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د ايزې رغنيت پنځ کوي، د ايزې غوره ټوک او منځې راځي.

په ټوله کې غوره ايزې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکې او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکې نخښې، سرباري اهنګينه پاينۍ څپې ولري، د ديښتګونه او پارنويکي سره، خو له نيمکۍ، انګې، لنډکۍ، بګتۍ، کېسۍ (شپې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيتې، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپيزۍ، څلور څپيزۍ، پېنځه څپيزۍ، شپږ څپيزۍ، اووه څپيزۍ، اته څپيزۍ، نهه څپيزۍ، لس څپيزۍ، هايکويۍ، پټی (تي خورو اړوندې پېيلې)، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورگۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، ناپېيليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ، دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې، Dialogue) له سټې بېلوالۍ ولري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغنيت موندلی دی او زوکره شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رټ بېلوالۍ يا ګرندۍ فرق يې وکولی شي، ورته ګڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی وشي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۷ چوپړی

د مصری ایزی د څپي شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپيزې وي، څلور سره مصری ایزی ۴۰ څپيزې وي، پېنځه سره مصری ایزی ۴۹ څپيزې وي، شپږ سره مصری ایزی ۵۸ څپيزې وي، اووه سرې مصری ایزی ۶۷ څپيزې، اته سره مصری ایزی ۷۶ څپيزې وي، او نهه سرې مصری ایزی يې ۸۵ څپيزې وي او لس سره مصری ایزی ۹۴ څپيزې وي. چې تر ټولو غوره يې څلور سره مصری ایزی ۴۰ څپيزې رانېلولې لري او څلور دانې وويل شي. خوندور رنگ، د نوي وخت او هندارو په ټيکاروندو په سټه ولاړ راځي، ډېرې ښي يې اته سره مصری ایزی ۷۶ څپيزې وي چې دوي دانې وويل شي، ښي به بيا درې سرې مصری ایزی دي اته دانې يا دولس وويل شي، لږې ښي بيا پېنځه سره مصری ایزی يا پېنځيزوني مصری ایزی دي چې پېنځه دانې وويل شي ښي راځي، دا بيا له څلورو دانو شپږ سره مصری ایزو سره خوا په خوا ځای نيسي.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپيني ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې يوه څو سره پېيله د څو سره يا څو مخه مصری ایزی نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېيله له پېنځه سره او شپږ سره مصری ایزی، مصری توري او مصری ایزی سره ورته ډېرې ځانگړې ځانگېرنې لري، چې ورته مصری ایزه وايي، په دغه ډول څېرې لري، درې سره مصری ایزی، څلور سره مصری ایزی، پېنځه سره مصری ایزی، شپږ سره مصری ایزی، اووه سره مصری ایزی، اته سره مصری ایزی، نهه سره مصری ایزی او لس سره مصری ایزی... په ښه منډل کېږي. او مصری ایزی ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې داسې دي. ۱۸۴، ۱۸۵، ۱۸۶ او ۱۷۸

خوراک. ۱۸۷. ۲۱۹، ۲۲۱ (ټول ټال ۵۷ واري نور)
دوستي، اشنايي، بډه والی. ۱۰، ۱۴۱ او ۲۱۳

مطعم:
مل:

ملگري:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۸۸ چوپړی

منبر:

دريځ، د تبليغ د ودرېدو ځای، (مونږ ورته ډېر زيات درناوی لرو او هميشه دا په پام کي نيسو چې غلته خبره او کوم ناوړه وينا، ترېنه سوی استفاده ونکړو.

ځکه چې حضرت محمد(ص) به له منبر نه د اسلام دين، کره شيان، مقدس کتاب، قرآن پاک چې د حضرت جبرائيل امين ملائک په واسطه پر حضرت محمد (ص) نازل شوی د الله العظیم له لوري، هغه پوره مسلمانانو ته ورسوه او ابلاغ کاوه يې. چې زموږ ژوند، قانون، نظام دې کتاب پورې تړلی دی او منوونکو ته يې مسلمان وايي.

الله تعالی مونږ ته له يو لړ شيانو څخه په کلکه منع کړي چې حرام دي (حرام يې بولي) او نه به يې کوو، لکه:

په ځمکه کي فساد، قتل، غلا، زنا، سود، شراب څښل، د خوړ غوښه خوړل، د يتيم مال خوړل، ظلم، منافقت، له يهودو او عيسويانو سره لاس يو کول او پيسې تر اخستل، پټ پردی کېدل، يووالی نه کول... ، او له هغه سره شريک نېول.

بل لړ شيانو يې حلال گرځولي دي چې هميشه به يې کوو، کله: د ميرمن ټول رښت ورکول، له هغوی سره نښکېنه کول، کالي او خواړه ورته چمتو کول، لمونځ، روژه، زکات، حج، يوازي او يوازي د الله تعالی د رضا له پار جهاد، ښه سلوک، ښه رويه، ارام خوراک کول په ټېټ اواز غږېدل، د مشرانو درناوی، پاک خواړه خوړل، جغات، د مور او پلار په وړاندې د اوف کلمه هم نه ويل...
۸۴.:

منځه:

منځی، هسته. ۴. ۸، ۱۵، ... او ۲۱ (ټول ټال ۱۲ واري نور)

منځه گل:

د الېنگار په ولسولی کي سويل لوېديځ لور ته پروت د کلي نوم دی. بدياباد (بديع لالاباد) کي. ۴. ۱۸۸ هسته. ۴. ۱۸۲

منځی:

د اوبو لوبښي، گري، مفرده وی يې منگی دی. ۴. ۱۱، ۱۰۵ او ۱۰۶

منگي:

خزاني. ۴. ۱۸۸

منگنی:

مفرده وی يې ده ، موتی، سوک. ۴. ۱۵۹

موتي:

سوله وي، موخل، مخل. ۴. ۱۸۸

موخي:

ډگر، سنگر. ۴. ۴۷

مورچل:

حسود. ۴. ۴۸، ۴۹، ۶۳، ۶۹ او ۱۰۲

موزي:

د ټاټوبي ميلي پېلي ۱۸۹ چوپړی

موزون کدم
(قدم):

د کدم هغه بېلگه ده، چې زموږ د هېواد افغانستان د شپه
ميرو په سیستم کې له لمرني حالت پیل څخه شروع، تر
۲۵ مترۍ واټنه پورې چې د شپه‌میرو میر ته نږدې
کېږي.

کله چې د شپه‌میرو ټول ټولګی له شپغالی او یا له ټولګي
څخه د پریټ میدان ته را وځي. نو د پریټ په میدان کې
د کښونو په پیلني ځای کې شپه‌میري په لمرني حالت او
سکون حالت کې ولاړ وي.

چې دایي لومړی حالت دی. نو کله چې میر یا کومندان یې
ورته وایي:- اسلام علیکم ورحمته و برکاته؟

په ځواب کې شپه‌میري وایي:- وعلیکم ورحمته و برکاته!
او بیا ورته (کومندان) وایي:- ستري مشی؟

په ځواب کې شپه‌میري وایي:- ژوند!، ژوند!، ژوند! او
که چېرته سر پټي ودانی، تالار، ټولګی، ځغاسته، حال،
وی نو بیا ورته شپه‌میري په ځواب کې یوه ځل له پاره
ژوند! وایي.

او یا (کومندان) وایي چې څنګه یې؟ ژوند!، ژوند!، ژوند!
او که خدای په امان وایي؟ نو بیا ټول شپه‌میري یې علمي
او نظامي د درجه (رتبه) گوري او وایي :- بریالي اوسئ
مل پاڅوال صیب!!! (یا نور.....).

په دوېم حالت کې ورته وایي:- تیار شی!

نو شپه‌میری هر یو تن ځان برابروي.

په درېیم حالت کې ورته وایي:- ارام شی!

نو شپه‌میری هر یو تن ځان پټه خوله کوي.

په څلورم حالت کې ورته وایي:- مرش!!!!؟

شپه‌میری هر یو تن (یوه کدم یا یو قدم) پینې پر ځمکه یو
واری وې او په ګډه سره یو اواز کوي (هو!).

په پېنځم حالت کې ورته وایي:- یو-دوه!!!!؟

شپه‌میری هر یو تن دوي کدمه پر ځمکه وې او په ګډه
سره یو اواز کوي له هر قدم سره (هو!)، وایي.

چې هر کله میر (یا دریځ، مشرانو، لویانو، درې گونو
چارو استازو، د افغانستان دننه‌یو چارو وزیر، ولس مشر
یا د هېواد د ازادۍ په ورځ د تېرېدو کې) ته ۲۵ پېنځه
وېشت قدمه واټن پاتی شوه.

تعلیم کدم پیل وې؛

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۰ چوپړی

پاتې شوني د نه وي چې د ښوونکي يا د مير له امر نه ورسته. په تعليم قدم کې پښې په ځمکه وهي او ورسره اواز کوي.

هر کله چې تر پېڅه قدمه واټنه پورې امير ته پاتې شوه لاسونه سره ترې په ورنو کلک نيسي او د مير په لور گور کوي.

په شپږم حالت کې ورته وايي: - تعليم کدم!. بيا شپهميري سره په گډه وايي يو!، خپلو پښو ته ډب ورکوي.

بيا وايي دوه! بيا خپلو پښو ته ډب ورکوي. بيا وايي درې! بيا خپلو پښو ته ډب ورکوي. او موضوع کدم (ارامه تېرېدل، ارام قدم، هوسا حرکت) کوي.

د کرښې (صف) تړلو يا برابرول د شپهميرو (پوليسو، څارواکي) په تېرېدوکه (رسم گزشت، پرېټ) کې د هېواد د ازادۍ په ورځ نهه، نهه تنه په اوږدو او نهه، نهه تنه په لنډو وي ۹X۹ په هره يو ټولي وي چې ټول سره ۸۱ تنه کېږي.

چې نوموړي ټولي په لس گونو گڼه وي. او افغانستان د شپه ميرو سيستم تيارونه د ښي لور ته لور تنان وي او گس لور ته ټېټ تنان (کسه) وي. له ښي لور لور څخه د ۹X۹ تنيز کرښه يا (لين، صف) تړلو پيل کوي او په گس ټېټ لور يې پای ته رسوي. او د افغانستان د ملي پوځ سيستم تيارونه د لومړي کرښه يا (لينکه، صف) ته لور تنان وي.

نههم صف ته ټېټ تنان وي. له پيل لور لور څخه د (سرتېرو، ساتونکو، پوځيانو، اردو) ۹X۹ تنيز کرښه يا صف تړلو پيل کوي او د پای په ټېټ لور يې پای ته رسوي. کله هم چې تېرېدوکه بشپړېږي. د گڼې شمېره يې سل زرو تنو شپه ميرو، ساتونکو ته رسېږي.

نو ځکه د هر يوه شپهمير او ساتونکي د درناوي (احترام) او سلامۍ له پاره د دوی ستر مير (هر يو :- د شپهميرو ستر مير د افغانستان دننهيو چارو وزير... نوم يې... پلانکي صيب او ساتونکو ستر مير افغانستان د ملي دفاع وزير... نوم يې... پلانکي صيب) په سر لوڅي موټر کې تيار سۍ ولاړ وي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۱ چوپړی

د ټولو برا بر شویو او ترل شویو ټولۍ یو په وړاندې تېرېږي.

نو ځکه په پښتانه شي کوی چې د دوره ډېرو تنو په وړاندې په پښتو تېر شي.

ځکه په سر لوڅي موټر کې تیار سی ولاړ وي او د ځودانو د ټولۍ یو په ځواکي و درېږي.

د دوی په لور گور کوي په نظامي سلامی ولاړ وي او ورته وايي:- اسلام علیکم ورحمته وبرکاته؟

په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانگړي بېلگه د شپه ميري یا ساتونکو وايي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!

او بیا ورته وايي:- ستري مشی؟

په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانگړي بېلگه د شپه ميري یا ساتونکو وايي:- ژوند! ژوند! ژوند!

او بیا ورته وايي:- د شپه ميريو ستر مير د افغانستان دننه نیو چارو وزیر..... پلانکي!، یا د ساتونکو ستر مير د افغانستان د ملي دفاع وزیر..... پلانکي!

په ځواب کې ټول همغه ټولي یا ځانگړي بېلگه د شپه ميري یا ساتونکو وايي:- بريالي اوسئ د شپه ميريو ستر مير د افغانستان دننه نیو چارو وزیر..... پلانکي صیب!، بريالی اوسئ د ساتونکو ستر مير د افغانستان د ملي دفاع وزیر..... پلانکي صیب!

له ټولو ټولۍ یو ته له تېرېدونه ورسته نوموړي ميران ځي او په دریځ کې ولس مشر د هېواد له ستر لویانو سره ولاړ وي او دوی ورته سلام کوي.

وايي :- د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ..... پلانکي صیب اسلام علیکم ورحمته وبرکاته!

افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر..... پلانکي وايي:- وعلیکم ورحمته وبرکاته!

او بیا ورته وايي:- ستري مشی؟

په ځواب کې د افغانستان د اسلامي جمهوریت ولسمشر ..... پلانکي وايي:- ژوند!

او بیا ولس مشر ته لاس ورکوي او غېږه، ولس مشر ورته وايي مننه!.

او په خوا کې ور سره ودرېږي. تېرېدوکه پیل کېږي. او د هر یوه ټولۍ په اړه ولس مشر ته ځانگړي معلومات وړاندې کوي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۲ چوپړی

ورسره خبرې اترې او خپلې خوښۍ څرگنده وي.
د صف تړلو يا برابرول په عادي حالت کې ۴۵ پېنځه
څلوېښت کسيزه ټولې وي.

د نظام جوړه ونه:

ټولې مشر لومړۍ وار وايي:- ارام شئ!

ټولې مشر دوېم وار وايي:- تيار شئ!

ټولې مشر درېم وار وايي:- د ښاغلي پاڅوال صيب د
احترام له پاره ښي لور ته گور!

ټولې مشر څلورم وار وايي:- د ښاغلي پاڅوال ته د درېمې
پوهنځۍ د زده کړيالانو د شتونوالي رافور،

ستاسو ښاغلي پاڅوال په وړاندې اوروم!، وړاندې
کوونکي شپير احمد لغمانی!، د ديارلسو شپير اوياوم کال د
څلورم کال زده کړيال.

ښوونکي (فردوس يا د شپه ميرو مير): مننه! وړانگور او
ارام شئ ورکړه!

ټولې مشر په پېښم وار وايي:- وړانگور!

ټولې مشر په شپږم وار وايي:- ارام شئ!

ښوونکي (د شپه ميرو مير):- خپله موخه، ورمونه،
وړانگوښي او د زده کړي کوم څپرکۍ د زده کړيالانو
زهنونو ته رسوي! . ۴. ۷۶

مشر، سالار، ښاغلي. ۴. ۳۷

مير:

ټټنگ، دښته، بيبابان. ۴. ۱۵۱

ميره:

د مور بڼه، د مېړه بله مېرمن، چمتو ويسکي، تيار شراب،

ميره:

د بن زويه! مور. بنۍ ۴. ۲۱

په مهترلام کې خټېځ لور ته د ډاگ په اخيره

ميريالي خيل:

برخه کې د کوچيانو کلۍ دی. ۴. ۱۹۲

ني (ن) ۲۷.

ناپايه پټ توان:

نازغمور:

کيسه، نکل، داستان يا ناول . ۴. ۲۱۲ او ۲۲۲

نانډوله:

نه جوړونکۍ، خرابۍ کونکۍ. ۴. ۱۹۲

نانډولي:

ناوې، ناوکۍ. ۴. ۸۳، ۹۱ او ۱۶۴

ناوۍ:

ناوې، ناوۍ. ۴. ۹۰ او ۹۴

ناوکۍ:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۳ چوپړی

ناکۍ:	اک ته ورته جلی ، چي شفاف نازک مخ ولري له ميده خالو سره. ۴. ۸۳
نڅا:	گدا، بازي، رقص. ۴. ۲۵ او ۱۷۴
نذر:	شرط. ۴. ۱۹۴
نغوته:	اشاره. ۴. ۱۳۵
نغوته:	عشاره، تلميح، کنايه. ۴. ۱۹۳
نقره:	سپين زر. ۴. ۱۹۳
نگهبان:	څښتن، ساتونکی، څوکۍ والا. ۴. ۱۹۳
نگېرنۍ:	حس، مونث جمع وويکی يې نگېرنې ده. ۴. ۱۹۳
نمره اول:	د ښوونځۍ نوم دی چي ما په کې منځنۍ ښوونه کړي. ۴. ۱۹۳
نداره:	(۱) ليدنه، کتنه، (۲) نندارې يې جمع ده يا سينما. (۳) نندارتون : نمايشگاه. ۴. ۱۹۳
ننه توزي:	قدمه ، مخکي وينا، سريزه. ۴. ۶، ۱۸ او ۲۶
ننه واتي:	خواست دامن، ريباري. ۴. ۱۹۳
نټه:	انکار، نه منل. ۴. ۱۱ او ۲۰
نټيالي:	منکر. ۴. ۲۳
نورۍ:	جنس (نر او ښځه). ۴. ۱۱ او ۱۲، ۲۲، ۱۴۱، ۱۶۰ او ۱۸۰
نوکر:	خدمت گار، غلام. ۴. ۷۲ او ۷۴
نومور:	ميرنۍ، نامتو، سرلوري، سرفرازه. ۴. ۱۹۳
نومونور:	د تسميې وړ. ۴. ۱۹۳
نومورې:	مېړنۍ، سرغندوي، سرلوري، سرفرازه. ۴. ۱۳، ۲۵، ۳۱ ...، ۲۰۳ او ۲۰۸ (ټول ټال ۱۲ واري نور)
نۍ:	هفته. ۴. ۱۴۰
نياو:	عدل، داد. ۴. ۲۱۰
نياو والي:	محکمه. ۴. ۱۹۳
نيمکی ټپه:	د وی يا ويکيې له پامه نيمکی ټپي هغي څو سري پېيلي ته وايي چي څو ټپو سره ډېرې ورته ځانگړي ځانگېرنې، څرنگوالی او څرگندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وگړنې، پياوړې، غښتلې، هېښونکې، سندرېزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بيا بيا کولې، وار وار ترلې، گرداني) پېيله ده؛ چي زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نياگانو د پښتو ژبې د اېڅو ، ډ، ښ، ډ، ږ،

د ټاټوبي ميلي پېښلي ۱۹۴ چوپړی

ن، ی او ... ، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوړښت یې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټيکۍ او مصرۍ څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي ښي) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ نیمکۍ ټپي د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوییکو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافې، سرباري او اوسترباري، غونډلې یا کلیمې دي چې سندره ، اهنگ؛ ترنگتوک؛ یې لا خوړوي. په بله مانا دفتنگونه ، غیرغږونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي؛ د یوه غیرغږ لومړۍ ټوک یوه خپلواک او دویم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي؛ کله زورکۍ واله یې یا نرمه ، وی، او زرکۍ واله یې یا درنه یې ، وی، او داسې نور. دفتنگونه ، غیرغږونه، ناټروویکي، ټروویکي، سترېل، اوستربل، پارنوییکي، بلنوییکي، اندېښنې، هیبجاني چغې، لکه: الله وی، وی، او، نو وی!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، زویه!، شېرینه، یا الله، یه، وا!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای وای، نو، الله، کنه!، راحه!، گرانه!، یه کرانه!، یه پښتینه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کرانه!، ای الکه!، سفیره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی یه!، بخته میره!، اخلاوه! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولي...)، نوموړي ټول د نیمکۍ ټپي توکي دي، چې کله هرې مسرې پیل کي، کله منځ او ډېرې وخت په پای کی

ویل کېږي او د څپو په شمېر کی ډېر والی راوړي. د پښلې غوند او پښلې کلیمې یا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دویمې او درېیمې مسرې په پای کی ترنگتوکه غونډله لري چې دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. تر ډېره (هره یوه نه) پښلې (قافیه) باید د ه (زموږ خپله ، ه ، ه یا هی ، ، چې ورته وره ، ه ، روغه ه ، کوشنۍ ه ، لنډه ه ، دوی سترګې ه ، ه ، دوی سترګې والا ه ، یا عینکو والا ، عصري او ځانښودې ، ه ، وایو) چې د پښتو

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۵ چوپړی

ژبي، نهویشنم، گڼه ابېڅي ده. په واول يا غرن اواز پایته رسېدلي وي. نیمکی ټپي د پښتو ژبي د فونولوژيکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. درېیمه مسره يې ۱۳ څپي وي له دفتنگونو پرته. د هرې نیمکی ټپي، د لومړۍ او دوېمې مسرې څلورمه او اتمه څپه او د درېمې مسرې څلورمه اتمه او دولسمه څپه، باندې زورنه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورنه نه احساسېږي. په پیلني، دوېمې او درېمې څپي د څلورگونو څپو ټولوالي باندې يې زورنه راځي او يا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه باندې زورنه حس کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکی ټپي مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوه نازورنه څپه يا یوې خور غږي يا ترنمي څپه پای ته رسي.

مانا دا چې د دغې وروستۍ نهڼي، اتلسمې، او یوه ډېر شتمې څپې خور غږي د نیمکی ټپي مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکی ټپي یوه بل رغنډه ټوک گڼل کېږي او نه شتون يې رغنبت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلي په توګه يې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي.

دغه پایني ټوکونه په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوه د ور مخکې نهڼي، اتلسمې، یوه ډېر شتمې زورنې څپې له یوه څه اغېز سره نیمکی ټپي ته یوه خور غږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه وریته هره یوه څپه هم ایوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو انډول يې ترنگتوک يا ترنمي ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پایني مسره کې دی چې نوموړې مسره د نیمکی رغنبت پنځ کوي، د نیمکی غوره ټوک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره نیمکی هغه دي چې د لنډۍ، ټپي، ټېکي او مصرې، له هرې یوې مسرې سره ورته لرونه، پښلې، ځانګړې ځانګړنې، بېلونکي نخښې، سرباري

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۶ چوپړی

اهنگينه پاينی څپي و لري، د ديقتگونه او پارنويکي سره. خو له ايزي، انگي، پتي، لنډکي، بگتي، کيسی (شني)، پارکي، کاکړی، ناري، بدلي، لوبې، سندرې، چاربيتي، سپنی (ازادي پېيلي)، کيسه گي، د اتن غبرگي، درې څپيزي، څلور څپيزي، پېنځه څپيزي، شپږ څپيزي، اووه څپيزي، اته څپيزي، نهه څپيزي، لس څپيزي، هايکړي، موندی (سر پرېکړی)، انځورگي، کپنوزی (سانتي)، نامانيزي، زخي، بي تولى، تولونجی، ناپېيليزي، ناپېيلي او سلسلی.

دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلي، دننه نى برخي، Dialogue) له ستې بېلوالی و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه رغبت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رت بېلوالی يا گړندی فرق يې وکولى شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولى و شي.

خو نيمکۍ ټپه چې درې سره لري ۳۱ څپيزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپيزې وي؛ څلور سره نيمکۍ ټپه ۴۴ څپيزې وي، پېنځه سره نيمکۍ ټپه ۵۳ څپيزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپيزې وي؛ شپږ سره نيمکۍ ټپه ۶۲ څپيزې وي، اووه سرې نيمکۍ ټپه ۷۱ څپيزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپيزې وي؛ اته سره نيمکۍ ټپه ۸۴ څپيزې وي؛ نهه سرې نيمکۍ ټپه يې ۹۳ څپيزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپيزې وي (۴ څپي ډېرېږي او که کوشنی مسرې باندې شي بيا ۴ څپي ترې کمېږي) او لس سره نيمکۍ ټپه ۱۰۶ څپيزې وي.

چې تر ټولو غوره يې څلور سره نيمکۍ ټپه ۴۴ څپيزې رانښلولي لری لري، دولس دانې و ويل شي خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سته ولاړ راځي؛ ډېرې ښي يې اته سره نيمکۍ ټپه ۸۴ څپيزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښي به بيا درې سرې نيمکۍ ټپه دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښي بيا لس سره

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۷ چوپړی

نیمکی ټپه یا لسيزوني نیمکی ټپي دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښي راځي. دا بیا له څلورو دانو شیر سره نیمکی ټپه سره خوا په خوا ځای نیسي، پرته له غبرګغرونو او پارونویکو .... څخه.

د خبرونکي (زما) نیمکی ټپه څېیزه (څپه، سېلاب، هجا ،، سيلبيل Syllable، د ابڅو شمېرلو) - خجیزه (زورنه، خج، اکسنت ،، لفظ، د موسيکي نوټ: د خج ښه: د توري په سر ښه ، چې د تلفظ د جگوالي او ټېټوالي زور، او ردوالی، کیفیت ښيي: ټینگه ، لهجه ،: تاکید: بېلونکی ښه: د وینا و ځانګړی، خاص او بېل، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی: . ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶، ۱۹۷، ۲۰۳ او ۲۰۶

نیمکی ټیکي:

د وی یا ویکي له پامه نیمکی ټیکي هغې څو سري پېيلي ته وايي چې د څو سره ټیک سره ډېري ورته ځانګړي ځانګېرني، څرنګوالی او څرګندوالی لري. او په اصطلاح کې هغه وګړنۍ، پیاوړي، غښتلي، هېښونکي، سندريزه، خوږه، ګڼلي، منلي، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بیا بیا کولي، وار وار تړلي، ګرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبي د ابڅو ،، ډ، ږ، ن، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلي او د پښتو ژبي له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټیکي او مصری څخه ورسته. پښت یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکي ښي) یې پرته له ادبي بیرغي کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنۍ ټیکي اېزي د مسرو شمېر یې ۳، د څپو شمېر یې ۳۱ له دفتنگونو او پارنویکیو پرته دی. (دفتنگونه ، الیده ، اضافه، سرباري او اوسنباری، غونډلي یا کلیمي دي چې سندرې ، اهنګ؛ ترنگتوک؛ یې لا خوږوي، په بله مانا دیفتنگونه ، غبرګغرونه یا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي او لکه یوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي د یوه غبرګغږ لومړی توک یوه خپلواک او دویم

د ټاټوبي ميلي پېښلي ۱۹۸ چوپړی

ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکي واله يې يا نرمه وي،؛ زورکي واله يې يا درنه يې وي، او داسې نور. ديفتنگونه، غبرگغرونه، ناتروويکي، تروويکي، ستربل، اوستربل، پارنويکي، بلنويکي، انډېښني، هېجاني چغې، لکه: الله وي!، وي، او، نو وي!!، جان، ځانه!، ځانه!، اشنا، زويه!، شپرينه، يا الله، يه، و!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وي!!، وای، وای وای، نو، الله، کنه!، راځه!، گرانه!، يه کربانه!، يه پښتینه!، يه ځلميه!، هه بچيه!، يه کربانه!، ای الکه!، سفيره!، وروره!، فردوسه!، لغمانی يه!، بخته ميره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، ځنگه، ولي...)، نوموړي ټول د نيمکي ټيکي ټوکی دي، چې کله هري مسري پيل کې، کله منځ او دېرې وخت په پای کې ويل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښلې کليمې يا غونډلې لږې لري. خو ډېری وخت د لومړۍ، دويمې درېيمې، څلورمې او پېنځمې مسري په پای کې ترنگتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. تر ډېره (هره يوه نه) پښلې بايد د ه (زموږ خپله، ه، هيا هي، چې ورته وره، روغه، کوشنی، لڼده، دوی سترگي، ه، دوی سترگي والا، يا عينکو والا، عصري او ځانښودي، ه، وايو) چې د پښتو ژبې، نهوېشتم، گڼه ابېڅې ده؛ په واول يا غږن اواز پایته رسېدلي وي. نيمکي ټيکي د پښتو ژبې د فونولوژيکي (غږيز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. او درېيمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتنگونو پرته.

د هري نيمکي ټيکي د لومړۍ او دويمې مسري څلورمه او اتمه څپه؛ د درېيمې مسري (پايښی مسري) څلورمه، اتمه او دولسمه څپه باندې زورونه وي او ډېری وخت په کې کومه څپه باندې زورونه نه احساسېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سيمه کې بېلوالی لري. په بله وينا نيمکي ټيکي مېچې د څپيزه او خچيزه ټولوالي سره، سره پر يوه نازورنه څپه يا يوې خوږ غږي يا ترنمي څپه پای

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۱۹۹ چوپړی

ته رسي. مانا دا چې د دغي وروستی نهمي، اتلسمي، او يوه دېر شتمني څپي خور غري د نيمکي ټيکي مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالي تر څنگه د نيمکي ټيکي يوه بل ر غنده ټوک گڼل کېږي او نه شتون يې ر غښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلي په توگه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خور غر له لاسه ورکوي. دغه پاينې ټوکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکي وروستی نهمي، اتلسمي، يوه دېر شتمني (د لس سره نيمکي ټيکي يې نهمي، اتلسمي، يوه دېر شتمني، څلوېښتمې، دوې شپېتمې، پېنځه اويالومي او څلور اتياومي) زورنې څپي له يوه څه اغېز سره دوی ته يوه خور غري وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنگتوک يا ترنمي ټوک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پاينی

مسره کې دی چې نوموړي مسره د نيمکي ټيکي ر غښت پنځ کوي، د نيمکي ټيکي غوره ټوک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره نيمکي هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټېکې او مصري، له هري يوې مسري سره ورته لرونه، پېښلي، ځانگړې ځانگړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنکينه پاينی څپي و لري؛ د ديفتنگونه او پارنويکي سره. خو له ۱۰، ايزي، (صفي الله، د کب ۱۹، ۱۴۰۱ لېږدي، ۱۰ چوپړي)، انگي، پتي، لنډکي، بگتي، کيسی (شبي)، پارکي، کاکړي، ناري، بدلي، لوبي، سندرې، چاربيتی، سپنی (ازادي پېيلي)، کپسه گي، د اتن غبرگي، درې څپيزی، څلور څپيزی، پېنځه څپيزی، شپږ څپيزی، اووه څپيزی، اته څپيزی، نهه څپيزی، لس څپيزی، هايکويی، موندی (سر پرېکړی)، انځورگی، کېنتوزی (سانتی)، نامانېزی، زخی، بي ټولی، ټولونجی، نا پېښليزی، ناپېيلي او سلسلی دي ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلي، دننه نی برخي، Dialogue له سټې بېلوالی و لري؛ د دي له پاره چې دا ټول په ډېری بڼه له درې مسرو څخه ر غښت موندلی دی او زوکره شوي؛ ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادوني سره. نوموړو ټولو ته پام وي،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۰۰ چوپړی

پرې برلاسي وي، رټ بېلوالی يا گړندی فرق يې و کولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتله په رپ سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د نیمکې ټيکې د څپې شمېر بېلگه داسې ده چې درې سره لري ۳۱ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې وي؛ څلور سره نیمکې ټيکې ۴۴ څپېزې وي؛ پېنځه سره نیمکې ټيکې ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نیمکې ټيکې ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نیمکې ټيکې ۷۱ څپېزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې وي؛ اته سره نیمکې ټيکې ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې نیمکې ټيکې يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنې مسرې باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکې ټيکې ۱۰۶ څپېزې وي. چې د څپو په گڼه کې منل شوی ډېروالی راولي او د منلو وړ پېيلي رښت دی.

د څېړونکي (زما) نیمکې ټيکې څپيزه (څپه، سېلاب، هجا ،، سيلېبل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خچيزه (زورنه، خج، اکسنټ ،، لفظ، د موسيکي نوټ: د خج ښه: د توري په سر ښه ، چې د تلفظ د جگوالي او ټېټوالي زور، او ردوالي، کيفيت ښي،: ټينگه ، لهجه ،: تاکيد: بېلوونکی ښه: د وينا ، ځانگړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel:،،) جوړښت په دې ډول دی:

چې تر ټولو غوره يې څلور سره نیمکې ټيکې ۴۴ څپېزې رانښلولي لري لري او دولس دانې و ويل شي خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښي يې اته سره نیمکې ټيکې ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و ويل شي؛ ښي به بيا درې سرې نیمکې ټيکې دي چې دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښي بيا لس سره نیمکې ټيکې يا لسيزونې نیمکې ټيکې دي چې پېنځه دانې و ويل شي ښي راځي، دا بيا له څلورو دانو

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۰۱ چوپړی

نیمکی لنډی:

شپږ سره نیمکی ټيکي سره خوا په خوا ځای نیسي. پرته له غیرغږونو او پارونویکو... ۱۹۹، ۲۰۶ او ۲۰۶ د وی یا ویکي له پامه نیمکی لنډی (پام لنډی یا سروکه لنډی) هغې یوې سرې او دوی سرې پېيلي ته وايي چې د یوه سرې او دوی سرې لټکې سره ډېرې ورته ځانګړې ځانګړنې، څرنگوالی او څرګندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وګړنې، پیاوړې، غښتلې، هېښونکې، سندريزه، خوږه، ګڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخیل ډکه پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نیکونو او نیاګانو د پښتو ژبې د ابېڅو، وېش، ډ، ږ، ن، ی او ...، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېداېښت سره جوښت یې جوت کړي دي. له لنډۍ، ټپې، ټيکي او مصری ورسته. پښت (نسل) یې هم کولی شي چې لرلید (راتلونکې ښې) یې پرته له ادبي بیرغې کولو (فلجیاریزم، د بل چا افکار او لیکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې نیمکی لنډی د مسرو شمېر یې ۲، د څپو شمېر یې ۳۱ له دقتګونو او پارونویکیو پرته دی. (دقتګونه، الیده، اضافه، سربارې او اوستربارې، غونډلې یا کلیمې دې چې سندرې، اهنگ، ترنگتوک، یې لا خوږوي. په بله مانا دقتګونه، غبرګېرونه یا واکه مرکب، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نیمواک په ملګرتیا منځ ته راځي. لکه پوستووی اواز یوه وار پتلیز له خولې راوځي، د یوه غبرګېر لومړی ټوک یوه خپلواک او دوېم ټوک یې یوه نیم واک اواز وي، کله زورکی واله یې یا نرمه وي، او زورکی واله یې یا درنه یې وي، او داسې نور. دقتګونه، غبرګېرونه، ناتروویکي، تروویکي، سترېل، اوسترېل، پارنویکي، بلنویکي، اندېښنې، هېجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان، خانه!، خانه!، اشنا، زویه!، شېرینه، یا الله، یه، وا!، وله!، وای!، وه!، وه الله، ای!، وه الله وی!!، وا وی، وای، وای، نو، الله، کنه!، راځه!، ګرانه!، یه کربانه!، یه پښتینه!، یه ځلمیه!، هه بچیه!، یه کربانه!، ای الکه!، سفیره!، وروره!، فردوسه!، لغمانیه!، بخته میره!، اخلا وه! دغه راز هو، نه، ښه، څنگه، ولي...)، نوموړي ټول د نیمکی لنډۍ توکي دي، چې کله د هرې مسرې پیل کې،

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۰۲ چوپړی

کله منځ او ډېری وخت په پای کې ویل کېږي او د څپو په شمېر کې ډېر والی راولي.

د پښېلي (قافيي) کلیمې یا غونډلې لږې لري. خو تکراري لرونه (ردیفونه) ډېر لري، خو ډېری وخت د لومړۍ او دویمې مسرې په پای کې ترنگتوکه غونډله لري، چې دوی ټول ترنگتوک بشپړوي. هره نیمکې لنډۍ باید ده (زموږ خپله ده، هـ یا هی،، چې ورته وره ده، روغه ده، کوشنۍ ده، لنډه ده، دوی سترگې ده، دوی سترگې والا ده، یا عینکو والا، عصري او ځانښودې، ده، وایو) چې د پښتو ژبې، نهویشتم، گڼه اېڅي ده. په واول یا غرن اواز پای ته رسېدلي وي. نیمکې لنډۍ د پښتو ژبې د فونولوژیکي (غریز) جوړښت تابع ده او د هغې پر بنسټ جوړېږي. دویمه مسره یې ۹ څپې وي له دفتنگونو پرته. د هرې نیمکې لنډۍ، د لومړۍ مسرې څلورمه، اتمه څپه او دوی لسمه او دویمې مسرې څلورمه او اتمه څپه، باندې زورونه وي؛ ځینې وخت دواړه غبرگغونډلې لومړۍ او دویمې مسرې دیارلس، دیارلس څپې وي، ځینې وخت نهه، نهه څپې وي، ځینې وخت، یوه غونډ، او یوه غونډله وي، چې څلور څپې، اته څپې، دوی لس څپې، شپاړس څپې او شل څپې پېيله وي او لږ وخت په کې کومه څپه باندې زورونه نه احساسېږي د غږ لوړوالي او ټېټوالي په بڼه ویل کېږي.

له سیمه ییزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي نه پاتې کېږي او په ځنې سیمه کې بېلوالی لري. په بله وینا نیمکې لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي سره، سره پر یوې نازورنه څپه یا یوې خور غږي یا ترنمي څپه پای ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ دیارلسمې او دوېوېشتمې څپې خور غږي د نیمکې لنډۍ مېچه د څپیزه او خجیزه ټولوالي ترڅنګه د نیمکې لنډۍ یوه بل رڼده توک گڼل کېږي او نه شتون یې رغښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلي په توګه یې یوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خور غږ له لاسه ورکوي. دغه پایني ټوکون په یوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره یوې د ور مخکې دیارلسمې او دوېوېشتمې زورنې څپې له یوه څه

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۰۳ چوپړی

اغېز سره نيمکې لنډۍ ته يوه خوږغږي وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپته هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي. چې پښتو اندول يې ترنگتوک يا ترنمي توک کې دی شي. غوره سټه د ترنگتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د نيمکې رغښت پنځ کوي. د ۱. نيمکې لنډۍ ۲. نيمکې ټپه ۳. نيمکې ټيکې ۴. نيمکې مصری (۱. پام لنډۍ ۲. پام ټپه ۳. پام ټيکې ۴. پام مصری يا ۱. سروکه لنډۍ ۲. سروکه ټپه ۳. سروکه ټيکې ۴. سروکه مصری) غوره توک او منځي راځي؛ وار په وار سرباري، منځباري، ببخباري (تکراري، مکرر) ډول له لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصری سره ترښځي لږ کېږي.

په ټوله کې غوره نيمکې (پام، سروکه) هغه ده چې د لنډۍ، ټپې، ټيکې او مصری، له هرې يوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانگړې ځانگړنې، بېلونکي نښې، سرباري اهنکينه پاينۍ څپې و لري؛ د ديفتنگونه او پارنويکي سره. خو له ايزې، انکې، لنډکې، بگتې، کېسې (شپې)، پارکې، کاکړې، نارې، بدلې، لوبې، سندري، چاربيتې، سپينې (ازادې پېيلې)، کېسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپېزۍ، څلور څپېزۍ، پېنځه څپېزۍ، شپږ څپېزۍ، اووه څپېزۍ، اته څپېزۍ، نهه څپېزۍ، لس څپېزۍ، هايکوپۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورگۍ، کېنتوزۍ (سانتۍ)، نامانېزۍ، زخۍ، بې تولۍ، تولونجۍ، نا پښېليزۍ، ناپېيلۍ او سلسلۍ،

دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلي، دننه نۍ برخې، Dialogue له ستې بېلوالۍ و لري. د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه رغښت موندلی دی او زوکره شوي. ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رب بېلوالۍ يا گرندۍ فرق يې و کولی شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتلنه په رب سوب کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۰۴ چوپړی

خو نیمکی لنډی چې درې سره لري ۳۱ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۳۵ څپزې وي؛ څلور سره نیمکی لنډی ۴۴ څپزې وي؛ پېنځه سره نیمکی لنډی ۵۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۵۷ څپزې وي؛ شپږ سره نیمکی لنډی ۶۲ څپزې وي؛ اووه سرې نیمکی لنډی ۷۱ څپزې او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۷۵ څپزې وي؛ اته سره نیمکی لنډی ۸۴ څپزې وي؛ نهه سرې نیمکی لنډی یې ۹۳ څپزې وي او که په اوږدې مسرې باندې شي بیا نو ۹۷ څپزې وي (۴ څپې ډېرېږي او که کوشنۍ مسرې باندې شي بیا ۴ څپې ترې کمېږي) او لس سره نیمکی لنډی ۱۰۶ څپزې وي. چې تر ټولو غوره یې څلور سره نیمکی لنډی ۴۴ څپزې رانښلولي لري او دولس دانې و ویل شي خوند رنگ، د نوي وخت او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې یې اته سره نیمکی لنډی ۸۴ څپزې وي چې اووه دانې و ویل شي؛ ښې به بیا درې سرې نیمکی لنډی دي چې دولس دانې یا شپاړس و ویل شي؛ لږې ښې بیا لس سره نیمکی لنډی یا لسيزوني نیمکی لنډی دي چې پېنځه دانې و ویل شي ښې راځي؛ دا بیا له څلورو دانو شپږ سره نیمکی لنډی سره خوا په خوا ځای نیسي. د څېړونکي (لیکوال یا زما) نیمکی لنډی څپزه (څپه، سېلاب، هجا ،، سيليل Syllable،، د ابېڅو شمېرلو) - خجيزه (زورنه، خج، اکسنت ،، لفظ، د موسيکي نوبت: د خج نښه: د توري په سر نښه ، چې د تلفظ د جگوالي او ټېټوالي زور، اوږدوالي، کیفیت ښيي،: ټينگه ، لهجه ،: تاکيد: بېلوونکی نښه: د وينا ، ځانگړی، خاص او بېل ، ډول. Accent, Morphemel: ،،) جوړښت په دې ډول دی: .؛ ۲۰۱، ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴ او ۲۰۶.

نیمکی مصری:

څلورمه ډله نیمکی مصری (سروکه مصری یا پام مصری):.

د دې له پاره زما څېړنه دا سپینې ته را اوباسي چې زه خپل د ژبې یوه څو سره پېيله د څو سره یا څو مخه نیمکی مصری نوم باندې نوموم، چې دې پښتو پېنځه او شپږ سره پېيله له پېنځه سره او شپږ سره نیمکی مصری، مصری تورې او نیمکی مصری سره ورته ډېرې ځانگړې

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۰۵ چوپړی

ځانگېرنې لري، چې ورته نیمکې مصری وايي. په دغه ډول څېرې لري، درې سره نیمکې مصری، څلور سره نیمکې مصری، پېنځه سره نیمکې مصری، شپږ سره نیمکې مصری، اووه سره نیمکې مصری، اته سره نیمکې مصری، نهه سره نیمکې مصری او لس سره نیمکې مصری... په بڼه مندل کېږي. او نیمکې مصری ډېرې ورته ځانگړې ځانگېرنې له مصری سره داسې دي. لکه:

د نیمکې مصری (سروکه مصری یا پام مصری) ځانگړې ځانگېرنې

۱:- ډېرې ښایسته وي، ۲:- بڼه نادره توازن لري. (چې لومړی د لاستي برخه یې لنډه او دوېمه برخه یې چې تېره وي اوږده، د ثقل مرکز یې د مصری دواړو مسرو ته ورته وي.)، ۳:- ډېر ژر تاثیر کوي، ۴:- انسان په یو وار له منځه وړي، ۵:- یوه وار یې سړي ته بس دی، ۶:- بېلابېلې بڼې لري، ۷:- درې خواوې یې سړی پرې کوي، ۸:- په پام او ناپامۍ کې انسان نه کړېکې باسي، ۹:- ډېرې لرغونې دي، ۱۰:- لرغونې اندازه کرل شوي، ۱۱:- لرغونې څېرل شوي، ۱۲:- د مصر هرمو غونډې جوړونکي یې معلوم نه دی، ۱۳:- لکه هرم پوره برابر شکل لري چې د الله کوم مخلوق رغولي دي، ۱۵:- زورورې دي، ۱۶:- په هر ځای کې ترې گټه اخستل کېږي، ۱۷:- د نندارو شیان دي، ۱۸:- وهم لري، ۱۹:- زور دی، ۲۰:- په مینه ساتل کېږي، ۲۱:- تل انسان سره وي، ۲۲:- مکارې وي لکه لنډې مصری تورې، ۲۳:- د مېرمنو د مستی او د سرو د سرلوړۍ توکي دي، ۲۴:- درندې دي، ۲۵:- سختې دي، ۲۶:- جوړول یې گران دي، ۲۷:- ډېر ارزښت لري، ۲۸:- نندار چپانو ته یو ابلاغ وي، ۲۹:- مینه ناکې وي، انسان مینه پرې راځي، ۳۰:- په ډېره باریکۍ او مینه جوړول کېږي، ۳۱:- په خپل ځای کې کارول کېږي، ۳۲:- ډېرې اوږدې نه دي غېږي نېول ورسره سړی ستړی کوي. ۳۳:- د میسو اونگ، وسپنې گډولې، د سرو زورگډولې، د سپین زرو اونگ او لرگنې بڼه اصلي او شلخي جوړېږي.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۰۶ چوپړی

او تاسو ته يې همداسې پرېږدم، په همدې بڼه يې پوښ کې کوم.

هرې نيمکې لنډۍ، نيمکې ټپه او نيمکې ټيکې چې دغه پورته ځانگېرني ودرلودلې نو هغو ته نيمکې مصري وايي. تاسو نيمکې لنډۍ، نيمکې ټپه، نيمکې ټيکې او نو بيا يې پېژنئ چې دا نيمکې مصري دي؛ چې له مصري سکالو سره برابري وي او دغه خصوصيات لري. نيمکې لنډۍ، نيمکې ټپه او نيمکې ټيکې دا پورته ۳۲ ځانگېرني نه لري بېلولی يې پر همدې کې دی.

د وی يا ويکي له پامه نيمکې مصري هغې څو سري پېيلي ته وايي چې د څو سره مصري سره ډېرې ورته ځانگړي ځانگېرني، څرنگوالی او څرگندوالی لري.

او په اصطلاح کې هغه وگړنې، پياوړې، غښتلې، هېښونکي، سندريزه، خوږه، گڼلې، منلې، له اند، پند، احساس او تخيل ډکه پرله پسې توبه (تکراري، بيا بيا کولې، واروار تړلې، گرداني) پېيله ده چې زموږ لرغونو پښتنو نيکونو او نياگانو د پښتو ژبې د ابېڅو ،، ښ، ډ، ږ، ن، ی او ... ،، څخه وړاندې زده، پېژندلې او د پښتو ژبې له زوکړې له پېدايښت سره جوښت يې جوت کړي دي؛ له لنډۍ، ټپه، ټيکې او مصري څخه ورسته. پښت يې هم کولی شي چې لرليد (راتلونکې بڼې) يې پرته له ادبي بيرغي کولو (فلجياريزم، د بل چا افکار او ليکنې په خپل نوم تېرول، Plagiarism) کښلی شي.

د کوشنې نيمکې مصري د مسرو شمېر يې ۳، د څپو شمېر يې ۳۱ له دفتنگونو او پارنوييکيو پرته دی. (دفتنگونه ، الېده ، اضافه، سرباري او اوسترياري، غونډلې يا کليمې دي چې سندره ، اهنگ؛ ترنگتوک؛، يې لا خوړوي، په بله مانا ديفتنگونه ، غبرگغږونه يا واکه مرکب ، هغه اوازو ته وايي چې د خپلواک او نيمواک په ملگرتيا منځ ته راځي او لکه يوستووی اواز يوه وار پتليز له خولې راوځي، د يوه غبرگغږ لومړی ټوک يوه خپلواک او دوېم ټوک يې يوه نيم واک اواز وي، کله زورکی واله يې يا نرمه ،وی،، او زورکی واله يې يا درنه يې ،وی،، او داسې نور. ديفتنگونه ،غبرگغږونه، ناتروويکي، تروويکي، سترېل، اوسترېل، پارنوييکي، بلنوييکي، انډېښني، هيبجاني چغې، لکه: الله وی!، وی، او، نو وی!!، جان،

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۰۷ چوپړی

ځانه!، ځانه!، اشنا، زويه!، شېرينه، يا الله، يه، وا!، وله!،
واى!، وه!، وه الله، اى!، وه الله وى!!، وا وى، واى وى،
نو، الله، كنه!، راځه!، گرانه!، يه كربانه!، يه پښتینه!، يه
ځلميه!، هه بچيه!، يه كربانه!، اى الكه!، سفيره!،
وروره!، فردوسه!، لغمانى يه!، بخته ميره!، اخلا وه! دغه
راز هو، نه، بڼه، څنگه، ولې...)، نوموړي ټول د نيمكى
مصرى توکي دي، چې كله د هرې مسرې پيل كې، كله
منځ او ډېرى وخت په پاى كې ويل كېږي او د څپو په
شمېر كې ډېر والى راوړي.

د پښېلي كليمي يا غونډلي لري لري. خو ډېرى وخت
د لومړۍ، دوېمې درېمې، څلورمې، پېنځمې او شپږمې
مسرې په پاى كې ترنگتوكه غونډله لري، چې دوى ټول
ترنگتوك بشپړوي. تر ډېره (هره يوه نه) هره نيمكى
مصرى پښېله بايد ده (زموږ خپله، ه، ه، ه يا هي، چې
ورته وره، ه، روغه، ه، كوشنى، ه، لنډه، ه، دوى سترگي ه
، ه، دوى سترگي والا، ه، يا عينكو والا، عصري او
ځانېنودې، ه، واو) چې د پښتو ژبې، نهوېشتم، گڼه ابېڅي
ده. په واول يا غرن اواز پايته رسېدلي وي، نيمكى مصرى
د پښتو ژبې د فونولوژيكي (غريز) جوړښت تابع ده او د
هغې پر بنسټ جوړېږي. او د شپږ سره نيمكى مصرى
درېمه او د پېنځمه مسره يې ۱۳ څپې وي له دفتگونو
پرته.

د هرې نيمكى مصرى، د لومړۍ او دوېمې مسرې
څلورمه او اتمه څپه؛ د درېمې مسرې څلورمه، اتمه او
دولسمه څپه باندې زورنه وي او ډېرى وخت په كې كومه
څپه باندې زورنه نه احساسېږي، په پېلنۍ، دوېمې او
درېمې څپې د څلورگونو څپو ټولوالي باندې يې زورنه
راځي او يا به د اوزونو ټېټوالي او لوړوالي په بڼه څپه
باندې زورنه حسكېږي.

له سيمه ييزو غږو سره هم څپه په خپل څه رنگوالي
نه پاتې كېږي او په ځنې سيمه كې بېلوالى لري. په بله وينا
نيمكى مصرى مېچه د څپيزه او خجيزه ټولوالي سره سره
پر يوه نازورنه څپه يا يوې خور غږي يا ترنمي څپه پاى

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۰۸ چوپړی

ته رسي. مانا دا چې د دغې وروستۍ نهمې، اتلسمې او يوه دېر شتمې څپې خوږ غږې د نيمکې مصرۍ مېچې د څپيزه او خجيزه ټولوالي ترڅنگه د نيمکې مصرۍ يوه بل ر غنده ټوک گڼل کېږي او نه شتون يې ر غښت له پوښتنې سره مخامخوي؛ د پېيلي په توگه يې يوه څپه کمېږي او له موسکي پلوه خوږ غږ له لاسه ورکوي، لکه په دوېمه مسره کې دوي څپې ډېرې شوي دي او خوږ غږ يې ورته ځنډنی کړی دی. دغه پاينې ټوکونه په يوه پېر کې له دغو درېواړو څپو څخه هره يوه د ور مخکې نهمې، اتلسمې، يوه دېر شتمې زورنې څپې له يوه څه اغېز سره نيمکې مصرۍ ته يوه خوږ غږې وربښي او پر همدې لاسوند له هرو درو څخه ورپه هره يوه څپه هم ايوفوني (euphony) بلل کېږي چې پښتو اندول يې ترنگتوک يا ترنمي ټوک کې دی شي.

غوره سټه د ترنگتوک په پاينۍ مسره کې دی چې نوموړې مسره د نيمکې ر غښت پنځ کوي، د نيمکې غوره ټوک او منځي راځي.

په ټوله کې غوره نيمکې هغه دي چې د لنډۍ، ټپې، ټپکۍ او مصرۍ، له هرې يوې مسرې سره ورته لرونه، پښيلې، ځانگړې ځانگړنې، بېلونکي نخښې، سرباري اهنه گينه پاينې څپې و لري، د ديفتنگونه او پارنويکي سره، خو له ايزې، انگې، پټې، لنډکې، بگتې، کېسې (شېبې)، پارکۍ، کاکړۍ، نارې، بدلي، لوبې، سندري، چاربيتۍ، سپينۍ (ازادې پېيلې)، کېسه گۍ، د اتن غبرگۍ، درې څپيزۍ، څلور څپيزۍ، پېنځه څپيزۍ، شپږ څپيزۍ، اووه څپيزۍ، اته څپيزۍ، نهه څپيزۍ، لس څپيزۍ، هايکويۍ، موندۍ (سر پرېکړۍ)، انځورگۍ، کېټوزۍ (سانتي)، نامانيزۍ، زخۍ، بې ټولۍ، ټولونجۍ، نا پښيليزۍ، ناپېيلې او سلسلۍ؛ دې ټولو پېيلو سره د سکالو (موضوع، مسلې، دننه نۍ برخې،) Dialogue له سټې بېلوالۍ و لري، د دې له پاره چې دا ټول په ډېرې بڼه له درې مسرو څخه ر غښت موندلی دی او زوکړه شوي، ان له ساده درې غونډله ايزه وينا او يادونې سره. نوموړو ټولو ته پام وي، پرې برلاسي وي، رب بېلوالی يا گړندۍ فرق يې وکولی

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۰۹ چوپړی

شي، ورته گڼلي وي او د ټولو زهني پرتله په رپ سوب
کې ټول پښتون پښت کولی و شي.

خو نیمکی مصری چې درې سره لري ۳۱ څپېزې
وي او که په اوږدې مسري باندې شي بيا نو ۳۵ څپېزې
وي؛ څلور سره نیمکی مصری ۴۴ څپېزې وي؛ پېنځه
سره نیمکی مصری ۵۳ څپېزې وي او که په اوږدې
مسري باندې شي بيا نو ۵۷ څپېزې وي؛ شپږ سره نیمکی
مصري ۶۲ څپېزې وي؛ اووه سرې نیمکی مصري ۷۱
څپېزې او که په اوږدې مسري باندې شي بيا نو ۷۵ څپېزې
وي؛ اته سره نیمکی مصري ۸۴ څپېزې وي؛ نهه سرې
نیمکی مصري يې ۹۳ څپېزې وي او که په اوږدې مسري
باندې شي بيا نو ۹۷ څپېزې وي (۴ څپې ډېرېري او که
کوشنی مسري باندې شي بيا ۴ څپې ترې کمېري) او لس
سره نیمکی مصري ۱۰۶ څپېزې وي. چې تر ټولو غوره
يې څلور سره نیمکی مصري ۴۴ څپېزې رانېلولي لري
لري او دولس دانې و ويل شي خوند رنگ او د نوي وخت
او هندارو په ښکاروندو په سټه ولاړ راځي؛ ډېرې ښې يې
اته سره نیمکی مصري ۸۴ څپېزې وي چې اووه دانې و
ويل شي؛ ښې به بيا درې سرې نیمکی مصري دې چې
دولس دانې يا شپاړس و ويل شي؛ لږې ښې بيا لس سره
نیمکی مصري يا لسيزوني نیمکی مصري دي چې پېنځه
دانې و ويل شي ښې راځي؛ دا بيا له څلورو دانو شپږ سره
نیمکی مصري سره خوا په خوا ځای نيسي. پرته له
غبرگغرونو او پارونويکو.... د څېړونکي (زما) نیمکی
مصري څپيزه (څپه، سېلاب، هجا و، سيليل Syllable،
د ابېڅو شمېرلو) و- خجيزه (زورنه، خج، اکسنت و، لفظ،
د موسيکي نوټ: د خج نښه: د توري په سر نښه چې د تلفظ
د جگوالي او ټېټوالي زور، او ردوالي، کيفيت ښيي: ټينگه
, لهجه، ټاکيد: بېلوونکی نښه: د وينا و ځانگړی، خاص
او بېل، ډول. Accent, Morphemel:)، جوړښت په
دې ډول دی: ۲۰۲، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۰۵، ۲۰۶، ۲۰۷،
۲۰۸ او ۲۰۹.

ستره محکمه: ۲۰۹

عدلي وزارت: ۲۰۹

نیاوټون:

نیاو وزارت:

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۱۰ چوپړی

نیمنانو:

نیم نانی، ښه الک (په سویل کې نانی هغه الک ته وایي چې عمر یې له کس نه کم وي او نوم یې هم زده نه وي. نو د درناوي یا له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د ناني په نوم یې بولي. او که نوم یې نه ورځي او له کس نه عمر کې ستر وي نو د درناوي له پاره ور څخه پوښتنه کوي نو د کاکو په نوم یې بولي. هغه الک ته وایي چې ځوان شوی نه وي عمر یې له څلورو څخه تر نهو کلو پورې وي.

نیمنانی (نمچه الک) په الېنگار ولسوالۍ کې د سلېنگار کلي نه پورته د چهارکلا، براخېلو او الوخېلو کریو ترمنځه پرته سیمه ده. زموږ د دوېم کلي نوم دی. ۴. ۲۱۰

۲۸. نې (ن)

ننکۍ:

زنکۍ، ډېر نوم (جمعه) یې زنکي او زنګیان دي، هغه ماشومان چې پر مور باندې ډېر زیات گران وي، د ناصرو قوم ځینې خلک زنکي ته ننکۍ وایي. ډېر نوم یې ننکي دی او یو نوم یې ننکۍ دی. ۴. ۲۲، ۱۷۳ او ۲۲۰

نښه:

(۱) هغه ښه کرڼه (ښه کار) چې نن ورځ یې د ټیکنالوژۍ په مټه یې کهول، وگړو، پښتوالو او بشر ته رسوي. (۲) سويې پنځي گټه رسونکي پېغله، روباته، څېرکه گوډۍ. (نښه، نښی او نښی پښتو وی د صفي الله فردوس وپیرغونه ده. چې میکرو نښه پوهه یا میکرو روباتیک لوري زده کړې زما یوه مسلکي لوستلیکۍ د زده کړو څخه و. د همدې له پاره مې د وی رېښه چې په نې (ن) اېښه پیلېږي، چې په دې ښه لنډۍ او دا ویکي هم ما پنځي یا طبیعي په خپله بورولي دي. د پښتو ژبې پوړیو یوې نه دي چې له بلې ژبې دې پښتو ژبې ته راوړل شوي وي. د پښتو ژبې پنځي ویکي دي.) ۴. ۱۳، ۲۰، ۲۲، ۲۳ او ۲۲۰

نښی:

سويې پنځي (شلخي، بدل، مصنوي) گټه رسونکي ځلمی، روبات، ځوان روباتی، څېرکه گوډۍ. ۴. ۲۲۰

نښی:

سويې پنځي (شلخي، بدله، مصنوي) گټه رسونکي پېغله، روباته، څېرکه گوډۍ. ۴. ۲۲۰

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۱۱ چوپړی

۲۹. وي (و)

ټول، درست، گرسره. ۴. ۷۷، ۸۱، ۸۶، ۸۸، ۱۳۹،
۱۵۱، ۱۶۷، ۱۷۲ او ۲۱۴

واره:

تخیل، شېرې خیال، د شعر پېيلي انځور. ۴. ۳۶ او ۱۳۵
د واورې رېزونه، د واورې رېزونه، برف کوچونه. ۴.
۲۱۱

واند:

واورېزونه:

واورېز، له واورو ډک، پربرف. ۴. ۲۱۱
پېر، زمان، سهولتونه، گرځېدنه، څرخا، تاوېدنه،
چورلېدنه داعصابو پارېدنه، گېنې اخېستنه، ترله وتنه:
چکروهنه: بدلېدنه: کړ ليچ: پېښه: کار، چوپړ، خدمت:
وار، روڼ: سينگار: څيره، جوله، بڼه: طرز، چم: ميلان.
گرځول، چورلول: بڼه ورکول: راپه زړه کول: تاوول:
اړول: ستلول: په بل مخ اړول: بې ځايه کول: بدلول:
تنبول، په شاکول: مخ کول، توجه کول، سپارل: ترجمه
کول، ژباړل: جوړول: گرځېدل، تاوېدل، څرخېدل،
چورلېدل، ستېدل: اوښتل. لکه: زه به لوبغالي ته په يوه
نۍ، منځنۍ (يک شنبه، سه شنبه،) تلم په يکۍ باندې،
لرلېد داره بادي ټوپک مي و، په نښه وېشتو کي گسټي
پمه ځکه کېن لورې سترگه مي عادت د پټېدو نه لري. کلي
کي مو ځای نه و، په بېرنيو شيبو کي به يوه بل ته چمتو
وو؛ په خپل منځو کي به مو ښي لوبوي کولي، لکه ډباډب،
کيکېشن کای کراتي، کرکت، خوسۍ. ۴. ۱۶، ۲۸، ۲۹،
... (ټول ټال ۸۳ واري نو)

وچه بېړۍ:

د اوبښانو کاروان، د اوبښانو گله، د اوبښانو قطار، د اوبښانو
قافله، (هغه د اوبښانو کاروانونه چي په صحراگانو کي
تر څو مياشتو منزلونه کوي)، چي په ورېښمين تنگي به
تله راتله، له مېلاد څخه وړاندې هند به يي له اروپا او
منگوليا او چين سره نخلوه. ۴. ۱۷۲

وراشه:

وجيز، ښي خبرې، منل. ۴. ۲۱۱
ناسم پوهاوی، سوی تفاهم. ۴. ۲۱۱
شراندازی، ياغي، بلواگر، اورپکۍ، وسله وال. ۴. ۲۱۱
يونفارم، جاله، نظامي لباس. ۴. ۷۶
ورغورځېدل، ټيله کول، سبب کيدل د غورځيدو. ۴. ۲۱۱
کسي. ۴. ۲۱۱

ورانپوهاوی:

ورانکارۍ:

وردۍ:

ورگوزار:

ورهيزي:

ورمونو:

ورکتون:

نصیحتونه. ۴. ۲۱۱
د ماشومانو ساتنځۍ، کودکتان. ۴. ۲۱۱

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۱۲ چوپړی

ولس:	قوم، د سيمي وگړي، د سيمي ژوندگر، جرگه، د مشررانو ناسته (اجلاس). ۴. ۱۶، ۳۱، ۷۴، ۸۳ او ۹۲
ولوله:	احساس، عاطفه. ۴. ۳۶ او ۱۳۵
ولوليز:	عاطفي، احساساتي. ۴. ۱۴
وگړيو:	خلکو، ولس. ۴. ۲۱۲
ونج:	عوض، تعويض، ميز. ۴. ۲۱۲
ون کم (قدم):	ارامه تيريدل، ارام قدم، هوسا حرکت کوي. کله چي تعليم قدم پای ته رسي ارام قدم، هوسا حرکت پيليري. ۴. ۷۶ او ۱۸۹
ونه څښي:	ونه څکي، و نه شکي. ۴. ۲۱۲
ويار:	عيب، کمی. ۴. ۱۱، ۲۵، ۳۵ او ۱۰۷
ويارجن:	معيوب. ۴. ۲۱۲
وېره وری:	ویرمن، ویرجن. ۴. ۲۱۲
ويړزلی:	ويړزلی، ویرمن، ویرجن. ۴. ۲۱۲
وېلار:	تصميم، عزم، اراده. ۴. ۲۱۲
ويجار:	وران، خراب. ۴. ۱۶۶
ويوکی:	لغات، وييکي، ويکي، ويي. ۴. ۷۶ او ۱۷۵
وی:	لغات، وييکي. ۴. ۲، ...، ۲۱۵. (۲۱۲ واري نور)
وی!:	د حيرانتيا اوز، بي برکته ناره يا غږ، پانونيکی دی. ۴. ۶۰ او ۶۱
ويپوهه:	لغاتپېژندنه. ۴. ۲۱۲
ويير غاونه:	وی بورول، ويکي جوړول، وييکي رغونه، لغاتجوړونه. ۴. ۲۱۲

۳۰. هي (ه يا هـ)

هاران:	د حضرت لوط (ع) د پلار نوم دی. د حضرت ابراهيم (ع) د مشر ورو نوم دی، او د ازر ستر زوی. ۴. ۲۱۲
هتي يوال:	دوکاندار، هتيوال، دېر نوم يې هتي والو دی. ۴. ۲۱۲
هروم (هزم):	د اور شغله. ۴. ۲۱۲
هېر:	له ياده وتلی، په پام کې نه. ۴. ۸، ۱۱ او ۱۵۸
هېروون:	له ياده باستل شوي، هېرکړل شوي، له پامه باستل شوي. زما د نږدې ملگري او دوست توريالي وو هېروون، مشهور په تړون د تگاب ولسوالی اخيري نوم دی. ۴. ۲۱۲

د تاتوبي ميلي پبلي ۲۱۳ چوپړی

۳۱. يي (ي)

پير: خرس. ۴. ۸۷
پير: د کښتۍ لاستۍ. ۴. ۲۱۳

۳۲. ي

يکۍ: بيسکل. ۴. ۲۱۳
يوه نۍ: یک شنبه. ۴. ۲۱۱
پيپرور: بارور، حاصلخېزه. ۴. ۲۱۳
پيپره: ابره، اېبره، حاصل، ثمره. ۴. ۱۷

۳۳. ی

يوون: يکر، واحد، يونټ. ۴. ۳۵، ۱۴۸، ۱۵۳، ۱۷۷ او ۱۸۲

۳۴. ی

۳۵. ئ

دا لاندې نې په هغه ويکیو کې ترې گټنه اخستل کېږي چې کټ مټ د عربي ژبې لغات وي، په پښتو ژبه کې دا تورې نه کارول کېږي، خپلې ژبې وی لرو ورته.

۳۶. ټي (ټ)

نژد جنريشن: ورسته پاتې ژوند، ۴. ۳۶۴
ثواب: بدله ورکول، انعام ورکول عوض ورکول، مکافات ورکول؛ اداکول، اجر ورکول، بدله، عوض؛ اداینه، انعام، جایزه. ۴. ۷۴، ۸۷ او ۹۵

۳۷. حي (ح)

حاکمان: مشران، والیان، هغه تن چې د اسلامي شورا یا جرگې له لوري په ښکاره ټاکل کېږي د وگړو له منځ وي او په پټه او ښکاره پردی نه وي. ۴. ۱۳۲ او ۱۳۴
حال: روان پېر، اوس، د مگرۍ. ۴. ۵۶ او ۶۰ چوپړی

۳۸. ذي (ذ)

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۱۴ چوپړی

۳۹. صي (ص)

صفي الله:
(صفي الله)
زما (د څېړونکي يا ليکوال) نوم دی، د عربي ژبي وی
ده، د الله رښتینی ملگری، د الله صادق دوست، ۲: د
حضرت آدم ع تخلص دی. ۴. ۲، ۳، ۱۴، ۱۶ او ۲۱۸
(ټول ټال ۳۲ واري نور په بېلابېلو چوپړو کې نومړي
وی يا لغات راغلي دی.)

۴۰. ضي (ض)

صدي:
قصد ناک، بي پرواء، قصد ناک، لړلی. ۴. ۹ او ۷۹

۴۱. طي (ط)

۴۲. ظي (ظ)

۴۳. عي (ع)

عين الله:
زموږ سر ښوونکی، د پښتو مضمون ښوونکی وه په
منځنۍ ښوونځۍ تجربه وي نمبر اول کې. ۴. ۲۱۴
زوزات، واړه، ماشومان. ۴. ۲۱۴
اولاده، کوشنيان، ماشومان. ۴. ۲۱۴
عياله:
عيال:

۴۴. في (ف)

فصل:
فصله:
څپرکی. ۴. ۱۶۰ او ۱۶۱ چوپړی
پرېکړه، تړه. ۴. ۱۵۶

۴۵. قي (ق)

قلعه:
قوي:
کلا، کور، انگر، خونه، مېنه، قلع. ۴. ۲۱۴
تکره، زورور، کلک، ټينگ، مضبوط، طاقت ور. ۴. ۷۶

لنډون

په دې ټولگه کې لنډون (مخففات) د اصلي غونډلو (کلمو) پر ځای يوازې
دغه لاندېنۍ راغلي دي.

م. اېنچ. ص. ف: ماسټر اېنجنېر صفي الله وو فردوس ،،. ۴. ۳۹ چوپړی

د ټاټوبي ملي پېښلي ۲۱۵ چوپړی

۱۰. بېبلو گراپی Bibliography د هغو لیکونو لېست چې په یوه سکالو یا بورونکي او کټونکي پورې اړه ولري.

۱. پښتو ټولنه. (۱۳۵۴ لېږدی)، پښتو څېړنې، د پښتو څېړنو د نړوال مرکز د نړوال سیمینار د مقالو مجموعه، د چاپ کال ۱۳۵۶ لېږدی، چاپ شمېر ۱۰۰۰، پر له پسې نمبر ۲۲۳، د افغانستان د علومو اکاډمي د کتابتون کې د موندنې گڼه ۱۴ ده، پښتو څېړنې، پښتو ټولنه، ۱۷۶ چوپړی.

۲. پښه محمد. زهیر. (۱۳۱۰ لېږدی یا ۱۹۳۲ زېږدي)، غورځکه د لنډیو، خطي نسخه ملي ارشیف، استقلال لېسه کې کښلې، ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې گڼه ۴/۵۲ پر له پسې گڼه ۴۶۳۸ ده، ۷۷ چوپړی.

۳. حبیب الله رفیع. (۱۳۴۹ لېږدی)، د خلکو سندرې، افغانستان اکاډمي، د تاریخ او ادب ټولنه، ۱۰۹ چوپړی.

۴. حضرت محمد ویاړ. (۱۳۸۷ لېږدی)، مسافر هم د اوږده سفر جامي په تن کړي، کابل مجله (۵-۶) گڼه، ۱۷۴ چوپړی.

۵. داود خان داوړ. (۱۹۸۴ زېږدی)، پښتو ټپه، پښتو ادبي مرکز، د نورنگ سرای پېښور، ۲۱ چوپړی.

۶. (د لیکوال پېژند څرگند نه دی). (۱۳۱۲ لېږدی یا ۱۹۳۴ زېږدي)، منتخبات لغات متفرقه پښتو، خطي نسخه (کلمي کښلې یا په قلم لیکلې) ملي ارشیف، په ۱۳۱۸ لېږدي کې پښتو ټولنې ته سپارلې شوی وه. اوس یې ملي ارشیف کې د موندنې گڼه ۴/۸۲ پر له پسې گڼه ۵۳۸۲ ده، ځای، ځای له ۱ څخه تر ۶۴، ۶۵ چوپړی.

د ټاټوبي ميلي پېبلي ۲۱۶ چوپړی

۷. **سليمان لایق. څېړونکی.** (۲۰۰۸ زېږدی کال)، سليمان لایق په لنډیو غږیږي، د اګست په ۲۱ نیټه قلم نړیوالې ټولنې د لنډیو په هکله سليمان لایق غږولی و او باز محمد عابد ثبت کړی و چې دا دی کټ مټ يې ستاسې په وړاندې خپروم.

۸. **سليمان لایق او مجاور احمد زیار مومند.** (۱۳۶۱ لېږديز لمريز کال)، پښتو لنډی، پښتو لنډی د شفاهي ادب او فوکلور د ډیفارتمنټ د علمي غړو د ۱۳۶۱ لېږدي کډه علمي پروژې، د لنډیو په باب تحلیلي څېړنه، د سليمان لایق او د مجاور احمد مومند په زیار، د پښتو ټولنې د ادبیاتو د څانګې له خوا، د پښتو ټولنې د نشراتو نمبر یا پرله پسې نمبر يې ۸۲، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون ګڼي کود ۱۵۲۴۷، عمومي مطبعه کابل، ۱۰۰۰ چاپ ګڼه، چاپ کال ۱۳۶۳ لېږدی، د افغانستان د علومو اکاډمۍ کتابتون کې د موندنې ګڼه ۵۳ ده، ۵ او ۴۷۲ چوپړی.

۹. **سلما شاهین. ډاکټره.** (۱۹۸۴ زېږدی)، روهي سندرې، پېښور د پښتو اکاډمۍ مخکنۍ رئیسې، پېښور پوهنتون، ۳۸۰ چوپړی.

۱۰. **سید اګل. غریبیار. کامه وال.** (۱۳۸۵ لېږدی یا ۲۰۰۶ زېږدی)، ولسي مرغلرې، دانش خپرندويي ټولنې تخنیکي څانګه، پېښور، ۱۱۸ چوپړی.

۱۱. **صفي الله فردوس. ډیپلوم. انجنېر.** (۱۳۸۸ لېږديز لمريز کال)، څلېر کې د ددو دود، زما د شعرونو ټولګه. د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بېلو ګراپي یا اخځوک ښه ترې ګټه اخستلی شي، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان. ۲۲۲، ۲۳۷، ۲۴۹، ۲۵۱، ۲۷۸ او ۳۲۹ چوپړی.
[<http://www.ketabton.com/book/id/۸۲۰>]، [January ۳۱ ۲۰۱۶]، ۲۲:۱۸ د شپې.

۱۲. **صفي الله فردوس. ماسټر. اېنجنېر.** (د کب ۱۲، ۱۴۰۰ لېږديز لمريز کال)، د ټاټوبي ټنګټکور او پېبلي، د چاپ رښت له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي، بې اخځ ښوونې ترې د ګټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بېلو ګراپي یا اخځوک ښه ترې ګټه اخستلی شي، مومند خپرندویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، وړیا پوهنغونډ ويکيپېډيا له پاره لیکنه، ۸ چوپړی.

[https://ps.wikipedia.org/wiki/ټاټوبي_ټنګټکور_او_پېبلي]، [November ۱۱ ۲۰۲۲]، ۴۰:۱۱ د ورځې.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۱۷ چوپړی

۱۳. صفی الله فردوس. ماسټر. اپنجینپر. (د کب، ۱۹، ۱۴۰۱ لېږدی)، د ایزو څېړنچوپړي (د ایزو ریسرچ پانې)، د چاپ رښت له لیکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بې اخځ بشووني ترې د گټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بېلو گراپي یا اخځوک بڼه ترې گټنه اخستلی شي، مومند خپرنډویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۰ چوپړی.

[<https://ketabton.com/index.php/books/۱۵۸۱۹>]

[March ۱۰ ۲۰۲۳]، ۲۰:۰۱ د شپې.

۱۴. صفی الله فردوس. ماسټر. اپنجینپر. (پسرلی، د وري ۱۴، ۱۴۰۳ لېږدی یا زېږدی ۰۲ April ۲۰۲۴)، د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انګر څېړنچوپړي – لومړی ټوک، زما د څېړنو ټولګه، د چاپ رښت له لیکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بې اخځ بشووني ترې د گټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بېلو گراپي یا اخځوک بڼه ترې گټنه اخستلی شي، مومند خپرنډویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۶۸ چوپړی.

[<https://ketabton.com/index.php/books/۱۶۲۳۱>]

[April ۲ ۲۰۲۴]، ۲۲:۳۲ د شپې.

۱۵. صفی الله فردوس. ماسټر. اپنجینپر. (پسرلی، وری ۱۶، ۱۴۰۳ لېږدی یا زېږدی ۰۴ April ۲۰۲۴)، د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انګر څېړنچوپړي – دویم ټوک، زما د څېړنو ټولګه، د چاپ رښت له لیکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بې اخځ بشووني ترې د گټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بېلو گراپي یا اخځوک بڼه ترې گټنه اخستلی شي، مومند خپرنډویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۹۳ چوپړی.

[<https://lnkd.in/dYAXPYt>]

[<https://ketabton.com/index.php/books/۱۶۳۶۸>]

[April ۲۴ ۲۰۲۴]، ۲۴:۵۷ د شپې.

۱۶. صفی الله فردوس. ماسټر. اپنجینپر. (پسرلی، غویی ۰۴، ۱۴۰۳ لېږدی یا زېږدی ۲۴ April ۲۰۲۴)، د لنډیو، ټپو، ټیکو او مصریو انګر څېړنچوپړي – درېیم ټوک، زما د څېړنو ټولګه، د چاپ رښت له لیکوال او خپرنډوی سره خوندي دي، بې اخځ بشووني ترې د گټې اخیستنې اجازه نه شته! خو په بېلو گراپي یا اخځوک بڼه ترې گټنه اخستلی شي، مومند خپرنډویه ټولنه، ننګرهار، افغانستان، ۱۱۸، ۱۸۳، ۲۲۲ او ۳۰۴ چوپړی.

[<https://ketabton.com/index.php/books/۱۶۴۲۴>]

[April ۲۴ ۲۰۲۴]، ۲۴:۲۸ د شپې.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۱۸ چوپړی

۱۷. عبدالروف. بېنوا (۱۳۳۷ لېږدي)، لنډۍ چان کونکي او فارسي مترجم، انگرېزي ژباړه يې محمد ابراهيم شريفي کړي، پښتو ټولنه، ۱۳۳۷ لېږدي کي د کابل عسکري مطبعي (د ملي دفاع وزارت مطبعه) څخه له چاپه تېره شوي ټولگه ده، په عامه کتابتون کي يې د موندني گڼه ۳۹۸/۲ ل ۴۵ ب دی، خای، خای له ۱، ۶، ۳۵، ۵۸، ۱۴۲ چوپړی.

۱۸. گل باچا الفت. د ادب ستوری. (۱۳۲۵ لېږدي يا ۱۹۴۶ زېږدي)، پښتو سندرې، گل باچا الفت د پښتو ټولني مبصر او د صحافت او تاليف د څانگو امير، د پښتو ټولني د نشراتو نمبر ۹۵، عمومي مطبعه کابل، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کي د موندني گڼه ۱۲ ده، ۱۱۳ چوپړي.

۱۹. محمد دين. ژواک. (۱۳۳۴ لېږديز لمريز کال)، پښتني سندرې، لومړۍ برخه، د پښتو ټولني د ادبياتو د څانگي له خوا، د پښتو ټولني د نشراتو نمبر يا پرله پسې نمبر يې ۱۱۵، افغانستان د علومو اکاډمۍ مرکزي علمي کتابتون گڼي کوډ ۱۲۵۹۴، عمومي مطبعه کابل، ۲۵۰۰ چاپ گڼه، د افغانستان د علومو اکاډمي کتابتون کي د موندني گڼه ۴ ده، ۱۷۶، ۲۹۵ چوپړی.

د ټاټوبي ميلي پېيلي ۲۱۹ چوپړی

۲۰. د چاپ شويو کښلو (لیکو يا کتابونو) لېست

۱. څلېر کې د ددو دود
  ۲. د ټاټوبي تنگتکور او پېيلي
  ۳. د اېزو څېړنچوپړي
  ۴. د کوش تپي لويي ويالي جوړولو په وړاندي د اوزبېکېستان ولسمشر څټکړنو ته د فردوس څټکړني
  ۵. د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصري يو انگر څېړنچوپړي (لومړی ټوک)
  ۶. د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصري يو انگر څېړنچوپړي (دوېم ټوک)
  ۷. د لنډۍ يو، تپو، ټيکۍ يو او مصري يو انگر څېړنچوپړي (درېم ټوک)
  ۸. د ټاټوبي ميلي پېيلي
- ،،Country National Poems (Love & Laws Language)،،
۹. نيمکۍ يو د څېړنچوپړو انگر

د تاتوبي ميلي پېيلي ۲۲۰ چوپړی

۲۱. د کرنې لاندې کښلو (لیکو یا کتابونو) لېست

۱. د برېښنا اېنجنېنرۍ بنسټونه (لغمان پوهنتون د ودانیزې اېنجنېنرۍ فاکولتې، د درېیم ټولګي د دوېم سیمستر ۱۳۹۶ لېږدي لوستلیکي یا درسي کتاب)
۲. د مخي کتاب
۳. وېڅکي خستو (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۴. پښتو په لغمان چل (چ. ل یا چریکي لار) زده کړه!!!
۵. سل لغمانی وراشي (وجيزي یا متلونه)
۶. د پښتو زده کولو لس لاملونه (Ten Reasons to Learn pashto)
۷. په ځنګل کې غرومېهار (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۸. افغانستان اتوم بم لري – له سلو ۷۰٪ ښکاره او له سلو ۳۰٪ پټ
۹. چمتو سرفراز (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۱۰. هېښمی (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۱۱. نښی او نښی
۱۲. توري ورېځي (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۱۳. د الله د کتاب ژباړه
۱۴. Translation of The Book of Allah (Miracle of the Last Prophet)
۱۵. نښه
۱۶. جنت بوی (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۱۷. درې غله (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۱۸. د کاپرکی اوږده شونده
۱۹. د لمک ننګی
۲۰. برېښنا اېنجنېنرۍ د ټولو اړوند
۲۱. د اېنجنېنرۍ لېستلیکي
۲۲. د پاچا کانی (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۲۳. لوبڼي لړګي (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۲۴. بوینه هډه (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۲۵. د لوړپوړي مدیریت او رهبري لید
۲۶. د مچغوزي ګاټی (پښتو ناندوله ،، کیسه، نکل، داستان یا ناول،،)
۲۷. کجی بده!
۲۸. پښتو پوستکالي
۲۹. ودانولو د څه رنگوالي مدیریت روزنه
(Construction Quality Management Training)

د ټاټوبي ميلي پېښلي ۲۲۱ چوپړی

۲۲. شونیا او پېر پر سپما د کښلو (لیکو یا کتابونو) لېست

۱. يهود اصلي لغماني دي (پښتانه يهود نه؛ يهود پښتانه دي او پښتانه ارياني دي)
۲. لغمان لغماني (پښتو نااندوله ،، كيسه، نكل، داستان يا ناول،،)
۳. حاجي بابا (ميرويس نيكه!) نااندوله (،، كيسه، نكل، داستان يا ناول،،)
۴. پردی تالاب
۵. زموږ مدرسه
۶. غلي کاني
۷. د څه له پاره ولاړ يې
۸. کتاب ورته کي ده؟!
۹. د وتي گټه او پوهه
۱۰. له ما سره و غږېږه
۱۱. د بښن پټ سگنالونه او پټ ورمونه
۱۲. غښتلی ميرڅمن
۱۳. لېوه او لېوگي
۱۴. کيسکي او بياښکي
۱۵. د بي بي سي شل خبرو اترو پوښتني او ځوابونه
(۲۰ BBC Interview Questions and Answers)
۱۶. سي اين اين د ښکالوه ۱۰ پوښتني
(CNN ۱۰ Discussion Questions)
۱۷. کيسې له نورو مسئلو سره (Stories With More Matter)
۱۸. د مسواک ونه
۱۹. د شپه ميرو (پوليسو) مشر زرغون شا خان اکا
۲۰. لومړی کوشنی غښتلی
۲۱. سرور ماما تولندی او رغاوه (موټر او صنعت)
۲۲. د بښن د مينې ژبه
۲۳. و او د
۲۴. خوږي شېبې او سړي تودې

A portrait of a man with dark hair, wearing a blue checkered shirt and a dark tie, against a black background. The text is overlaid on the lower part of the image.

Country National Poems

M.BSC.ENG

SAFIULLAH FIRDOWS

IN MEHTER LAM LAGHMAN, AFGHANISTAN
SEPTEMBER 19, 2023

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library